SEPP FRANK

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Ϛ'—1932
ΤΟΜΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ | ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΜΑΡΤΙΟΥ | ΤΕΥΧΟΣ 125

ΜΕ ΤΑ ΕΚΑΤΟΧΡΟΝΑ ΤΟΥ ΓΚΑΙΤΕ

Η ΝΥΜΦΗ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

(GŒTHE)

Ὁ νιὸς ἀπ' τὴν Ἀθήνα ξεκινάει
γιὰ τὴν Κόρινθο. Καὶ τραβάει στὰ ξένα
στὸ σπίτι πατρικοῦ φίλου νὰ πάει.
Οἱ δυὸ γονιοί, σὲ χρόνια περασμένα,
εἶχανε λόγο δόσει
πὼς ὁ γάμος θὰ ἑνώσει
τὰ παιδιά τους, τὸν νιὸ μὲ τὴν παρθένα.

Καλόκαρδοι τάχα θὰ τὸν δεχτοῦνε ;
Ἄξιος γιὰ τέτοια χάρη πῶς θὰ γίνει ;
ποὺ τὸ Χριστὸν ἐκεῖνοι προσκυνοῦνε
κι' ἀφτὸς εἰδωλολάτρης ἔχει μείνει !
Σὰν φανεῖ νέα θρησκεία
θερίζει καὶ φιλία
κι' ἀγάπη, κι' οὔτε ρίζα δὲν ἀφίνει.

Στὴ σιγαλιὰ τὸ σπίτι βυθισμένο . . .
Κοιμοῦνται κόρες καὶ πατέρας. Μόνη
ξάγρυπνη ἡ μάνα δέχτηκε τὸν ξένο,
φηλὰ στὸ δῶμα πρόσχαρη τοῦ στρόνει.
Φαγι-πιοτὸ τοῦ δίνει
κ' ὕστερα τὸν ἀφίνει
καὶ φροντίζει κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ σιμόνει.

Ἀνόρεχτος τὸ φαγητὸ κυττάζει
ὁ νιὸς στοχαστικὸς καὶ κουρασμένος,
δὲν τρώει, δὲν πίνει, κ' ἔτσι ποὺ νυστάζει
στὸ κλινάρι ξαπλόνεται ντυμένος.

Ξάφνου ἀπ' τὴ θύρα μπαίνει
ἀνάλαφρη μορφὴ ἰσκιοφορεμένη,
ποὺ τὴν ξανοίγει μισοκοιμισμένος.

Θωρεῖ μιὰ σιωπηλὴ δειλὴ παρθένα
στοῦ λύχνου τάχνὸ φῶς ποὺ τρεμοσβένει.
Μὲ λαμπερὸ στεφάνι ἔχει δεμένα
τὰ μαλλιά, κ' εἶναι κάτασπρα ντυμένη.
Σιγὰ-σιγὰ σιμόνει
μὰ τὸ χλομὸ σηκόνει
χέρι της, σὰν τὸν εἶδε, τρομασμένη.

Κι' ἀνακράζει : — «Πῶς ἔχω καταντήσει
στὸ σπίτι μου σὰν ξένη, δὲν γνωρίζω
ποιὸς εἶν' ἀφτός. Μονάχη μ' ἔχουν κλείσει
στὸ ἔρμο κελλί. Δειλιάζω ἐδῶ, σαστίζω.
Ἐσὺ μεῖνε στὴν κλίνη
ποὺ ἀνάπαψη σοῦ δίνει,
κ' ἐκεῖθε ποὔρθα ἐγὼ γοργὰ γυρίζω.»

Καὶ πετιέται καὶ λέει τὸ παλικάρι :
—«Πεντάμορφη κόρη, μὴ φύγεις τώρα,
τὸν Ἔρωτα σὺ μοῦ ὁδηγεῖς μὲ χάρη,
τοῦ Βάκχου, ἰδές, τῆς Δήμητρας τὰ δῶρα.
Ὤ ! μὴ χλομιάζεις; μεῖνε
ἄφοβα. Γιὰ μᾶς εἶναι
καλόβουλοι οἱ θεοί μας τέτοιαν ὥρα!»

—«Λεβεντονιέ, στάσου μακριὰ ἀπὸ μένα.
Κάθε χαρὰ τοῦ κόσμου πλιὰ ἔχει σβήσει.
Ἡ μάνα μου θὲ νἄχασε τὰ φρένα,
κι' ὁρκίστηκε, σὰν εἶχεν ἀρρωστήσει,
ἡ ἀνέσπλαχνη καρδιά της
ἂν ἰδεῖ τὴν ὑγιά της,
τὴ νιότη μου στὰ οὐράνια νὰ χαρίσει.

»Κ' οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ φύγαν ἐδῶθε πέρα.
Τὸ σπίτι μας, βουβὸ κ' ἐρημωμένο,
ἕνα οὐράνιον ἀόρατο Πατέρα
ἔχει, κ' ἕνα Σωτῆρα Σταβρωμένο.
Καὶ τώρα πλιὰ δὲν σφάζουν
τάβρους κι' ἀρνιά. Θυσιάζουν
τὸν ἄνθρωπο. Ποιὸς τὄχεν ἀκουσμένο!»

Δὲν χάνει λόγο, μιὰ πνοὴ δὲν χάνει.
Ὁ νιὸς προσεχτικὰ τὴ νιὰ γρικάει:
—«Ὦ ἀγάπη μου, δὲν εἶναι τώρα πλάνη
καθὼς σὲ βλέπω ἐμπρός μου; τὴ ρωτάει.
Δὲν ἐπῆγε χαμένο
ὅ,τι εἴχανε ταμένο
οἱ γονιοί, κι' ὁ οὐρανὸς μᾶς ἐβλογάει.»

—«Ἄχ! ποτέ μου δική σου δὲν θὰ γίνω,
κ' ἔχουνε γιὰ γυναῖκα σου ὁρισμένη
τὴν ἄλλην ἀδερφή μου. Ἐγὼ θὰ μείνω
ἔρμη, χωρὶς χαρά, φυλακισμένη!
Ἀφτὴ στὴν ἀγγαλιά σου
σὰν θἄναι, ἐμὲ στοχάσου
ποὺ σὲ ἀγαπῶ κι' ὁ τάφος μὲ προσμένει.»

—«Ὦ! μὰ τὸ φῶς ποὺ ἐδῶ φεγγοβολάει,
δὲν σ' ἔχασα, δὲν βρίσκεσαι μακριά μου,
κάποιο κρυφὸ καλὸ μᾶς προμηνάει,
καὶ θὰ πᾶμε μαζὶ στὰ γονικά μου.
Τῆς χαρᾶς ἦρθεν ἡ ὥρα
κι' ἂς γιορτάσουμε τώρα
καὶ τὴ χαρὰ τοῦ μυστικοῦ μας γάμου.»

Ἔτσι εἶπανε, καὶ γι' ἀρραβῶνα δίνει
τὴ χρυσῆν ἄλυσό της ἡ παρθένα,
κ' ἔδοσ' ἕνα ποτῆρι ὁ νιὸς σ' ἐκείνη
ἀργυρό, μὲ στολίδια σκαλισμένα.
Μὰ ἡ κόρη τότε κράζει:

—«Τέτοιο δὲν μοῦ τεριάζει
δῶρο. Λίγα μαλλιὰ θέλω ἀπὸ σένα!»

Σημαίνει ἀργὰ-σιγὰ τῶν Ἴσκιων ἡ ὥρα,
καὶ στὴν κόρη κρυφὴ χαρὰ χαρίζει,
γι' ἀφτὸ ρουφάει μὲ χλομιὰ χείλη τώρα
τὸ κρασὶ ποὺ σὰν αἷμα κοκκινίζει.
Μὰ ὅταν ψωμὶ τῆς δίνει,
ἀπείραχτο τἀφίνει,
κι' οὔτε μικρὸ ψίχαλο δὲν ἐγγίζει.

Ἡ παρθένα προσφέρει τὸ ποτῆρι,
καὶ μονοροῦφι ὁ νιὸς ὅλο τἀδειάζει,
καὶ μὲς στὸ ἐρωτικὸ τὸ πανηγῦρι
φλογερὸς πόθος τὴν καρδιὰ σπαράζει.
Μὰ ἡ νιὰ δὲν τὸν ἀφίνει,
καὶ πέφτοντας στὴν κλίνη
ἀφτὸς δακρίζει καὶ πικροστενάζει.

Σιμόνει καὶ τοῦ λέει: «Τὴν ἴδια θλίψη
νοιόθω, σὲ συμπονῶ στὰ βάσανά σου!
Ἄχ! μὲ τρόμο θὰ ἰδεῖς τί σοῦχω κρύψει
ἂν μ' ἐγγίσεις, ἂν ἔρθω πλιὸ κοντά σου!
Εἶναι λεφκὴ σὰν χιόνι,
μὰ ὁ τάφος τὴν παγόνει
ἐκείνη ποῦχεις γι' ἀγαπητικιά σου.»

Τὴν ἀγγαλιάζει καὶ σφιχτὰ τὴν πιάνει,
τῆς ἀγάπης λαχτάρα τὸν θερμαίνει:
—«Τὸ στῆθος μου, τῆς λέει, θὰ σὲ ζεστάνει
κι' ἂς ἦρθες ἀπ' τὸ μνῆμα πεθαμένη.»—
Τὴν φιλεῖ, τὴ χαϊδέβει,
τὴν πνοή της γυρέβει,
τὸν καίει ὁ πόθος, κ' εἶναι παγωμένη!

Ὁ Ἔρωτας γλυκὰ τοὺς σφιχτοδένει.
Μὲς στὴ χαρὰ πικρὸ τὸ δάκρι στάει,
κ' οἱ δυὸ καθὼς κρατιοῦνται ἀγγαλιασμένοι,
τὴν ἡδονὴ ἀπ' τὰ χείλη του ρουφάει.
Ἀγάπη φλογισμένη
τὸ αἷμα της κι' ἂν θερμαίνει,
μὰ δὲν ξυπνᾷ ἡ καρδιά της, δὲν χτυπάει.

Γιὰ τὸ νοικοκυριό της ξενυχτάει
ἡ μάνα καὶ στὸ σπίτι τριγυρίζει,

στέκει στὴ θύρα, κρυφακούει, κυττάει,
ἀγάπης λόγια σὰν νὰ ξεχωρίζει...
Ἀφτὸς τὴν ἀγγαλιάζει
κι' ἀφτὴ βαθιὰ στενάζει.
Πότε ἡ μιά, πότε ὁ ἄλλος ψιθυρίζει.

Καρτερεῖ σιωπηλὴ γιατὶ γυρέβει
τί τρέχει μέσα ἐκεῖ καλὰ νὰ νοιόσει·
καθὼς προσεχτικὰ παραμονέβει,
ὅρκους, φιλιὰ γρικάει κ' ἔχει θυμόσει.
Κ' ἐνῷ γλυκοφιλιοῦνται,
λαλήματα γρικιοῦνται
πετεινοῦ: — «Νἄρθεις ἄβριο σὰν νυχτόσει.»

Μὲ ὀργὴ σπρώχνει τὴ θύρα καὶ φωνάζει:
—«Στὸ σπίτι μου τέτοια γυναῖκα μένει
ποὺ μὲ ξένους ἀδιάντροπα πλαγιάζει;»—
Μά, ἀλλοίμονο! στὸ δῶμα καθὼς μπαίνει,
βλέπει κι' ἀνατριχιάζει...
τὴν κόρη της κυττάζει
στοῦ λυχναριοῦ τὸ φῶς ποὺ τρεμοσβένει!

Τὴν ἀγγαλιά του ἀνοίγει ξαφνισμένος
ὁ νιός, γυρέβει πάνω της νὰ σκύψει,
ζητεῖ νὰ τὴν σκεπάσει τρομασμένος,
κάτου ἀπὸ τὸ σεντόνι νὰ τὴν κρύψει.
Ἀφτὴ ἀπ' τὴν κλίνη βγαίνει
καὶ σὰν πνέβμα ἀνεβαίνει
κι' ἀνάλαφρη ξεφέβγει πρὸς τὰ ὕψη.

—«Ἄχ! μάνα μου, τί μὲ ξαφνιάζεις τώρα;
πικρὰ τῆς κράζει μὲ φωνὴ σβημένη,
τί ζητᾷς σὲ γλυκειᾶς ἀγάπης ὥρα;
δὲν εἶδες καθ' ἐλπίδα μου χαμένη
στὴν ἄσπλαχνή μου μοῖρα,
κι' ἀπ' τοῦ σπιτιοῦ τὴ θύρα
δὲν εἶδες νὰ μὲ βγάζουν πεθαμένη;

»Μὰ ἕνας νόμος κρυφὸς ἐδῶ μὲ σπρώχνει,
τὸν τάφο μου τὸν ἔρμο ξεσκεπάζει·
μακριὰ τὸ πνέβμα μου ἁγιασμὸς δὲν διώχνει,
δύναμη τῆς θρησκείας ἐμὲ δὲν βιάζει.
Ἡ ἀγάπη ἡ φλογισμένη
τῆς νιότης δὲν πεθαίνει
καὶ στῶν νεκρῶν τὰ κόκκαλα σπαράζει.

»Τὸ νιὸ γιὰ τέρι μου ἔταξαν, στὰ χρόνια
ποὺ τὴ θεὰ τιμοῦσαν Ἀφροδίτη,
κ' ἐσὺ τὸν ὅρκο, δίχως ψυχοπόνια
πατεῖς. Μὰ στὸν Θεὸ τὸν δικαιοκρίτη
μάταια δέησην ὑψόνει
μιὰ μάνα ποὺ σκλαβόνει
ἀνύπαντρη τὴν κόρη στὸ ἔρμο σπίτι.

»Καὶ τώρα ἀπὸ τὸν τάφο μου ἔξω βγαίνω
κ' ἔρχομαι ἐδῶ τὸ τέρι μου ζητόντας,
γιὰ νἄβρω τὸν καλό μου ἀγαπημένο
καὶ νὰ ρουφήξω τὸ αἷμα του διψόντας.
Καὶ τοῦτος μόλις σβήσει
ἄλλος θ' ἀκολουθήσει
στὴ φλογερὴ μανία μου ξεψυχόντας.

»Ὀμορφονιέ, ζωὴ πλιὰ δὲν σοῦ μένει!
καὶ πρὶν φύγεις, θὰ γείρεις μαραμένος.
Μαγικὰ ἡ ἀλυσίδα μου σὲ δένει,
ἄβριο θἄσαι ἀσπρομάλλης, γερασμένος,
καὶ μόνον ἐκεῖ κάτου,
στὴ χώρα τοῦ θανάτου,
θἄχεις μάβρα μαλλιὰ ξανανιομένος.

»Μάνα, ἡ στερνὴ παραγγελιά μου ἂς γένει:
οἱ θῦρες τοῦ κελλιοῦ μου ν' ἀνοιχτοῦνε,
ἂς ἀνάψουν φωτιά, κ' οἱ ἀγαπημένοι
ἔτσι μποροῦν ἀνάπαψη νὰ βροῦνε!
Μέσα στὴ φλογισμένη
λάμψη, ποὺ θ' ἀνεβαίνει
ψηλά, οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ θὰ μᾶς δεχτοῦνε.»

(Μετάφραση, 1945).

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

Η ΩΡΑΙΑ ΝΥΧΤΑ

Ἀπ' τὸ μικρό, τὸ ὡραῖο σπιτάκι φεύγω
ὅπου ἡ χρυσή μου ἀγάπη κατοικεῖ·
περνῶ ἀπ' τὸ δάσος, ὅπου βασιλεύει
μιὰ σκοτεινὴ γαλήνη ἐρημική.
Βγαίνει ἡ Σελήνη μέσ' ἀπὸ τὰ δένδρα·
ὁ Ζέφυρος τὸ δρόμο της μηνᾷ·
κι' εὐλαβικὰ τὴ ραίνουν ἡ σημύδαις
μ' ἀρώματα γλυκὰ νυκτερινά.

Ἄχ, πόσο τὴν καρδιά μου τὴ μαγεύει
μιὰ τέτοια νύχτα καλοκαιρινή!
Πῶς νοιώθω ἐδῶ στὴν τόση τὴ γαλήνη
ὅ,τι βαθειὰ τὸ στῆθος συγκινεῖ!
Ὁ νοῦς τἀνθρώπου δὲν μπορεῖ νὰ νοιώσῃ.
Κι' ὅμως, ὦ Οὐρανέ, τέτοια ὡμορφιά,
τέτοιαις νυχτιαίς σου θἄφηνα ἐγὼ χίλιαις,
ἂν μοῦδιν' ἡ καλή μου μόνο μιά.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Ἄφησε μὲ τὰ μάτια μου νὰ σ' ἀποχαιρετήσω,
ἀφ' οὗ τὸ στόμα δὲν μπορεῖ νὰ πῇ τὸ ἔχε γειά·
μακρυά σου, ἀγάπη μου γλυκειά, μακρυά σου πῶς θὰ ζήσω!
τί μ' ὠφελεῖ τὸ θάρρος μου κι' ἡ τόση μου καρδιά!

Πῶς ὅλα τώρα γύρω μου, ὅλα εἶναι λυπημένα,
καὶ τῆς ἀγάπης τὰ χρυσὰ τὰ δῶρα καὶ ἡ χαρά!
Ἄχ, τί φιλιὰ τὰ χείλη σου μοῦ δίνουν παγωμένα
τὰ χέρια ποὺ μὲ σφίγγουνε τόσο ποὖναι ψυχρά!

Ἕνα φιλάκι σου ἄλλοτε σὰν ἔπαιρνα κλεμμένο,
πόσο, πόσο μὲ δρόσιζε, μάγευε τὴν ψυχή,
ὅπως μαγεύει τὸ ἄρωμα τὸ θεῖο, τὸ μυρωμένο,
ὅπου σκορπάει ὁ μενεξὲς τοῦ Μάρτη τὴν αὐγή.

Τώρα δὲν ἔχω λούλουδα καὶ στέφανα πλεγμένα,
δὲν ἔχω πειὰ τριαντάφυλλα νὰ δώσω δροσερά.
Παντοῦ ἡ ἄνοιξις γελᾷ καὶ θάλλει· μὰ γιὰ μένα,
γιὰ μένα εἶναι φθινόπωρο· κι' εἶναι ὅλα θλιβερά.

μεταφρ. ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΟΡΕΑΣ
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ

Ὁ «θησαυρὸς» εἶναι μιὰ ποίηση ἀπὸ τὶς πολλὲς τῶν σπιτιῶν τῆς παλιᾶς Ἀθήνας. Τὰ καινούργια σπίτια μπορεῖ νἄχουν ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ πλούτη καὶ ὅλες τὶς φανταχτερὲς πολυτέλειες. Τὴν ποίηση ὅμως τοῦ θησαυροῦ, τοῦ καταχωνιασμένου στὰ βάθη τῆς γῆς, καὶ ποὺ ἕνας θρῦλος μεταδιβάζει τὸ μυστικό του ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεά, κάτω ἀπὸ τὴν παλιὰ στέγη ποὺ τὸν σκεπάζει, τὴν ποίηση αὐτὴ τὴν ἔχουν μόνο τὰ σπίτια τῆς παλιᾶς Ἀθήνας. Σᾶς τὴν παρουσιάζω, ὅπως μοῦ τὴν παρουσίασε τὶς ἡμέρες αὐτὲς ἕνας ἀγαπητός μου φίλος καὶ συνάδελφος.

Ὁ συνάδελφος ἀγόρασε ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες ἕνα παλιὸ ἀρχοντόσπιτο τῆς Πλάκας, γιὰ νὰ τὸ μεταμορφώσῃ, εὐλαβητικά, μὲ τὸ λεπτό του γοῦστο, σ' ἕνα μοντέρνο παλατάκι, χωρὶς νὰ θίξῃ τὸν παλαιϊκό του ρυθμὸ καὶ τὶς σκιὲς ποὺ τὸ κατοικοῦσαν. Τὸ σπίτι αὐτὸ τὸ ἀγόρασε ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τῆς ἀρχαίας ἀρχοντικῆς οἰκογενείας τῶν κτιτόρων του. Ὡς ποὺ νὰ περάσῃ ὅμως ἀπ' τοὺς ἰδιοκτῆτες του στὴν κατοχή του, ἐμεσολάβησαν μερικὰ θελκτικὰ πράγματα.

Ὅλα ἦσαν ἕτοιμα γιὰ τὴν ὑπογραφὴ τῶν συμβολαίων, ἀλλ' ὁ ἰδιοκτήτης τραβοῦσε τὸ ζήτημα, ἀπὸ ἀναβολὴ σὲ ἀναβολή, μ' ἕναν τρόπο ἀνεξήγητο. Μιὰ ἡμέρα, τέλος, ποὺ ὁ καινούργιος ἀγοραστὴς εἶχε πάει νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ σπίτι γιὰ νὰ μελετήσῃ κάποιες μεταρρυθμίσεις, ποὺ εἶχε στὸ νοῦ του νὰ κάνῃ, εἶδε ἕνα μεγάλο λάκκο ἀνοιγμένο στὴν αὐλή, κοντὰ στὴν παλιά της βρύση καὶ στὴ ρίζα ἀκριβῶς μιᾶς αἰωνόβιας ροδοδάφνης, ποὺ εἶχε ἐπιζήσῃ, ἕνας θρῦλος κι' αὐτὴ τῶν χεριῶν ποὺ τὴν φώτιζαν.

— Γιατί ἄνοιξαν αὐτὸ τὸ λάκκο; ρώτησε ἀπορημένος ὁ νέος ἰδιοκτήτης κάποια γυναικούλα ποὺ φύλαγε τὸ σπίτι.

— Δὲν ξέρω, κύριε... τοῦ ἀποκρίθηκε ἡ γυναικούλα. Τὰ παλιὰ ἀφεντικὰ ἔβαλαν κ' ἔσκαψαν...

Ὁ φίλος ἔτρεξε στὸν ἰδιοκτήτη νὰ μάθῃ τὸ λόγο. Καὶ τότε ἐκεῖνος τοῦ ἐκμυστηρεύθηκε:

— Θὰ σοῦ πῶ, φίλε μου, ἕνα πρᾶμμα ποὺ πρέπει νὰ τὸ ξέρῃς, μιὰ ποὺ τὸ σπίτι θὰ γίνῃ δικό σου. Λοιπὸν τὸ σπίτι αὐτὸ ἔχει ἕναν κρυμμένο θησαυρό. Ἐδῶ κ' ἑξῆντα χρόνια ὁ πρόπαππούς μου εἶδε στὸ ὄνειρό του τὴν Παναγία τὴ Μεσοσπορίτισσα, ποὺ τοῦ εἶπε νὰ πάῃ νὰ σκάψῃ στὴ ρίζα τῆς δάφνης, τάζοντάς του πῶς θὰ βρῇ ἕνα θαμμένο θησαυρό. Ὅταν ξύπνησε, εἶπε τρομαγμένος τὸ ὄνειρό του στὴ γυναῖκα του. Ἐκείνη ὅμως τὸν ἔβαλε σὲ ὅρκο νὰ μὴν κάνῃ ποτὲ τέτοιο πρᾶμμα, γιατὶ κάποιο παραδομένο στὴν οἰκογένειά τους ἔλεγε, πῶς ὁποιος ἀπὸ τὸ σόϊ τους σκάψει γιὰ νὰ βρῇ τὸ θησαυρό, εἶναι γραφτὸ νὰ τὸν θάψουν μέσα στὸν ἴδιο τὸ λάκκο. Ἔτσι δὲν ἔσκαψε τότε ὁ παππούς μου. Μὰ καὶ κατόπι κανένας στὴν οἰκογένειά μας δὲν τόλμησε νὰ σκάψῃ γιὰ τὸ θησαυρό. Τὸν φύλαγε ὁ τρόμος τῶν γραφτῶν.

Ἔπειτα, ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶχε ἀντικρύσῃ μὲ ἱερὴ συγκίνηση τὸ θρῦλο τοῦ πατρικοῦ του σπιτιοῦ, ἐξήγησε στὸ νέο ἰδιοκτήτη πῶς ἀποφάσισαν νὰ σκάψουν τώρα.

— Τὶς προάλλες—εἶπε—ὁ γυιός μου εἶδε στὸν ὕπνον του ἕναν Ἀράπη, ποὺ τὸν ἄρπαξε καὶ τὸν πέταξε ἀπάνω στὴ δάφνη τῆς αὐλῆς. «Αὐτὸ εἶναι σημεῖο ὁλοφάνερο—μοῦ εἶπε τὸ παιδί, ἐξηγώντας τὸ ὄνειρο του—πῶς πρέπει νὰ σκάψουμε, αὐτὴ τὴ φορά, γιὰ τὸ θησαυρὸ τοῦ σπιτιοῦ. Καί, μιὰ φορὰ ποὺ τὸ σπίτι δὲν εἶναι πιὰ δικό μας, εἴμαστε λυμένοι ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση, ποὺ εἶχε τὸ σόϊ μας νὰ σεβασθῇ τὸ θησαυρό. Πρέπει νὰ σκάψουμε, λοιπόν». Αὐτὰ μοῦ εἶπε τὸ παιδί μου καὶ ἀποφασίσαμε. Τὸ θησαυρὸ δὲν τὸν βρήκαμε. Βρήκαμε ὅμως ἕνα πελώριο πλαγιαστὸ πιθάρι, ἀπ' αὐτά, ποὺ οἱ παλιοὶ τὰ εἶχανε γιὰ νὰ φυλᾶνε τὶς σοδειές των στὴ γῆ ἢ καί, ποιὸς ξέρει, γιὰ νὰ κρύβουν τοὺς θησαυρούς των. Καὶ μέσα στὸ πιθάρι λίγα κόκκαλα ἀπὸ ζῶα καὶ τίποτα ἄλλο. Τὸ ξανασκεπάσαμε μὲ τὰ χώματα καὶ τὸ ἀφίσαμε στὴ θέση του. Τὸ παιδί μου δὲν ἤθελε νὰ ψάξουμε παρακάτω. Ἤτανε φανερό, κατὰ τὴν ἰδέα του, πῶς κάποιος εἶχε ψάξῃ πρὶν ἀπὸ μᾶς καὶ εἶχε κλέψει τὸ θησαυρό.

Σὲ λίγο ὅμως ἐπρόσθεσε :

— Ὡστόσο ἐγὼ ἔχω τὴν ἰδέα πὼς ὁ θησαυρὸς βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸ πεθάρι. Τυχερό σου, παιδί μου, εἶναι νὰ τὸν βρῆς ἐσύ. Ἐγὼ σήμερα σοῦ παραδίνω τὸ σπίτι. Σκάψε κάτω ἀπὸ τὸ πεθάρι καὶ δὲ θὰ μετανοιώσῃς.

Ὁ φίλος, ποὺ δὲν εἶχε δώσει καὶ πολλὴ σημασία στὸ θρῦλο τοῦ θησαυροῦ—τὸν εἶχε ἀκούσῃ ὅμως εὐχαρίστως γιὰ τὴν ποίησή του—ἦταν ἀνυπόμονος νὰ τελειώσῃ, ἐπὶ τέλους, αὐτὴ ἡ ἱστορία, ποὺ εἶχε τραβήξει ἀρκετά.

— Δὲν θὰ πᾶμε, τέλος πάντων, νὰ ὑπογράψουμε τὰ συμβόλαια ; τοῦ εἶπε.

— Νὰ πᾶμε, παιδί μου. Μὲ μιὰ συμφωνία ὅμως.

— Τί συμφωνία ;

— Νὰ βάλουμε στὸ συμβόλαιο, ὅτι, ἄμα βρῆς τὸ θησαυρό, θὰ τὸν μοιρασθοῦμε. Ἔχεις καμμιὰ ἀντίρρηση ;

— Καμμιὰ ἀπολύτως.

Ἐπῆγαν καὶ ὑπέγραψαν τὰ συμβόλαια, ὅπου μπῆκε καὶ ὁ ὅρος «τῆς ἐξ ἡμισείας διανομῆς μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων» τοῦ φανταστικοῦ θησαυροῦ, ἐνῷ ὁ συμβολαιογράφος τραβοῦσε τὰ μαλλιά του :

— Αὐτὸ ποὺ κάνουμε, κύριοι, εἶναι καταστρατήγησις τοῦ νόμου τοῦ χαρτοσήμου καὶ θὰ βροῦμε κανένα μπελά. Κάνετε διανομὴ ἑνὸς θησαυροῦ, χωρὶς νὰ προσδιορίζετε τὴν ἀξία του, γιὰ νὰ μπῇ τὸ ἀνάλογο χαρτόσημο. Τί πράμματα εἶναι αὐτά ; Νὰ ὄψεσθε, ἂν μὲ πάρετε στὸ λαιμό σας !

Ὁ ἀγαπητὸς φίλος, ποὺ ἔγινε στὸ μεταξὺ ἰδιοκτήτης τοῦ στοιχειωμένου σπιτιοῦ, δὲν περιμένει, βέβαια, νὰ βρῇ ποτέ του τὸ θησαυρὸ στὴ ρίζα τῆς αἰωνόβιας ροδοδάφνης. Τοῦ εἶναι ὅμως ἀρκετὸς θησαυρὸς ἡ ποίηση τοῦ θρύλου, ποὺ κλείνει τὸ νέο του σπίτι.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

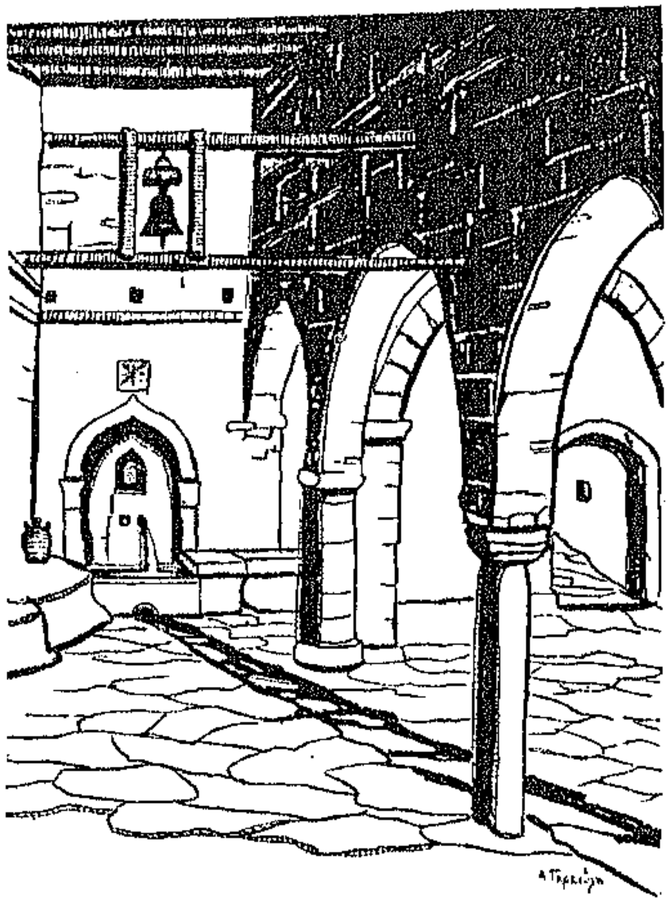

ΑΘΗΝΑ Ν. ΤΑΡΣΟΥΛΗ — ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΒΟΥΛΚΑΝΟΥ

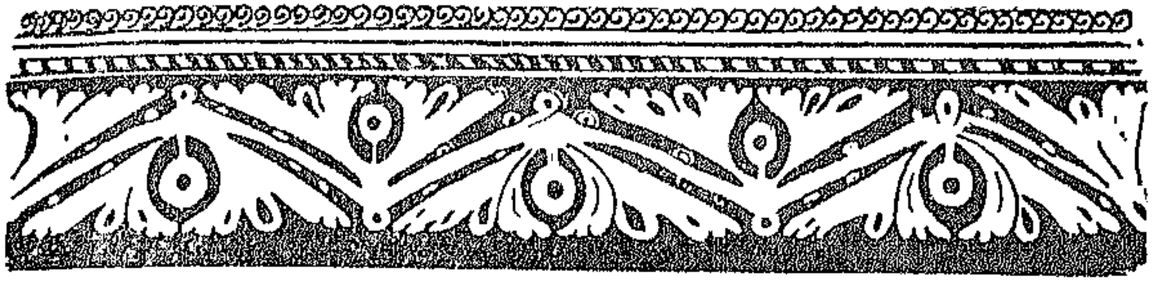

ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΕΣ

ΤΟ ΜΑΧΗΤΙΚΟ ΕΝΣΤΙΚΤΟ Κ' Η ΦΥΣΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Εἶναι δυνατὴ ἡ διαβίωση τῶν ἀνθρώπων στὸ μέλλον, χωρὶς τὸν πόλεμο ; Νὰ ἕνα θλιβερὸ ἐρώτημα, ποὺ τίθεται ἀπὸ λογικὰ ὄντα καὶ ποὺ προσβάλλει κ' ἐξευτελίζει τὸ ἀνθρώπινο εἶδος, ἐξισώνοντάς το μὲ τοὺς τραγικοὺς κατοίκους τῆς ἀφρικανικῆς Ζούγκλας. Δυστυχῶς ὅμως περνᾶμε μιὰ περίοδο τέτοιας ἀναρχίας οἰκονομικῆς, ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς, ὥστε δίκαια οἱ ἄνθρωποι, πατώντας πάνω στὰ ρίκη καὶ στὰ ἐρείπια τῶν ἄλλοτε ἀξιῶν των, ν' ἀμφιβάλλουν πιὰ ὄχι μόνο γιὰ τὴν βασιμότητα τῶν ἰδανικῶν των, ἀλλὰ καὶ γι' αὐτὴν ἀπόμα τὴν ἀναγκαιότητα καὶ σταθερότητα τῶν φυσικῶν νόμων. Ἡ ἱστορία, κατὰ περιόδους, ὑφίσταται παραπλάνηση. Ἡ δυναμίτις τοῦ παγκοσμίου πολέμου διετάραξε τὴ ρυθμικὴ πορεία τῆς ἐξελίξεως. Κάθε πνευματικὸ κ' ἐπιστημονικὸ στοιχεῖο, χρήσιμο γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση ἑνὸς τέλειου κόσμου καὶ μιᾶς κοινωνίας εὐτυχισμένης, ἐκσφενδονίστηκε ἀπὸ τὴ δυνατὴ ἐκείνη ἔκρηξη στὸ χάος τῆς ἐπιστημονικῆς ἀβεβαιότητος καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἀμφιβολίας. Ἡ ἀνθρώπινη διάνοια ἀνευρίσκει μ' ἀπελπισία μέσα στὰ ἐρείπια θριμματισμένες τὶς σκέψεις της, τ' ἀξιώματά της, τοὺς νόμους της, κ' ἡ ψυχὴ ἐπίσης, ἀπανθρακωμένα κάτω ἀπὸ τὴ στάχτη τῆς ἁπλωμένης φρίκης, τὰ ἰδανικὰ καὶ τὰ ὄνειρά της. Κ' οἱ ἄνθρωποι ἀμφιβάλλουν, ἀμφιβάλλουν... Κάποτε, στὴν ἀπελπισία τους, ἀναθεωροῦν ὁλόκληρο τὸ παρελθὸν τῆς ἱστορίας. Ἀντιστρέφουν τὴν ὡς τώρα φορὰ τῶν πραγμάτων. Ἐγκαταλείπουν μὲ κακεντρέχεια τὴν ἀρετή, καὶ στὴν ἀπόγνωσή τον ἐπικαλοῦνται τὸ Σατανᾶ. Ἀποφεύγοντας τὴ φοβερὴν εἰκόνα, ποὺ φωτίζεται ἀπὸ τὸ φῶς τῆς πραγματικότητος, βυθίζονται στὴ νύχτα, ὅπου συντίθεται τὸ ἀποτρόπαιο ἔγκλημα τῆς ἀμαθείας. Κ' ἔχουν δίκηο : γιατὶ νὰ μὴν πιστεύουν τάχα στὸν πόλεμο ; τί τοὺς ἐδίδαξε ἡ ἱστορία ; καὶ σήμερα τί ἄλλο τοὺς ὑπόσχονται μὲ ἔργα οἱ κυβερνῆται των, παρὰ τὸν πόλεμο ; Ἡ ἐπιστήμη, μιὰ καὶ μεταβλήθηκε σὲ ρικνὴ μάγισσα, κατεργάζεται μέσα στὰ χημεῖα της τὸν ὄλεθρο. Ὁ παπᾶς «τὴν κατὰ βαρβάρων νίκην» δωρεῖται μέσα στὸ τέμενος τῆς ἀγάπης. Ὁ καπιταλισμὸς ἀνοιγοκλείνει τὶς σιαγόνες γιὰ νὰ συλλάβει ἔθνη, λαούς, καὶ νὰ τοὺς πολτοποιήσει. Ἡ πεῖνα πορεύεται ὑπὸ μορφὴν ὀρδῆς καννιβάλων. Οἱ λαοὶ μοιάζουν μὲ μπόμπες ποὺ ἡ θρυαλλίδα τους καίεται. Κάποιες κοκκινωπὲς λάμψεις αὐλακώνουν πότε-πότε τὸν ὁρίζοντα κ' ἡ ἀναρχία ἐλλοχεύει. Τὸ πᾶν ἐνορχιστρώνεται γιὰ μιὰ φρικτὴ συναυλία νέας καταστροφῆς. Πῶς νὰ μὴν ἀμφιβάλλουν λοιπόν ;

Τὸ πρῶτο—μὰ καὶ μοναδικὸ—ἐπιχείρημα τῶν πολεμικῶν εἶναι ὅτι κάθε ἔμβιο ὂν διακατέχεται ἀπὸ κάποια ψυχοβιολογικὴ ἰδιότητα ποὺ εἶναι ἡ μαχητικότης. Ἔχοντας ὡς βάση τὸ μαχητικὸ ἔνστικτο, φρονοῦν πὼς κι' ὁ πόλεμος θᾶναι ἡ μοιραία ἐκδήλωσή του, ἡ ἐξωτερίκευσή του. Κατὰ συνέπειαν, ἐφόσον τὸ ἔνστικτο αὐτὸ θὰ ὑπάρχει αἰώνια, κι' ὁ πόλεμος δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ λείψει ποτέ. Ἂς ἐξετάσουμε

ὅμως τί πράγμα εἶναι αὐτὸ καθ' ἑαυτό τὸ μαχητικὸ ἔνστικτο ὡς κατάσταση βιολογική.

Τὸ μαχητικὸ ἔνστικτο, ἂν τὸ πάρουμε ὡς ὄργανο τῆς ζωῆς, ὡς κάποια τάση κι' ὄχι κατάσταση, θὰ καταλήξουμε στὸ συμπέρασμα ὅτι, ἂν ἐκεῖνο ποὺ ἐπιδιώκει μ' αὐτὸ ἡ φύση ἐπιτευχθεῖ κατὰ ἕναν ἄλλο τρόπο, τότε ἐξαφανίζεται, ἢ καλλίτερα, παθαίνοντας ὕφεση, μεταφέρεται σ' ἄλλο πεδίο δράσεως. Ἡ φύση, παρμένη ἀνεξάρτητα ἀπὸ μᾶς, εἶναι σκληρή, ἄτεγκτη, ἀκόμα κ' ἐγκληματική. Ἔτσι τοὐλάχιστο μᾶς φαίνεται. Ἕνα εἶδος, γιὰ νὰ διατηρηθεῖ, κατασπαράζει τὸ ἄλλο. Ἂν ρίξουμ' ἕνα βλέμμα στὴ φύση, τὸ μόνο ποὺ θὰ δοῦμε εἶναι αὐτὴ ἡ τραγικὴ εἰκόνα τοῦ ἀλληλοφαγώματος. Ἦταν λοιπὸν ἑπόμενο τὸ κάθε εἶδος ἀπὸ τὰ ἔμβια ὄντα, ἀνάλογα μὲ τὴν τροφὴ ποὺ χρησιμοποιεῖ, κι' ἀνάλογα μὲ τὸ βιολογικὸ πρόγραμμα ποὺ ἐφαρμόζει μέσα στὸ περιβάλλον του, νὰ ἔχει ὡς ἀνάλογο βαθμὸ ἐντάσεως τὸ βαθμὸ τοῦ μαχητικοῦ του ἐνστίκτου.

Εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη τῆς βιολογίας καὶ τῆς ψυχολογίας, ὅτι κανένα αἴσθημα, οὔτε καὶ συναίσθημα, οὔτε καὶ καμμιὰ ψυχικὴ ὁρμὴ δὲν ἐκδηλώνεται χωρὶς κανένα λόγο, χωρὶς κάποιον εἰδικὸ σκοπό. Ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἰδιότητες, ἄλλες ἔχουν δοθεῖ a priori κι' ἄλλες ἀναπτυχθῆκαν ἔπειτα, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὴ ζωὴ τοῦ ἀτόμου, καὶ μὲ τὸ ἄτομο τὸ εἶδος. Τὰ δυὸ πελώρια σκέλη τῆς ζωῆς, τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντηρήσεως καὶ τὸ γενετήσιο ἔνστικτο, ἀποτελοῦν τὸ πρωταρχικὸ κ' ἐξηγητικὸ αἴτιο τῶν ψυχικῶν καί, κατ' ἀκολουθίαν, τῶν κοινωνικῶν φαινομένων. Πέρα ἀπὸ τοὺς νόμους αὐτούς, ποὺ ἀποτελοῦν ἁπλῶς τὰ μέσα τῆς ζωῆς «ἐν δράσει», ὑπάρχει ἕνας σκοπὸς ὑπέρτατος: ἡ κυριαρχικότης τῆς ζωῆς. Καὶ τὴν κυριαρχικότητά της ἡ ζωὴ τὴν πετυχαίνει μὲ τὴν εὐδαιμονία τοῦ ἀτόμου, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὸν ὕπατο σκοπὸ κ' ἐπιδίωξη κάθε ἀτομικότητος. Κάθε μέσον ἠθικῆς μορφῆς, βιολογικῆς καὶ κοινωνικῆς, ἔχει ἀξιολογικὴ σημασία μόνο ὅταν τίθεται σὲ χρήση γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ σκοποῦ, πρὸς ἀπόκτηση τῆς εὐδαιμονίας. Ἡ ἠθικὴ δὲν ὑπάρχει a priori σὰν καμμιὰ κατηγορηματικὴ προσταγή. Μπροστὰ στὸ ἄτομο, τὴν πιὸ πολύτιμη αὐτὴ μονάδα τῆς ζωῆς, κάθε ἀξία, εἴτε πνευματική, εἴτε ὑλική, ἐκμηδενίζεται, ἂν τύχει κ' ἐναντιωθεῖ στὴν εὐτυχία του.

Νὰ τὰ στάδια ποὺ πέρασε καὶ περνᾶ ἀκόμα τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Πρῶτο: «ἐγώ, καὶ κατόπι οἱ ἄλλοι»· ἠθικὸ βέβαια στὴν περίπτωσή του. Μετά, τὸ σκληρότερο: «ἐγώ, κι' ἂς χαθοῦν οἱ ἄλλοι». Ἐπίσης ἠθικὸ στὴν περίπτωσή του: «ὁ θάνατός σου, ζωή μου». Διακρίνει κανεὶς ἐδῶ καμμιὰ a priori ἠθική, ἔξω ἀπὸ τὸ συμφέρον, καμμιὰ ἠθικὴ ἀντιοφελιμιστική, ἀφιλοκερδῆ, ἔξω ἀπὸ τὴν πεῖρα καὶ τὴ ζωή; Ὄχι βέβαια. Ἂς δοῦμε τώρα πῶς φανερώνεται διαδοχικὰ τὸ ἔνστικτο τῆς διαιωνίσεως τοῦ εἴδους. Κυρίαρχος τῆς ζωῆς εἶναι ὁ ἐρωτικὸς πόθος, μ' ἐπακόλουθο τὴ σεξουαλικὴ ἀπόλαυση. Δεύτερο στάδιο. Ἡ ἀναζήτηση τοῦ ἀντικειμένου τοῦ ἐρωτικοῦ πόθου κ' ἡ κατάκτησή του. Τρίτο στάδιο. Τὸ ξετύλιγμα τοῦ ἐνστίκτου αὐτοῦ ὑπὸ κάποιαν ἀλλοτροπία, σὰν ξεπέταγμα πεταλούδας, ὑπὸ μορφὴν ἀγάπης, στοργῆς, ἀφοσιώσεως στὸν ἀπόγονο κλπ. Πρέπει ὅμως νὰ λάβουμε ὑπ' ὄψει πὼς ἡ ἐξιδανίκευση αὐτὴ τοῦ ἐνστίκτου δὲν ἔγινε ἀπὸ καμμιὰ ἀνώτερη διάθεση τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἔτσι, ἐλεύθερα, ἀπὸ κάποιαν ἀποκάλυψη κ' ἔξω ἀπὸ κάθε ἀνάγκη. Ὄχι. Κ' ἐδῶ τὸ ἔνστικτο αὐτό, γιὰ νὰ πάρει τὶς συναισθηματικές του μορφές, μεταβαλλόταν ἀκατάπαυστα μέσα στὶς παραλλαγὲς τῶν συνθηκῶν τῆς διαβιώσεως τοῦ ἀνθρώπου, πού, ἀπὸ ἀνάγκη καλλίτερης προσαρμογῆς πρὸς τὸ περιβάλλον του, διεμόρφωσε, διαδοχικὰ κι' ἀνάλογα, τὸ ψυχικό του περιεχόμενο πρὸς ἀπόκτηση τῆς εὐδαιμονίας του Νὰ ποὺ πάλι μοιραῖα βλέπουμε στὸ βάθος κάθε λειτουργίας τῶν θεμελιωδῶν μας ἐνστίκτων καὶ στὸ τέρμα κάθε δράσεώς μας, ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς, νὰ προβάλλει ἡ εὐδαιμονία.

Εἶναι γνωστὸ πὼς πολλὲς φυλὲς τρώγουν τοὺς γονεῖς των ὅταν γεράσουν. Εἶναι γνωστὸ ἐπίσης πὼς οἱ Κινέζοι τὸ θάνατο ἑνὸς παιδιοῦ των τὸν θεωροῦν ὡς γεγονὸς ἀπολυτρώσεως. Εἶναι γνωστὸ τὸ καθεστὼς τῆς μητραρχίας, κατὰ τὸ ὁποῖο κι' αὐτὸ

τὸ αἴσθημα τῆς ζήλειας δὲν ὑφίσταστο. Ἀκόμα εἶναι γνωστὸ πὼς ἡ νιόπαντρη κοπέλα παραδινόταν στὸν πυργοδεσπότη καὶ στὸν κοπᾶ τὴν πρώτη νύχτα τοῦ γάμου. Τὸ ἔθιμο αὐτὸ ὄχι μόνο δὲν τὸ θεωροῦσαν κακὴ πράξη, μὰ ἀπεναντίας γεγονὸς ἄξιο κάθε τιμῆς. Βλέπουμε λοιπὸν πὼς ἀνάλογη πρὸς τὶς συνθῆκες κάθε ἐποχῆς εἶναι κ' ἡ τάση κ' ἡ μορφὴ τῆς ψυχικῆς μας καταστάσεως. Γιὰ τὴ φύση ὁ σκοπὸς εἶναι ἡ ζωή, γιὰ τὴ ζωὴ τὸ ἄτομο, καὶ γιὰ τὸ ἄτομο ἡ εὐδαιμονία. Αὐτὰ εἶναι τὰ τρία διακριτικὰ σημεῖα ποὺ ἐμφανίζονται κατὰ αἰτιώδη νομοτέλεια καὶ ποὺ καθορίζονται ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα. Αὐτὰ εἶναι τὰ σημεῖα τοῦ μυστηριώδους «γίγνεσθαι», ποὺ τὰ διαστήματά τους γεμίζουν μὲ τὴ δράση μας, γιὰ ἱκανοποίηση τῶν σκοπῶν του. Ἡ δράση αὐτὴ παραλλάζει κατὰ καιροὺς ἀπὸ βιολογικῆς, ἠθικῆς, πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως. Ὁ Μπέρξον λέγει κάπου γιὰ τὴ διάνοια, μὲ τὶς προσλαμβανόμενες ἀπ' αὐτὴν παρηστάσεις, πὼς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ σχέδιο, ποὺ πάνω σ' αὐτὸ ἡ ζωή, δηλ. τὸ πνεῦμα, θὰ δράσει, καὶ δυνάμει τῆς ὁποίας θὰ ἐξωτερικευθεῖ ἡ συνείδηση. Ὁ ἐγκέφαλος, κατ' αὐτόν, εἶναι ἁπλῶς τὸ σημεῖο ἐπαφῆς τοῦ πνεύματος μὲ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο. Τὰ ὄργανα, ποὺ μ' αὐτὰ ἐκδηλώνεται ἡ ζωή, δὲν ὑπῆρχαν ἀπὸ πρῶτα σχεδιασμένα μὰ δημιουργηθῆκαν, ἔτσι ἢ ἀλλοιῶς, κατόπι ἀπὸ τὴν ἀντίδραση ποὺ ὑφίστατο ἡ «ζωτικὴ φορὰ» μέσα στὴν ἀδρανοῦσα ὕλη. Ὁ Λαμάρκ, ὅπως ξέρουμε, ἀναφέρει ὅτι ἀπὸ τὰ ὄργανα τοῦ σώματος ἄλλα ἀτροφοῦν, ἄλλα ἐξαφανίζονται τελείως κι' ἄλλα δημιουργοῦνται ἢ μεταβάλλονται στὴν ὑφή τους καὶ στὸ σχῆμα τους, μόνο ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς προσαρμογῆς τοῦ ὄντος μέσα στὸ περιβάλλον του, ποὺ κι' αὐτὸ μεταβάλλεται ἀκατάπαυστα. Πάνω στὴ φωτεινὴ αὐτὴ θεωρία βάσισε ὁ Ντάρβιν τὴν περίφημη δική του γιὰ τὴ γένεση τῶν εἰδῶν.

Παράλληλα ὅμως πρὸς τὴν παραλλαγὴ τῶν ὑλικῶν ὀργάνων ἀπὸ μορφικῆς, σχηματικῆς ἀπόψεως, τὰ ὄργανα αὐτὰ μεταβάλλονται κι' ἀπὸ ἀπόψεως ἱκανότητος λειτουργίας. Ταὐτόχρονα ὅμως παραλλάζουν κ' οἱ ψυχικές μας καταστάσεις. Τὸ ψυχικό μας περιεχόμενο ὑφίσταται σοβαρὲς διαταράξεις κι' ἀλλοτροπίες ὅταν οἱ συνθῆκες τῆς διαβιώσεως — οἰκονομικές, κοινωνικὲς — μεταβληθοῦν. Ἡ ἐξέλιξη στὴν καλλιτεχνία, στὸ θέατρο, στὴ λογοτεχνία εἶναι τρανὴ ἀπόδειξη γιὰ ὅλ' αὐτά. Οἱ σχολὲς τῆς καλλιτεχνίας καὶ λογοτεχνίας: κλασικισμός, ρομαντισμός, ρεαλισμός, νατουραλισμός, συμβολισμός, κυβισμὸς κλπ. εἶναι, ἁπλούστατα, ἐξωτερικεύσεις ψυχοσυνθέσεων διαφορετικῶν ἑκάστοτε. Ἡ ἐπίδραση τῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως κ' ἡ μορφὴ τοῦ ἑκάστοτε πολιτισμοῦ ἀλλοιώνουν κατ' ἐπίδραση τὸν συναισθηματικό μας κόσμο κού, ἐκφραζόμενος καλλιτεχνικά, μᾶς δημιουργεῖ καὶ καινούργιες ἰδανικὲς μορφές. Οἱ μορφοποιημένες καὶ στερεοποιημένες καλλιτεχνικὲς καὶ λογοτεχνικὲς τάσεις, μὲ τὴ δημιουργία σχολῶν, εἶναι οἱ ἐκδηλώσεις μιᾶς ψυχῆς ποὺ ἀναζητᾶ μ' ἀγωνία, μέσα στὴ σημερινὴ δίνη, κάποιο σωτήριο προσανατολισμό. Σὲ κάποιο βιβλίο ποὺ πραγματεύεται γιὰ τὴ γένεση τῆς τραγωδίας καὶ ποὺ ὁ συγγραφέας του πέθανε τελευταῖα, διάβαζα, ἐδῶ καὶ λίγον καιρό, πὼς ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνας, ἀφοῦ κατέστη αὐτόνομος ὡς ἄτομο καὶ γκρέμισε τὸν φράκτη τῆς ἀγέλης τῆς ὁμάδος, εἶχε φορτωθεῖ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία τὴν εὐθύνη τῆς ζωῆς του. Ἡ θέση του γίνεται τραγική. Ἡ ὁμάδα, μὲ τὸ κῦρος της, μὲ τὴ βοήθειά της, δὲν τὸν ἀνακουφίζει πιά. Τὴ λύτρωσή του δὲ μπορεῖ νὰ τὴ βρεῖ στὴν παράδοση, στὸ μῦθο, στὴ μοῖρα. Ἀπορφανισμένος ἀπὸ τὴν ἀγέλη κι' ἀπομονωμένος στὴ ζωή, δοκιμάζει τὴ φρίκη γιὰ πρώτη φορά. Αὐτήν, ἡ μεγαλοφυΐα του τὴ μεταμόρφωσε σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς ὕψιστες μορφὲς τῆς τέχνης, κ' ἔτσι γεννήθηκε ἡ ἀρχαία τραγωδία. Ἴσως τὴ βρίσκουμε ἀκατανόητη σήμερα, πολὺ βαρειά, συντριπτική, μπορεῖ τὰ ἐξωτερικά της γνωρίσματα νὰ μὴ μᾶς εἰσάγουν στὸ συναισθηματικὸ κόσμο ποὺ τὴ δημιούργησε, κι' αὐτὸ γιατὶ ὁ ψυχικός μας κόσμος διαφέρει πολὺ ἀπὸ ἐκεῖνον τοῦ ἀρχαίου Ἕλληνα. Ξαναρχίσαμε καὶ πάλι τὴν ὁμαδική μας ζωή· γύρω μας οἱ μηχανές, τὸ κράτος, ἡ παγκόσμια οἰκονομικὴ ἀλληλοεξάρτηση μᾶς ἐκμηδενίζουν — ἀπορροφοῦν τὴ δυναμικότητα τῆς ἀτομικότητός μας. Δὲν εἴμαστε

«μονήρεις», ὅπως ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνας, δὲν ἀντιμετωπίζουμε τὴ μοῖρα μας ὡς ἄτομα, μοναχοί μας, μὰ ὡς κοινωνία, ὡς φυλή, ὡς ἐπικράτειες, ἢ κ' ἀκόμα ὡς τάξεις. Στὸν αἰῶνα τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, τῶν κρατικῶν σοσιαλισμῶν, τοῦ κρατισμοῦ—φασισμοῦ καὶ τῶν τεραστίων ὠργανωμένων τριάτ, δὲ μποροῦμε νὰ νοιώσουμε πιὰ τὸν ἀπελπισμένο Οἰδίποδα, οὔτε τὴν κραυγὴ τοῦ Προμηθέα. Ἡ ψυχοσύνθεσή μας ἄλλαξε *κάτω ἀπὸ τοὺς τρομεροὺς τροχοὺς* τῶν ἐξελισσομένων συνθηκῶν τῆς μηχανικῆς μας διαβιώσεως.

Ἀπ' αὐτὰ ὅλα, θἄπρεπε νὰ πεισθοῦμε πὼς ἡ ψυχή μας δὲ δόθηκε, ἐξ ἀρχῆς, μὲ τὴ γνωστὴ σημερινή της μορφή, γιατὶ δὲν εἶναι ἀναλλοίωτη κ' ἀτροποποίητη. Στὸ βάθος τοῦ εἶναι μας, δυὸ μόνο ἔνστικτα παραμένουν πηγαῖα, ἀμετάβλητα, κ' αὐτὸ γιατὶ δὲν ἐξευρέθηκε ἀπὸ τὴ φύση ἄλλος τρόπος διὰ τὴ διατήρηση τοῦ ἀτόμου καὶ γιὰ τὴ διαιώνιση τοῦ εἴδους. Φαίνεται ὅτι τὰ ἔνστικτα αὐτὰ εἶναι ἀναντικατάστατα. Ὅσο ὅμως γιὰ κεῖνες τὶς ὁρμὲς καὶ τάσεις, ποὺ εἶναι τὰ μέσα ποὺ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τὰ δυὸ αὐτὰ θεμελιώδη ἔνστικτα, παραλλάζουν διαδοχικὰ κ' ἀντικαθίστανται, ἤ, ἂν θέλετε, ὑφίστανται ἀλλοτροπίες,—ὅπως ἀκριβῶς, οἱ τεχνῖτες μὲ τὰ ἐργαλεῖα τους ἀντικαθιστῶνται, ἐφόσον τὸ οἰκοδόμημα τελειοποιεῖται. Μέσα λοιπὸν *στὰ ψυχικὰ ἐργαλεῖα* ποὺ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς δυὸ ἀρχιτέκτονας τῆς ζωῆς, τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντηρήσεως καὶ τὸ γενετήσιο ἔνστικτο, συγκαταλέγεται καὶ τὸ μαχητικό. Αὐτὸ εἶταν χρήσιμο, ἐφόσον ἀποτελοῦσε τὸ σπουδαιότερο παράγοντα, μέσα σὲ εἰδικὲς συνθῆκες, πρὸς διατήρηση τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς ἀγέλης. Μά, ἂν ὁ σκοπὸς τῆς εὐδαιμονίας ἀρχίσει, κάποτε, μ' εἰρηνικὲς μόνο ἐπιδιώξεις, δὲ σᾶς φαίνεται πὼς αὐτοδύναμα τότε τὸ μαχητικὸ ἔνστικτο θ' ἀχρηστευθεῖ ψυχικά, ἤ, τοὐλάχιστο, θ' ἀπαλυνθεῖ τόσο, ὥστε ν' ἀποτελεῖ διεγερτικὸ μόνο γιὰ παιχνίδια, γιὰ κάθε εἴδους σπόρ, γιὰ κυνήγια; Μπορεῖτε νὰ πιστεύετε ὅτι, στὸ μέλλον, οἱ ἄνθρωποι, ἔτσι, ἀπὸ κάποια ἐγκληματικὴ διάθεση, θὰ νοιώθουν ἡδονὴ στὸ νὰ σκοτώνει ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, χωρὶς γι' αὐτό, νὰ τοὺς ὠθεῖ καμμιὰ ἀνώτερη ἀνάγκη, ὅπως γινότανε ὡς τώρα; Τότε τί πρᾶγμα εἶναι ἠθικὴ καὶ σὲ τί μᾶς χρειάζεται; Βέβαια, λέγοντας ἠθική, δὲν ἐννοοῦμε ἐκείνη ποὺ μᾶς ἐπικαλοῦνται τὰ θρησκευτικὰ βιβλία, οὔτε κ' ἐκείνη γιὰ τὴν ὁποία μᾶς μιλᾶν οἱ μεταφυσικοί, μὰ ἀκριβῶς αὐτὴν ποὺ ἐκπηγάζει ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ ἔνστικτο καὶ ποὺ εἶναι ἡ ἀναγκαστική, μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, σύμβαση.

Ὁρμώμενοι οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν αἰτία τῆς ἐξυπηρετήσεως τοῦ συμφέροντός των, ἔννοιωσαν κάμποσο, ἂν ὄχι ὁλότελα, πώς, ὁμονοοῦντες καὶ συνεργαζόμενοι, θὰ μπορέσουν νὰ κατεργασθοῦν τὴν εὐτυχία των πάνω σὲ βάσεις σταθερές,—ὅπως εἶναι μιὰ διαρκὴς εἰρήνη,—κι' ὄχι σαθρὲς κι' ἀβέβαιες, ὅπως συμβαίνει σήμερα.

Εἴπαμε ἀρκετὰ πάνω στὸ ζήτημα τῆς ἀχρηστεύσεως τοῦ πολέμου. Τὸ μόνο πρόχωμα τῶν πολεμικῶν, ποὺ εἶναι τὸ μαχητικὸ ἔνστικτο, εἶναι τόσο ἀδύνατο, ὥστε δὲ θὰ τοὺς ὠφελήσει ἡ ἄμυνά τους, ἂν ὀχυρωθοῦν πίσω ἀπ' αὐτό. Ἀπομένει τώρα τὸ ζήτημα τῶν ἱστορικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐκείνων αἰτίων, ποὺ γεννοῦν τοὺς πολέμους καὶ καλλιεργοῦν τὸ μαχητικὸ ἔνστικτο. Ἐπίσης καὶ κάτι ἄλλο: οἱ θέσεις, πάνω στὶς ὁποῖες στηριγμένη μιὰ μελλοντικὴ κοινωνία θὰ μπορέσει νὰ ἐξοστρακίσει τὸν πόλεμο ἀπὸ τὸν ὀργανισμό της, ὡς περιττὸ μέσο γιὰ τὴν ἐπιδίωξη τῆς εὐδαιμονίας της. Ὡστόσο αὐτά, αἴτια ἐξωτερικὰ κι' ἐρεθιστικὰ τοῦ μαχητικοῦ ἐνστίκτου, ἀποτελοῦν θέμα μελέτης ἐντελῶς εἰδικό, ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὸ τωρινό μας.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΝΕΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΕΛΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Ἀπόψε, πῶς νὰ παρομοιάσης
τῶν πιπεριῶν τὴν ταραχή;
Κ' εἶναι,—στοῦ δρόμου τὴν ἀρχὴ
κάτω,— σὰ μήνυμα θαλάσσης . . .

Αὔγουστος μήνας. Πάει τὸ θέρος
κιόλας, καὶ πάει δίχως σκοπό.
Φθινόπωρο—πῶς νὰ σὲ πῶ;
μὰ δὲν ἀργεῖς πολύ, τὸ ξέρω.

Τὸ ἄσπρο τὸ πεζοδρόμι ἂν πιάσης
θὲ νὰ βγῆς τάχα ὅπου καὶ χτές;
Πέρα, εἶναι σχέδια ὡσὰν ἀκτὲς
κ' ἕνα προμάντεμμα θαλάσσης . . .

Κι' ἄξαφνα, ἀπὸ τὰ περασμένα,
τοῦ ὀργάνου λύνεται ἡ φωνή:
ἐδῶ εἶναι κάπου—καὶ πονεῖ,
μέσα στὸν κόσμο, στὰ χαμένα.

Στὸν ἴσκιο χύνονται τοῦ τόπου
ἀπὸ νότες ἑσπερινοί:
ἐδῶ εἶναι κάπου—καὶ πονεῖ
ἡ ἁμαρτωλὴ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου.

— Κλειδιὰ καὶ κόκκαλα καὶ τέλια
καὶ λαθεμμένη μετρική,
ποιὸς ἀκούει τὴ σπαραχτική,
ποιός, τὴν παράτονή σου ἐντέλεια;

Τὰ κιόσκια, γύρω-γύρω, ἀδειάζουν.
Κ' ἐσύ; τῆς θάλασσας τὰ λὲς
ἀκόμα, κάτω ἀπ' τὶς ψιλὲς
τὶς πιπεριὲς ποὺ συννεφιάζουν;

Ἀπόψε, ὦ δὲν τὸ ξέρουν ὅλοι
πὼς προμηνᾶς, γιὰ τὴ βραδυά,
τὶς μεταμέλειες στὴν καρδιὰ
καὶ τὴ δαρτὴ βροχὴ στὴν πόλη!

Ἔφυγε; ἤ—στάσου: ξαναρχίζει!
Γλῶσσα, ποὺ δὲν ἔχεις γραφή.
Σοφία! Ἡ κάθε μιὰ στροφὴ
δική σου, ὅλη τὴ γνώση ἀξίζει . . .

Μὰ γιατὶ κιόλας νὰ σωπάσης;
Ἄχ, εἶναι γιὰ νὰ ξαναρθῆ
πάλι τὸ μάντεμμα, βαθύ,
τῆς ὅλο ἐρχόμενης θαλάσσης;

Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΟΡΓΑΝΟΥ

«L'âme de quartiers morts et de tristes enclos»
RODENBACH

—Καίει τὸ βερνίκι· ὡσὰν ἀπὸ κοντύλι
ψιλή, ἀφρίζει ἀκόμα ἡ πινελιά.
Κ' ἐσύ, ἔχεις πυρετὸ στὰ χείλη
ποὺ σέρπουν νὰ ζητοῦν τὰ πιὸ παλιά!

Μὰ πές μου: δὲν τὸ θέλησες; Πηγαίνω
τὸ δρόμο ποὺ μὲ ἁρμήνευες· ἁρμὸ
ποῦ ναῦρης νὰ βυζάξης τὸ χαμένο
—τώρα—ριγηλὸ τέλι τῶν λυγμῶν;

Μπρὸς στοῦ Ἱεροῦ, σὰ χτὲς ἀκόμα,
μεταλάβαινες τὸ σκαλὶ
κι' ἀπ' τοῦ Σταυροῦ τὸ κρύο φιλὶ
ἔχεις τὸ μάλαμμα στὸ στόμα·

τὸ ξέρω· ὅμως ἐγὼ στέκω ἀπὸ πάνω
στὸ μαῦρο κρῖμα δίχως ξαγορά·
ἄχ, στὴ γνώμη σου ἐμόνοιασα· τὴν κάνω
δική μου, ἀφοῦ ἦταν ὅλη σου ἡ χαρά!

Τ' ἀκρινὰ μόνο κόκκαλα μὴν πιάνης,
καλέ μου! οὔτε γιὰ μένα, οὔτε γιὰ σέ!
Ἐσύ, ἀλοιφὴν ἐλέους δὲν πᾶς νὰ βάνης:
ἐσύ, ἀναδεύεις παλιὲς ζεστασιές!

Τὸ ξέρω τ' ἄσφαλτο ἀχεῖλι τί θέλει:
γιὰ τὴν κρυφὴ πληγὴ μὲ ψάχνει, ἄχ μή!—
μὴ μουδιάσουν στὸ πληγωμένο τέλι
τοῦ χαμένου χινόπωρου οἱ λυγμοί.

Θ' ἀνοίξη, πάλι. . .Εἶσαι ἄξιος, σὰ θελήσης. . .
Ὅμως ξανὰ γιατί μὲ τυραννεῖς;
Τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς στείρας ἡδονῆς
τὸ φαρμάκι, διπλό, γιὰ νὰ μ' ἀφήσης;

ΧΡΥΣΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

Τὶς θολὲς συλλογές τους, γεμᾶτες
τῶν ἀνοιχτῶν δρόμων τὶς βροχές,
κοπνίζουν, θλιμμένες συντροφιές,
οἱ ξεπεζεμμένοι οἱ ἀγωγιάτες.

Ὁ δρομώνας τοῦ βουνοῦ στενάζει
πίσω μας καὶ κατὰ τὸν στρωτὸ
κάμπο· λίγο χιόνι, ἀναλυτὸ
ἀπ' τὸν ἥλιο, μούδιασε νὰ στάζῃ.

Ἄναψε ἡ ἐκκλησίτσα τὶς φωτιές της
γιὰ τοὺς γυρισμοὺς στὰ σκοτεινά.
—Βροχερὰ κεράκια, ποὺ γερνᾶ
πλάϊ σας, μὲς στὰ φρύδια τοῦ ὁ ἀσβέστης!

Ἄθερμη στοργή, ὅσο γιὰ τὴ μνήμη
μόνο· κ' ὅσο σὲ ψηλὸ γυαλὶ
πασπατεύεις γιὰ ἥλιο· ὅσο ἀνελεῖ
στὸ μάλαμμα κρούσταλλου συντρίμμι...

(Ἀπὸ τὴν ἀσβόλη, ἀπ' τὴν ἀθάλη,
δάχτυλα χλωμά, μάτσο νεκρό,
ἀπ' τὸ τρέμουλο ὅσο, τὸ ἴλαρό,
βάσκετε, σὲ ξένην ἀμασχάλη!)

Τρέμουλο χρυσό, χρυσό, τοῦ ἀέρα,
κεριὰ ψαλτικά! Εἶναι πιὸ γλυκὸς
κ' ἀπὸ τὸ «ἔλα μέσα» τῆς σαρκὸς
ὁ προσκαλεσμός σας, νύχτα-μέρα.

Ταπεινὰ φυτήλια, ὠχρὸ στεφάνι,
τοῦ φθαρτοῦ ὀνειρόκοσμου κλειδιά,
τόση θράκα, ναί! τόση καρδιὰ
τὴ σάρκα μου εἶν' ἄξια νὰ ζεστάνῃ.

Ἄξια, τὶς σκιὲς νὰ ζωντανεύῃ:
Ἀπ' ἀχνάρι ἀχνοῦ ζωγραφιστή,
ἄφαντα λουλούδια ν' ἀσπαστῇ
κόψῃ κόρης σκύφτει, κ' ἀνανεύει...

κ' εἶναι, στὴν παλιὰ λειψανοθήκη,
τάμματα τρεμάμενα, ποὺ σειεῖ
κ' ἡ πιὸ ἀπαυδημένη προσευχή,
γιὰ οἱ χρυσοὶ τῆς πρώτης νειότης στίχοι;

ΡΩΤΗΜΑ Σ' ΕΝΑ ΚΛΩΝΑΡΙ

Ἀρχὴ ποιὰν ἔχεις, ποιάν, χωματένιο κλωνάρι
ποὺ παίζεις στ' ἀδειανὸ ξάφνω γυαλὶ μπροστά;
Τρεμάμενο ποῦθε ἦρθες σχῆμα τοῦ Γενάρη;
Τὸ δάσος τάχα σ' ἔστειλε καὶ μὲ ζητᾶ;

Ὄχι, γιὰ ἐλπίδα εἶναι πολύ: γριὰ χειμωνιὰ
τὰ σταχτωμένα ἀστάχια της—βαθειὰ—μαζώνει·
ἀθρόα κινιέι καὶ κάθεται τοῦ βορριᾶ ἡ σκόνη
—βαθειὰ—στὸ δρόμο ποὺ ἔρχεται ἀπὸ μακρινά.

Ἄφαντες πέτρες θάψαξες, τυφλά, νὰ βγῆς·
μετρητὲς πέτρες, ψιλὸ χῶμα κρύο, κούφιο μαντέμι,
ξύλο γυμνό! κόμπο τὸν κόμπο ὅσο νὰ βγῆς:
κόμπο τὸν κόμπο νὰ σὲ ψάξω πάλι τρέμεις
γιὰ νὰ μὲ πᾶς ξανὰ πίσω—στὴ γῆς;

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Η ΑΛΛΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Μ' εἶχε ἀργοπορήσει ἐκείνη τὴ νύχτα ἕνας φίλος μου μὲ τὶς κουβέντες, μοῦ ἄρεσε κ' ἡ δροσιὰ κάτω ἀπ' τὰ δέντρα τοῦ ὑπαίθριου καφενείου, κι' ὅταν θυμήθηκα τὸ τελευταῖο τράμ, ἡ ὥρα ἦταν περασμένη. Ἀποφάσισα λοιπὸν καὶ γὼ νὰ πάω μὲ τὰ πόδια στὸ προάστειο ποὺ καθόμουν. Ἤμουν ἄλλωστε συνηθισμένος ἀπὸ παλιότερα σ' αὐτὸ κι' ὁ δρόμος δὲν ἦταν παρατάνω ἀπὸ μιὰν ὥρα. Ἔτυχε ἀκόμα νἄχω τὴ διάθεση χαρούμενη κ' ἡ μικρὴ τούτη δυσκολία μοῦ φάνηκε σὰν τὴν εὐκαιρία ποὺ περίμενα ἀπὸ μῆνες τώρα, γιὰ νὰ διασκεδάσω τὴ μονότονη ζωή μου. Εἶμαι μάλιστα βέβαιος πὼς καὶ περισσευούμενα χρήματα νὰ βάσταγα ἀπάνω μου, πάλι δὲ θἄλλαζα τὴν πεζοπορία μὲ τὴν εὐκολία τοῦ αὐτοκίνητου.

Ἦταν ὅμως κι' ἄλλη μιὰ αἰτία σπουδαιότερη ποὺ μ' ἔκαμε νὰ μὴν πάρω στὰ σοβαρὰ τὴν ἀτυχία μου: βρισκόταν αὐτὴ σιὰ περασμένα, δυὸ-τρία χρόνια πρίν, τότε ποὺ δὲν εἶχα νὰ πληρώσω οὔτε τὸ φαΐ κ' ἤμουν ἀναγκασμένος νὰ πηγαινόρχωμαι πεζός. Στὴν ἀρχὴ ποὺ δὲν εἶχα καθόλου δουλιά, γύριζα νωρίς, σχεδὸν κατὰ τὸ σουρούπωμα. Ἔπαιρνα τὸ γνώριμό μου ποὺ σκολνοῦσε ἀπ' τὸ πλακάδικο, καὶ γινόμαστε μιὰ παρέα ζηλευτή, σᾶς βεβαιώνω. Γιὰ ποικιλία, ἀκολουθούσαμε ἕνα δρόμο ποὔφερν' ἔξω ἀπ' τὴν πρωτεύουσα, ἀνεβαίναμε τὸ λόφο μὲ τὰ χαμόκλαδα καὶ τὰ συρματοπλέγματα, κ' ὕστερα μπαίναμε στὴν ἀτοιχτὴ ρεματιά, ἀπὸ τὸ μέρος τῆς δεξιᾶς πλαγιᾶς, ἀνταμώνοντας πάλι τὴ γραμμὴ τοῦ τράμ ὡς ἕνα τέταρτο δῶθε ἀπὸ τὴν κατοικία μου. Ἦταν ἕνας νυχτερινὸς περίπατος, ὅλος ξενοιασιὰ καὶ πήδους, κάπουκάπου κιόλας τραγουδούσαμε μὲ δυνατὲς ἀταίριαστες φωνές, λέγαμε κλέφτικα τραγούδια ἢ ἀμανέδες, σκόρπια κι' ἀνακατωτά, ὅ,τι θυμούμαστε ὁ καθένας. Ἀργότερα ὅμως, ὅταν μὲ πῆραν καὶ μένα σὲ μιὰ ψευτοδουλιὰ ἀπ' ὅπου ἔφυγα στὸ τέλος χρεωμένος τοὺς καφέδες, περνοῦσαν τὰ μεσάνυχτα, ἐρχόταν ἡ ὥρα τρεῖς ἢ τέσσερις, καὶ γὼ μόλις τότε ξέμπλεκα ἀπ' τὸ τυπογραφεῖο κι' εἶχα τὸ λεύτερο νὰ φύγω. Νὰ φύγω, ἀλλὰ ποῦ νὰ πάω; Τὰ τράμ ἦταν σταματημένα ὅλα, καὶ γιὰ ξενοδοχεῖο οὔτε ἰδέα, στὴν κακομοιριὰ ποὺ ἤμουν. Μιὰ-δυὸ φορὲς θέλησα νὰ ξενυχτήσω σὲ κάτι καφενεῖα ποὔκλειναν ἀργά, μὰ τὸ πρωΐ ποὺ ξανάρχιζαν τὰ τράμ, βρισκόμουν τόσο ἔλεεινὸς καὶ τσακισμένος, ποὺ δὲν ξέρω ἂν φοβόμουν ἢ σιχαινόμουν περσότερο γιὰ τὴ θλιβερή μου κατάντια. Μιὰ νύχτα μάλιστα μοῦτυχε κεῖ καὶ μιὰ ἱστορία πολὺ παράξενη, ποὺ πῆρα φόβο καὶ δὲν ξαναπάτησα σὲ τέτοια κέντρα. Ὅλ' αὐτὰ μ' ἔφεραν στὴν ἀπόφαση νὰ ξεκινάω ὅπως ἤμουν, κατακομμένος ἀπὸ τὸ ξενύχτι, καὶ νὰ τραβάω ἀγάλι-ἀγάλι μὲ τὰ πόδια γιὰ τὸ ρημάδι μου. Τότε πιὰ τὸν ἔκανα τὸ δρόμο πιὸ πολύ, ἔφτανε καὶ μιάμιση ὥρα μπορῶ νὰ πῶ.

Ἐκείνη λοιπὸν τὴν ἀλησμόνητη ἐποχὴ ποὺ γυρνοῦσα πεινασμένος κι' ἀγρυπνισμένος ἀπὸ τὴ μεγάλη πρωτεύουσα μὲ τὰ ψηλὰ μέγαρα καὶ τὶς φιλάνθρωπες κυρίες, μοῦχαν συμβεῖ κάτι πράματα ὁλοσδιόλου ἐξαιρετικὰ γιὰ τὴ ζωή μου, ποὺ κυλοῦσε ὡς τότε σὰ νερὸ στ' αὐλάκι. Μιὰ νύχτα μοῦχε ξαφνικὰ παρουσιαστῆ ἕνας λιποδύτης κοντὰ στὴ γέφυρα τοῦ ξεροπόταμου· ἄλλη μιὰ ἔπεσα στὰ χέρια ἑνὸς ἀστυνόμου ποὺ ἔψαχνε γιὰ κλέφτες· καὶ τὴν τρίτη, κοντὰ στὰ ξημερώματα, μ' ἔβαλαν μπροστὰ τρία-τέσσερα σκυλιὰ καὶ βρέθηκα ξεστρατισμένος,

χωρὶς νὰ ξέρω πῶς, ἀλλοῦ, πέρα, στὴ μακριὰ λευφόρο ποὺ κατέβαινε παράλληλα. Περπαλεύόμουν, θυμᾶμαι, μέσα στὸ σκοτάδι σὰν κατάδικη ψυχὴ κ' ἔλεγα νὰ φανεροθεῖ λίγο φῶς μπροστά μου, σὲ κανέναν ἠλεκτρικὸ στύλο ἢ ἀπὸ κανένα περαστικὸ αὐτοκίνητο, καὶ δὲ θέλω τίποτ' ἄλλο ἀπὸ σένα, Παναγιά μου. Ὥσπου νὰ φτάσω στὸ σπίτι, ἤστερ' ἀπὸ τόσα τρεξίματα καὶ χτυποκάρδια, κατάντοῦσα μισὸς ἀπ' ὅ,τι ἤμουν κ' ἔπεφτα σὰν ξερὸς νὰ κοιμηθῶ, μονάχα πάλι γιὰ δυὸ-τρεῖς ὧρες, γιατὶ θὰ ξυπνοῦσαν ἤστερα οἱ γειτόνοι, θὰ σηκωνόταν ὁ σύντροφός μου ὁ φονιαλῆς μὲ τὶς σπουδαῖες ὑποθέσεις του, καὶ θὰ σηκωνόμουνα καὶ γώ, ξεκουρασμένος βέβαια κ' ἕτοιμος γιὰ τὸν ἔντιμον ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Ὅμως ὅλα τοῦτα εἶναι μιὰ ὁλάκερη ἱστορία, μὲ ἀρχή, τέλος καὶ συμπέρασμα, κ' ἔτσι ποὺ σᾶς τὰ λέω δὲν καταλαβαίνετε τίποτε.

Εἶχαν περάσει δυὸ χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ γίνοντ' αὐτά, κι' ὅμως μοῦχαν μείνει στὸ νοῦ μου καὶ ξαναβγῆκαν ἀποπάνω ἐκείνη τὴ νύχτα ποὺ ἄργησα κατὰ λάθος καὶ ξεκίνησα μὲ τὸ πάσο μου ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Πῆρα τὸν πλατὺ δρόμο μὲ τὴν ἄσφαλτο, κι' ὅταν ἔφτασα στὴ διασταύρωση, ἔστριψα κι' ἀκολούθησα τὴ γραμμὴ τοῦ τραμ ποὺ θὰ μ' ἔβγαζε στὸ σπίτι μου. Προχώρησα κάμποσο ἀκόμα κι' ἄρχισα νὰ ζυγώνω στὸ μέρος ποὺ λογάριαζα ἄλλοτε γιὰ ἐπικίνδυνη ζώνη: ἐκεῖ τελείωναν τὰ σπίτια τῆς μιᾶς μεριᾶς, ἐρχόταν ἔπειτα ὁ χείμαρος μὲ τὰ παλιόνερα καὶ τὰ σκουπίδια, κι' ἀποπέρα ὑψωνόταν μοναχικὸ ἕνα κάτι σὰν ἀσβεσταριὰ ποὺ ἄλεθε, μοῦ φαίνεται, τὶς πέτρες καὶ τὶς ἔκανε ἄμμο. Ἔπρεπε πιὰ νἄχουν ἀριώσει ἢ σβύσει τὰ φῶτα, νἆναι σκοτεινιὰ καὶ φόβος ὅπως τότε, κι' ὅμως ἐγὼ πήγαινα μιὰ χαρά, δίχως τὴν παραμικρὴ τρεμούλα. Εἶχε ὑποχρεωθεῖ ἴσως ἡ ἑταιρία νὰ βαστάει τὰ φῶτα ἀναμμένα ὅλη τὴ νύχτα, μπορεῖ νἄχε στήσει στὸ μεταξὺ κι' ἄλλους στύλους, κι' ὁ καλὸς Θεὸς ἐξάλλου εἶχε φροντίσει κείνη τὴ βραδιά, χωρὶς κἀν νὰ τὸν παρακαλέσω, νὰ μοῦ βγάλει γιὰ φέξιμο μιὰ ὁλάκερη πανσέληνο. Δὲν εἶχα ὅμως καμμιὰν ὄρεξη νὰ τὸν εὐχαριστήσω· τὸν παλιὸ καιρό, τότε ποὺ χρειάζομουν ἀληθινὰ τὸ φῶς, τότε ποὺ τὸ γύρευα μὲ περσότερη λαχτάρα κι' ἀπ' τὸ φωμί, αὐτὸς μοῦκανε τὸν ἀδιάφορο καὶ τὸ θεωρημένο, δὲν ἔστελνε οὔτ' ἕνα ἀστεράκι του νὰ μὲ φωτίσει καὶ νὰ μὲ παρηγορήσει. Γι' αὐτὸ καὶ γὼ τώρα προσπαθοῦσα νὰ δείξω πὼς ἤμουν ἐπιτέλους ἀνεξάρτητος, πὼς μποροῦσα νὰ περπατήσω καὶ χωρὶς τὸ φεγγάρι του, ἀκόμα καὶ χωρὶς τὰ ἠλεχτρικὰ τῆς ἑταιρίας. Ἀφοῦ ἔτυχαν ὅμως, καὶ τώνα καὶ τ' ἄλλα, δὲν ἦταν εὐγενικὸ νὰ κλείσω τὰ μάτια μου γιὰ νὰ μὴ βλέπω, τ' ἄφηνα νὰ φέγγουν χωρὶς λόγο, — μήπως θὰ τὰ πλέρωνα ἐγώ;

Πήγαινα λοιπὸν ξεκούραστος καὶ ξένοιαστος ἀπάνω στὸ φωτισμένο δρόμο, ποὺ δὲν εἶχε οὔτε λάσπες γιὰ νὰ μοῦ θυμίζει κάτι ἀπ' τὰ παλιά. Πέρασα τὴ γέφυρα ποὺ δὲν ἐφαινόταν οὔτε στὶς καμάρες σκοτεινή, προχώρησα μὲ βῆμα σταθερὸ καὶ βρέθηκα λίγο πιὸ δῶθε ἀπ' τὰ σπίτια τῆς ἀντικρυνῆς πλευρᾶς. Ἐκεῖ, στὴ στάση τοῦ τραμ, θυμήθηκα πάλι κάτι ἀπ' τὰ τότε καὶ κρυφογέλασα. (—Ἔλα δῶ, βρέ, ποὺ γυρίζεις ὄξω τέτοια ὥρα. Τί εἶσαι σύ; —Φοιτητής. —Φοιτητής, ἔ; τοῦ Ζαππείου; —Ὄχι, κύριε ἀνθυπομοίραρχε, τοῦ Πανεπιστημίου, τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου...). Τίποτ' ὅμως τώρα ἀπ' ὅλα αὐτά. Ὁ οὐρανὸς ἦταν κατακάθαρος, ὁ δρόμος ἀσφαλισμένος κ' ἐγὼ ἕνας κοινὸς διαβάτης. Ἂν καὶ δὲ μπορῶ νὰ πῶ πὼς εἶμαι κανένα παλληκάρι, πρέπει νὰ μὲ πιστέψτε πὼς ἐκείνη τὴ νύχτα εἶχα γίνει γενναῖος, κ' ἡ γενναιότητά μου μεγάλωνε μὲ τὸ νὰ μὴ βλέπω κανέναν κίντυνο. Συλλογίζομουν τί θἄκανα ἂν πετιόταν ἄξαφνα μπροστά μου ἕνας κακοποιός. Κ' ἔλεγα τί ὡραῖα ποὺ θἦταν νἄχα πάνω μου ἕνα μικρὸ πιστόλι, στὴν πίσω τσέπη τοῦ παντελονιοῦ, νὰ σκόπευα στὰ κουτουροῦ καὶ νὰ γελοῦσα ἔπειτα μὲ τὸν τρόμο ποὺ θἄπαιρνε ἐκεῖνος ὁ φουκαρᾶς μὲ τὴν ἄτυχη ἔμπνευσή του.

Ἀλλὰ δὲ φαινόταν νὰ μὲ περιμένει τίποτε τὸ ἐξαιρετικὸ γιὰ τώρα. Βρίσκομουν κόλας πιὰ μπροστὰ στὰ σπίτια, καὶ στὴν ἀνάγκη θὰ μποροῦσα νὰ πηδήσω μὲς ἀπὸ τοὺς τοίχους, νὰ βάλω τὶς φωνὲς καὶ νὰ τοὺς σηκώσω ὅλους στὸ ποδάρι. Οὔτ' ἀλύχτημα ὅμως οὔτε πάτημα ἀκουγόταν. Ἡ νύχτα μου θὰ περνοῦσε εἰρηνικὴ καθὼς ἡ ζωὴ ποὺ εὔχονται κάτι κακομοίρηδες ποιητὲς μὲς στὰ τραγούδια τους. Ὅλα τὰ κακὰ κι' ὅλες οἱ ἀναποδιὲς εἶχαν σωριαστεῖ ἀπάνω μου τότε ποὺ δὲν τὶς ἐζητοῦσα, δὲν τὶς καταλάβαινα, δὲν ἤξερα τί νὰ τὶς κάνω. Τώρα ποὺ εἶχα μάθει τόσες τέχνες καὶ γύρευα ἀφορμὴ νὰ δείξω τὴ μαστοριά μου, ἔμενα ἀχρησιμοποίητος σὰν κανένας ἀγράμματος ἄνθρωπος. Ἄ, μὰ δὲν ἦταν δουλιὰ αὐτή, νὰ μοῦ βγαίνουν ὅλο ἐμπόδια στὴ μέση καὶ νὰ μὴ μ' ἀφήνουν νὰ φανερώσω τὴ δύναμή μου. Ἤμουν ὡστόσο βέβαιος πὼς θὰ μποροῦσα νὰ δώσω ἕνα μάθημα πρώτης γραμμῆς σ' αὐτοὺς τοὺς ἀλιτήριους ποὺ ξετρυπώνουν μὲς ἀπ' τὸ σκοτάδι καὶ τρομοκρατοῦν τοὺς ἀνθρωπάκηδες. Ἀφοῦ δὲν τοὺς ἔκανε τίποτα ἡ ἀστυνομία, θὰ γινόμουν ἐγὼ ἀστυνομία καὶ θἄβλεπαν πῶς πειράζουν ἄλλοτε τοὺς φιλήσυχους πολῖτες.

Ἄξαφνα, καθὼς εἶχα παρασυρθεῖ ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμό μου καὶ μάλιστα χειρονομοῦσα ποῦ καὶ ποῦ, μετρίασα μὲ μιᾶς τὸ βῆμα μου καὶ προσπάθησα νὰ ἐπιβληθῶ στὸν ἀνετοίμαστο ἑαυτό μου. Εἶχα ἀκούσει κάποιον ἦχο λαρυγγιστὸ καὶ πρὶν ἀκόμα ὑψωθεῖ καὶ ξεδιαλυθεῖ αἰσθάνθηκα μιὰ ταραχὴ ἀόριστη στὸ κορμί μου. Ἀλλὰ δὲν πρόφτασα νὰ νιώσω τίποτ' ἄλλο καθαρά, γιατὶ ἐκεῖνο τὸ πραματάκι ποὺ μοῦστειλε αὐτὴ τὴ διφορούμενη εἰδοποίηση, ἕνα τοσοδὰ γατί, τραβήχτηκε ἀπ' τὸν τοῖχο ὅπου λούφαζε κ' ἔτρεξε κοντά μου. Δὲ μποροῦσε ὅμως νἄρθει γρήγορα, τὰ πόδια του ἦταν ἀδύνατα, φαίνεται, καὶ δὲν ἄντεχαν. Ὅταν ἐσίμωσε, εἶδα πὼς ἦταν μικρότερο ἀπ' ὅσο

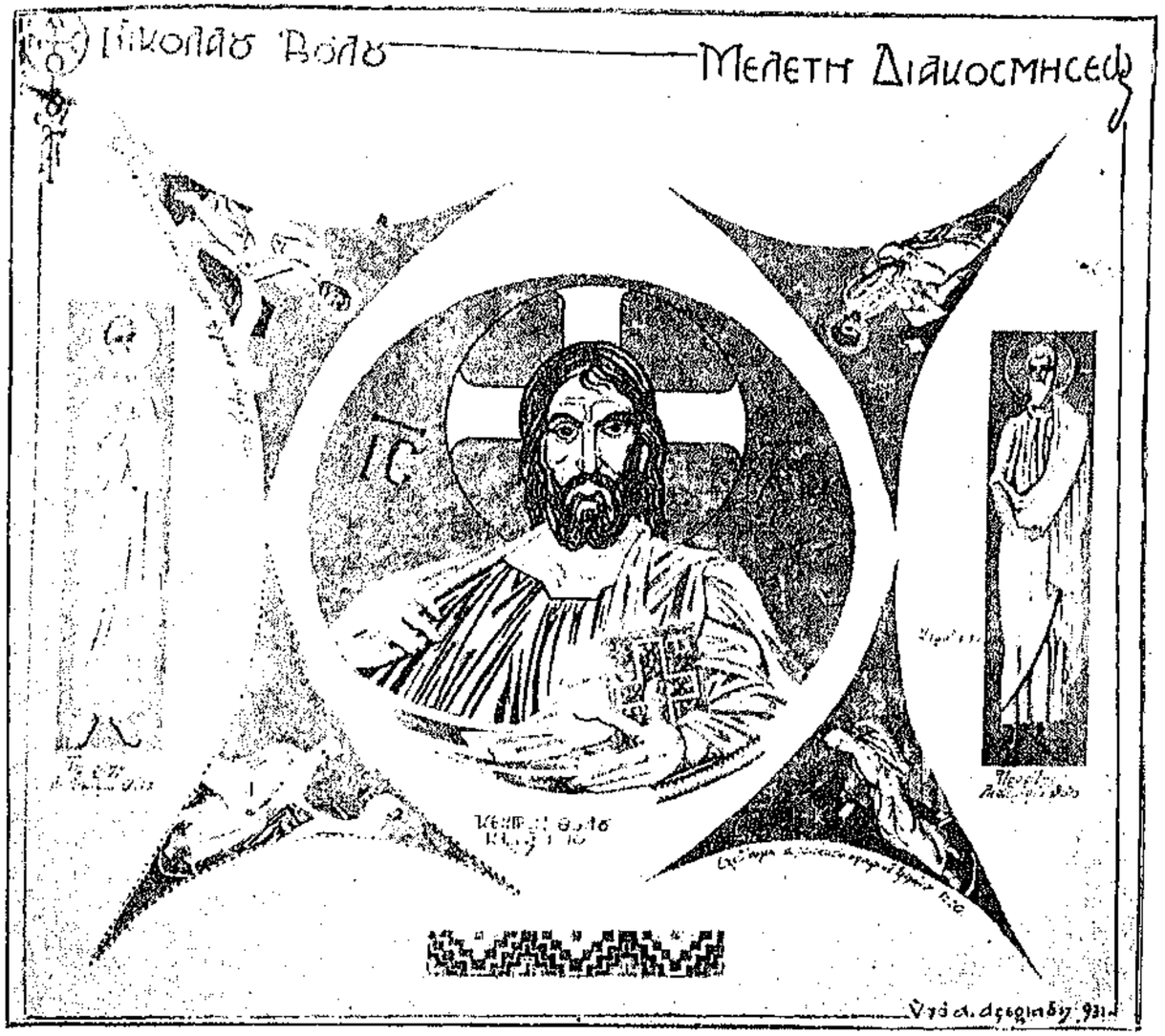

Α. ΑΣΤΕΡΙΟΥ — Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ

τὸ φανταζόμουν, μάλις κάμποσες βδομάδες θάχε ποὺ γεννήθηκε. Τὸ χρῶμα του ἦταν ἀσπροκυλάριστο, ἀλλὰ ἀπὰ πλευρὰ καὶ ἀπὴ ράχη του εἶχε τρεῖς τέσσερις βαθλὲς κατάμαυρες. Τ' αὐτιά του, ἀηκωμένα ὁλόρθα, ἔμοιαζαν σὰν τρίγωνα. Ἦταν τελασπάντων ἕνα συνηθισμένο ἄκακο γατί, ὅπως ὅλα τῆς φυλῆς του καὶ τῆς ἡλικίας του. Εἶχε βρεθεῖ ἐκεῖ ποιὸς ξέρει πῶς καὶ δὲ ζητοῦσε βέβαια νὰ μὲ τρομάξει. Ἄλλο ζήτημα ἂν ἐγὼ παρεξήγησα στὴν ἀρχὴ τὶς διαθέσεις του.

Ἀφοῦ ἀπάθηκε λίγο ἀποκάτου μου, σκαρφάλωσε ἀπὸ τ' ἀριστερό μου πόδι κι' ἀνέβηκε ἀπὸ δέμα ποὺ βαστοῦσα. Ἦταν κάτι παλιὰ μεταχειρισμένα βιβλία, γαλλικὲς φιλολογίες, ποὺ τάχα ἀγοράσει κεῖνο τ' ἀπόγιομα βερεσὲ καὶ ποὺ δὲν ἤξερα οὔτε γὼ ἂν θὰ μοῦ χρησίμευαν ποτέ. Τὰ μάζευα χωρὶς νὰ τὰ διαβάζω κ' ἔπειτα εὐχαριστιόμουν νὰ τὰ βάνω στὴ σειρὰ καὶ νὰ τὰ καμαρώνω, ἔτσι, σὰν ἕνας τέλειος ἐρασιτέχνης. Ἀνέβηκε λοιπὸν τὸ γατὶ ἀπάνου στὸ δέμα μου κι' ἄρχισε νὰ κοιτάζει γύρω του καὶ μένα νιαουρίζοντας. Δὲν ἔλεγε νὰ τὸ κουνήσει ἀπὸ κεῖ καὶ μ' ἔφερε γρήγορα σ' ἀμηχανία. Γιὰ νὰ κάνω κάτι, νὰ τὸ διασκεδάσω, νὰ δῶ τὸ φέρσιμό του, πῆγα κάμποσα βήματα, προφυλακτικά, μὰ κρατώντας κάπως πλάγια τὰ βιβλία. Μ' αὐτὸ οὔτ' ἔδειξε πὼς πρόσεξε τὴ μετακίνηση, ἦταν σὰ νἄμενε στὴν ἴδια θέση, ὅπως οἱ ἄνθρωποι ποὺ γυρίζουμε κάθε νύχτα μὲ τὴ γῆ καὶ δὲν τὸ παίρνουμε χαμπάρι ὅταν εἴμαστε μὲ τὸ κεφάλι ἀνάποδα. Ἔγειρα λιγάκι περσότερο τὸ δέμα πρὸς τὴ μιὰ μεριά, καταμέσα, ἀλλὰ τὸ γατὶ θέλησε νὰ πιαστεῖ ἀπ' τὰ ροῦχα μου καὶ τ' ἄφησα τότε κεῖ ποὺ ἦταν.

Ἡ περιπέτεια ποὺ ζητοῦσα ἦταν ἴσα-ἴσα αὐτὸ τὸ γατί· μικρή, μεγάλη, ἀδιάφορο, τέτοια ἦταν κ' ἔπρεπε νὰ τὴ δεχτῶ. Τώρα ὅμως ποὺ μοῦ ἦρθε, δὲν ἤξερα πῶς νὰ τὴ βγάλω πέρα. Δὲν εἶχα βέβαια κανέναν ἄλλο νὰ μὲ παρακολουθεῖ, ἀλλὰ δὲν ἤθελα νὰ χάσω καὶ τὴν ὑπόληψη τοῦ ἑαυτοῦ μου, αὐτουνοῦ τοῦ ἄγρυπνου συνοδοῦ ποὺ μοῦ παρασταίνει τὸν ἄγγελο φύλακα. Τὸ δυστυχισμένο ἐκεῖνο ζῶο ποὺ κρύωνε κεῖ μπροστά μου, δὲ θάχε ποῦ νὰ περάσει τὴ νύχτα του, δὲ θάχε φάει καθόλου. Κάποιος ἀσκλαχνος ἀφεντικὸς θὰ τῶχε διώξει ἀπὸ τὸ σπίτι του, ἡ μάνα του δὲ θὰ τῶχε δεῖ ποῦ πῆγε κ' ἔτσι βρέθηκε ἔρημο ἔξω στὸ δρόμο, μὴ μπορώντας νὰ περπατήσει κ' οὔτε καλὰ νὰ νιαουρίσει. Ἦταν τόσο πολὺ ἀπελπισμένο ἀπὸ τὴν τύχη του, ποὺ δὲν ἐδίστασε νὰ σκαλώσει κοτζάμπου ἄνθρωπο, ἄγνωστο καὶ περαστικό. Περίμενε τώρα νὰ σοθεῖ ἀπὸ τὸ ἔλεός του, εἶχε φτάσει στὴν καρδιὰ καὶ χτυποῦσε τὴν πόρτα της ἀπόξω νὰ τοῦ ἀνοίξει. Ἡ ἀπάντηση ποὺ θἄπαιρνε, ἕνα ναί, ἕνα ὄχι, θἄταν ἡ ζωὴ ἢ ὁ θάνατός του.

Ἀγαπῶ πολὺ ἄλλα ζῶα τοῦ σπιτιοῦ, ἀλλὰ ἡ συμπάθειά μου δὲ φτάνει ὡς τὶς γάτες. Μοῦ φαίνονται παράσιτες (τὰ ποντίκια εἶναι μιὰ πρόφαση !), ρεμάτες ὑποκριτικὴ κολακεία, καὶ δὲν τὸ βρίσκω σωστὸ νὰ τοὺς τρίβω τὴ ράχη ὅταν τοὺς ἀρέσει νὰ χαϊδεύονται. Ἔχω, μὲ δυὸ λόγια, τὴν ἐντύπωση πὼς εἶναι θηλυκὰ μὲ πολλὲς ἀπαιτήσεις καὶ μὲ λίγα χαρίσματα. Δὲν ξέρουν τί θὰ πεῖ ἀξιοπρέπεια κι' οὔτε κοιτάζουν τὸ σκύλο νὰ τὴ μάθουν. Ὅλ' αὐτὰ μοῦ πέρασαν στὸ νοῦ τὴν κρίσιμη ἐκείνη στιγμὴ ποὺ θ' ἀποφασιζόταν ἡ τύχη τοῦ ἄμοιρου γατιοῦ. Κ' ἔβλεπα πὼς ἡ συμπόνια ὑποχωροῦσε μπρὸς στὴν προκατάληψη. Ἔπειτα ἤρθε κ' ἡ λογική : ἐγώ, σκέφτηκα, δὲ μπορῶ νὰ συντηρήσω καλὰ-καλὰ τὸν ἑαυτό μου, θἄβανα κι' ἄλλους μπελάδες σὸ κεφάλι μου ; Ὕστερα δὲν ἦταν γιὰ μιὰ βραδιά, δυό· ἂν ἔκανα τὸ καλό, ἔπρεπε νὰ τὸ τραβήξω ὡς τὸ τέλος. Ἂν ἔπαιρνα λοιπὸν τὴν ἄστεγη ψιψίνα στὸ σπίτι μου, ποιὰ θέση θὰ τῆς ὅριζα στὴν κάμαρα (ἂν δεχόταν κι' ὁ σύντροφός μου), μὲ τί θὰ τὴν τάΐζα κάθε τόσο, πῶς θὰ τὴν ἐβόλευα ὅταν θἄλειπα ; Ἦταν ἀστεῖο, μὰ τὴν ἀλήθεια, καὶ νὰ τὸ φανταστῶ πὼς θὰ γινόμουν ὁ θετὸς πατέρας ἑνὸς γατιοῦ ! Νἄταν τουλάχιστο ἕνας σκύλος, ποὺ νἄμοιαζε κιόλας μὲ τὸ μακαρίτη τὸν Τραχήλη μου, θἄκανα κάποιες ἀβαρίες. Ἀλλὰ τώρα φοβόμουν μιὰ τέτοια κουτουράδα.

Χωρὶς νὰ πονοκεφ λιάσω πιὸ πολύ, λιγάκι πειραγμένος μάλιστα, ἔπιασα τὸ δέμα μὲ τὸν ἐπιβάτη του, τὸ χαμήλωσα πρὸς τὴ γῆ καὶ προσπάθησα νὰ τὸν ξεφορτωθῶ κουνώντας το ὅπως κάνουν οἱ γυναῖκες μὲ τὸ κόσκινο ὅταν θὰ ζυμώσουν. Τὸ γατὶ ζαλίστηκε ἀπ' αὐτὴ τὴν τραμπάλα, ξεγάντζωσε τὰ πόδια του καὶ πάτησε καταγῆς. Δόξα σοι ὁ Θεός ! εἶπα μέσα μου. Καὶ χωρὶς νὰ κοιτάξω ἄλλο, ἔβαλα τὰ βιβλία παραμάσκαλα καὶ τράβηξα τὸ δρόμο μου τρεχάτος. Τὸ φτωχὸ παρατημένο ζῶο ἄρχισε τὸ νιαούρισμα. Αὐτὸ ποὺ τοῦκανα δὲν τὸ περίμενε. Κι' ἀληθινά, ἡ πράξη μου ἦταν ξεκρέμαστη, δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τὴν κάνει ἀπωσδήποτε, ἢ δὲ θὰ τὴν ἔκανε κανένας ἄλλος ἔτσι· δὲ θὰ κρατοῦσε ἐξαρχῆς καθόλου τὸ γατί ἢ θὰ τῶπαιρνε ἔπειτα μαζί του, γιὰ μιὰ νύχτα τὸ λιγότερο, κι' ἄμα ἔβγαινε ὁ ἥλιος, κάτι θὰ γινόταν πάλι. Ἐγὼ ὅμως στάθηκα κουτός, ἀνίκανος νὰ δώσω μιὰ πρόχειρη ἔστω λύση σ' ἕνα τόσο κοινὸ περιστατικό, μόνο καὶ μόνο γιατὶ περίμενε τὴν ἔκβαση ἀποκλειστικὰ ἀπὸ μένα. Κ' ἐξακολούθησα νὰ τρέχω σὰν ἔναχος ποὺ δὲν ἐγλύτωσε ἀπ' τὴν κατιδίκη του, ἐνῶ πίσω τὸ γατί, ἀναστατωμένο, μὲ κυνηγοῦσε μὲ τὰ νιάου νιάου.

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

ΓΛΩΣΣΟΓΝΩΣΤΙΚΑ

ΠΑΡΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ

Τὴν étymologie populaire ἑλληνικὰ τὴν εἴπαμε ***παρετυμολογία*** καὶ εἶναι νόμος ψυχολογικός, ἕνα εἶδος ***ἀναλογία*** νὰ ποῦμε, ποὺ μιὰ λέξη δὲν παίρνει στὰ διάφορά της φανίσματα τὴν κανονική της μορφή, μόνο παίρνει κάποιαν ἀλλοιοτική, ποὺ ἕνας γραμματισμένος, ποὺ ξαίρει τὰ καθέκαστα, δὲ θὰ τὴν περίμενε, μὰ ὁ λαὸς τὴν παρετυμολογούμενη λέξη τὴ συγχίζει μὲ μιὰν ἄλλη, ποὺ ἔχει ὅμοιους ὁπωσδήποτε φτόγγους ἢ ὅμοιο νόημα, μὰ ποὺ ἐτυμολογικὰ μεταξύ τους δὲν ἔχουνε σχέση ἐτυμολογική.

Ἡ ***παρετυμολογία*** γίνεται συνήθως σὲ λέξη ὁπωσδήποτε ἀπαρχαιομένη ἤ, καὶ σὲ ξένη, γιατὶ ὁ λαὸς τὴν μπερδέβει μὲ μιὰν ἄλλη γνωστή του, ἐπειδὴ δὲν ξαίρει τὴν ἀληθινὴ ἐτυμολογία της καὶ δὲν καταλαβαίνει καθαφτὸ πὼς εἶναι ὁλότελα ἄλλη λέξη.

Ἡ ***παρετυμολογία*** γίνεται ἀκόμα καὶ γιατὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ, ἔχοντας μεγάλη πεποίθηση στὴ γλωσσοπλαστική του δύναμη, νομίζει πὼς ὁ πρῶτος ποὺ τοῦ λέει τὴ λέξη τὴν ἀκατανόητη ὁπωσδήποτε ἀπ' ἀφτόνε τὴ λέει λάθος, κι ἔτσι ἀναλαβαίνει ὁ ἴδιος νὰ τὴ διορθώσει κατὰ κεῖνα ποὺ ξαίρει. Λ. χ. : ἐπειδὴ στὴν Κύθνο δὲ γιώθανε τὴν ἀρχαία λέξη ***ἀσφάραγος*** ἢ ***ἀσπάραγος***, ξαίρωντας ὅμως πὼς σημαίνει τὸ σπαράγγι, ἐπειδὴ ὁ δέφτερος ἀφτὸς τύπος ***ἀσπάραγος*** στὰ ἰδιώματα ποὺ λένε τὴν κοινὴ κατάληξη ***-χτος > -γος***, λ.χ. ***ἄπραγος***. ***ἀσφάλιγος*** κ.τ.λ., σημαίνει ἐκεῖνον ποὺ δὲν εἶναι ***σπαραγμένος***, τὸν ***ἀσπάραχτο*** δηλαδή, εἶπανε καὶ τὸ ***σπαράγγι > ἀσπάραχτος***.

Ἔτσι λοιπόν :

Τὴν ***ἀδράφαξυν*** τὴν εἶπαν οἱ ἀρχαῖοι καὶ ***ἀνδράφαξυν***, σὰ νὰ εἶχε πρῶτο συνθετικὸ τὸ ***ἀνδρ-ός***. Ἔτσι κι ἐμεῖς τὴν ***Ἀθηνὰ*** καὶ τὴν ***Ἀθήνα*** τὶς εἴπαμε καὶ ***Ἀνθηνά***, ***Ἀνθήνα***, καὶ τὴν ***Ἀθηναῖα*** τὴν εἴπαμε ***Ἀνθηνιά***, σὰ νὰ παράγονταν ἀπὸ τὸ ***ἄνθος***.

Τὸ ***Σκιπίων*** ὁ Πολύβιος τὄγραψε ***Σκηπίων*** (μὲ ***η***) παρετυμολογικὰ ἀπὸ τὸ ***σκῆπτρον***. Ἔτσι καὶ σήμερα γράφουνε μερικοὶ τὸ οἰκογενειακὸ ὄνομα ***Περίφανος*** (μὲ ι), σὰ νὰ εἶχε α' συνθετικὸ τὴν ***περί***, ὅπως τὸ ***περίφημος***, νὰ ποῦμε, ἐνῶ ἔχει τὴν ***ὑπέρ : περήφανος*** (***< ὑπερήφανος < ὑπέρ-ἄφενος***=περιουσία, πλοῦτος).

Τὸ ***(ἄκρατος+χόλος > ἀκράτχολος) : ἀκράχολος*** (σύγκρινε Ἰων. : ***ἀκρήχολος***) παρετυμολογήθηκε σὲ : ***ἀκρόχολος***, σὰ νὰ εἶχε πρῶτο συνθετικὸ τὸ ***ἄκρος***.

Τὸ ***ἀργυπιὸς*** (σύγκρινε : ***ἀργιόπους***=λευκός· ὁ Ἡσύχιος) τὸ εἶπανε ***αἰγυπιὸς*** κατὰ τά: ***αἰγωλιός, αἰγίθαλος*** κτλ., σὰ νὰ ποῦμε : ***ὁ αἰγὶ ὑπιών***.

Τὸ ***ἀμφὶς+βητέω*** (***< βατέω, βήτην, βῆθι, βατός***), ἐπειδὴ ξεχάστηκε ὁ τύπος ***ἀμφὶς*** (¹), ἐπίσης πάλιωσε ὁ τύπος ***βητέω***, τὸ πήρανε γιά : ***ἀμφὶ+σβητέω*** κι' ἔτσι εἶπανε παρατατ. ***ἠμφεσβήτουν***, ἀόρ. ***ἠμφε-***

(¹) Ἀφτὸς εἶναι ὁ ἀρχικὸς τύπος τῆς πρόθεσης.

σβήτησα κατὰ τά: *ἠμφεγνόουν*, *ἠμφεγνόησα*.

Τὸ *γυπάετος* τὸ εἴπανε *ὑπάετος*· δηλ. ὄχι σωστὸς ἀετός.

Τὸ *ἐνώτιον* τὸ εἴπαν *ἐνῴδιον*, παρετυμολογία ἀπὸ τὸ *ᾠδή*.

Τὸ *δείκνυμι* τὸ εἴπανε Ἰωνικὰ *δέκνυμι*, γιατὶ τὸ παρετυμολογήσανε πρὸς τὸ *δέκομαι* (Brugmann).

Τὸ *δαρικὸς* (=χρυσὸ νόμισμα) τὸ εἴπανε ἀργότερα *δαρεικὸς* (μὲ *ει*=εἴ) ἀπὸ παρετυμολογία, γιατὶ καὶ ὁ Δαρεῖος ἔκοψε χρυσὰ νομίσματα.

Τὸ σημιτικὸ qinnamon τὸ εἴπανε *κινάμωμον*, παρετυμολογώντας το ἀπ' τὸ *ἄμωμον*

Τὸ *μηλολόνθη* τὸ εἴπανε καὶ *μηλολάνθη*, γιατὶ ἀφτὴ ζεῖ μέσα στὰ *ἄνθη*. Ἔτσι κι οἱ νέοι Ἕλληνες εἴπανε ἀντὶ *κήρινθος*> *ἀκέραθος* (*ἀθὸς·ἄθια*). Ἄλλα ἀρχαῖα παραδ. Χατζ. Ακ. αν. α[1], 231. Τὸ *ἁρμάρι* στὸν Τσεσμὲ τὸ λέγανε *μαρμάρι*, γιατὶ εἶχε ἀπὸ πάνω μάρμαρο γιὰ στολίδι.

Τὸ λουλούδι *βιολόπουλο* (—mathiola incana), ποὺ στὴ Σαντορίνη τὸ λένε *ἀβιελόπουλο* (1), στὴν Ἀνάφη παρετυμολογικὰ τὸ εἴπανε *ἀγγελόπουλο*, δηλ. ὄμορφο σὰ *μικρὸς ἄγγελος*, νὰ ποῦμε.

Τὸ *καταχωνιάζω*> *καταφωνιάζω* στὰ Ἐφτάνησα ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸ fogna (=βόθρος)· λοιπὸν *καταφωνιάζω*=καταβαραθρώνω νὰ ποῦμε (Λορεντζάτος).

Τοὺς *ἀγγελόκηπους* τῶν παλαιοτέρων Ἀθηναίων τοὺς εἴπανε κατόπι *Ἀμπελόκηπους*, γιατὶ ἔτσι τοὺς φάνηκε πὼς συμφωνεῖ καλύτερα τὸ πρῶτο συνθετικὸ μὲ τὸ δέφτερο.

Ὁ Θεσσαλικὸς λιμιώνας ὡς τὸν περασμένο αἰώνα λεγότανε: *Γόλος* ἀπ' τὸ σλαβικὸ *γκὸλ* (=μαδάρα)· ὕστερα τὸν εἴπανε *Βόλος* (Κορδάτος), γιατὶ ἀπ' τὴν πρώτη λέξη *Γόλος* δὲν ἔβγαινε νόημα στὸ Ἑλληνικό.

Πορτόκολλο εἴπανε τὸ *πρωτόκολλο*, γιατὶ τὸ *κολλᾶνε*, λέει, στὴν *πόρτα* (Ἕλλη Δασκαλάκη).

Σεφέρης εἴπανε τὸ *σοφέρ* (chauffeur) τοῦ ἀφτοκινήτου, γιατὶ *σὲ φέρνει*, λέει, (Σοφία Μαυροειδή).

Ἐλαιοφορεῖο εἴπανε στὴν Κρήτη τὸ *λεωφορεῖο*, γιατὶ μ' ἀφτὸ *φέρνουν τὶς ἐλιές* (Γαλάτεια Καζαντζάκη).

Κερατέα> *Κερατιά* λένε κάποιο χωριὸ τῆς Ἀττικῆς ἀπ' τὸ ἀρχαῖο *Καραταία*, ἔπως βρέθηκε σὲ ἐπιγραφὴ ποὺ τὴ δημοσίεψε στὸ περιοδικὸ Athenische Mitteilungen, ἔτος 1910, σελ. 321—322, ὁ Γ. Π. Οἰκονόμου, διευθυντὴς τοῦ νομισματικοῦ Μουσείου. (Νικολ. Δ. Λεβίδης).

Τὸ Ἰταλικὸ esito ἀπ' τὸ λατ. exitus πέρασε στὰ νέα ἑλληνικὰ ἀπὸ τὴ γλώσσα τῆς ἀγορᾶς καὶ παρετυμολογημένο ἀπ' τὸ *ζητῶ*, εἴπανε *ἔζιτο* τὸ πρᾶμα ποὺ ζητιέται σὰ νὰ εἴπανε *ἔνζητον*> *ἔζζητο*, λένε δηλ.: ἀφτὸ ἔχει *ἔζιτο*=ζήτηση.

Τὸ *ἀβγοφλοίδα* (=ἡ φλοίδα, δηλ. ἡ φλούδα τοῦ ἀβγοῦ) στὴ Ρόδο τὸ εἴπανε *ἀβγοφυλλίδα* καὶ στὴν Κάρπαθο *ἀβγοφυλλίδα* (ΓΓΕ. γ', 80) παρετυμολογία ἀπ' τὸ *φύλλο*,> *φύλλο* στὴν Κάρπαθο.

Ὁ *στρύχνος*> *στρύγιαλος* ἀπὸ τὸ *στρίγκλα* (Κεφαλληνία), γιατὶ ὁ *στρύχνος*> *στρύγνος* εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ βότανα τῆς *στρίγκλας* μάγισσας.

Τὸ fontanella τὸ εἴπανε *φυντανέλλα*, γιατὶ βάζουν ἀπάνω φύλλο ἀπὸ *φυτὸ* (οὔνηθα τοῦ πεντάνεβρου).

Περκνάδες> *πανάδες* ἢ *πικροπανάδες*, γιατὶ *πανιάζουν* τὸ πρόσωπο ἀπὸ τό: *ὑπαχνιάζω* (=γίνουμαι *(π)άχνὸς*> *παγνιάζω*> *πανιάζω*.

Τὸ *ἀνεμοστρόβιλος*> *ἀνεμοστριφουλας* (Πάνορμο) παρετυμολογημένο ἀπ' τὸ στρίφτω.

ΠΑΡΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΣΤΑ ΝΟΗΜΑΤΑ

Ἡ παρετυμολογία περνᾶ καὶ στῶν λεξῶν τὰ νοήματα κι' ἔτσι βγαίνουνε τὰ παρανοημένα. Ἀπ' τὴν ἀρχαία λ. χ.:

Τὸ *ἐπιούσιος* τῆς Κυριακῆς προσευχῆς τὸ παρεξηγήσανε: *καθημερινός*,—μὰ πῶς ταιριάζει τὸ νόημα *καθημερινὸς* μὲ τὸ «δὸς ἡμῖν *σήμερον*;»— σήμερα νὰ μᾶς δώσει τῆς καθεμέρας μας τὸ ψωμί;—νομίζοντας πὼς τὸ *ἐπιούσιος* γίνεται ἀπὸ τὸ *ἡ ἐπιοῦσα*= ἡ ἀβριανὴ μέρα. Μὰ ἔτσι πάλι τὸ *ἐπιούσιος* πρέπει νὰ σημαίνει *ὁ ἀβριανός*, καὶ τότες βγαίνει τὸ ἀνάποδο νόημα: «*τὸ ἀβριανό μας* ψωμὶ δός το μας *σήμερα*». Ὡστόσο *ἐπιούσιος* (<*ἐπὶ*+*οὐσία*) θὰ πεῖ ὁ *ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ* ἀπαιτούμενος= ὅσος χρειάζεται γιὰ τὴν *οὐσία* μας=γιὰ τὴν ὕπαρξή μας, γιὰ τὴ συντήρησή μας, γιὰ τὴν ἀντοχὴ τοῦ κορμιοῦ μας (1) (Εὐθύμιος Ζηγαβηνὸς (2) καὶ Σουΐδας (3).

Τὸ *δωροδοκῶ* (=*δῶρα δέκομαι*=δέχομαι) ἐμεῖς τὸ μεταχειριζόμαστε ἀντὶς τὸ *δῶρα δίδω* παρετυμολογώντας τὸ ἀπὸ τὸ *ἔδωκα* καὶ θὰ *δώκω*.

Τὸ ἴδιο πάθανε οἱ ἀρχαῖοι μὲ τὸ *καραδοκῶ* (<*κάρα*+*δοκεῖν* <δέκεσθαι) τὸ πήρανε γιά: *κάρα ἔδωκα* = τέντωσα· σύγκρινε νεοελλην. *ἔδωκα ἀφτί*;) «ἐκαραδόκησεν εἰς ἐμὲ ἡ βουλὴ πάλιν» Ἀριστοφ. Ἱππῆς 663,—«καραδοκεῖ ὅταν στράτευμα... ἐξίῃ» Εὐριπ. Τρῳαδ. 93, (βλέπε καὶ Boïsacq ἐτυμολ. λεξ. ἑλλ. σελ. 1105).

Τὸ *μάλιασα*=ἔπαθα ἀπὸ *μάλη*= ἀρρώστεια τῶν ἀλόγων, ἀλλιῶς *σακαή*, τὸ συχίσανε μὲ τὸ *μάλλιασα* (=ἔβγαλα μαλλιά), γιὰ τοῦτο λένε καὶ *μάλλιασε ἡ γλῶσσα μου*, γιατὶ ἡ *μάλη* εἶναι ἀρρώστεια τοῦ στόματος τῶν ἀλόγων.

Τὸ *ραθυμῶ* ἀρχ.=τεμπελέβω, τὸ λένε: *ἀραθυμῶ* καὶ σημαίνει ἀλλοῦ *θυμώνω* κι' ἀλλοῦ=*ἐπιθυμῶ*· στὴν Κύπρο μὲ τὸν τύπο *ἀροθυμῶ* (ο ψεβδοσυνθετικὸ) τὸ λένε στὸ νόημα τοῦ *λιγοθυμῶ*, *λιποθυμῶ*, *φοβοῦμαι*. Ὅλα τὰ παρανοήματα ἀπ' τὸ-*θυμῶ*.

Τὸ *καλλωπίζω* στὴν Τῆνο τὸ λένε μὲ τὸ νόημα τοῦ συνδιαλάττω, ἀγαπίζω δυὸ μαλωμένους, δηλ. ἀπὸ *χαλασμένα* ποὺ *τάχανε* τοὺς βάζω καὶ *τὰ κάνουνε καλά*.

(1) Τὸ α πρόθεμα καὶ τὸ ο>ε ἀπὸ τὴ γειτον. συνεργία τοῦ λ.

(1) Ὁ Debrunner (Glotta δ', 249 καὶ πέρα). Τὸ *ἐπιούσιος* τὸ παίρνει (κατὰ τὸ *ἐπιμήνιος*= ποὺ βαστᾶ ἕνα μῆνα) ἀπὸ τό: *ἐπὶ τὴν οὖσαν*, ἐνοεῖται ἂν θέλετε: *ἡμέραν*. Βιάζονται γιὰ νὰ στηρίξουν τὸ νόημα *καθημερινός*.

(2) «*Ἐπιούσιον* δὲ προσηγόρευσε τὸν ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ ὑπάρξει καὶ συστάσει τοῦ σώματος ἐπιτήδειον» (τόμ. α', 110).

(3) «*Ἐπιούσιος* ἄρτος= ὁ ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ ἡμῶν ἀρμόζων» (λεξ. *ἐπιούσιος*).

Τὸ *καταδίκη* στὴν Ἤπειρο τὸ λένε μὲ τὸ νόημα τοῦ πλησμονῆ (1) «ἤβρα καταδίκη ψάρια» (Ἀραβαντ.)

Τὸ *διπλοκοστίζω*=κοστίζω τὰ διπλὰ τὸ πήρανε στὴν Κύθνο (Βάλληνδας) *διπλὰ κοσίζω* = κοσέβω, τουρκ. cochiorum = τρέχω, πιλαλῶ, ἀόρ. cochtum.

Τὸ τούρκικο qir-Klise = ἐκκλησιὰ τοῦ κάμπου, τὸ παρανοήσανε σέ: qirk-Kliso= 40 ἐκκλησιές, κι ἔτσι μεταφρασμένο ἔμεινε: *Σαραντακλησιές*.

Τὸ *ἀδηφάγος* τὸ παρανοήσανε, ποὺ τρώει τἄχα σὰν τὸν *ἄδη* «Εἶσαι *ἄδης ἀδηφάγος*» =λαίμαργος.

Ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ φράση «τοῖς δεομένοις σου» εἶπαν: «Ἔγινε τῆς δεομένης»=ἀξιοθρήνητος, ἐλεεινός.

Τὸ *δικαιολογημένος* τὸ θεωρήσανε: ἐκεῖνος ποὺ *λογιέται*, νὰ ποῦμε, ἀνάμεσα στοὺς *δικούς του*, καὶ λοιπὸν ἐκεῖνος ποὺ ἔχει πολλοὺς δικοὺς=συγγενῆδες (Βάλληνδας).

Ἀκούγοντας ὁ λαὸς ἀπὸ τοὺς γραμματισμένους καταποδιαστά: *Ἰούνιος Ἰούλιος* καὶ παίρνοντάς τα καὶ τὰ δυὸ γιὰ *Ἰούλιος* ἢ γιὰ *Ἰούνιος* (γιατὶ τὸ *ν* εἶναι μυτόπνοο *λ*), βάλθηκε νὰ τὰ ξεδιαλύσει κι ἔτσι εἶπε: *Πρωτογιούλης* τὸν Ἰούνιο, *Δεφτερογιούλης* τὸν Ἰούλιο, ἢ σπανιότερα *Πρωτογιούνης*, *Δεφτερογιούνης*.

Τὸ *ἀγρόσκυλος*, ἀπὸ τὸ *ἀγριόσκυλος*, οἱ γραμματισμένοι τὸ πήρανε γιὰ: σκύλος τοῦ ἀγροῦ (Κοραῆς Ἀτακ. δ' ϛ).

Τὸ *γαλῆ* δὲ σημαίνει βέβαια καθόλου *γάτα*, ἀλλὰ *νυφίτσα*· ὡστόσο ἐπειδὴ οἱ ἀρχαῖοι μὲ ἡμερωμένες νυφίτσες ξολοθρέβανε τοὺς ποντικούς, γιατὶ τὶς γάτες δὲν τὶς ξαίρανε, εἶπανε οἱ μισόμαθοι καὶ τὶς *γάτες*: *γαλές*.

(1) Ὅποιος ξαίρει πῶς παρανοήθηκε νὰ τὸ γράψει νὰ φωτιστοῦμε.

(Ἀκολουθεῖ). Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

Α. ΓΙΑΚΟΒΛΕΦ

Ο ΓΑΜΠΡΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΝΥΧΤΙΟΥ

Κάθε τόπος καὶ ζακόνι.
Κάθε μαχαλᾶς καὶ τάξη.
(Λαϊκὴ παροιμία)

Λεξιά, μέσα στὸ σκοτάδι, κράξανε οἱ χήνες ποὺ κάποιος τὶς ἀνησύχησε. Ἔπειτα ἔτριξε μιὰ ξώπορτα κι' ἕνας ἀόρατος φύλακας μίλησε μὲ τὸν γιαμστίκ. Ἕνα ξέθαρρο σκυλάκι κυνήγησε ἀπὸ πίσω τὸ ἀμάξι.

Μισοκοιμισμένος, ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς κοίταζε ὁλόγυρά του,— τὰ μαῦρα ψηλὰ βουνὰ φεύγανε γοργὰ πρὸς τὰ πίσω. Νά, πάλι ἄλλο σκυλάκι. Πάλι; Μὰ ποῦ βρεθήκανε τόσα πολλά; Ἄ, εἶναι τὸ χωριό. Καὶ τὰ βουνὰ εἶναι οἱ ἰσμπές.

Νὰ λαγοκοιμᾶσαι πάντα ἔτσι, νὰ συλλογιέσαι κάτι μακρυνὸ ποὺ δὲ θὰ τὸ πεῖς ποτὲ σὲ κανένα, καὶ νὰ ταξιδεύεις νά, ἔτσι ἀτέλειωτα μέσα στὸ σκοτάδι, ἄγνωστο γιὰ ποῦ... Καὶ ν' ἀκοῦς πῶς ἀλυχτάνε τὰ σκυλιὰ καὶ κράζουνε οἱ χήνες ἀπὸ μακρυά.

— Ρωσσία, ποῦ εἶναι λοιπὸν τὰ ὅριά σου;

Πρὶν ἀπὸ μιὰ βδομάδα ἀκόμα, ἐκεῖ στὴν πόλη, ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς θαρροῦσε πὼς ἡ Ρωσσία εἶχε κάποια ὅρια. Ὅμως τώρα, ἔπειτα ἀπὸ δύο μερόνυχτα ταξίδι μέσα σὲ τοῦτο τὸ ταραντὰς ποὺ χοροπηδοῦσε μαλακά, τὰ ὅριά της λὲς καὶ χαθήκανε κι' ἡ Ρωσσία φαινόταν δίχως τέλος.

Σκορπίστηκε πιὰ ἡ σκόνη τῆς πολιτείας κάτω ἀπὸ τὸ δροσερὸ ἀγεράκι τούτων τῶν κάμπων. Ἔγινε θαρρεῖς κουρνιαχτὸς καὶ χάθηκε. Ἐκεῖνος πέρασε ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριό, ἀπὸ κωμόπολη σὲ κωμόπολη – ἔσχισε κάμπους, δάση, βουνοκορφές, λειβάδια— καὶ τώρα... πόσο μακρυά, μακρυὰ ἦταν πιὰ ἡ πολιτεία μὲ τὸ θόρυβο, μὲ τὴν ἐπανάσταση καὶ τοὺς λιμούς της.

Γυρίζει ἡ νύστα τοὺς κάμπους,
τοὺς κάμπους,
γυρίζει ἡ νύστα καὶ κοιμᾶται μοναχή,
μοναχή...

Μακρόσυρτο, νανουριστὸ τραγουδάκι.

— Γιαμστίκ, τί τραγοῦδι εἶν' αὐτό;

Ὁ γιαμστὶκ στράφηκε κι' ὅλο τὸ γένι του σίλεψε ἀπὸ τὸ πλατὺ χαμόγελο.

— Μιλάει μαθὲς γιὰ τὴ νύστα. Οἱ δικοί μας τὸ τραγουδάνε. Καθὼς φυλάνε τὰ ἄλογα, τραγουδάει πότε ὁ ἕνας πότε ὁ ἄλλος, γιὰ νὰ μὴ τονὲ πέρνει ὁ ὕπνος...

Ἡ νύστα, ἡ νύστα... Γλυκειὰ γριοῦλα! Βαδίζει μέσα σὲ τούτη τὴν ἁπλοχωριά, μπαίνει μέσα στὰ δάση μὲ τὰ μυρίλια, περπατάει καμπουριασμένη μ' ἀθόρυβες πατημασιές.

Μονότονο εἶναι τὸ τραγοῦδι της. Ὅμως ἅμα τ' ἀκούσης μιὰ φορά, δὲν τὸ ξεχνᾶς ποτές. Μέσα στὸ σιγανὸ θρόϊσμα τ' ἀνοιξιάτικου ἀγεριοῦ, μέσα στὰ νυχτερινὰ κρουξίματα τῶν ἀποδημητικῶν πουλιῶν— πάντα αὐτὴ εἶναι, —αὐτή.

Ὁ γιαμστὶκ χτυπάει καποιαγοῦ τὴν ξώπορτα καὶ μὲ τ' ἀγριεμένο ἀλύχτισμα τοῦ ἀποκριθήκανε τὰ μαντρόσκυλα. Ὅμως ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς καθόντανε ὁλοένα μὲ κλειστὰ τὰ μάτια μέσα στὸ ταραντάς. Γλυπονοῦσε ἡ ράχη του ἀπὸ τὴν κούραση κι' ἤθελε νὰ ξαπλώσει πιὸ γρήγορα, νὰ τεντωθεῖ.

Ἦρθε κάποιος μ' ἕνα φανάρι, φώτισε, κοίταξε μ' ἐπιμονὴ στὸ πρόσωπο τὸν Πίοτρ Νικολάϊτς. Καὶ τὸ φῶς του ἦτανε τόσο ἁπαλό, λὲς κι' εἶχε ἀντικρίσει ἕνα φωτεινὸ βλέμμα. Σ' ἀπάντηση τοῦ χαμογέλασε ἄθελά του ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς.

—Λὲν κοιμᾶσαι; μουρμούρισε μιὰ ἄγνωστη φωνή. Ἔμπρὸς λοιπόν, κατέβαινε. Ἐδῶ θένα κοιμηθῆς. Θενὰ βρεθεῖ μιὰ σπίλια τόπος...

Θάθελε τόσο ν' ἀνοίξει τὰ μάτια νὰ κοιτάξει στὸ πρόσωπο αὐτὸν ποὺ τοῦ κουβέντιαζε—θάπρεπε νᾶταν συγγενὴς τῆς νύστας,—ὅμως δὲν ἔχει τὴ δύναμη ν' ἀνασηκώσει τὰ βλέφαρα καὶ νὰ δεῖ.

—Καλέ, εἶναι νιὸς ἀκόμα, μουρμούρισε ἡ ἴδια φωνή.

— Μὰ κι' ἐγὼ αὐτὸ σοῦ λέω, πὼς εἶναι νιός. Ὅπως τὸν ἤθελες.

Εἶναι ὁ γιαμστὶκ ποὺ τὰ λέει αὐτά.

— Ποιὸς μ' ἤθελε; Γιατί;

Οἱ σκέψεις ταλαντευτήκανε γιὰ μιὰ στιγμὴ σὰν τρομαγμένα πουλιά, σαλαγίσανε καὶ τρυπώσανε κάπου. Καὶ πάλι:

Γυρνάει ἡ νύστα τοὺς κάμπους,
τοὺς κάμπους...

Μισοκοιμισμένοι, μπήκανε μέσα στὴν αὐλή. Ὁ γιαμστὶκ καὶ κάποιος ἄλλος ἀκόμα, ψηλός, θαμπός, βγάζανε τὰ πράματα καὶ τὰ μπάζανε στὴν ἰσμπά. Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς στεκόντανε στὴ μπάντα, τρικλίζοντας ἀπ' τὴν κούραση, μὲ μάτια μισοκλεισμένα. Ἐνῶ ἐκεῖνος ὁ ἀψηλὸς πηγαινοερχόντανε καὶ κάτι ἔλεγε χαϊδευτικά. Κάποτες ἡ σιλουέτα του γλύστρησε μέσα στὸ φῶς τοῦ φαναριοῦ ποὺ κρεμόντανε πάνω σ' ἕνα στυλιάρι μπροστὰ στὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ καὶ τότες φαινόνταν τὰ γένια του μακριά,—μπορεῖ καὶ ν' ἀγγίζανε τὴ γῆς— κι' ἕνα μεγάλο καλπάκι... Καὶ θάλεγε κανεὶς πὼς βάδιζε μιὰ γενιάδα μὲ καλπάκι.

Ἀνήσυχα γρύλλισε ἕνα σκυλὶ κάπου ἐκεῖ ὁλόγυρα. Ἐκεῖνος ὁ ἀψηλὸς καὶ γενᾶτος κοντοζύγωσε, τοῦπιασε τὸ χέρι, καὶ τὸν ἔμπασε ἀπ' τὴν τριζάτη σκάλα μέσα στὴν ἰσμπά. Μοσκοβόλησε φρέσκο ψωμὶ καὶ σανός.

Χαμογελῶντας μισοκοιμισμένα, κοίταξε ὁλόγυρά του ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς. Ἡ ἰσμπὰ ἤτανε ἀπὸ ἄσπρους πλανισμένους ξύλινους τοίχους μὲ χαμηλὴ ὀροφή. Στὸ μάκρος τῶν τοίχων ἤτανε ἀραδιασμένα παγκάκια, ἕνα τραπέζι μὲ κόκκινο ἐγχώριο τραπεζομάντηλο, πάνω στὸ τραπέζι μιὰ ἁλατιέρα κι' ἕνα καρβέλι ψωμί. Σὲ μιὰ κόχη ἕνα ντουλαπάκι μὲ πιατικά, ἕνα σουβαδισμένο τζάκι ἐξῆχε ἀπ' τὴ γωνιά, σὰ μιὰ καλοθρεμμένη σκεπασμένη μὲ τσεμπέρι ἀστή. Καὶ πλάϊ ἀπ' τὸ τζάκι, κολλητὰ μὲ τὸν τοῖχο, ἕνα κρεββάτι μὲ ποδόγυρο.

— Μούδιασες, μπάτιουσκα, ρώτησε μιὰ γυναικεία φωνὴ σιμά του.

Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς σήκωσε τὰ μάτια. Ἡ Νύστα ἡ Νά τηνε. Σκεπασμένη μ' ἕνα τσεμπεράκι, καμπουριασμένη, κρατώντας στὸ χέρι ἕνα ραβδί, στέκει μπροστά του καὶ τονὲ τηράει μ' ἐπιμονὴ στὸ πρόσωπο.

—Ἡ Νύστα! χαμογέλασε ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς.

—Ἔτσι, ἔτσι. Μούδιασες περιστεράκι μου; Ἄμ τὸ ξέρω δά, δὲ θ' ἀργήσει νὰ σὲ πάρει σὲ λιγάκι ὁ ὕπνος, χαμογελάει κι' ἡ γριοῦλα. Ἄ, πιά, θενὰ σοῦ στρώσουμε καὶ νὰ πλαγιάσεις. Τώρα θενὰ σὲ βολέψουμε, κανακάρη μου... Καὶ θενὰ διώξουμε μακριὰ τὴ νύστα.

Κλοθογυρίζει ὁλοένα ἡ γριά. Σούρνει τὰ ποδάρια της μὲ τὰ τσαρούχια, χτυπάει τὸ ραβδί της Ἦρθε κι' ὁ γενᾶτος, ἄνιψε τὴ λάμπα κάτω ἀπ' τὸ ἄσπρο τενεκεδένιο καλπάκι ποὺ κατέβαινε ἀπ' τὸ ταβάνι. Ἀπ' τὴν πόρτα γλύστρησε μιὰ ἄλλη γυναῖκα, ψηλή, βεργοτὴ καὶ κοίταξε κι' αὐτὴ ἐπίμονα στὸ πρόσωπο τὸν Πίοτρ Νικολάϊτς.

— Τί σημαίνει τοῦτο πάλι; Λὲς κι' εἶμαι γι' αὐτοὺς ἕνας πολυπόθητος μουσαφίρης, συλλογίστηκε κεῖνος.

— Θέλω νὰ κοιμηθῶ, εἶπε μὲ κόπο στὸ γενᾶτο μουζίκο.

Ὁ μουζίκος ἀνατιαράχτηκε.

— Νὰ κοιμηθεῖς; Καὶ μεῖς ποὺ βάλαμε τὸ σαμοβάρι; Ὄχι δά, ὑπόμεινε μιὰ στάλα. Ἡ νύχτα εἶναι χρόνος: θενὰ χορτάσεις ὕπνο. Πιὲς πρῶτα μαζί μας ἕνα ποτηράκι τσαΐ, κι' ἀπὲ κοιμᾶσαι. Νὰ τὸ κρεββάτι, οἱ γυναῖκες θὰ στὸ τοιμάσουνε...

— Θὲς νὰ πλαγιάσεις ἀπὸ τώρα; τραύλισε κι' ἡ γριὰ-Νύστα. Στάσου πρῶτα νὰ πάρεις λίγο τσαγάκι.

Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς τινάχτηκε, ἔκανε κουράγιο, ἄνοιξε διάπλατα τὰ μάτια του πασκίζοντας ν' ἀποδιώξει τὸν ὕπνο. Ἡ γριὰ πηγαινοερχόταν ὁλοένα σιμά του καὶ σιμὰ στὸ τραπέζι, σούρνοντας τὰ τσαρούχια της, χτυπώντας τὸ ραβδί της καὶ σιγομουρμουρίζοντας κάτι. Ὁ γενᾶτος μπαινόβγαινε στὴν ἰσμπὰ πατώντας μὲ θόρυβο στὸ κατώφλι, σκύβοντας τὸ κεφάλι γιὰ νὰ τονὲ χωρέσει ἡ πόρτα κι' ἔμπαζε στὴν κα-

λύβα τὰ πράγματα τοῦ Πίοτρ Νικολάϊτς. Καὶ κάποια φορὰ κοῦφερνε τὸ σεντούκι, μπῆκε ξοπίσω του καὶ μιὰ ἄλλη γυναῖκα μὲ κόκκινο σαραφίν, κρατώντας σὲ κάθε χέρι ἀπὸ ἕνα πήλινο πιάτο μὲ κάτι φαγώσιμο μέσα.

— Καὶ πάλι καλή σας σπέρα, εἶπεν ἐκείνη κι' ἐχαμογέλασε τρυφερά, καθὼς πρωτήτερα χαμογέλασε κι' ὁ μουζίκος μὲ τὰ γένια, κι' ἡ γριὰ Νύστα. Ὁλόγυρα λὲς κι' ἀπλώθηκε μονομιᾶς μιὰ θαλπωρὴ ἀπ' τὴ φωνή της κι' ἀπ' τὸ χαμόγελό της, ἀπ' τὰ χτυπήματα τῶν πιάτων κ' ἀπ' τὸ συμπαθητικὸ ἐκεῖνο σύρε κ' ἔλα.

Ὁ μουζίκος ἔφερε σὲ λιγάκι τὸ σαμοβάρι.

Ἡ Νύστα κοντοζύγωσε τὸν Πίοτρ Νικολάϊτς, τονὲ κοίταξε στὰ μάτια κι' εἶπε :

— Μὴ θὲς νὰ πλυθεῖς λιγάκι ; Σῦρε, μάτια μου, νὰ πλυθεῖς στὴ βρύση. Εἶσαι πολὺ σκονισμένος.

Πόσο εὐχάριστο εἶναι, ἀλήθεια, νὰ ρίχνει κανεὶς τὸ κρύο νερὸ πάνω στὸ καψαλισμένο ἀπ' τὸν ἥλιο καὶ τὴ σκόνη πρόσωπό του. Καὶ δροσερός, ξαναζωηρεμένος, ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς κάθισε στὸ τραπέζι, ὅπου ρουθούνιζε τὸ σαμοβάρι καὶ μὲ στρατιωτικὴ παράταξη στεκόντουσαν τὰ πήλινα πιάτα. Ἡ δυὸ γυναῖκες, ἡ γριὰ-Νύστα κι' ἐκείνη ἡ ἀψηλὴ κοπέλλα κάτι πολεμοῦσανε σιμὰ στὸ τραπέζι, καὶ πίσω ἀπ' τὶς ράχες τους, σὰ μιὰ ἀρκούδα, στριμωχνόταν ὁ ἀψηλὸς γενᾶτος μουζίκος.

Κι' οἱ τρεῖς τους παρατηροῦσανε περίεργα στὸ πρόσωπο τὸν Πίοτρ Νικολάϊτς λὲς καὶ τονὲ ξετάζανε. Ὅμως, ἐκεῖνος, κάτω ἀπ' τὰ ἐπίμονα βλέμματά τους, ἔννοιωθε μιὰ ἀλλόκοτη καὶ γλυκειὰ ζεστασιά.

— Κόπιασε, μπάτιουσκα, κόπιασε, τραύλισε ἡ γριὰ-Νύστα.

— Κόπιασε, ἀντιλάλησε σὰ μακρυνὴ ἠχὼ ὁ μουζίκος.

Κάτι βρόντηξε στὴν πόρτα.

Ἡ γυναῖκα στάθηκε τρομαγμένη, ὁ μουζίκος ἀποτραβήχτηκε ἀπ' τὸ τραπέζι, καὶ μόνο ἡ γριὰ-Νύστα κουνήθηκε περσότερο, ἄδραξε ἕνα πιάτο καὶ τὸ μετατόπισε σπασμωδικά.

—Ὁρίστε, μπάτιουσκα, μὴ καταφρονᾶς τὸ φτωχικό μας, θενὰ δεχτεῖς, κανακάρη μου, νὰ σὲ κεράσει ἡ νιὰ νοικοκυροπούλα μας, ἡ ἐγγονή μου, εἶπε ἡ γριὰ καὶ ἀποτραβήχτηκε στὴ γωνιά. Ἐνῶ στὸ ἀναμεταξὺ πρόβαλε πίσω ἀπ' τὴ ράχη της μιὰ ψηλή, λυγερὴ κοπέλλα, μὲ παρδαλὸ τσεμπέρι στὸ κεφάλι, καὶ κοντοζύγωσε τὸ τραπέζι κρατώντας ἕνα δίσκο στὰ χέρια, ὅπου στεκόντανε ἕνα πήλινο τσουκάλι κι' ἕνα ποτῆρι.

— Μὴ τηνὲ καταφρονέσεις. Εἶναι ἡ ἐγγονή μου. Πᾶρε λίγο μοῦστο, ἔλεγε ταραγμένη ἡ γριά.

Τὸ πρόσωπο τῆς κοπέλλας ἄναβε ὁλόκληρο, ἐνῶ τὸ ποτῆρι πάνω στὸ δίσκο τρεμούλιαζε καὶ χτυποῦσε λυπητερὰ πάνω στὸ τσουκάλι. Πλησίασε μὲ πολὺ κόπο τὸ τραπέζι. Ὁ Πίοτρ Νοκολάϊτς ἀνασηκώθηκε στ' ἀπάντημά της, εἶπε κάτι μὲ κοσμικὴ εὐγένεια καὶ κρατώντας στὸ χέρι τὸ ποτῆρι.

— Μὰ σεῖς μὲ περιποιόσαστε σὰ μουσαφίρη, ἔκανε χαμογελώντας.

— Σάματις δὲν εἶσαι ἕνας μουσαφίρης μας χρυσός ; Ἀμὲ σὲ καρτερούσαμε, μπάτιουσκα, ἐδῶ καὶ τόσο καιρό ! Ἐσὺ μπορεῖ καὶ νὰ μὴν τὄνοιωσες αὐτό, ὅμως ἐμεῖς σὲ καρτερούσαμε, εἶπε μ' ἕνα μυστηριώδικο τρόπο ἡ γριά. Πᾶρε, μπάτιουσκα, πᾶρε.

Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς ἔιρερε μὲ κάποια ἀπορία τὸ ποτῆρι στὰ χείλη.

— Στὴν ὑγειά σου, νεαρή μου κυρά, εἶπε μὲ χαμόγελο.

Ἡ κοπέλλα, κατόπι της ἡ γριά, ἡ ἀψηλὴ γυναῖκα κι' ὁ μαλλιαρὸς μουζίκος, λὲς κ' ὑπακούοντας σὲ κάποια ἄγνωστη προσταγή, ὑποκλιθήκανε ταπεινὰ μπροστά του, ἴσαμε τὴ γῆ.

—Ὁ Θεὸς νὰ σ' ἔχει καλά, μπάτιουσκα. Πιὲς μὲ τὶς ὑγειές σου . . .

Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς ἤπιε. Τὸ ποτὸ ἦταν στιφό, ξυνούτσικο καὶ τὸν χτύπησε στὴ μύτη.

— Κάτσε δῶ, Τάλκα.

Ἡ κοπέλλα ἀπόθεσε τὸ δίσκο στὴν ἄκρη τοῦ τραπεζιοῦ κι' ἔκατσε δίπλα στὸν Πίοτρ Νικολάϊτς. Κεῖνος τηνὲ κοίταξε λοξὰ μὲ χαμόγελο. Ἡ Τάλκα δὲν εἶχε σηκώσει ἀκόμα τὰ μάτια της πάνω του, λὲς κι' ἦταν μιὰ νύφη μπροστὰ στὸ γαμπρό. Τὰ μάγουλά της ἄναβαν κι' ἦσαν φλογισμένα, ἐνῶ κάτω ἀπ' τὸ στενό της ζιπούνι πηγαινοερχόντουσαν τὰ ψηλά της στήθεια. Ἀπὸ τὴ σίρκα της ξεχυνόταν μιὰ θερμή, νεανική, παρθενικὴ μυρουδιὰ ποὺ τὸν ἐ-

ρέθιζε. Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς, μπορεῖ ἀπ' τὸ ποτό, εἴτε πάλι ἀπ' τὴν παρουσία τῆς κοπέλλας, ὡς τόσο ἔννοιθε μιὰ γλυκειὰ ζάλη. Ὁλόγυρά του ὅλα, καὶ τὸ τραπέζι μὲ τὸ σαμοβάρι, κι' ὁ γενᾶτος χωρικὸς κι' ἡ ἀψηλὴ γυναῖκα κι' ἡ γριὰ-Νύστα σὰ νὰ εἴχανε ἀποτραβηχτεῖ πέρα, μακριά . . . Ἡ κάμαρα ἁπλώθηκε, ἐνῶ ἡ κοπέλλα ἤρθε πιὸ σιμὰ στὸν Πίοτρ Νικολάϊτς ποὺ τώρα πιὰ ἔννοιωθε καθαρὰ τὴ ζεστασιὰ τοῦ κορμοῦ της. Ἡ κοπέλλα τονὲ κοίταξε δειλά, λοξά, καμπόσες φορὲς καὶ τοῦ χαμογέλασε ντροπαλά.

— Μήπως ὀνειρεύουμαι ; συλλογίστηκε ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς.

— Σίγουρα πρέπει νὰ ὀνειρεύουμαι, σκέφτηκε πάλι σὲ λιγάκι.

Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς ἔγειρε τὸ κεφάλι του πρὸς τὸν τοῖχο κι' ἄρχισε ν' ἀτενίζει ὁλόγυρα χαμογελώντας μὲ μάτια θολωμένα. Ἡ γριὰ-Νύστα πηγαινοερχόντανε, ἔσουρνε τὰ τσαρούχια της, χτύπαγε τὸ ραβδί της, τὰ πιάτα, καὶ κάτι μουρμούριζε. Ἡ κοπέλλα κάθησε ἀκόμα πιὸ κοντά του. Κάτω ἀπ' τὴν κόκκινη πουκαμίσα της ἔνοιωθε κανεὶς τοὺς γεροὺς ὤμους καὶ τὸ σιητὸ κορμί. Πόσο ἤτανε γλυκὸ καὶ μεθυστικὸ νὰ τὸ συλλογιέται κανεὶς μέσα στὸ βύθος του, νὰ νοιώθει τὴ ζεστασιὰ καὶ τὴ μυρουδιὰ τους !

—Ὄνειρο . . .

Τώρα ὅμως δὲν τοῦκανε πιὰ κέφι νὰ ξυπνήσει. Θἄθελε νὰ κάθεται πάντα ἔτσι δὰ κοιτάζοντας τὴ νιὰ καὶ νὰ τηνὲ αἰσθάνεται δίπλα του.

Κι' ἡ γριὰ-Νύστα ὅλο κλοθογύριζε ἐκεῖ ὁλόγυρα Βροντοῦσε τὰ πιάτα, ἔβανε μοῦστο στὰ ποτήρια. Τὰ μάτια τοῦ Πίοτρ Νικολάϊτς ἀρχίσανε νὰ κολλᾶνε ἀπ' τὴ νύστα. Τἄκλεισε, ἔπειτα τὰ ξανάνοιξε. Ἡ νιὰ τονὲ τηροῦσε τώρα μ' ἐπιμονή, χαμογελαστή, ἐνῶ τὰ δροσερά της δόντια μισοστράφτανε ἀνάμεσα στ' ἄλικά της χείλια. Ἄξαφνα τοὔρθε ἡ ἐπιθυμία νὰ τηνὲ ζυγώσει καὶ νὰ τηνὲ φιλήσει δυνατά.

Ἡ γριὰ-Νύστα κρύφτηκε κάπου. Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς ἔρριξε μιὰ ματιὰ ὁλόγυρα· ψυχή. Μήτε ὁ χωρικός, μήτε ἡ ἀψηλὴ γυναῖκα. Μονάχα ἡ κοπέλλα ἐξακολουθεῖ νὰ κάθεται ἐκεῖ σιμά, νὰ τονὲ τηράει ἐπίμονα καὶ νὰ χαμογελάει. Κι' ἄθελά του, δίχως νὰ νοιώσει κι' αὐτὸς καλὰ-καλὰ τί ἔκανε, ἤρθε ἀκόμα πιὸ κοντά της.

— Τί . . . ὄμορφη ποὺ εἶσαι ! τῆς εἶπε ἀνοίγοντας μὲ δυσκολία τὰ χείλη.

Ἡ κοπέλλα γέλασε ἠχηρά, τινάχτηκε ἀπ' τὴ θέση της κι' ἔφυγε τρέχοντας. Τὸ γέλιο της σὰ νὰ ξύπνησε τὸν Πίοτρ Νικολάϊτς. Εἶδε ἕνα ἄσπρο τζάκι, τὴ λάμπα κάτω ἀπ' τὸ ἄσπρο τσίγκινο στεφάνι, τὸ σβυσμένο σαμοβάρι πάνω στὸ τραπέζι, καὶ δίπλα του τὸ πήλινο δοχεῖο μὲ τὸ μοῦστο.

— Τί ἔκανα !

Περίμενε τώρα πὼς θ' ἄνοιγε ἡ πόρτα, θἀρχόντανε ἡ γριὰ καὶ θὰ τὸν μάλλωνε. Κι' ἀλήθεια, ἤρθε ἡ γριά, ὅμως τοῦ μίλησε χαϊδευτικά.

—Ἤπιες μοῦστο ; Ἄλ, τώρα πέσε καὶ νὰ ξαποστάσεις.

Καὶ μοναχὰ σὰ νὰ τονὲ τηράει λοξά, ἀνήσυχα, περίεργα. Ἡ ἀψηλὴ γυναῖκα ὅλο κάτι πολεμάει σιμὰ στὸ κρεββάτι, κάτι ξεδιπλώνει, κάτι μουριουρίζει.

— Πιές, κανακάρη μου, μιὰ στάλα ἀκόμα. Πιὲς ἄλλο ἕνα ποτηράκι, τονὲ παρακαλάει ἡ γριά.

Ἔβανε τὸ μοῦστο μονάχη της καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ ποτῆρι. Ὁ μουσαφίρης ἤπιε καὶ πάλι ἔννοιωσε ζεστασιά, νύστα κι' ἄνεση. Μιὰ ἁπαλὴ χαύνωση δέσμεψε τὰ μέλη του σὰν ἔπεσε στὸ κρεββάτι. Ἔκλεισε τὰ μάτια κι' εἶδε μὲ ξεχωριστὴ διαύγεια τὴ νέα μπροστά του μὲ τοὺς στρογγυλούς της ὤμους. Καὶ πάλι ἔννοιωσε τὸ ζεστὸ κι' ἐρεθιστικὸ ἄρωμά της.

Στὴν αὐλὴ ἔκραξε ἕνας πετεινός. Πίσω ἀπ' τὴν πόρτα κάποιος βάδιζε, κάτι ψυθίριζε.

Ὁ Πίοτρ ἄρχισε ν' αὐτιάζεται.

— Μὴν εἶναι τάχα λησταί ;

Αὐτὸ δὲν ἦταν ἀπίθανο : ἡ ἐπανάσταση, ἡ ἀναρχία . . .

Ἄξαφνα ἀντήχησε ὁ κρότος τοῦ ραβδιοῦ τῆς γριᾶς, ἔτριξε ἡ πόρτα, καὶ κείνη φάνηκε στὸ κατώφλι, Ἀπὸ πίσω της ἔρχόνταν ὁ γενᾶτος κι' ἡ ἀψηλὴ γυναῖκα. Ὁ χωρικὸς βάσταγε στὸ χέρι ἕνα μικρὸ λαμπάκι, ζύγωσε τὸ τραπέζι καὶ τ' ἀπόθεσε στὴν ἄκρη του. Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς σαστισμένος, χωρὶς πιὰ νὰ καταλαβαίνει τίποτες, ἀνασηκώθηκε στὸν ἀγκῶνα του. Ἡ γριὰ κοντοζύγωσε τὸ κρεββάτι κι' ἄξα-

φνα σωριάστηκε στὰ γόνατα. Ὁ μουζίκος κι' ἡ ἀφηλὴ γυναῖκα γονατίσανε κι' αὐτοὶ λίγο κιὸ πίσω ἀπ' τὴ γριά.

— Μπάτιουσκα, μὴ μᾶς καταστρέψεις, μουρμούρισε ἡ γριὰ χαιρετόντας τον ταπεινά, βόηθα μας γιὰ τὸ Χριστό!

Κι' οἱ τρεῖς τὸν χαιρετούσανε βαθιὰ ἴσαμε τὴ γῆς, παρακαλόντας· ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς τοὺς παρατηροῦσε μὲ μεγάλη ἀπορία.

— Βόηθα μας!

Ἐκεῖνος δὲν εἶπε λέξη. Ἡ γριὰ σηκώθηκε μὲ δυσκολία ἀπ' τὸ πάτωμα, πλησίασε τὸ κρεββάτι, ἔγειρε πάνω στ' αὐτὶ τοῦ Πίοτρ Νικολάϊτς καὶ τοῦ μουρμούρισε χτυπόντας του στὸ πρόσωπο τὴ ζεστὴ ἀνάσα της.

— Πᾶρε γι' ἀπόψε τὴ νύχτα τὴν ἀγγονοῦλα μου... Ἂς κοιμηθεῖ μαζί σου. Εἶναι κοπέλλα πιὰ τῆς παντρειᾶς κι' ἀκόμα δὲν ἔχει γεννήσει. Καὶ ποιὸς μαθὲς τηνὲ πέρνει γυναῖκα του ἄμα δὲν ἔχει ἕνα παιδί;.. Πρέπει νὰ κάνει ἕνα παιδί. Πᾶρε την, μάτια μου, τούτη τὴ νύχτα στὸ κρεββάτι σου...

Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς ἤθελε νὰ ξυπνήσει, νὰ νοιώσει καλὰ τί τοῦλεγε ἡ γριά, ὅμως δὲ μποροῦσε μήτε νὰ ξυπνήσει μήτε καὶ νὰ τὴ νοιώσει.

— Πᾶρε τη... Θενὰ στὴ στείλουμε... Ἂς κοιμηθεῖ ἀπόψε μαζί σου...

—Ὄνειρο;.. Εἶναι ὄνειρο λοιπόν;.. εἶπε δυνατὰ ὁ Πίοτρ Νικοτάϊτς καὶ γέλασε.

— Γελᾶς; χαμογέλασε στραβὰ κι' ἡ γριά. Πάει καλά... Καλὸ σημάδι... Θὰ στήνε φέρω ἀμέσως.

Καὶ ξεπεράχτηκε ἀπὸ κατάχαμα.

Ὁ χωρικὸς πῆρε τὴ λάμπα κι' οἱ τρεῖς τους τραβήξανε γοργὰ κατὰ τὴν πόρτα, ἐνῶ ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς τοὺς παρακολουθοῦσε ἀκουμπισμένος στὸν ἀγκῶνα του.

Πάλι ἀκούστηκε πίσω ἀπ' τὴ πόρτα σαματιάς, ζωηρὰ ψιθυρίσματα. Πάλι ἔτριξε ἡ πόρτα καὶ μέσα στὸ σκοτάδι ἔσουρνε τὰ τσαρούχια της ἡ γριὰ κι ἀκούγονταν οἱ πατημασιὲς κάποιου ποὺ βάδιζε ξιπόλυτος.

— Νά, νά... Ἔλα δῶ. Μὰ ποῦσαι λοιπόν; Ἀ, ἐδῶ εἶσαι... Σήκωσε μαθὲς τὸ πάπλωμα. Ἄσε τὴν κοπέλα νὰ μπεῖ στὸ κρεββάτι σου.

Καὶ μοναχή της πιασπίτευε τὸ στρῶμα, ἔσπαχνε τὸ πάπλωμα. Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς τραβήχτηκε. Ἡ γριὰ σήκωσε τὸ πάπλωμα.

— Πέσε. Ξάπλωσε δίπλα του. Ἀμποτὲς ὁ Θεὸς κι' ὁ μεγαλοδύναμος Ἅι-Νικόλας νὰ σὲ φυλάει. Ξάπλωσε, ξάπλωσε, ἐγγονοῦλα μου!

Μολαταῦτα ἡ φωνή της εἶχε κάποια σοβαρότητα, λὲς κι' ἐκτελοῦσε μιὰ ἱεροτελεστία ἡ γριὰ-Νύστα.

Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς ἔννοιωσε νὰ ζύπαχωρεῖ τὸ κρεββάτι δίπλα του ἐλαφρά· ὑστερότερα ἡ ἐρεθιστικὴ κοριτσίστικη μυρουδιὰ νά τονε χτυπάει στὸ πρόσωπο, καὶ ὁ ζεστός, ἁπαλὸς ὄμος ἔγειρε ξαφνικὰ πάνω στὸ στῆθος του. Τότες ἐκεῖνος ἄπλωσε τὰ χέρια. Νά, ἐκεῖ, δίπλα του, ἦτανε ξιπλωμένη μιὰ ὄμορφη κοπέλλα—ὅλη πυράδα, δύναμη, χυμό, σὰν ἀγριολούλουδο. Τὸ κορμί της τὸ σκέπαζε ἕνα σκληρὸ ὑφαντὸ πουκάμισο.

Ξύπνησε ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς ἀργά. Ὁ ἥλιος κοίταζε κιόλας ἀπ' τὸ παράθυρο. Ὁ γιαμστὶκ τοῦ χτυποῦσε τὸ περβάζι.

— Αἴ, ἀφεντικό, σήκω. Εἶναι ὥρα νὰ φεύγουμε...

Πάνω στὸ τραπέζι δὲν ἤτανε πιὰ μήτε τὸ σαμοβάρι, μήτε τὰ πιάτα. Στεκότανε μονάχα ἡ μεγάλη ξύλινη ἀλατιέρα. Καὶ μέσα στὴν κάμαρη δὲν ἦταν ψυχή. Μιὰ γλυκειὰ χαύνωση εἶχε δέσει ὁλόκληρο τὸ κορμί του. Οἱ σκέψεις του ἦταν θολωμένες.

— Μὰ τί νάτανε πάλι αὐτό, ὄνειρο ἢ πραγματικότη;

Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς ντύθηκε καὶ βγῆκε ὄξω.

Στὴν αὐλή, σιμὰ στὸ ζεμμένο ταραντὰς πηγαιναερχόντουσαν ὁ γιαμστὶκ κι' ὁ γενᾶτος χωρικός. Κάποιο αἴσθημα ντροπῆς ἐμπόδιζε τὸν Πίοτρ Νικολάϊτς νὰ τοὺς κοιτάξει στὰ μάτια.

Ἅμα κινήσανε νὰ φύγουνε, στὸ κατώφλι φάνηκε ἡ γριὰ μὲ τὰ τσαρούχια, καμπουριασμένη πάνω στὸ ραβδί της. Μὲ τὸ χέρι της σκέπαζε τὰ μάτια της ἀπ' τὸν ἥλιο καὶ τονὲ τήραγε κάτω ἀπ' τὴν ἀπαλάμη της— κι' ὅλο της τὸ πρόσωπο ἤτανε ζαρωμένο ἀπ' τὸ πλατὺ χαμόγελο.

—Γειά σου, Νύστα, τῆς φώναξε ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς καὶ γέλασε.

— Στὸ καλό, ἀετέ μου, στὸ καλό.

Ὁ γιαμστὶκ χτύπησε τ' ἄλογα. Μέσα ἀπὸ τὸ τζάμι γλύστρησε μιὰ ἀόριστη σκιά.

— Νᾶναι ἐκείνη;

Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς ἀνατρίχιασε. Κοίταξε ἄλλη μιὰ φορὰ κρυφὰ κατὰ τὸ παράθυρο. Κανείς.

Βγήκανε στὴν ὀξώπορτα. Ὁ δρόμος ἦταν πλατὺς κι' ἔρημος. Στὴ μέση τοῦ δρόμου βάδιζε μιὰ χωρικὴ μὲ δύο μαστέλα. Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς τούτη τὴ φορὰ γύρισε ξέθαρρα καὶ κοίταξε στὸ παράθυρο. Ἦταν δύο μικρὰ παραθυράκια ποὺ βγαίνανε στὸ δρόμο, μὲ λινὲς κουρτίνες, κι' ἀτένιζαν σὰν δυὸ μάτια ἄρρωστα ἀπὸ καταρράχτη. Κάποιος ἀνασήκωσε τὴν ἀκρίτσα τῆς κουρτίνας καὶ τήραγε ὄξω.

—Ἐκείνη νᾶναι;

Ὁ γιαμστὶκ τίναξε τὸ καμτσίκη του καὶ τὰ παράθυρα μὲ τὰ κουρτινάκια ἀρχίσανε νὰ τρέχουνε ξωπίσω τους. Ὁ ταξιδιώτης στράφηκε. Εἶδε τὸ γενᾶτο νὰ στέκει στὴν ξώπορτα ξεσκούφωτος καὶ νὰ τοὺς κοιτάει ποὺ φεύγανε. Κανένας ἄλλος... Ἡ ἰσμπὰ φαντάζει τώρα ὅμοια μὲ τὶς ἄλλες... Νά, χάθηκε κι' ὁ χωρικὸς ἀπ' τὰ μάτια. Καὶ μέσα στὴ μακριὰ χωριάτικη στράτα χάθηκε κι' ἡ ἰσμπὰ ὅπου...

— Γίνηκε;

Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς μισόκλεισε τὰ μάτια.

Πάλι οἱ κάμποι. Μιὰ χορτάτη κουροῦνα σάλεψε νωθρὰ τὸ φτερό της. Τ' ἄδεντρα μέρη τοῦ δάσου φάνταζαν σὰ σκοτεινὰ κεντήματα πάνω στὴ πράσινη ἔκταση. Κι' ὁ οὐρανὸς ξανοίχτηκε μπροστὰ στὰ θαμπωμένα μάτια του σὰ τεράστιος περουζές. «Γυρίζει ἡ Νύστα τοὺς κάμπους, τοὺς κάμπους, τοὺς κάμπους»... Ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς σιράλιξε τὰ μάτια καὶ παραδόθηκε ὁλόκληρος στὸ ἀνεξήγητο κεῖνο βύθος.

— Ἦταν ὄνειρο, ἢ ὄχι;

Μὰ σὰν κάνεις πῶς ἀνοίγεις πάλι τὰ μάτια—γίνονται ὅλα μονομιᾶς πραγματικότη.

— Γίνηκε, γίνηκε, γίνηκε...

Νάν τ' ἀνοίξει... Ὁ γιαμστὶκ μὲ τὸ σκονισμένο καφτάνι, οἱ κάμποι, τὸ ταραντὰς, ὁ δρόμος ἡ κούραση—ὅλα τὰ ἴδια.

—Ὄχι, ἦταν ὄνειρο!

Κι' ὅλη τὴ μέρα τονὲ σούβλιζε ἡ κούραση κι' ἡ βασανιστικὴ ἐρώτηση:

— Μὰ γίνηκε, γίνηκε;

Ὁ γιαμστὶκ σώπαινε, οἱ κάμποι σωπαίνανε, ὁ οὐρανὸς σώπαινε... Μονάχα ποῦ καὶ ποῦ ἔκρωξε μιὰ κουροῦνα. Γιατί; Ποιὸς τηνὲ ξέρει;

Τὸ βραδάκι, πιὰ πίσω ἀπ' τὸ πράσινο δάσο, χτύπησε τὸν ἑσπερινὸ μιὰ ἀόρατη καμπάνα. Ὁ γιαμστὶκ στράφηκε πίσω.

— Νά μας, φτάσαμε. Σὲ λιγάκι... πίσω ἀπὸ τοῦτο τὸ δάσο.

Καὶ χαμογελώντας αἰνιγματικὰ ἔσκυψε κι' ἄρχισε ν' ἀνασκαλεύει τὰ σανὰ κάτω ἀπ' τὸ κάθισμά του.

— Δῶ χάμω ἀκουμπήσανε γιὰ σένα ἕνα κουπάκι μέλι.

Ἔπειτα τράβηξε μέσα ἀπ' τὰ σανὰ ἕνα πήλινο κουπάκι μὲ κόκκινα κοκοράκια ὁλόγυρα, μ' ἕνα κόκκινο καπακάκι.

— Αὐτὸ εἶναι γιὰ σένα, ἀφεντικό. Ἡ γριὰ πρόσταξε νὰ στὸ δώσω.

— Μὰ γιατὶ γιὰ μένα; ρώτησε μ' ἀπορία ὁ Πίοτρ Νικολάϊτς.

—Ἀμὲ πῶς ἀλλοιῶς; Δὲν κάνει... Εἶναι τὸ πεσκέσι ποὺ τὸ ὁρίσανε γιὰ τὴν ἀφεντιά σου... Σάματις δὲν ἤσουνα γιὰ δαύτους ὁ μεσονυχτιάτικος γαμπρός;...

(Ἀπὸ τὸ ρωσσικό) ΑΘΗΝΑ Ι. ΣΑΡΑΝΤΙΔΗ

ΔΥΟ ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΠΟΙΗΤΑΙ

Γ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ (1765 - 1838) — Μ. ΠΕΡΔΙΚΑΡΗΣ (1766 - 1828)

Δὲν ξέρω γιατί, κάθε φορὰ ποὺ γίνεται λόγος γιὰ τὴν πνευματικὴ ἄνθηση τοῦ Γένους μας στὰ τέλη τοῦ ΙΗ' καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ ΙΘ' αἰῶνα, λησμονιοῦνται ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς δυὸ ὀνόματα Μακεδόνων ποιητῶν, οἱ ὁποῖοι ἔδρασαν στὴν ἐποχὴ αὐτὴ καὶ μὲ τὰ ποιήματά τους ἐγαλούχησαν, ἐξέθρεψαν, ἐστήριξαν, ἐπαρηγόρησαν καὶ ἐνθάρρυναν τὴν ἑλληνικὴ ψυχὴ ἀκριβῶς στὰ σκοτεινότερα χρόνια τῆς σκλαβιᾶς. Κατάγονται καὶ οἱ δυὸ ἀπὸ τὴν Κοζάνη τῆς Μακεδονίας, ἡ ὁποία τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἔβγαλε καὶ ἄλλους μεγάλους καὶ σοβαροὺς διανοουμένους, φιλοσόφους καὶ ποιητάς, ὅπως ὁ Χαρίσιος Μεγδάνης, ὁ Γ. Ρουσιάδης κ.ἄ. γιὰ τοὺς ὁποίους, ἂν μπορέσω, θὰ ἀσχοληθῶ ἄλλη φορά. Ὅμως γιὰ τὸν Γ. Σακελλάριο καὶ τὸν Μ. Περδικάρη, ποὺ ἦταν συμπατριῶτες σχεδόν, στενοὶ φίλοι καὶ συνεργάτες, ἂς ποῦμε, μὲ τὸν ἄλλον, γνωστότατον αὐτόν, Μακεδόνα ποιητὴν Ἀθ. Χριστόπουλο, κανένας λόγος δὲν ἔγινεν ὡς τώρα, ἂν καὶ πολλὰ ποιήματά τους δὲν ἔχουν ὀλιγώτερη ἀξία, μὰ καὶ ἡ γλῶσσα τους ἐπίσης δὲν εἶναι κατώτερη ἀπὸ τὴ γλῶσσα τοῦ Χριστόπουλου. Γιατί, νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, οὔτε ὅλα τὰ ποιήματα ποὺ ἔγραψε ὁ Χριστόπουλος εἶναι ἀψεγάδιαστα, ἂν κριθοῦν τεχνικά, οὔτε καὶ σ' ὅλα κυριαρχεῖ ἡ ξεκάθαρη δημοτικὴ γλῶσσα, ποὺ λάμπει κυρίως καὶ πρὸ πάντων στὰ Βακχικά του.

Εἶναι γενικώτερα συμπτωματικὸ βέβαια τὸ γεγονὸς ὅτι ὅλοι οἱ διανοούμενοι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶναι γιατροί. Ὁ Χριστόπουλος ἐσπούδασε ἰατρική. Γιατρὸς ἦταν καὶ ὁ Σακελλάριος, γιατρὸς ἐπίσης καὶ ὁ Περδικάρης. Οἱ γιατροὶ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη συγκέντρωναν ὅλη τὴ σοφία καὶ τὴ γνώση τοῦ καιροῦ τους. Ἦταν οἱ κατ' ἐξοχὴν καὶ μοναδικοὶ ἐξοχώτατοι. Χάρη στὴν ἐπιστήμη τους ἦταν περιζήτητοι καὶ ἀπὸ τοὺς κρατοῦντας τότε ἀγραμμάτους καὶ ἀξέστους Τούρκους· καὶ ἐνῶ, προσφέροντας τὶς γιατρικὲς κι' ἄλλες πνευματικὲς ὑπηρεσίες τους στοὺς Μπέηδες καὶ Πασσάδες, ἀπολάμβαναν τὴν προστασία τους καὶ θεωροῦνταν σὰν ἱερά, νὰ ποῦμε, πρόσωπα, χρησιμοποιοῦσαν τὴν ἐξαιρετική τους αὐτὴ θέση καὶ ἐπιροὴ γιὰ νὰ καλυτερέψουν τὴν τύχη τῆς μεγάλης ἐθνικῆς μάζας, ἀφιερώνοντας τὸν ἑαυτό τους στὴν καλλιέργεια τῶν γραμμάτων καὶ φωτίζοντας ἔτσι τὸ λαό.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο παρασκευάσθηκεν ἡ μεγάλη ἐθνεγερσία. Ἕνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἐργαστήρια τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς προπαρασκευῆς ἦταν ἡ Δυτικὴ Μακεδονία καὶ κυριώτεροι ἐργάτες της, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, ἦταν οἱ γιατροὶ - ποιηταὶ Γ. Σακελλάριος καὶ Μ. Περδικάρης. Ἂς ρίξουμε πρῶτα μιὰ μικρὴ ματιὰ στὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Γ. Σακελλάριου. Εἶναι ἕνα ὤμορφο βιβλίο, καλοτυπωμένο στὰ 1817 ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο τοῦ Ι. Σνεῖρερ στὴ Βιέννα, μὲ τὸν τίτλο «Ποιημάτια». Ἀπὸ τὸν πρόλογό του φαίνεται ἀμέσως ἡ γλῶσσα τοῦ ποιητοῦ: Φαναριώτικη Δημοτική, ὅμοια μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ Χριστόπουλου καὶ μὲ καταφανῆ τὴν ἐπίδραση τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου τῆς πατρίδας τοῦ ποιητοῦ.

«Νέος εἰς τὴν ἡλικίαν θέλησα ὡς μαθητὴς
εἰς τὰς Μούσας νὰ προσέλθω καὶ νὰ γένω [ποιητής.
Ἦλθα εἰς τὸν Ἑλικῶνα· ὅλες ἔψαλλαν γλυκὰ
καὶ τὴν λύραν ὁ ἀπόλλων ἔκρουε μελωδικὰ» κτλ.

Τὰ περισσότερα ποιήματα τοῦ Σακελλάριου εἶναι γραμμένα στὸν ἄχαρον αὐτὸ δεκαπεντασύλλαβο, τὰ δυὸ πρῶτα ὅμως τῆς συλλογῆς μὲ τὸν τίτλο «Ἰάλεμοι πρῶτος καὶ δεύτερος» εἶναι γραμμένα σὲ ζωηρὰ τρίστιχα ὀκτασύλλαβα, ὅπου ἀνακατεύονται ἀσπλαχνα ἡ δημοτικὴ μὲ τὴν καινουργιοφκιαγμένη τότε καθαρεύουσα τοῦ Κοραῆ καὶ μὲ τοὺς τύπους τῆς τοπικῆς Κοζανίτικης διαλέκτου.

Γενικά, ἀπὸ τὰ πένθιμα αὐτὰ ποιήματα, γραμμένα στὸ θάνατο τῆς πρώτης συζύγου του Ἀναστασίας Καρακάση, λείπει ἡ χάρη, ἡ πηγαία δροσιὰ καὶ τὸ αὐθόρμητο ποιητικὸ πνεῦμα, ἀπομένει δὲ μιὰ ἁπλῆ στιχοπλοκία, πολλὲς φορὲς ἀνούσια, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ συγκινήση τὸν ἀναγνώστη, ἀντίθετα βέβαια πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενο ἀπὸ τὸν ποιητὴ σκοπό. Παραθέτω ἐδῶ δυὸ τρία τρίστιχα τῶν Ἰαλέμων. Πρόκειται γιὰ τὰ μάτια τῆς μακαρίτισσας, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ὤμορφη στὴ ζωή της, κατὰ τὸν ποιητή.

«Ὦ λαμπρότατοι φωστῆρες,
τῆς καρδίας μου λαμπτῆρες,
ὀφθαλμοί μου φωτεινοί,
δὲν ἀνοίγετε νὰ ἰδῆτε
πῶς βαρέως τυραννεῖται
ἡ καρδιά μου καὶ πονεῖ;

. . . . . .

ὀφθαλμοί, ποὺ ἀνοιγέτε,
μ' ἕνα βλέμμα ἔδειχνέτε
τὴν εἰκόνα τῆς ψυχῆς» κλπ.

Ἀκολουθοῦν κατόπι δύο μεγάλα ποιήματα φιλοσοφικοῦ μᾶλλον περιεχομένου, εἰς δεκατρισύλλαβον, μὲ τίτλους «Νὺξ πρώτη» καὶ «Νὺξ δευτέρα» ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν λείπουν εἰκόνες μὲ εὐχάριστη ἁπλότητα καὶ ποιητικὴ χάρη. Τὸ γύρισμα τοῦ γεωργοῦ π. χ. στὸ σπῆτι του τὸ βράδυ, τὸ βρίσκω ὤμορφο καὶ περιγραφικώτατο:

Προβαίνουν εἰς τὴν θύραν καὶ τὸν προϋπαντοῦν
ἡ μήτηρ κ' ἡ γυνή του καὶ τὰ παιδιὰ σκιρτοῦν.
Συναμιλλῶνται ὅλοι κοντά του νὰ ἐμβοῦν,
πέρν' ἡ γυνή τ' ἀλέτρι καὶ τὸ παιδὶ τὸν βοῦν.
Κι' ὁ γεωργὸς πλαγιάζει ἀτόνως εἰς τὴν γῆν,
ψυχρὸν νερὸν τὸν φέρει ἡ κόρ' ἀπ' τὴν πηγὴν
καὶ ἡ γυνή του φέρει ψωμί, τυρὶ χλωρὸν
κ' ἀλόγυρά του κάμνουν κυκλοειδῆ χορόν,
καὶ μὲ χαρὰν συντρώγουν, συμπίνουν, συλλαλοῦν,
χορεύουν τὰ παιδιά των καὶ τοὺς αὐλοὺς λαλοῦν
κ' ἐνῷ καθ' εἷς σπουδάζει πρὸ τοῦ νὰ κοιμηθῆ
τί ἤκουσε, τί εἶδε τὰ προδιηγηθῆ,
τὰ μάτια των ἀρχίζουν νὰ ἀνοιγοσφαλοῦν.
κ' εἰς τ' ἄτονά των μέλη τὸν ὕπνον προσκαλοῦν,
Πλαγιάζουν εἰς τὸ μέσον ὁ ἄνδρας κ' ἡ γυνὴ
νὰ τέκνα πλάγιά των τὰ ὑστερογεννῆ.
Γλυκύτατα κοιμῶνται σ' τὴν ψάθαν ἢ σ' τὴν γῆν
χωρὶς νὰ ἐξυπνήσουν πλὴν μόνον τὴν αὐγήν.

Περίεργη εἶναι πραγματικὰ ἡ ποιητικὴ ἀλληλογραφία τοῦ Σακελλάριου μὲ τὸν Γεώργιον Ζαβίραν, ἄλλον σοφὸν τοῦ Γένους, Δυτικομακεδόνα ἀπὸ τὴ Σιάτιστα, διαμένοντα στὴ Βουδαπέστη, στὸν ὁποῖον γράφει στὰς 15 Ἰουνίου 1795 ἀπὸ τὴν Βιέννα τῆς Ἀουστρίας γιὰ νὰ δικαιολογηθῆ γιατὶ ἄφησε τὸ ἐμπόριο κι' ἐπεδόθηκε στὴ γιατρικὴ καὶ στὴν ποίηση.

«Γιὰ τοῦτο καὶ ἐπέστρεψα εὐθὺς εἰς Γερμανίαν
ἰατρικῶν ἐπιστημῶν νὰ λάβω τὴν παιδείαν.
Ἐτοῦτο ὁποῦ πάντοτε, ὡς ξεύρεις, ἐποθοῦσα,
τὰς ἐπιστήμας ἤθελα, τὰς μούσας ἐτιμοῦσα.
Δὲν θέλω πλέον τὸν Ἑρμῆν προστάτην νὰ [γνωρίσω,
μ' Ἀπόλλωνα καὶ Ἀθηνᾶν προκρίνω νὰ συζήσω,
γιατὶ τὰ δῶρα τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τὰ καλὰ τῆς [μοίρας
ποτὲ δὲν μένουν στερεά, τὸ ἔμαθον ἐκ πείρας» [κλπ.

Ἐπίσης εἶναι ἀξιοσημείωτη ἡ ποιητικὴ ἀλληλογραφία Σακελλάριου καὶ Μ. Περδικάρη ἀπὸ τὸ 1800 (Νοέμβριον) ἕως τὸ 1801 (Μάρτιον). Ὁ Σακελλάριος διέμενε τότε στὴν Τσαριτσάνη τῆς Ἐλασσῶνος καὶ εἶχε φαίνεται κατηγορηθῆ ὅτι μεταχειρίζεται ἀρχαϊκὴ γλῶσσα στὰ ποιήματά του. Τὸ αἰώνιο γλωσσικὸ ζήτημα, βλέπετε. Ὁ Περδικάρης λοιπὸν γράφει ἀπὸ τὴν Κοζάνη στὸ Σακελλάριο μιὰ ἀλληγορία σὲ ὀκτασύλλαβο, ὅτι ὁ Ἑρμῆς ἦλθεν στὶς 12 Μαρτίου 1801 ἕνα βράδυ στὸ σπῆτι του:

Πτωχός, γεγυμνωμένος
καὶ τετραχηλισμένος,

ὁ ποιητὴς τὸν λυπήθηκε, τὸν ἔντυσε

φορέματα (ποὺ εἶχε) μερικὰ
κι' αὐτὰ δικά (του) πατρικά

καὶ τὸν ἔστειλε μὲ τοὺς παρακάτω στίχους:

Ἰδοὺ αὐτὰ ἐνδύσου
κ' ὕστερον παραστήσου.
Κ' ἂν οἱ σοφοὶ τί σὲ εἰποῦν
ποὺ λέγουν ὅτι σ' ἀγαποῦν,
ἐμὲ ἂν ὀνειδίσουν
εἰπὲ νὰ σιωπήσουν.
Ἀπόκρισις ἂς εἶν' αὐτή,
λακωνικὴ καὶ δυνατή:
«Κάλλιον ἐνδυμένος
παρὰ γεγυμνωμένος».

Ἀπαντᾶ ὁ Σακελλάριος ἀπὸ τὴν Τσαριτσάνη στὰς 17 Μαρτίου 1801 καὶ ἐγκρίνει τὸ ντύσιμο τοῦ Ἑρμοῦ ἀπὸ τὸν Περδικάρη

μὲ πολυτελῆ φορέματα λέγοντας, μὲ ἀλληγορία πάντοτε, στὸν Ἑρμῆ:

«Καὶ ὅσα θέλουν τασεινὸς
νάσαι, ρακένδυτος, γυμνός,
εἶν' ἀληθεῖς ἐχθροί σου
ἐχθροὶ τῆς ἀδελφῆς σου»
Αὐτὰ ὡς εἶπα ὁ Θεὸς
χαμογελῶν, χαροποιός,
μοὶ εἶπεν ἔχ' ὑγείαν
κ' ἀπέτασε μὲ βίαν».

Ἀναμφιβόλως ὅμως τὸ καλύτερον τῶν ποιημάτων τοῦ Σακελλάριου εἶναι ἡ «Λίοδος τῶν Θερμοπυλῶν» γραμμένη στὶς 28 Ἰουνίου 1812, μὲ τὸ ζωηρότατο ἐθνικὸ πνεῦμα ποὺ ξεσπᾶ ἀκράτητος ἀπὸ τὰ στήθια τοῦ σκλάβου διανοουμένου στὴν ἀνάμνηση τοῦ παληοῦ μεγαλείου. Δὲν κατώρθωσα νὰ ἐξακριβώσω πῶς βρέθηκεν ὁ Σακελλάριος στὶς Θερμοπύλες.

Εἶναι ὅμως γνωστὸ ὅτι ἀπὸ τὰ 1809 ἦταν στὴν ὑπηρεσία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ὡς γιατρός, χρησιμοποιούμενος συγχρόνως καὶ ὡς διερμηνέας του. Αὐτὸ βγαίνει ἀπὸ ἕνα γράμμα τοῦ Βύρωνος πρὸς τὴ μητέρα του, σταλμένο ἀπὸ τὴν Πρέβεζα στὶς 12 Ὀκτωβρίου 1809, ὅπου ἀναφέρεται ὁ Σακελλάριος ὡς γνώστης τῆς λατινικῆς. Καὶ εἶναι ἐπίσης γνωστό, ὅτι ὁ γυιὸς τοῦ Ἀλῆ, Βελῆ πασᾶς, κυβερνοῦσε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὸ Μωρηᾶ καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανο ὁ Σακελλάριος νὰ ἐστάλη ἀπὸ τὰ Γιάννινα στὴ Πελοπόννησο ὡς οἰκογενειακὸς γιατρὸς καὶ νὰ πέρασε ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ στενά. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸν πρῶτο στίχο τοῦ ποιήματος. Ἰδοὺ μερικοὶ στίχοι του:

«Διαβὰς ἀπὸ Ἠπείρου εἰς τῶν Θετταλῶν τὴν [γῆν
ἤγγιζα στὴν ξακουσμένην τῶν θερμῶν νερῶν [πηγήν,
Σπερχειοῦ ἀροῦ διέβην τὰ γλυκύτατα νερὰ
διεπέρασα, ἐγεύθην Μέλανος τὰ ἁλμυρά.
Καὶ εὐθὺς σ' ἐκεῖνο ἦλθα Θερμοπύλων τὸ στενὸν
θάλασσα τὸ ἕνα μέρος, τ' ἄλλο Οἴτης τὸ βουνόν.

Ὁ ποιητὴς δραματίζεται: βλέπει τοὺς τριακόσιους τοῦ Λεωνίδα νὰ συγκρούωνται μὲ τοὺς Πέρσας, νὰ πέφτουν καὶ νὰ ποτίζεται ἡ γῆ μὲ τὸ ἱερὸ αἷμα τους καὶ ἀναλογίζεται πόσο εἶναι βέβηλος ἐκεῖνος ποὺ περνᾶ ἔφιππος καὶ πατῶν τοὺς τάφους τῶν Ἡρώων. Φιλεῖ δακρυσμένος τρὶς τὴν ἱερὴ γῆ ποὺ κρύβει τοὺς ἡρωϊκοὺς τάφους, κρατεῖ τὸ ἄλογό του καὶ:

Ψάλλοντας τὸν ὕμνον τοῦτον τὴν ὁδὸν περι- [πατεῖ:

Χαῖρε, ἥρως Λεωνίδα,
καὶ ἐσύ κ' οἱ ὁπαδοί σου
ποὺ γιὰ τὴν γλυκὴν πατρίδα
θυσιάσθηκαν μαζύ σου.
Σύνοικοι τῶν Μακαρίων
μὲ χαρὰν παντοτεινὴν
ζῆτε εἰς τῶν Ἠλυσίων
τὴν χαριόσυνον σκηνήν.

Ἀκολουθοῦν τρεῖς στροφές, ἐκ τῶν ὁποίων μνημονεύω ἐδῶ τὴ δεύτερη καὶ τὴν τρίτη, γιατὶ μοῦ ὑπενθυμίζουν ὅμοιες ἡρωϊκὲς στροφὲς τοῦ Κάλβου ὡς πρὸς τὸ μέτρον ἂν ὄχι στὴν ποιητικὴ ἔξαρση:

Ὕψωναν οἱ πρόγονοί Σας
τῶν ἡρώων τοὺς υἱούς,
τοὺς ἐτίμουν ὡς θεούς
μὲ βωμοὺς καὶ μὲ ναούς
διὰ πράξεις εὐτυχεῖς.

Εἰς τὴν πρᾶξιν τὴν δικήν Σας
ἥτις εἶναι θεϊκή,
ὄχι δὲ ἡρωϊκή,
λόγοι οἱ ποιητικοὶ
εἶναι ὅλοι ἀτελεῖς.

Ναούς, βωμοὺς καὶ θύματα,
μηδὲ σπονδὰς χρειάζεσθε.
Οἱ ὕμνοι τῶν ἀνθρώπων
σὲ Σᾶς δὲν ἔχουν τόπον,
Σᾶς εἶναι περιττοὶ κτλ.

Πολὺ ὅμως ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ τέλος τοῦ βιβλίου, ἀφιερωμένο ὁλόκληρο στὸν Ἀθανάσιο Χριστόπουλο. Διαιρεῖται σὲ δυὸ κεφάλαια. Τὸ πρῶτο ἐπιγράφεται: «Ὄνειρον ἢ Ἀθηνᾶς θρίαμβος κατὰ τοῦ ἀπολογουμένου ἔρωτος τοῦ κυρίου Ἀθαν. Χριστοπούλου» καὶ τὸ δεύτερο περιέχει τὰ ἀντιβακχικά. Παραλείπω ἐδῶ τὴν ἀνάλυση τοῦ «ὀνείρου» ὅπου ἐκτὸς τῆς διαφημίσεως τῆς δόξας τοῦ Χριστόπουλου, κυριαρχεῖ ἡ τάση νὰ ἐπικρατήση ἡ σωφροσύνη, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ σοφία, τὰ προτερήματα δηλ. τῆς Ἀθηνᾶς. ἀντὶ τῆς ἐλαφρότητος καὶ τῶν ἐρωτικῶν ἀπολαύσεων τὰς ὁποίας ἐκθειάζει ὁ νέος Ἀνακρέων. Παίρνω μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀντιβακχικά, ποὺ ἀποτελοῦν μιὰ δυνατὴ σάτυρα, μαστίγωμα ἂν θέλετε, τῶν βακχικῶν τοῦ Χριστοπούλου. Μιὰ ἀντιπαράθεση εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ δείξη τὴ διαφορὰ τῆς νοοτροπίας ἀλλὰ καὶ τὴν ὁμοιότητα τῆς γλώσσας τῶν δυὸ ποιητῶν. Καὶ οἱ δυὸ ἄλλωστε ἀποτείνονται στὸ ἴδιο ἀναγνωστικὸ κοινὸν τῆς αὐτῆς ἐποχῆς:

ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Βαρελλοθήκη

Ἔξω ἔξω τὰ βιβλία,
στὴ φωτιὰ ἡ φλυαρία,
λέξεις, λόγοι, ὅλα κάτω,
τί τοῦ κάκου τὰ φυλάττω;
Τὸν Ἀπόλλωνά τους ρίξε,
καὶ ταῖς Μούσαις ὅλες πνίξε,
τὴν πικρή τους δάφνη καῦσε
κι' ἀπ' τοὺς κόπους πλέον παῦσε.
Βάλε Βάκχοι καὶ Μαινάδες
καὶ βαρέλια μυριάδες,
νὰ γενῆ βαρελοθήκη
ἡ χρυσῆ βιβλιοθήκη.
Ὁ κισσὸς ἂς πρασινίση
καὶ τὸ κλῆμα ἂς ἀνθίση,
νὰ γλυκάνη τὸ σταφύλι
τὰ πικρά μου τοῦτα χείλη.
Μὴ μὲ λέγῃς καλαμάρι,
μόν' κανάτα, μόν' πιθάρι,
μὴ κοντῆλι, μόν' κροντῆρι
καὶ γαβάθα, καὶ ποτῆρι,
θέλω, θέλω νὰ καθήσω
νὰ χαρῶ νὰ εὐθυμήσω,
μὲ τὸν Βάκχον μου τὸν φίλον
στῆς Βαρέλας μου τὸν τύλον.

Κατάρα

Νὰ μὴ φθάσω, νὰ μὴ ζήσω,
Ἂν μιὰ μέρα δὲν μεθύσω,
Κι' ἂν πεθάνω, νὰ πεθάνω
Στὸ ποτῆρι μου ἀπάνω.
Τὴν ἀμέθυστη ζωή μου
Νὰ τὴν ἔχουν οἱ ἐχθροί μου,
Μόν' ἐκεῖνοι, ὅσο ζήσουν,
Νὰ μὴ φθάσουν νὰ μεθύσουν.
Ὄπ' ὁ Βάκχος δὲν σφυρίζει,
Κ' ἡ ποτήρα δὲν γυρίζει,
Ἡ ζωή, ν' τῇ ἀληθείᾳ
Αἰωνία τυραννία.

Μεθύοι

Νὰ μεθύσω, νὰ μεθύσω,
Τὴν καρδιά μου νὰ δροσίσω,
Καὶ τὸν νοῦν μου νὰ ζαλίσω,
Τὰ κακὰ νὰ λησμονήσω.
Νὰ μεθύσω, νὰ μεθύσω,
Ταῖς φροντίδες μου ν' ἀφήσω,
Ταῖς ἐλπίδες νὰ σκορπίσω,
Κι' ἀδιάφορος νὰ ζήσω.
Νὰ μεθύσω, νὰ μεθύσω,
Νὰ χαρῶ, νὰ εὐθυμήσω,
Νὰ χορέψω, νὰ πηδήσω,
Νὰ φωνάξω, νὰ λαλήσω.
. . . . . .

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

Βιβλιοθήκη

Ἔξω ἔξω τὸ κροντήρια,
ἔξω πλόσκες καὶ ποτήρια,
κούπαις, στάμναις, ὅλα κάτω,
τί τοῦ κάκου τὰ φυλάττω'
τὸν Διόνυσόν τους ρίξε,
ταῖς Μαινάδες ὅλαις πνίξε,
τὸν πικρὸν κισσόν τους καῦσε,
καὶ ἀπὸ τὴν μέθην παῦσε.
Εἰς τὸν Ἑλικῶνα τρέξε,
μὲ ταῖς Μούσαις χαίρου, παῖξε,
καῦσε τὴν βαρελλοθήκην,
σύστησε βιβλιοθήκην,
ὁ κισσὸς ἂς μὴ βλαστήση
καὶ τὸ κλῆμ' ἂς μὴ καρπήση.
Μὴ πικράνη τὸ σταφύλι
τῆς φρονήσεως τὰ χείλη.
Μή, μὴ πλόσκα, μὴ πιθάρι,
μόν' χαρτὶ καὶ καλαμάρι,
μόν' βιβλίον, μὴ κροντῆρι,
μόν' κοντῦλι, μὴ ποτῆρι.
Κ' ἔτσι πλέον νὰ καθήσης,
νὰ χαρῆς, νὰ εὐθυμήσης,
μὲ τὰς Μούσας τὰς θειάς σου
καὶ μὲ τὸν Ἀπόλλωνά σου.

Κατάρα

Νὰ μὴ ζήσω, νὰ μὴ φθάσω,
ἂν μεθύσω καὶ ξεράσω.
Κ' ἂν πεθάνω, νὰ πεθάνω
'ς τὸ βιβλίον μου ἐπάνω.
Τὴν ἀσπούδαστη ζωή μου
νὰ τὴν ἔχουν οἱ ἐχθροί μου.
Μόν' ἐκεῖνοι ὅσον ζήσουν,
ἀπ' τὴν μέθην νὰ μὴ γλύσουν.
Ὄπ' ὁ βρόμιος σφυρίζει,
κ' ἡ ποτήρα τριγυρίζει,
Ἡ ζω' εἰν' ἐν ἀληθείᾳ
αἰωνία τυραννία.

Μεθύοι

Νὰ μεθύσω; νὰ μεθύσης,
τὴν καρδιάν σου νὰ φλογίσης,
καὶ τὸν νοῦν σου νὰ σκοτίσης,
καὶ τὸ πᾶν νὰ λησμονήσης.
Νὰ μεθύσω; νὰ μεθύσης,
νὰ χαθῆς, ν' αἰναισθητήσης,
κάθε ἔργον σου ν' ἀφήσης,
καὶ κτηνοειδῶς νὰ ζήσης.
Νὰ μεθύσω; νὰ μεθύσης,
εἰς τοὺς τοίχους νὰ κτυπήσης,
τὸ κεφάλι νὰ τσακίσης,
'ς ταῖς κοπραῖς νὰ ξενυχτήσης.
. . . . . .

Αὐτὸ εἶναι, μὲ κάθε δυνατὴ συντομία, τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Γ. Σακελλάριου, τὸ ὁποῖον περιέχεται εἰς τὸ βιβλίον του μὲ τὸν τίτλον «Ποιημάτια» καὶ γιὰ τὸ ὁποῖον ὁ Γερμανὸς Θεόδωρος Κίνδ ἔγραψε, ἀντιπαραβάλλων αὐτὸ πρὸς τὸ ἔργο

τοῦ Χριστόπουλου τὰ ἑξῆς: «Καθὼς ἐν γένει ἡ τοῦ Σακελλαρίου Μοῦσα σπουδαιοτέρα ἐστὶ καὶ ἐμφαντικωτέρα τῆς τοῦ Χριστοπούλου, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα, καθ' ἣν ποιεῖ, καθαρωτέρα ἐστὶ καὶ εὐγενεστέρα» (¹).

Ὁ Γ. Σακελλάριος γεννήθηκε στὴν Κοζάνη τὸ 1765 καὶ πέθανε ἐπίσης στὴν Κοζάνη τὸ 1838. Ἔγραφε δὲ πολλὰ ἄλλα ἔργα φιλολογικὰ καὶ ἰατρικά, ἐξασκήσας μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν συγχρόνων του.

***

Ἀνάλογο πρὸς τὸ ἔργο τοῦ Χριστόπουλου, ποὺ μὲ τὰ Ἀνακρεόντεια καὶ τὰ Βακχικά του ἀνεκούφισε καὶ ἐδρόσισε τὴ βασανισμένη ἐθνικὴ ψυχή, ὑπῆρξε καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἄλλου Κοζανίτου ποιητοῦ Μιχαὴλ Περδικάρη, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἐπίσης στὴν Κοζάνη τὸ 1766 καὶ πέθανε στὸ Μοναστήρι τῆς Μακεδονίας τὸ 1828. Ἡ καταγωγή του φαίνεται ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴν Μονεμβασία, γιὰ τὸν πάππον του δὲ ἔχει μιὰ δραματικὴ ἱστορία ὁ Σάθας εἰς τὰ νεοελληνικά του, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει καὶ ἡ κ. Ἀθηνᾶ Ταρσούλη στὶς ταξειδιωτικές της ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴ Μονεμβασία (²).

Τὸ σπουδαιότερο καὶ μοναδικὸ εἰς τὸ εἶδος του γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ποιητικὸ ἔργο τοῦ Περδικάρη εἶναι ὁ «Ἑρμῆλος» ἢ «Δημοκριθηράκλειτος», σὲ δυὸ τόμους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὅμως μόνον ὁ ἕνας ἐκδόθηκε στὰ 1817 χωρὶς νὰ ἀναφέρεται ὁ τόπος τῆς ἐκδόσεως του. Πιθανώτερο φαίνεται νὰ τυπώθηκε στὴν Πέστη τῆς Οὐγγαρίας. Αὐτὸ τὸ ἐξάγω ἀπὸ τὸν κατάλογο τῶν συνδρομητῶν τοῦ «Ἑρμήλου», ὁ ὁποῖος εἶναι δημοσιευμένος εἰς τὸ ἄλλο ἔργον του τὴν «Προδιοίκησιν εἰς τὸν Ἑρμῆλον». Ἐκεῖ λοιπὸν μεταξὺ τῶν συνδρομητῶν τῆς Πέστης ἀναφέρονται οἱ «αὐτάδελφοι Ἀγόρα ἐκ Κοζάνης, οἵτινες προκατέβαλον τὰ τοῦ τύπου ἔξοδα» γιὰ εἴκοσι σώματα τοῦ «Ἑρμήλου».

(¹) Π. Λιούφη. «Ἱστορία τῆς Κοζάνης», σελ. 295.

(²) «Ν. Ἑστία», τόμ. Δ', τεῦχος 1.7.930.—Ὁ Μιχαὴλ Περδικάρης τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Τρύφων Εὐαγγελίδης εἰς τὸν Ε' τόμο τοῦ «Πανελληνίου Λευκώματος» τοῦ Χατζηϊωάννου (σελ. 226) δὲν εἶναι ὁ Κοζανίτης ποιητὴς τοῦ «Ἑρμήλου», ἀλλ' ὁ πάππος του.

Ὁ πρῶτος τόμος τοῦ «Ἑρμήλου» ἀπὸ 461 σελίδες, εἶναι μιὰ καυστικὴ σάτυρα γιὰ τὴν κοινωνία καὶ προπαντὸς τὴν Ἑλληνικὴ ἀριστοκρατία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπου μὲ μιὰ ἀλληγορία μαστιγώνονται ἀλύπητα τὰ ἐλαττώματα τοῦ κλήρου, τῶν ἐξοχωτάτων ἰατρῶν καὶ τῶν ἐμπόρων καὶ ἄλλων κοινωνικῶν τάξεων. Εἶναι γραμμένη ὅλη σὲ ζωηρὸ δεκατρισύλλαβο, ἐκτὸς τῆς Ε' ὠδῆς ἡ ὁποία περιέχει μερικὲς πολὺ ὄμορφες καὶ χτυπητὲς στροφὲς μὲ ζωηροτάτους ἑπτασυλλάβους καὶ πεντασυλλάβους στίχους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους παραθέτω μερικούς:

Κ' ἓν γράμμα μ' ἐγχειρίζει εἰς διπλωτὸν χαρτί,
τῆς Παρθενίας γράμμα, καὶ μ' ἔγραφεν αὐτή:
«Ἀχ! ποῦ κ' ἐγὼ δὲν ξεύρω!
Ἑρμῆλε μου! νὰ σ' εὕρω;
καὶ νὰ σ' ἐκδικηθῶ;
Τί τόσον μιὰν καρδίαν,
παιδεύεις μ' ἀσπλαχνίαν,
καὶ θέλεις νὰ χαθῶ.
Πλὴν πάλιν ἂς ἐλπίσω,
πὼς ἴσως καταπείσω
ψυχήν σου τὴν σκληράν.
Φαιδρὰ νὰ μὲ κυττάξῃ,
κ' εἰς ταύτην νὰ στενάξῃ
δεινήν μου συμφοράν.
Διὸ κ' ἐγὼ σ' ἀφίνω,
ἰδοὺ δὲν σ' ἀποδίνω,
ἀντὶ κακοῦ κακόν».

. . . . . .

«Ἀχ! μὲ τοξεύεις,
ἂν μ' ὑποπτεύῃς,
καὶ ἡ ὀδύνη μ' εἶναι σκληρά.
Βλέπεις, δὲν πταίω,
ξεύρεις, πῶς καίω,
καὶ πρέπει νᾶσαι καὶ ἱλαρά.
Ὅθεν ἀφίνεις,
δὲν μ' ἀποδίνεις
καμμιὰν παιδείαν ἢ καὶ κακόν.
Ἀλλ' ὡς χρηστότης,
ὄντως πραότης,
μὲ πέμπεις γράμμα μὲ τὸ γλυκόν,
ὄντως σημεῖον,
πῶς ἔχεις θεῖον
ἦθος καὶ στῆθος! εἶσ' ἀγαθή!
Εἶσ' ὅλη θεία
διὸ κ' ἀξία,
ὁ κόσμος ὅλος νὰ σὲ ποθῇ!
Μ' αὐτὰ μ' ἐξάπτεις,
σχεδὸν μ' ἀνάπτεις
κάμινον, φλόγαν εἰς τὴν ψυχήν.
Νὰ σὲ θαυμάζω,
νὰ σ' ἐκθειάζω
ὡσὰν θεάν μου κατ' ἐξοχήν». κτλ.

Ἡ σάτυρα τοῦ Περδικάρη στηρίζεται σὲ μιὰ φανταστικὴ μεταμόρφωση τοῦ Ἑρμήλου εἰς γάϊδαρον μαζὶ μὲ τοὺς φίλους

του. Μιὰ καλόγρηα, ἡ Παρθενία, ἀποκρούεται εἰς τὸν ἔρωτά της ἀπὸ τὸν Ἑρμῆλο καὶ γιὰ ἐκδίκηση τοῦ στέλλει ἕνα κουτὶ μὲ μαγικὸ γλυκό, ποὺ μόλις τὸ ἔφαγεν ἡ παρέα τοῦ Ἑρμήλου μεταμορφώνεται εἰς γαϊδάρους. Παραθέτω ἐδῶ ὀλίγους στίχους αὐτῆς τῆς σκηνῆς γιὰ νὰ δώσω μιὰ ἰδέα τοῦ ὅλου ἔργου καὶ τῆς γλώσσας τοῦ ποιητοῦ:

«Γλυκὸν ἐπ' ἀληθείας καὶ δι' ἀρχιερεῖς
κ' ἐγκρίτους καρδινάλεις καὶ ἄρχοντας βαρεῖς.
Τὸ ἐπαινοῦμεν ὅλοι καὶ τρώγομεν ὡς τρεῖς
κ' ὁ ἅγιος Μυραίων, σχεδὸν ὡς δεκατρεῖς
. . . . . ἀλλ' ὦ συμβὰν κακόν
κυττάζω τὸν Μυραίων κ' ἀλλάζει παρευθὺς
καὶ γίνεται ἕνας ὄνος σωστὸς καὶ ἀληθής.
Κι' ἐνῷ ἦν νὰ φωνάξω εἰς τὸ ἐξαφνικόν,
μ' ἐτρόμαξε καὶ ἄλλο χειρότερον κακόν·
ἐξαίφνης καὶ τοὺς ἄλλους γαδάρους θεωρῶ
καὶ ἄρχισα νὰ τρέμω, μεγάλως ν' ἀπορῶ,
ἀλλ' ἕως ν' ἀπορήσω κ' ἐκείνους νὰ ἰδῶ,
ἰδοὺ κ' ἐγὼ ἐξαίφνης ὡς γάδαρος πηδῶ—κλπ.

Ἀκολουθοῦν κατόπιν κωμικαί, ἀλλὰ καὶ χονδροειδεῖς εἰκόνες παρελάσεως τῶν γαϊδάρων διὰ τῆς ἀγορᾶς, ὅπου καὶ πωλοῦνται ὅλοι ἀπὸ τὸν ὑπηρέτη τοῦ Ἑρμήλου. Ἔτσι μεταμορφωμένος λοιπὸν ὁ Ἑρμῆλος ἀλλάζει διαφόρους κυρίους καὶ βλέπει ὅλες τὶς κοινωνικὲς πληγὲς τῆς Φαναριώτικης κοινωνίας τῆς Πόλης καὶ τῆς Μολδοβλαχίας. Χτυπᾶ ἀλύπητα τὶς νέες ἰδέες τοῦ ἐλευθεροσκεπτικισμοῦ ποὺ ἀπειλοῦν νὰ ταράξουν τὰ θεμέλια τῆς Ἑλληνικῆς οἰκογενείας καὶ θρησκείας καὶ φθάνουν μέχρι καὶ τῶν Δεσποτάδων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Δὲν βρίσκουν χάρη μπροστὰ στὸν Περδικάρη οὔτε ὁ Βολταῖρος οὔτε ὁ Ἑλβέτιος. Τὰ ἄπλυτα τῶν καλογήρων καὶ τῶν Μητροπολιτῶν ξεσκεπάζονται καὶ σκορπίζουν τὴ δυσωδία τους στὸ χριστεπώνυμο πλήρωμα, ποὺ περιμένει τὴ διαπαιδαγώγησή του ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἔρχεται ὕστερα ἡ σειρὰ τῶν ἰατρῶν, ποὺ μὲ τὴν ἀμάθεια καὶ τὴν ὑποκρισία τους, κάθονται στὸ σβέρκο τοῦ λαοῦ, ἀπομυζοῦν τὸν ἱδρῶτα του καὶ δὲν προσφέρουν καμμιὰ ἠθικὴ ὑπηρεσία γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἔθνους. Τὰ ἴδια καὶ γιὰ τοὺς ἐμπόρους ποὺ διοικοῦν τὰ κοινά. Ἡ σάτυρα ὅμως τοῦ Περδικάρη, μολονότι χονδροκομμένη, εἶναι πολὺ τσουχτερή. Φοβᾶται καὶ ὁ ἴδιος ὅτι θὰ παρεξηγηθῆ. Μπορεῖ καὶ νὰ ἀφορισθῆ μάλιστα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία. Ὁ φόβος αὐτὸς τὸν κάμνει νὰ ἐκδώσῃ μαζὶ μὲ τὸν «Ἑρμῆλο» ἢ ἀμέσως ὕστερ' ἀπ' αὐτὸν τὴν «Προδιοίκησή» του. Εἶναι μιὰ δικαιολογία ἢ μᾶλλον ἀπολογία τῆς σάτυράς του. Ἂς ἀφίσουμε ὅμως τὸν ἴδιο ποιητὴ νὰ ὁμιλήσῃ (σελ. 141—142): «Διὰ τοῦτο εἰς τοὺς περισσοτέρους καὶ φρονιμωτέρους καὶ κριτικωτέρους καὶ ὄντως φιλογενεῖς καὶ τοῦ καλοῦ ζηλωτὰς καὶ φιλολογίας εἰδήμονας ὁ Ἑρμῆλος ἐφάνη ἓν ποίημα νεοφανές, διδακτικὸν τῆς ἀρετῆς, ἐλεγκτικὸν τῆς κακίας καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν τοῦ γένους κατάστασιν μάλιστ' ἁρμοδιώτατον· καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς μ' ἐλπίδα τάχα φιλοδωρίας ἁδρᾶς μ' ἐσυμβούλευσαν νὰ τὸν ἀφιερώσω εἰς τὴν Ἀγγλίαν· ἀλλ' ὅσον τὸ κατ' ἐμέ, τοῦτο μ' ἐφάνη πάντι χαμερπὲς ν' ἀφιερώσω πρῶτον σύγγραμμά μου εἰς ἀλλογενεῖς καὶ μάλιστα αὐτό, διὰ τοῦ ὁποίου, ἂν κ' ἐπαινῶ τὰς ἀρετάς, ἀλλ' ἐλέγχω καὶ τὰς κακίας τοῦ γένους μου· ὄχι μὴ γένοιτο· ὄχι! μὴ γένοιτο! Ἀκόμη ζῇ, δὲν ἀπέθανεν ἡ Ἑλλάς!..». (Σελ. 143—144): «Ἄλλοι ὅμως χοντροὶ τὸν νοῦν, χοντρότεροι τὴν διάνοιαν, μὲ καλπάκι τρανόν, μὲ μῦτον τετράγωνον, φυσικῆς μωρίας αὐτοσχέδια ξόανα, ἐστοχάσθησαν τὸ ποίημ' αὐτὸ ὡς ἓν ποίημα κωμικὸν καὶ ἀστεῖον· ὅθεν καὶ μερικοί, ἴσως φοβούμενοι μήπως ἐλεγχθῇ ἡ ἰδία των ἀχρειότης, ἔφθασαν καὶ νὰ μ' ἀποτρέψουν ἀπὸ τὸ νὰ τὸ ἐκδώσω εἰς φῶς, προβλέποντες τάχα, ὡς προβλεπτικὰ ὑποκείμενα, πώς, ἐπειδὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐλέγχω καὶ μερικῶν ἀναξίων Ἀρχιερέων τὰς καταχρήσεις, ἡ μεγάλη ἐκκλησία θέλει μὲ ὀργισθῇ ὡς ἀσεβῆ καὶ τρισαλιτήριον, ἐπ' ἀληθείας μεγάλα πνεύματα! Ἰδοὺ πῶς δείχνουν αὐτοὶ καὶ τὸ βαθύ των προβλεπτικόν, καὶ ὁποίαν ὑπόληψιν ἔχουν πρὸς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν! Ὅσον ὅμως τὸ κατ' ἐμέ, ναὶ μὲν ὁμολογῶ, ὅτι εἰς αὐτὸ ἔχω κάποιον σφάλμα, ἀλλ' ὄχι καὶ τοιοῦτον σφάλμα, ὥστε νὰ μὲ στοχασθῇ ἡ ἁγία ἐκκλησία ὡς ἀσεβῆ καὶ τρισαλιτήριον!» Καὶ παρακάτω (σελ. 146): «Ὥστε πῶς νὰ ὑποπτεύσω! ὅτι ἡ ἁγία ἐκκλησία, ἀντὶ νὰ ὀργισθῇ κατ' ἐκείνων τῶν μιαρῶν καὶ νὰ μὲ δώσῃ τὰ δίκαια, θέλει ὀργισθῇ

κατ' ἐμοῦ καὶ θέλει μὲ στοχασθῇ ὡς ἀσεβῆ καὶ τρισαλιτήριον! Ἄρα θέλει κυττάξει ἁπλῶς, πῶς ἐλέγχω ἀρχιερεῖς! καὶ δὲν θέλει ἐξετάσει βαθύτερον καὶ ποίους ἀρχιερεῖς; καὶ εἰς τί; καὶ μὲ τί γνώμην καὶ μὲ τί σκοπὸν τοὺς ἐλέγχω; ἔχω ἄραγ' ἐγὼ καμμίαν ἔχθραν κατ' αὐτῶν» κλπ.

Μακροτέρα ἀνάλυσις τοῦ ἔργου τοῦ Περδικάρη θὰ ἦταν ἴσως κουραστική. Μὲ τὶς ὀλίγες αὐτὲς γραμμὲς θέλησα νὰ δώσω μιὰ γενικὴ εἰκόνα τοῦ «Ἑρμήλου». Ὁ Περδικάρης, πραγματικὰ μορφωμένος καὶ βαθὺς [γνώστης] προσώπων καὶ πραγμάτων τῆς ἐποχῆς του, προσέφερε μεγάλη ὑπηρεσία γιὰ τὴν ἀναγέννηση τοῦ ἔθνους. Τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν τοῦ χρόνου καὶ τοῦ περιβάλλοντος, εἶναι γιὰ μένα ὁ Μακεδὼν Λασκαρᾶτος. Ὁ «Ἑρμῆλος» του διαβάστηκε μὲ ἀπληστία ἀπὸ ὅλες τὶς γενεὲς τῆς Μακεδονίας, ἀπὸ τὸ 1817 ἕως τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα τοῦ 1903—1908, αὐτὸς δὲ χωρὶς ἄλλο πρέπει νὰ πάρη τὴ σειρά του εἰς τὸ Πάνθεον τῶν Ἑλλήνων διανοουμένων τοῦ περασμένου αἰῶνα.

(Κοζάνη) Κ. ΤΣΙΤΣΕΛΙΚΗΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

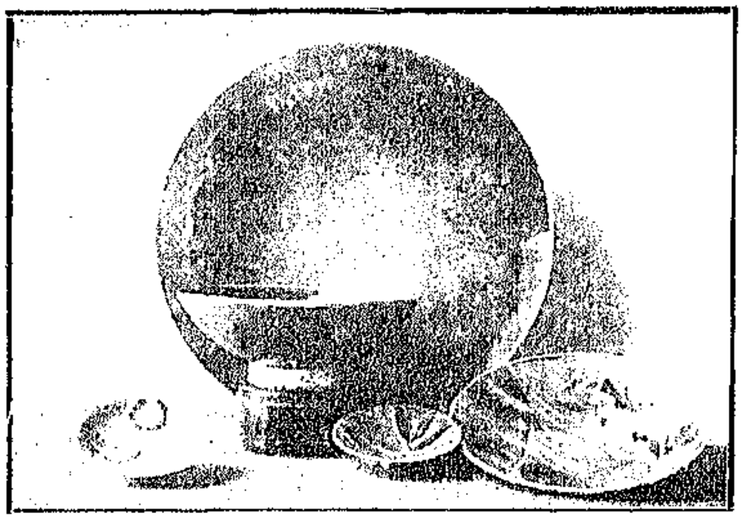

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ — ΣΜΑΛΤΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ «ΚΡΗΝΗ»

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΗΣΙΑ

Γερμένες ἁπαλὰ στὰ πελαγίσια
τοῦ Αἰγαίου ἀτλάζια, θελκτικὲς Σποριάδες
καὶ σμαραγδένια χάρματα, Κυκλάδες,
μὲ μάρμαρα παλιὰ καὶ κυπαρίσσια,

πεῦκα, ροδιές, ἀγριόκρινα, ξωκκλήσια,
πηγὲς πλατανοσκέπαστες, κοιλάδες,
μᾶς ζωγραφίζετε μικρὲς Ἑλλάδες
μέσα σὲ πλαίσια γραφικά, βουνίσια.

Ἀμέθυστοι, ρουμπίνια καὶ ζαφείρια
σμίγουν στὰ δειλινά σας μὲ τοπάζια·
ἱριλοῦν τὶς σκοῦνες καὶ τὰ τρεχαντήρια

στὰ λιμανάκια σας νερὰ γαλάζια.
Κι ὅταν δροσόπνοο φυσᾶ μελτέμι,
λὲς κ' ἡ λεπτὴ ψυχή σας γλυκοτρέμει.

Κηφισιά, Σεπτέμβριος 1931

Κ. Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

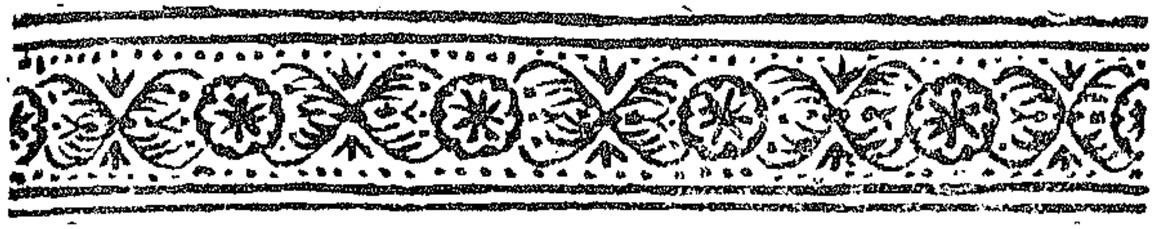

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΒΕΪΝΟΓΛΟΥ

ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ (*)

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

— Νὰ σοῦ πῶ ἐγὼ τί συνέβηκε χτὲς τὸ βράδυ, εἶπε. Ὁ Σπῦρος μοῦ τὸ εἶχε προείπει πολλὲς φορές. Πῆγες στὸ ξενοδοχεῖο του, τὸν ξύπνησες, γιατὶ κοιμόταν, βέβαια. Κοιμόταν! ἔκανε σ' ἕναν ἀτελείωτο λυγμό. Τὸν ξύπνησες, ἔ; φώναξε τραχειά. Χαμογελοῦσες, ὅπως τώρα, μ' αὐτὸ τὸ ἄτιμο χαμόγελό σου, καὶ τοῦ εἶπες: «Ἄκουσε, Σπῦρο, θέλησες νὰ παίξης μὲ μένα. Δὲν ἤξερες τί κολοσσιαία δύναμη ἔχω στὰ χέρια μου. Λοιπόν, ἄκουσε τί θὰ συμβῆ αὔριο. Ὁ τίτλος τοῦ κύριου ἄρθρου μου, τοῦ ἄρθρου τῆς σημαντικώτερης ἐφημερίδος τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Ἑλλάδος, θὰ εἶναι: «*Ἐκεῖνοι ποὺ θὰ διδάξουν τὴν ἠθικὴ στὴ νέα γενεά*». Κι' αὐτὸ τὸ ἄρθρο θὰ διαβαζόταν ἀπ' τὸ Πανεπιστήμιο, ἀπ' τὰ παιδιὰ τοῦ Σπύρου. Πόσο τ' ἀγαποῦσε τὰ παιδιά του! Ἐγὼ ποὺ τοῦ χάρισα τὴν πιὸ μεγάλη χαρὰ στὴ ζωή του, ξέρω, μπορῶ νὰ σοῦ πῶ πῶς τὰ θυμόταν καὶ στὶς εὐτυχέστερες στιγμές του! Καὶ τότε θἄπρεπε νὰ φύγη ἀπ' τὰ παιδιά του, ἀπ' τὸ Πανεπιστήμιο, νὰ γίνη ἕνας δασκαλάκος ἀπένταρος, ἄχαρος, κακὸς σὰν κι' ἐσένα. Καὶ γιὰ νὰ γλυτώση ἀπ' τὰ νύχια σου αὐτοκτόνησε, δηλαδὴ τὸν σκότωσες. Εἶναι ἔτσι; μίλα!

— Ναί, εἶπε ὁ Θύμιος.

—Ἄτιμε!

Τὰ μάτια της ἦταν ὅλο αἷμα, καὶ γελοῦσε.

— Νόμισες πὼς θὰ μὲ ξανάπαιρνες, ἔ; Ἀρκοῦδα! Θὰ μὲ ξανάπαιρνες, ἔ; Λοιπὸν ἄκουσε. Ἂν ποτὲ πατήσης ξανὰ τὸ κατῶφλι τῆς πόρτας μου, θὰ σὲ σκοτώσω μὲ τὶς πέτρες. Ἄτιμε...

Τράβηξε πιὸ βαθειὰ τὸ καπέλλο της, σφίχτηκε στὸ πανωφόρι της, κάγχασε πάλι, ὅσο μποροῦσε περισσότερο, ὡς ποὺ νὰ σκάση, καὶ ὅρμησε ἔξω.

Στὸ κλείσιμο τῆς πόρτας, ὁ Θύμιος βγῆκε ἀπ' τὴ νάρκη, τὸ ἀπολίθωμά του. Ἔτρεξε, τὴν ἄνοιξε. Βιαστικά, ἡ μοδίστα κατέβαινε τὶς σκάλες.

— Κατίνα! φώναξε ἀπαλά.

Ἔπειτα δυνατά:

— Κατίνα!

Καὶ δυνατώτερα ἀκόμα:

— Κατίνα!

Τότε ἀντελήφθηκε πὼς ἦταν μόνος, μόνος, ὅπως σ' ὅλη του τὴ ζωή, ὅπως ἄλλοι εἶναι μόνο στὸ θάνατο.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ἕνα πρωί, καθὼς ὁ κ. Ἀμμουδιάτης ἔβγαινε ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ μεγάρου, ὅπου ἦταν ἐγκατεστημένα τὰ γραφεῖα τῆς ἐφημερίδος, μαζὶ μὲ τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν, κάποιος ταχυδρόμος τοῦ ἔδωσε ἕνα συστημένο γράμμα ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὸ ἐσωτερικό. Τὸ κύτταξε μὲ δυσπιστία. Ποιὸς νὰ τοῦ τὸ ἔστελνε; Ἡ διεύθυνσή του ἦταν γραμμένη μ' ἕνα γράψιμο λεπτό, σὰ νταντελλένιο. Τὸ βύθισε στὴν τσέπη του καὶ τὸ ξέχασε.

Ἀλλὰ τὸ βράδυ, ἔπειτα ἀπ' τὰ μεσάνυκτα, ὅταν ἀποσύρθηκε στὴν κρεββατοκάμαρά του γιὰ νὰ κοιμηθῆ, ἐντελῶς τυχαῖα ξαναθυμήθηκε τὸ γράμμα μὲ τὸ γυναικεῖο χαρακτῆρα. Ἕνα γυναικεῖο γράμμα ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ εἶναι ραβασάκι... Τί ἀνοησία! Ἀλλὰ ποιὸς τοῦ ἐγγυόταν πὼς δὲν ἦταν ραβασάκι;

Ὁ Θύμιος ἔβγαλε ἀπ' τὴν τσέπη του ἕνα σωρὸ χαρτιά. Τσακισμένα, ζαρωμένα, σὰν

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

πλεγμένα πουλιά, ἀπλωθήκανε στὸ κρεββάτι του. Ὁ δημοσιογράφος ἄνοιξε τὸ γράμμα καὶ τὸ διάβασε. Ἔπειτα τὸ ξαναδιάβασε.

— Ἐ καλά, μονολόγησε, γιὰ ποιὸν μὲ πῆρες, κυρά μου!

Κουρασμένος, ἄρχισε νὰ γδύνεται, ρίχνοντας τὰ ροῦχα του πάνω στὸ κρεββάτι. Πέρασε τὶς πυτζάμες του κι' ἔρριξε μιὰ φευγαλέα ματιὰ στὸν καθρέφτη τῆς ντουλάπας. Τί κουρασμένος ποὺ αἰσθανότανε! Σὰ νὰ τὸν σφίγγανε καὶ νὰ τὸν τραβοῦσαν συνάμα ἑκατομμύρια ἀόρατα σχοινιά...

Πέταξε τὰ ροῦχα του κουβάρι σ' ἕνα ντιβάνι καὶ ξαπλώθηκε. Μὲ μισόκλειστα βλέφαρα, συλλογιζότανε. Μιὰ στιγμὴ ἀνασηκώθηκε καὶ ξαναπῆρε τὸ γράμμα, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε τώρα πιὰ νὰ τὸ διαβάση ὡς τὸ τέλος. Νικημένος ἀπ' τὴν κούραση εἶχε ἀποκοιμηθεῖ.

Ἂν ὅμως εἶχε τὴν ἐλπίδα πὼς ὁ ὕπνος θὰ τὸν ἀνακούφιζε, πλανιότανε. Ἕνας κόσμος πιὸ παράξενος, πιὸ ἔντονος, εἶχε ἀντικαταστήσει στὸ πλαίσιο τῆς ἀντιλήψεώς του τὴν πραγματικότητα. Ἕνας κόσμος ποὺ ἔβγαινε ἀπ' τὶς σελίδες ἑνὸς πλουσιοδεμένου τόμου. Ἦταν ὅλο κυρίες μὲ βαρειές, πολυτελεῖς ἀμφιέσεις ποὺ κατέβαιναν ὣς τὰ πόδια κι' ἄφηναν γυμνοὺς τοὺς ὤμους καὶ τὰ μπράτσα. Τί εὐγενικὰ χρώματα! Θαμπὸ χρυσό, βυσσινὶ σκοῦρο, ρὸζ χλωμό, γαλάζιο ξεθωριασμένο, μοῦδ τῆς νύχτας. Μοτίφ λεπτεπίλεπτα μὲ κορῶνες, σταυρούς, ἄνθη, κι' αὐτὰ ἀμέτρητα, λαβυρινθώδη, ἦταν σπαρμένα στὰ φουστάνια, στὰ παπούτσια, ζώνανε τὸ λαιμό, τὰ μπράτσα, ποικίλανε τὸ στῆθος μὲ φῶς.

... Μιὰ κυρία εἶχε ἕνα ἄσπρο μεταξωτὸ προπόλωμα. Δυὸ κῶνοι ποὺ χωρίζανε ὅσο ἀνέβαιναν. Μικρὰ γαλάζια ἄστρα λάμπανε δῶ κι' ἐκεῖ καὶ στὶς δυὸ κορφὲς μιὰ γάζα, ἐπίσης γαλάζια, ἀνέμιζε σ' ἕνα ὑπερούσιο φῶς...

Περνούσανε, περνούσανε, οἱ ἰλιγγιώδεις καὶ σπινθηροβόλες αὐγοῦστες. Κι' ἔπειτα μιὰ ἔσκυψε στ' αὐτί του:

— Ψωμί...

Νόμιζες πὼς τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ σώματός του εἶχε μεταβληθεῖ σ' ἕνα ἠχητικὸ τύμπανο, μ' ἄπειρα ἐλάσματα, ποὺ ἐπαναλαμβάνανε ὅλα τὴν ἀλλόκοτη ἐκμυστήρευση.

— Ψωμί, ψωμί...

Τί ὕφος τραγικό, θρηνητικὸ ποὺ εἶχαν οἱ βυζαντινὲς δέσποινες!

— Ψωμί!..

Λαχανιασμένος ὁ Θύμιος ἔβαλε τὸ χέρι στὴν καρδιά. Μὰ αὐτὲς δὲν ἦταν γυναῖκες, ἦταν παιδιὰ μεταμφιεσμένα σὲ γυναῖκες, ἴσως γιατὶ δὲ θέλανε νὰ τὰ γνωρίσει ὁ Θύμιος. Τί κουτὰ ποὺ ἦταν! Πῶς μποροῦσαν νὰ εἶχαν σκεφθεῖ τέτοιο πρᾶμμα, ἀφοῦ ὁ Θύμιος εἶχε τὴ φωτογραφία, ἐκείνη τὴ φωτογραφία...

... Εἶναι ἀλήθεια πὼς δὲν ξέρανε πὼς ὁ Θύμιος εἶχε ἐκείνη τὴ φωτογραφία.

— Ψωμί...

Ὁ ἠχηρὸς θάλαμος ἔτρεμε καθὼς ἔπαλλε.

— Ψωμί...

— Καλά, βρὲ ἀδερφέ, εἶπε ὁ Θύμιος. Τώρα εἶναι ἀργά. Αὔριο τὸ πρωΐ θὰ σᾶς ἀγοράσω...

***

Σηκώθηκε ἀπ' τὸ κρεββάτι του, ἄνοιξε τὸ παράθυρο. Σ' ἕνα ἐξαίσιο γαλάζιο φόντο ἀναβε μιὰ ὑπερμεγέθης Ἀφροδίτη. Ὅλα τ' ἄλλα ἄστρα εἶχαν σβήσει. Κάτω, πάνω στὰ δέντρα καὶ τὰ χόρτα, οἱ σκιὲς ἀκόμα διατηρότανε, ἀλλόκοτες, τραβηγμένες, βασανισμένες.

Ποτὲ δὲν ἐπεθύμησε κανεὶς τόσο πολὺ τὸ τέλος μιᾶς τόσο ὡραίας αὐγινῆς φανταστικοποιίας. Γαλάζια, χρυσᾶ καὶ μαῦρα. Μιὰ ἀτμόσφαιρα πιὸ διαυγὴς ἀπὸ διαμάντι. Καὶ ἡ αὔρα, ποὺ ἔπαιζε μέσα στὶς καμπανίλλες... Ἀλλά, εἰς ἀντιστάθμισμα, κανεὶς δὲν περίμενε μὲ περισσότερη ἀνυπομονησία ἀπ' τὸ Θύμιο τὸ φῶς. Ὅλα εἶναι σχετικά. Ἴσως νὰ μὴν ἤθελε παρὰ μιὰ ὥρα γιὰ νὰ φωτίση. Ἀλλὰ ποιὸς μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῆ πὼς ἡ ἀναμονὴ πρέπει νὰ λογαριάζεται πάνω στὸ χρόνο κι' ὄχι στὴν ἀδημονία;

Ἕνα πρᾶμμα τὸν ἱκανοποιοῦσε: Ἡ πεποίθηση πὼς τὸ σημερινὸ ζήτημα δὲν εἶχε ἐνδεχόμενες προεκτάσεις. Ἦταν θλιβερό, τὸ παραδεχότανε. Ἀλλὰ καὶ τόσο ἁπλό, σχηματικὸ μπορεῖ νὰ πῆ κανείς. Εἶχε λύσει πολὺ σοβαρώτερα. Ἀπείρως σοβαρώτερα. Ἕνα προπαντός. Θὰ ἦταν φυσικά, χωρὶς ἀμφιβολία, ἀστεῖο ἂν ἐκεῖνος, ὁ Θύμιος, δὲν μποροῦσε νὰ κανονίση μιὰ τόσο παιδαριώδη βαγαποντιὰ σὰν κι' αὐτή. Καὶ μιὰ φορὰ ποὺ

τὸ ζήτημα θὰ εἶχε λυθῆ κατ' εὐχήν, θὰ ἦταν τουλάχιστον ἠλίθιος ν' ἀσχολεῖται μὲ ἀνθρώπους ποὺ βέβαια ἦταν πολὺ συμπαθητικοὶ ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων, ἀλλά, δὲν παρέλειψε νὰ τὸ τονίση στὸν ἑαυτό του, τοῦ ἦταν τελείως ξένοι.

— Τὸ γάλα σας!

Ἡ Εἰρήνη, δροσερή, φρέσκα, σ' ἕνα μεγάλο δίσκο μ' ἄσπρο πετσετάκι, τοῦ ἔφερνε τὸ πρωϊνό του. Συνήθως περίμενε μ' ἀνυπομονησία τὴν ἐμφάνισή της. Πρῶτα γιατὶ τρελλαινόταν γιὰ τὴν κρέμα σαντιγὺ κι' ἔπειτα γιατὶ ἡ Εἰρήνη ἦταν ἐξίσου ἀφράτη μὲ τὴν κρέμα. Μὲ λύπη ὅμως διαπίστωσε πὼς αὐτὴ τὴ στιγμὴ δὲν τοῦ ἔκαμε καμμιὰ ἐντύπωση ὁ ἐρχομός της.

— Φέρε καμμιὰ καρέκλα νὰ τὸν ἀκουμπήσης, εἶπε.

Ἡ Εἰρήνη μὲ προθυμία ἔφερε ἕνα καλαμένιο τραπεζάκι καὶ τοποθέτησε τὸ δίσκο.

— Τί ὥρα εἶναι;

— Ἑφτάμισυ.

— Καλά, πήγαινε...

Ὁ Θύμιος περίμενε νὰ φύγη, καὶ πῆγε στὸ τηλέφωνο.

— Μπρός, μπρός, ποιὸς ἐκεῖ; Κέντρον; Μπρός. Κέντρον, δῶσε μου 6—17. Εὐχαριστῶ. Μπρός. Βιβλιοπωλεῖον Κ...; Ἄ, ὡραῖα. Ποιὸς στὸ τηλέφωνο; Ὁ διεκπεραιωτής; Καλά, ναί. Ὁ κ. Κ... εἶναι ἐκεῖ; Ὄχι; Τί ὥρα ἔρχεται; Στὶς δέκα; Ἔχει δουλειὰ ἔξω; Ποῦ θὰ μπορέσω νὰ τὸν συναντήσω; Σπίτι του; Καλά, εὐχαριστῶ...

... Ὁ καφὲς μὲ τὴν κρέμα σαντιγὺ στὴ βεράντα δλοένα κρύωνε περισσότερο. Ὁ Θύμιος μπρὸς στὸ λαβομάνο ξυριζότανε. Σὲ δυὸ λεπτὰ εἶχε τελειώσει, σὲ δέκα ἦταν ἕτοιμος νὰ βγῆ. Ὅταν ἔφτασε στοῦ κ. Κ... τὸν βρῆκε νὰ διαβάζη ἐφημερίδα.

— Καλῶς τὸν κ. Ἀμμουδιάτη, εἶπε κατεβάζοντας λίγο στὴ μύτη τὰ γυαλιά του. Καὶ ἡ ὑγεία;

Ὁ Θύμιος τὸν διαβεβαίωσε γιὰ τὴν ἄριστη ὑγεία του.

— Αὐτὸ εἶναι εὐχάριστο, πολὺ εὐχάριστο, παρατήρησε μὲ τὴν ἔρρινη γέρικη φωνή του. Τώρα τὴν ἄνοιξη, ὅλοι ὑποφέρουν ἀπ' τὴν ἀλλαγὴ τοῦ καιροῦ, τοὺς πυρετούς, τὴ φουσκοδεντριά. Ἐγὼ χτές, ἢ μᾶλλον σήμερα, τὰ ξημερώματα, πῆρα ἕνα καλὸ ποτῆρι καθαρτικό... Ἐγγλέζικο ἀλάτι. Λένε πὼς ἀπὸ ἄποψη ἐνεργείας, εἶναι τὸ μόνο κατάλληλο...

«Ἀϊ στὸ διάβολο!» σκέφθηκε ὁ Θύμιος.

— Θέλω νὰ σᾶς ἀπασχολήσω ἕνα λεπτό, εἶπε μ' ἕνα μελιστάλαχτο χαμόγελο.

— Ὅ,τι θέτε, ὅ,τι θέτε, κ. Ἀμμουδιάτη. Ἑρμιόνη, ἕνα γλυκὸ στὸν κ. Ἀμμουδιάτη...

Ἔβγαλε δριστικὰ τὰ γυαλιά του καὶ σταύρωσε τὰ χέρια, γελαστός, περιμένωντας.

— Θυμᾶστε βέβαια μιὰν ἐπίσκεψη ποὺ σᾶς εἶχα κάνει τὸ περασμένο ἔτος μαζὺ μὲ τὸ μακαρίτη τὸ φίλο μου, τὸ Μυσαρᾶ.

Ὁ κ. Κ..., κινήθηκε πολὺ ἐλαφρὰ γιὰ νὰ δείξη πὼς δὲν εἶχε ξεχάσει.

— Ὁ φίλος μου διαπραγματευόταν μαζί σας τὴν ἔκδοση ἑνὸς βιβλίου του, μιᾶς Ἱστορίας τῶν Ἰσαύρων, κι' ἂν δὲν μὲ ἀπατᾶ ἡ μνήμη μου, εἴχατε μείνη σύμφωνοι στὶς γενικὲς γραμμές. Μερικὲς λεπτομέρειες ἔμεναν ἐκκρεμεῖς. Κατόπιν ὁ φίλος μου πέθανε, ὑπὸ τὰς γνωστὰς θλιβερὰς συνθήκας. Οἱ κληρονόμοι του σᾶς γράψανε ἐπανειλημμένως γιὰ τὸ διακανονισμὸ τῆς ἐκδόσεως. Ἀλλὰ δὲ λάβανε καμμιὰ ἀπάντηση. Συνεπῶς, ἐν τῇ ἰδιότητί μου ὡς οἰκογενειακοῦ φίλου, παρεκλήθην νὰ μεσολαβήσω...

— Συγγνώμη, εἶπε ὁ κ. Κ... φοβερὰ γλυκὸς κι' εὐγενής, ἀπήντησα.

Ὁ Θύμιος ἔβγαλε τὸ γράμμα τῆς κ. Μυσαρᾶ.

— Ἐν τούτοις ἐδῶ ἀναφέρει ρητῶς: «δὲν ἔλαβα καμμιὰ ἀπάντηση...» Ὑποθέτω πὼς τὸ γράμμα σας χάθηκε στὸ ταχυδρομεῖο.

— Δὲ συμφωνῶ μαζί σας, ἔκανε ὁ κ. Κ... Πῆγε συστημένο...

— Δὲν ἔχει σημασία αὐτό, εἶπε ὁ Θύμιος μὲ κάποια ἀνυπομονησία. Τὸ ζήτημα εἶναι τὸ ἑξῆς: Σκέπτεσθε νὰ ἐκδώσετε αὐτὴν τὴν Ἱστορία ἢ ὄχι;..

Ὁ κ. Κ... γέλασε γλυκά, πιὸ γλυκὰ ἀπὸ ποτέ.

— Ὄχι.

— Γιατί;

— Σκέφθηκα, εἶπε ὁ ἐκδότης, πὼς τὰ πειράματα εἶναι γιὰ νεωτέρους. Ἐγὼ στὴν ἡλικία μου εἶμαι σκεπτικιστής, διστακτικός. Ἴσως ἡ ἀξία τοῦ ἔργου αὐτοῦ νὰ εἶναι μεγάλη. Ἀλλὰ ἀπὸ βιβλιοπωλειακῆς ἀπόψεως ὑπάρχουν πολλοὶ παράγοντες δυσμενεῖς... Μὴν ξεχνᾶτε πὼς ἡ τέχνη, τὰ γράμματα, ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, ἐνδιαφέρουν ἕνα μικρὸ κύκλο ἀνθρώ-

πων. Κι' ἀπ' αὐτούς, οὔτε τὸ ἕνα δέκατο δὲ θὰ ἔχῃ τὰ μέσα ν' ἀγοράσῃ ἕνα τόσο πολυσέλιδο βιβλίο βυζαντινῆς ἱστορίας. Κατ' ἀνάγκην, καὶ κατὰ τοὺς μετριωτέρους ὑπολογισμούς, ἡ κυκλοφορία δὲ θὰ περάσῃ τὰ χίλια ἀντίτυπα, κι' αὐτὸ σὲ 3—3 χρόνια.

Προχώρησε ἀκόμα στὸ λαβύρινθο τῶν τεχνικῶν λεπτομερειῶν, ποὺ ἔδινε μεγάλη δυσκολία στὸ Θύμιο νὰ τὸν παρακολουθήσῃ.

—Ἄπορῶ, εἶπε, πῶς ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἀρχίσατε διαπραγματεύσεις μὲ τὸ μακαρίτη καὶ εἴσαστε διατεθειμένος νὰ τοῦ δώσετε καὶ προκαταβολή...

Λίγο ξαφνισμένος, ὁ κ. Κ..., ἄργησε ν' ἀποκριθῆ

—Ἀγαπητὲ κ. Ἀμμουδιάτη, εἶπε τέλος, εἶχα διαθέσιμα χρήματα ἐκεῖνον τὸν καιρό. Τώρα δὲν μπορῶ ν' ἀναλάβω αὐτὴ τὴν ἔκδοση...

Τὸ ὕφος του ἦταν τόσο κατηγορηματικό, ποὺ κατάλαβε ὁ Θύμιος πὼς ἦταν περιττὸ νὰ ἐπιμένῃ.

Αὐτὴ ἡ ἐπίσκεψη τὸν εἶχε ἐκνευρίσει φοβερά. Ἀλλὰ καὶ ὅλη τὴν ἑπομένη ἑβδομάδα δὲν ἔμελλε νὰ ἡσυχάσῃ. Σὲ ὅσους ἐκδότες πρόσφερε τὴν Ἱστορία τοῦ Σπύρου, ὅλοι ἀρνηθήκανε ν' ἀναλάβουν τὴν ἔκδοσή της. Ἄλλοι τὴν εὕρισκαν πολὺ φιλολογική, ἄλλοι χωρὶς ἐνδιαφέρον, ἄλλοι στερημένη ζωῆς. Μποροῦσε νὰ ἐνθουσιάζεται ὁ διάσημος ἱστορικὸς Κ. Σιμώνοντας τὰ ἑκατό, εἶχε τώρα πιὰ πολὺ ἀμυδρὴ ἀντίληψη τῆς πραγματικότητας.

(Ἀκολουθεῖ)

ΑΝΗΣΥΧΙΑ

Καλή μου, ἄναψε τὸ τζάκι,
νὰ καθήσουμε κοντά του
καὶ τοὺς φόβους μας νὰ ποῦμε
τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Θανάτου.

Ὁ Βοριᾶς ὄξω σφυρίζει
κι' οἱ ψυχές μας σιγοκλαῖνε.
Ἄκου τὰ γυμνὰ τὰ δέντρα
ποὺ τὸν πόνο τους μᾶς λένε.

Καλή μου, ἄναψε τὸ τζάκι
νὰ καθήσουμε κοντά του,
καὶ θἀρθοῦν οἱ ἀναμνήσεις
γύρω-γύρω στὴ φωτιά του.

Καὶ θἀκούσουμε καὶ πάλι
τὸ παλιὸ τὸ παραμύθι:
ἦταν μιὰ φορὰ μιὰ ἀγάπη,
μὰ γιὰ πάντα πιὰ κοιμήθη.

Κρύο, χλωμὸ τὸ πρόσωπό σου
κι' ἡ ματιά σου λυπημένη.
Λόγια ἀμίλητα στὰ χείλη
κι' ἡ ψυχή σου περιμένει...

Περιμένει μέσ' στὸ βράδυ,
μὰ ὅλα κρυώνουν καὶ σωπαίνουν.
Μόνον οἱ ὧρες σιγοκλαῖνε
τὰ ὄνειρά μας ποὺ πεθαίνουν.

Καλή μου, ἄναψε τὸ τζάκι,
νὰ καθήσουμε κοντά του
καὶ τοὺς φόβους μας νὰ ποῦμε
τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Θανάτου.

ΓΙΑΝΝΗΣ Λ. ΚΑΜΑΡΙΝΑΚΗΣ

ÉDOUARD ESTAUNIÉ
τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΜΕ ΤΑ ΟΛΟΦΩΤΑ ΧΕΡΙΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ (*)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Κάμποσοι μῆνες πέρασαν. Τὸν συλλογιόμουνα πάντα, ἀφοῦ μάλιστα οἱ διάφοροι ξένοι, ποὺ ὅταν πήγαινα στὸ καφενεῖο τοὺς ἔβλεπα νὰ καλοκάθονται στὴ συνηθισμένη του θέση, ξαναζωντάνευαν τὴ θλίψη μου. Βλέπετε, σχεδὸν πάντα, στὴ ρίζα ἀπ' ὅλες τὶς αἰσθηματικές μας σταθερότητες, βρίσκεται ὁ ἐγωϊσμός.

Τὸν συλλογιόμουνα, καὶ λίγο-λίγο, μὲ τὴ βοήθεια τῆς φαντασίας μου, ἡ μορφή του παρουσιαζότανε στὰ μάτια μου ὁλοένα καὶ πιὸ ἰδεατή.

Βέβαια, δὲν ἦταν παρὰ ἕνας ταπεινὸς ὑπάλληλος τοῦ γαλλικοῦ κράτους, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀσήμαντους ἐκείνους τροχοὺς ποὺ ἐπιμένουν νὰ κάνουν τὴ μηχανὴ νὰ δουλεύει ὅσο ἠλίθιος καὶ νἆναι ὁ ὑπουργὸς ποὺ τὴν ὁδηγεῖ. Ἤτανε σχεδὸν βέβαιο πὼς δὲν εἶχε κανένα μέλλον. Ποτὲ δὲ θὰ γινότανε σπουδαῖος, οὔτε θἄπερνε κανένα παράσημο. Μάλιστα θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ὑποθέσει πώς, σὰν ἐργένης γεροπαράξενος, δὲν εἶχε στὸ νοῦ του παρὰ νὰ ἱκανοποιήσει τὸν πόθο του γιὰ μιὰν ἥσυχη καὶ ἄνετη ζωή, ποὺ εἶναι τὸ ἰδανικὸ τοῦ κάθε φτασμένου ἀνθρώπου ἀπὸ μικροαστικὴν οἰκογένεια. Κι' ὅμως, τί ἡρωϊσμὸς καὶ τί ἁπλότητα! Γιὰ ἕνα καθῆκον προβληματικό, ποὺ αὐτὸς τὸ θεωροῦσε ὑποχρέωση, εἶχε θυσιάσει τὴν ἀγάπη του, εἶχε διακινδυνέψει τὴ θέση του, εἶχε χάσει ὅλα ὅσα τοῦ ἦταν ἀπαραίτητα στὴ ζωή του. Κι' ὕστερα, τὸν εἶχα ἰδεῖ νὰ φεύγει, μὲ τὸ χαμόγελο στὰ χείλη, προσπαθώντας νὰ δείχνει, ὡς τὴν τελευταία στιγμή, πόσο χαιρότανε ἅμα πρόσφερνε κάτι καὶ πόσο ντρεπότανε ἅμα ἔπερνε. Ἀπὸ μακρυά, αὐτὰ ὅλα ἀποχτοῦσαν κάποιο μεγαλεῖο ἀναντίρρητο ποὺ μὲ συγκινοῦσε. Καὶ τὴν ἔνιωθα, αὐτὴ τὴ συγκίνηση, μὲ τόσο περισσότερη εὐχαρίστηση, ὅσο συλλογιόμουνα πὼς ἤμουνα ὁ μόνος ποὺ μποροῦσε νὰ τὰ ξέρει.

Τοῦγραφα. Μοῦ ἀπαντοῦσε ἀμέσως. Τὰ γράμματά του εἶχαν μιὰ λεπτότητα σκέψης ὅμοια μὲ τὴ λεπτότητα τῶν αἰσθημάτων του, ποὺ δὲν τὴν περίμενα. Μόνο μιὰ φορὰ βρῆκα ἕναν ὑπαινιγμὸ γι' αὐτὴ τὴν ἀδελφή

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

ποὺ ἤμουνα τόσο βέβαιος πὼς ἐκμεταλλευότανε τὴν εὐκολοπιστία καὶ τὴν καλὴ καρδιά του. Ἀπεναντίας, σ' ὅλα μοῦ ξαναθύμιζε τὴν ὑπόσχεσή μου νὰ πάω στὸ Σαὶν-Κριστόλ. Εἶχα πάρει τὴν ἀπόφαση νὰ δεχτῶ, ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔπεφταν μαζὶ οἱ διακοπές μας, ἀναγκάστηκα νὰ ζητήσω μιὰν ἄδεια δυὸ ἡμερῶν γιὰ νὰ πραγματοποιήσω τὸ σχέδιο μου. Κι' ἔτσι, ἕνα καλὸ πρωὶ τοῦ Σεπτέμβρη, πῆρα κι' ἐγὼ τὸ τραῖνο, τραβώντας γιὰ κάποιο χωριὸ ποὺ δὲν ἤξερα γι' αὐτὸ παρὰ πὼς βρίσκεται στὴν Ὥτ Γκαρόνν, πὼς ἔχει κάποιον ἀρκετὰ μακρυνὸ σιδηροδρομικὸ σταθμό, καὶ πὼς ἐκεῖ θἄβρισκα ἕνα φίλο νὰ μὲ περιμένει, μὲ μεγάλη ἀνυπομονησία νὰ μὲ ξαναϊδεῖ.

Τὸ ταξίδι, χωρὶς νἄναι βαρετό, δὲν εἶχε καμιὰ διασκέδαση. Σ' ὅλο τὸ δρόμο, συλλογιόμουνα ἐκείνους ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἰδῶ. Ἤτανε δύο. Νόμιζα πὼς ἤξερα τὸν ἕνα, ποτὲ ὅμως δὲν εἶχα κατάφερει νὰ φανταστῶ τὸν ἄλλο. Μολοντοῦτο,—ἂς τὸ ἐξηγήσει αὐτὸ ὅποιος θέλει,—μοῦ φαινόταν πὼς ἀπὸ τοὺς δυό, τὸν πρῶτον ἐγὼ ἤξερα λιγώτερο Γιὰ τὴν ἀδελφὴ τοῦ Τεοντά, καλὰ ἢ κακά, εἶχα σχηματίσει στὸ μυαλό μου μιὰν ἰδέα ἀρκετὰ ξάστερη, ὥστε νὰ μπορῶ νἄχω μιὰ γνώμη καὶ νὰ ἱκανοποιῶ τὴν περιέργεια μου. Ἡ εἰκόνα τοῦ Τεοντά, ἀπεναντίας, εἶχε θολώσει στὴ θύμησή μου. Μὲ μιᾶς, συλλογίστηκα πόσων χρονῶν νἄτανε. Σαράντα ἢ πενῆντα; Ἡ σκέψη πὼς θὰ τὸν ἔβλεπα σ' ἕνα περιβάλλον διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ καφενεῖο τῆς Ροτόντας ἢ τῆς Κομεντί, μ' ἔκανε νὰ τὰ χάνω ἀκόμα πιὸ πολύ. Δὲν πρέπει ν' ἀλλάζει κανεὶς τὸ φωτισμὸ ποὺ συνήθως φωτίζει ἕνα πρόσωπο. Ὁ Τεοντά, στὸ σπίτι του, ἦταν ὁ ἴδιος μὲ τὸν Τεοντὰ τοῦ γραφείου; Στὸ κάτω-κάτω, ἐδῶ ἴσως ἦταν ὁ ἀληθινὸς Τεοντά, κι' ὄχι στὸ δρόμο, — γιατί, στὸ δρόμο, ποιὸς δὲ φαίνεται διαφορετικὸς ἀπ' ὅ,τι εἶναι, μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ φόρεσε ἕνα καπέλλο στὸ κεφάλι του!

Κάνουμε ἄσχημα νὰ ὀνειροπολοῦμε, πολλὲς φορές: μόλις τὸν ἀντίκρυσα στὸ σταθμό, τὸν ξαναβρῆκα ὅμοιον μὲ τότες.

— Νὰ ξέρατε τί χαρὰ μοῦ φέρνετε! εἶπε σύντομα.

Κι' ἁρπάζοντας τὸ βαλιτζάκι μου:

—Ἔχω φέρει ἕν' ἁμάξι ἀπὸ κεῖνα ποὺ βρίσκει κανεὶς ἐδῶ, δηλαδὴ ὄχι καὶ τόσο περίφημο. Πάρτε ἀπὸ πρὶν τὴν ἀπόφαση πὼς θὰ ὑποστῆτε μιὰ φιλοξενεία ὅπως ὅπως, τὴ μόνη ποὺ μπορῶ νὰ σᾶς προσφέρω...

Ἕνα καροτσάκι ἤτανε σταματημένο στὴν αὐλὴ τοῦ σταθμοῦ, καὶ κοντά του ἕνας χωριάτης.

— Τίποτ' ἄλλο νὰ πάρουμε, ἀφέντη; ρώτησε αὐτός.

—Ὄχι, Πιερού, εἴμαστε ἕτοιμοι...

Μιὰ καμτσικιά, τὸ καροτσάκι λὲς καὶ θὰ γίνει χίλια κομάτια, καὶ ξεκινᾶμε πάνω σ' ἕναν κάτασπρο δρόμο, ποὺ εἶναι, θαρρεῖς, σὰ γραμμὴ τραβηγμένη μὲ τὸ χάρακα στὸ σκοῦρο κατεβατὸ ποὺ σὰν τέτοιο φαίνεται ἡ πεδιάδα τοῦ Κάστρ.

Καθισμένοι ὁ ἕνας ἀντίκρυ στὸν ἄλλο, κυτταζόμαστε.

—Ὅπως καὶ τότες! ξαναλέω ἀπὸ μέσα μου,—καὶ ὅμως...

Μαζί, καλλίτερα καὶ χειρότερα: καλλίτερα, ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ δεχότανε, χωρὶς νὰ τὰ χάνει, τὸ σεβασμὸ ποὖδειχνε ὁ Πιεροὺ στὸν «ἀφέντη»· χειρότερα, ἀπὸ τὸ ντύσιμό του ποὺ ἤτανε κάπως σὰν κυριακάτικο. Στὸ Μπορντώ, τότες, φοροῦσε πάντα τὰ ἴδια ροῦχα. Τὸ κόψιμό τους δὲν ἦταν παλιό, τὸ χρῶμα τους δὲν ἤτανε ποτὲ ξεθωριασμένο. Ἐδῶ, τὸ περιβάλλον ἤτανε, ἢ ὁ Τεοντὰ γινόταν ἀλήθεια ἄλλος ἄνθρωπος; Τώρα, τὰ μανίκια ἔκαναν δίπλες στὶς μασχάλες, ὁ γιακᾶς ἔχασκε· θἄλεγες πῶς φοροῦσε ἕν' ἀπὸ κεῖνα τὰ ροῦχα ποὺ τὰ μεταχειρίζεται κανεὶς μονάχα κάπουκάπου, στὶς γιορτές.

Μέσα στὸ θόρυβο ἀπὸ σιδερικὰ ποὖκανε τὸ καροτσάκι καὶ στὰ πλαταγίσματα τοῦ καμτσικιοῦ, ἀρχίσαμε νὰ κουβεντιάζουμε, —γιὰ κοινότατα πράματα, ὅπως γίνεται πάντα ὅταν κανεὶς συλλογιέται μὲ λαχτάρα ἀπὸ πολὺ πρὶν τὴ χαρὰ μιᾶς συνάντησης. Ὁ Τεοντὰ ρωτοῦσε γιὰ τὸ ταξίδι μου, γιὰ τὴν ὑγεία μου, γιὰ τὸ πῶς λογάριαζα νὰ ξαναγυρίσω, καὶ κάπου-κάπου ἔλεγε καὶ κανένα καλὸ λόγο γιὰ τὸ τοπίο ποὺ βλέπαμε

Ἔδειξε ἕνα κτίριο σκαρφαλωμένο στὴν κορφὴ τοῦ λόφου ὅπου πηγαίναμε, καὶ εἶπε:

— Αὐτὸ εἶν' ὁ πύργος τοῦ Σαὶν-Κριστόλ. Τὸ χωριὸ εἶν' ἀπὸ πίσω.

Ὕστερα πρόσθεσε, χωρὶς καμιὰ συνοχή:

— Ἡ ἀδελφή μου δὲ φαντάζεται πὼς μπορεῖ νὰ ὑπάρχει τίποτα πιὸ ὄμορφο. Σᾶς περιμένει μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ συμφωνήσετε μαζί της,—ὄχι μὲ μένα,—καὶ μὲ κάποιο φόβο...

— Φόβο! Γιατί;..

Ἔκανα τὸν ἔκπληκτο· κι' ὅμως δὲν εἶχα καμιὰν ἀμφιβολία γι' αὐτὸ ποὺ ἔλεγε ὁ Τεοντά. Ἡ ἀδελφή του δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ φοβότανε τὴ διορατικότητα ἑνὸς ξένου.

Ὁ Τεοντὰ χαμογέλασε.

— Δὲν εἴμαστε συνηθισμένοι νὰ δεχόμαστε, καὶ σεῖς ἐρχόσαστε ἀπὸ τὴ χώρα· αὐτὸ ἀρκεῖ γιὰ νὰ τρομάζει μιὰ γυναίκα τῆς ἐξοχῆς... Δὲν ἀνησυχῶ ὅμως· μὲ σᾶς θὰ πάρει θάρρος γρήγορα.

—Ἂς τὸ ἐλπίσουμε, μουρμούρισα.

Φτάσαμε στὸ λόφο. Ὁ δρόμος, ποὺ ὡς ἐκείνη τὴν ὥρα ἦταν ἴσιος, πῆρε τὴν πλαγιὰ κορδελλωτά. Ἀμέσως ἡ πεδιάδα ἄρχισε λὲς νὰ βυθίζεται κάτω ἀπ' τὰ πόδια μας. Σὲ κάθε γύρο τῶν τροχῶν, τὴν ἔβλεπες νὰ ξαπλώνεται ἀθόρυβα, σὰν τὸ νερὸ ποὺ ξεχύνεται ὅταν γίνεται πλημμύρα. Κάθε τόσο, τὰ δέντρα μᾶς τὴν ἔκρυβαν, ἀκάκιες ἢ φτελιές, τὰ περισσότερα μπλεγμένα ἀπ' τὸν ἀγέρα. Ὕστερα ξαναπαρουσιαζότανε ἀκόμα μεγαλύτερη, κλεισμένη στὸν ὁρίζοντα ἀπὸ τὶς βουνοκορφὲς τὶς δασωμένες, ποὺ ἡ ἀπαλόγραφτη γραμμή τους ζωγραφιζότανε κατὰ τὸν οὐρανό.

— Συκοφαντεῖτε τὴ χώρα σας, μουρμούρισα, μαγεμένος. Σὰ νἄχει δίκιο, ἡ ἀδελφή σας...

Ἀπάντησε, ζωηρά:

—Ὅταν σᾶς βεβαιώνω πὼς θὰ τὰ πᾶτε μὲ χαρὰ μαζί, ἔχω ἄδικο;

Κι' ἔνιωσα, μ' ὅλο ποὺ δὲν ἐπέμεινε, πόσο τόθελε νὰ μὲ κάνει ν' ἀναγνωρίσω ὅτι ἡ ἐχθρότητά μου ἦταν ἀδάσιμη. Ἴσως μάλιστα νὰ μὴ μὲ εἶχε σπρώξει τόσο πολὺ νὰ κάνω αὐτὸ τὸ ταξίδι, παρὰ γιὰ νὰ καταλήξω ἐκεῖ.

Ἀντικρύζαμε τὸ Σαὶν-Κριστόλ, καὶ δὲν εἶπα τίποτα.

Ἕνα χωριὸ κι' αὐτὸ σὰν τόσα ἄλλα στὸ Λανγκεντόκ, μὲ τὰ σημάδια, στὰ τεῖχη καὶ στὸ σχέδιο του, ὅλων τῶν θρησκευτικῶν διαμαχῶν τῶν περασμένων. Μὲ τὶς τρεῖς πλευρές του γυρισμένες κατὰ τὴν πεδιάδα, μὲ τὰ ὀχυρώματά του ἀκόμα ὀρθά, στιβαγμένο γύρω ἀπὸ μιὰ τετράγωνη πλατεῖα περικυκλωμένη ἀπὸ βόλτα, ἔχει ἕνα ὕφος ψεύτικο πολιτείας, μὰ πολιτείας ποὺ οἱ κάτοικοί της τὴν ἔχουν ἐγκαταλείψει καὶ ποὺ λίγο-λίγο ξεφτάει, στὸ φύσημα τ' ἀγεριοῦ.

Τὸ σπίτι τοῦ Τεοντά, ἄκρη-ἄκρη κατὰ τὸ μέρος τοῦ πλατώματος, εἶχε πολὺ μέτρια θέα. Ἤτανε τετράγωνο, κοινότατο, κι' ἡ κύρια του εἴσοδος ἔβγαινε σὲ μιὰν αὐλή, ὄχι στὸ δρόμο. Γι' αὐτὸ ἔμοιαζε περισσότερο μὲ χωριάτικο σπίτι παρὰ μὲ κατοικία ἰδιόκτητη. Ἐννοεῖται, οὔτε μπαλκόνια, οὔτε καμιὰ προεξοχὴ γιὰ νὰ κάνει πιὸ χαρούμενο τὸ ἐξωτερικό του. Τοῖχοι μονάχα γυμνοί, κι' ἀνοίγματα, συμμετρικὰ ταχτοποιημένα.

—Ἐνθάδε κεῖται ἡ βασιλεία μου, εἶπε ὁ Τεοντά, πηδώντας κάτω ἀπ' τὸ καροτσάκι.

Ἀπάντησε μ' ἕνα νόημα τοῦ χεριοῦ στὰ χαιρετίσματα τοῦ Πιεροῦ, καὶ μὲ τράβηξε.

—Ἐλᾶτε. Ἡ ἀδελφή μου θἄχε πεθάνει ἀπὸ τὴν ἀνυπομονησία της.

Κι' ἀνοίγοντας τὴν πόρτα ποὖδινε στὸν προθάλαμο.

—Ἐπὶ τέλους! φώναξε,—νάτος!

Μιὰ φωνὴ ἀνάλαφρη, ἀέρινη,—μουσική, θαρρεῖς, ἢ φτερωτὴ μιλιά;—ἀπάντησε:

— Καλῶς ἤρθατε, κύριε. Κάνετε τόση χαρὰ στὸν ἀδελφό μου, ὥστε χαίρομαι κι' ἐγὼ ποὺ σᾶς γνωρίζω, ὅσο κι' αὐτός.

Καὶ στὸ μισόφωτο τοῦ σαλονιοῦ ὅπου ὁ Τεοντὰ μ' εἶχε ὁδηγήσει, εἶδα, ἢ καλύτερα μισόειδα αὐτὴ τὴν ἀδελφὴ ποὖχα πάντα τὴν ὑποψία πὼς ἦταν ὁ ἐχθρός.

Τὴν ἀντίκρυσα καὶ τἄχασα. Καθότανε σὲ μιὰ πολυθρόνα ποὺ δὲν ξεχώρισα ἀμέσως τὸ σχῆμα της, καὶ ἤτανε ντυμένη στὰ κατάμαυρα. Ἕνα τούλινο σκουφάκι, μαῦρο κι' αὐτό, ἔκρυβε τὰ μαλλιά της. Ὀρθοστυλωμένη στὸ κάθισμά της, μὰ χωρὶς νὰ σηκωθεῖ, γύρισε πρὸς ἐμένα τὸ πρόσωπό της ποὺ, ἀπάνω στὴ σκοῦρα ταπετσαρία, φάνταζε φωτεινὸ καὶ κατάλευκο. Ἐπίσης καὶ τὰ διάφανα χέρια τραβοῦσαν τὸ βλέμμα σου· ὅμοια μὲ δυὸ φῶτα, φωτίζανε τὸ ὕφασμα τοῦ φορέματος. Καὶ τί νὰ πῶ γιὰ τὴ φωνή της;

Πρωτύτερα, ἀράδιασα διάφορα ἐπίθετα τὸ ἕνα κοντὰ στ' ἄλλο, προσπαθώντας νἀποδώσω τὴν ἐντύπωση ποὺ μοῦκαμε. Χαμένος κόπος. Δὲ μπορεῖ κανεὶς ν' ἀποδώσει τὰ ἀνέκφραστα. Βάλτε μὲ τὸ νοῦ σας μιὰ φωνὴ παιδιοῦ, τὴ χάρη τῆς γυναίκας, τὸ διάφανο κρύσταλλο, τελοσπάντων δὲν ξέρω τί ἄλλο ἀκόμα φωτεινό, ποὺ πήγαινε κι' ἔσμιγε μὲ τὸ φέγγος τῶν χεριῶν καὶ τοῦ προσώπου.

Ὁ Τεοντὰ σταμάτησε τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν

φιλοφρονήσεων ποὺ τὴ μάκραινα χωρὶς νὰ θέλω, γιὰ νὰ μπορῶ νὰ τὴν ἀκούω νὰ μιλεῖ.

— Μὴ χάνουμε καιρό. Πᾶμε στὴν κάμαρά σας. Νὰ φρεσκαριστῆτε, καὶ νὰ βγοῦμε.

— Πηγαίνετε, εἶπε κι' ἡ δεσποινὶς Τεοντά. Ἄχ, νὰ μὴ μπορῶ νὰ ρθῶ κι' ἐγὼ μαζί σας!

— Γιατί; ρώτησα, ἀστόχαστα.

Ἐντελῶς ἀδιάφορα, ἔδειξε τὰ πόδια της:

—Ἀ! Τώρα πιά, δυστυχῶς, εἶμαι ἕνα πρᾶμα ποὺ τὸ σέρνουνε. Ἐδῶ καὶ δυὸ μῆνες, ἦταν ἀλλιῶς. Τί βάσανο γιὰ τοὺς ἄλλους!

Τότες μονάχα παρατήρησα ὅτι τὰ πόδια της ἦταν τυλιγμένα σὲ μιὰ κουβέρτα, κι' ὅτι ἡ πολυθρόνα της εἶχε χοντρὲς ρόδες.

— Πόσο σᾶς λυπᾶμαι! μουρμούρισα.

— Τὸν ἀδελφό μου πρέπει νὰ λυπόσαστε, ὄχι μένα.

Τίποτα τὸ ψεύτικο, βέβαια, στὴ γλύκα αὐτῶν τῶν λέξεων: «τὸν ἀδελφό μου». Μόνο κάτι τὸ στοχαστικὸ καὶ τὸ τρυφερό. Τὸν ἴδιο τόνο, χωρὶς ἄλλο, θᾶχε ἡ φωνή της, ὅταν θὰ μιλοῦσε γιὰ τὴν Παρθένα ἢ γιὰ τὴν πιὸ ἀγαπημένην ἁγία της.

— Δὲ μοῦπατε τίποτα γιὰ τὸ δυστύχημα τῆς ἀδελφῆς σας, εἶπα τοῦ Τεοντά, ἐκεῖ ποὺ ἀνέβαινα, πίσω του, στὴν κάμαρά μου.

Σήκωσε τοὺς ὤμους:

— Γιατὶ νὰ σᾶς τὸ πῶ; Ἄλλωστε, αὐτὸ θὰ κρατήσει πολύ; Οἱ γιατροὶ δὲ λένε τίποτα. Μπορεῖ νὰ γιατρευτεῖ. Εἶχανε πεῖ πὼς ἡ παρουσία μου θὰ τῆς ἔκανε καλό. Γελάστηκαν. Ὅσο ἀστεῖο κι' ἂν σᾶς φαίνεται, ἡ ἀδελφή μου μὲ περιμένει ἔντεκα μῆνες τὸ χρόνο, καὶ τὸ δωδέκατο ξεχνάει πὼς εἶμαι δῶ, γιὰ ν' ἀρχίσει τὶς ἀπελπισίες ποὺ θὰ φύγω. Ἔλα, γιὰ σας! Θὰ ξανάρθω γρήγορα!

Ὅταν ἔμεινα μόνος, ἡ ἀνασταστίωση ποὺ φέρνει ἡ ὑποχρέωση ν' ἀλλάξει κανεὶς πεποιθήσεις ριζωμένες βαθειά, μὲ κυρίεψε. Εἶχα φτιάσει στὸ νοῦ μου μιὰν ὁρισμένη ἰδέα γιὰ τὴν ἀδελφὴ τοῦ Τεοντά, κι' ἡ ἰδέα αὐτὴ δὲ στεκότανε πιά. Εἶχα νομίσει ἐπίσης πὼς ὁ Τεοντὰ εἶχε γιὰ τὴν ἀδελφή του ἕνα πάθος τυφλό, ποὺ μονάχα αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ δώσει κάποια δικαίωση στὶς θυσίες του. Ἀπὸ τὰ τελευταῖα του λόγια ὅμως μοῦ φάνηκε πὼς δὲν ἦταν ἀκριβῶς ἔτσι, ἢ τουλάχιστο πὼς ἡ τρυφερότητά του ἦταν ἀνακατεμένη μὲ διάφορα ἀρκετὰ πολυσύνθετα συναισθήματα.

Βάλθηκα νὰ ψάχνω τὸ δωμάτιο, καὶ τὰ σάστισα ἀκόμα πιὸ πολύ. Μιὰ βιβλιοθήκη ἦταν τὸ κυριότερο στολίδι του. Τὰ βιβλία ἤτανε μαζεμένα χωρὶς κανένα σύστημα, κι' εὕρισκες τὸ Σατωμπριὰν δίπλα στὸ Βοκκάκιο καὶ τὸ Σταντὰλ πλάϊ στὸ Φεγιέ. Ἀνακάλυψα κοντὰ-κοντὰ τὸν «Ἅγιο Παῦλο» τοῦ Ρενὰν καὶ τὴν «Ἱστορία τῶν παραλλαγῶν τῆς Προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Μοσσουέ». Μ' ἕνα λόγο, ἡ βιβλιοθήκη ἑνὸς ἀνθρώπου μὲ γοῦστο, ποὺ διαβάζει ὅμως ὅ,τι τοῦ πέσει στὸ χέρι του. Ἀ! πόσο μακρυὰ εἶμαστε ἀπὸ τοὺς Ἐμμέσους Φόρους! Εἶχα νομίσει πὼς ὁ φίλος μου ἦταν ἕνας καλὸς ἄνθρωπος, τίμιος, μὲ πολὺ καλὴ ἀνατροφή, καὶ τίποτ' ἄλλο. Κι' ἐδῶ πάλι, τὰ νόμισα πολὺ ἁπλὰ τὰ πράματα. Τόσο ἁπλοί, οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι ποτέ.

—Ἀργεῖτε;

Ὁ Τεοντὰ μὲ φώναζε ἀπὸ τὸ δρόμο κάνοντάς μου διάφορα νοήματα. Ἄφησα τοὺς στοχασμοὺς καὶ βιάστηκα νὰ τὸν φτάσω.

—Ἂς μὴ χάσουμε τὸν ἥλιο ποὺ μᾶς μένει, εἶπε ἀμέσως. Δὲν ἔχει ἀέρα, ἡ ἐξοχὴ εἶναι ὑποφερτή, εἶμαστε καλότυχοι,—τὸ Σεπτέμβρη ὅμως ἡ νύχτα ἔρχεται σὰν τὸν κλέφτη.

Καὶ δείχνοντάς μου κατὰ τὴν πλαγιά.

— Πᾶμε ἀπὸ δῶ; Ἐκτὸς ἂν θέλετε νὰ ἰδῆτε τὸ χωριό...

— Πᾶμε ὅπου θέλετε, ἀπάντησα.

Ξεκίνησε, εὐχαριστημένος. Περπατοῦσα πλάϊ του, νιώθοντας πὼς ὡς ἐκείνη τὴ στιγμὴ δὲν εἴχαμε ἀκόμα βρεθεῖ ἀληθινὰ οἱ δυό μας. Μόλις τώρα ἀρχίζαμε ἀλήθεια νὰ ξαναβρισκόμαστε μαζί.

Ἀφοῦ κάμαμε λίγα βήματα ἀμίλητοι, τὸν ρώτησα ἐγώ:

—Τώρα, ἂς μιλήσουμε ἐπιτέλους γιὰ τὸ Κάστρ. Θέλω νὰ τὰ μάθω ὅλα. Πῶς βολευτήκατε, τί καινούργιους φίλους ἔχετε, τὶς φασαρίες ἢ τὶς χαρὲς τοῦ γραφείου, ἀκόμα καὶ τ' ἄλλα... ἂν ὑπάρχουν...

— Θὰ τὰ μάθετε ὅλα σὲ μιὰ στιγμή, εἶπε ἤρεμος. Τὸ Κάστρ εἶναι ὁ προθάλαμος τοῦ Σκὶν-Κριστόλ, τὸ γραφεῖο εἶναι ὁ προθάλαμος τῆς ζωῆς τοῦ συνταξιούχου. Ὅσο γιὰ τ' ἄλλα ποὺ λέτε, θὰ τελειώσω χωρὶς ἄλλο τμηματάρχης, καὶ θὰ ξανάρθω ἐδῶ, στὴν ἀρχὴ γιὰ διακοπές, ὕστερα γιὰ πάντα.

(Ἀκολουθεῖ) μεταφρ. ΝΑΣΟΣ ΔΕΤΖΩΡΤΖΗΣ

Τό Δημοσιογραφικόν

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἡ Λογοτεχνία μας εἰς τὰ Σχολεῖα

Ἄλλη φορὰ τὴν ἀγνοοῦσαν ἢ τὴν περιφρονοῦσαν. «Ἐλαφρὰ φιλολογία», δὲν ἄξιζε τὸν κόπο... Σήμερα, εὐτυχῶς, τὴ διδάσκουν. Εἶναι κι' αὐτὴ ἕνα μάθημα μὲ τόνομα «Νεοελληνικά». Γιὰ κάθε τάξη τοῦ Ἑξαταξίου ὑπάρχει καὶ μιὰ συλλογὴ ἀπὸ λογοτεχνικὰ κομμάτια, πεζὰ ἢ ἔμμετρα, στὴν καθαρεύουσα ἢ στὴ δημοτική, εὐκολώτερα ἢ δυσκολώτερα—κατὰ τὴν τάξη—ὅπου βρίσκει κανεὶς καὶ σύντομες κριτικὲς βιογραφίες μὲ τὶς εἰκόνες τῶν λογοτεχνῶν. Ὁ κ. Μπέρτος, ὁ κ. Σαρρῆς, ὁ κ. Παπαντωνίου, ὁ κ. Οἰκονόμου κι' ἄλλοι ἐκπαιδευτικοὶ καὶ λόγιοι ἔχουν καταρτίσει τέτοιες συλλογὲς ὡραιότατες, ἐγκεκριμένες φυσικὰ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο κι' ὑποχρεωτικές. Τὰ παιδιὰ διαβάζουν κάθε φορὰ ἀπὸ ἕνα κομμάτι, τὸ ἐξηγοῦν, τὸ ἀναλύουν, τὸ σχολιάζουν,—κάποτε γράφουν κι' ἔκθεση ἀπάνω σ' αὐτό,—κι' ὁ καθηγητὴς πρέπει ἀφορμὴ νὰ τοὺς μιλήσει γιὰ τὸν Ἕλληνα ποιητὴ ἢ τὸν πεζογράφο τῆς ἡμέρας, γιὰ τὴ ζωή του, τὸ ἔργο του, τὴν τέχνη του, τὸ ὕφος του, τὴ γλῶσσα του καὶ τὴ θέση ποὺ κατέχει στὴ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία. Ἔτσι σιγὰ-σιγὰ γίνεται ἡ γνωριμία. Καὶ βγαίνοντας ἀπ' τὸ Γυμνάσιο, τὸ Ἑλληνόπουλο ξέρει ἀπάνω κάτω τί εἶναι Σολωμός, Κάλβος, Βαλαωρίτης, Παπαδιαμάντης, Καρκαβίτσας...

Ἀλλὰ ὑπάρχουν καθηγηταὶ καὶ καθηγηταί. Ἄλλοι ἀγαποῦν αὐτὸ τὸ μάθημα καὶ τὸ διδάσκουν μὲ τὴν καρδιά τους· ἄλλοι τὸ θεωροῦν σὰν περιττὸ καὶ τὸ κάνουν τυπικά, μὲ τὸ στανιό, σὰ μιὰν ὑποχρέωση, μιὰν ἀγγάρια ἀπὸ τὸ πρόγραμμα. Ἄλλοι, μὲ λογοτεχνικὴ μόρφωση καὶ μὲ καλαισθησία, — λογοτέχνες κάποτε οἱ ἴδιοι — εἶναι σὲ θέση νὰ ὁδηγοῦν καὶ νὰ κατατοπίζουν τὰ παιδιά, νὰ τοὺς ἀνοίγουν τὰ μάτια καὶ νὰ τοὺς δείχνουν ὀμορφιὲς ποὺ δὲν βλέπουν ἀκόμα μονάχα τους· κι' ἄλλοι, ἀμόρφωτοι, ἀστοιχείωτοι ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρά, ἢ χωρὶς κἂν φυσικὴ καλαισθησία, τοὺς λένε ὅ,τι φτάσουν... Ἀλλὰ τὸ χειρότερο εἶναι ποὺ ὑπάρχουν στὸν κλάδο καὶ ἀρκετοὶ ἀπὸ τὴ γνωστὴ συνομοταξία τῶν ἀρνητῶν, ποὺ ἐπωφελοῦνται ἀπὸ τὸ ὑποχρεωτικὸ μάθημα γιὰ νὰ ξεθυμαίνουν, νὰ θηλητηριάζουν τὰ παιδιὰ μὲ τὴν ἄρνησή τους καὶ νὰ τὰ διδάσκουν ὅτι ἡ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία δὲν δὰ εἶναι καὶ τίποτα σπουδαῖο... Ἂν βγάλετε, τοὺς λένε, ἕνα Σολωμό, ὅλοι οἱ ἄλλοι, ποιηταὶ καὶ πεζογράφοι, δὲν ἀξίζουν πεντάρα. Μὲ ἄλλους λόγους, οἱ καθηγηταὶ αὐτοὶ εἶναι ἄξιοι μαθηταὶ τοῦ κ. Ἀποστολάκη, καθηγητοῦ τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Τὸ βιβλίο του «Ἡ ποίηση στὴ ζωή μας» ἔχει γίνει τὸ εὐαγγέλιο τους. Κι' ἀγωνίζονται πιὰ νὰ πείσουν τὰ κακόμοιρα τὰ παιδιά, ὅτι ἀφοῦ οὔτε ὁ Παλαμᾶς δὲν εἶναι... ποιητής, φαντασθῆτε πιὰ τί τενεκέδες εἶναι οἱ ἄλλοι!

Εἶπα «ἀγωνίζονται», γιατὶ τὰ παιδιά—μὴ νομίσετε—δὲν πείθονται καὶ τόσο εὔκολα. Πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ παραδεχτοῦν πὼς δὲν ἀξίζει τίποτα ἐκεῖνο ποὺ διαβάζουν καὶ τὰ ἐνθουσιάζει; Ἢ πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ πιστέψουνε πὼς ὁ τάδε εἶναι τενεκές, ἐνῶ ἀκοῦνε γύρω τους ἀπ' ὅλους πὼς εἶναι μεγάλος: Καὶ τὸ βιβλίο τους, τὸ ἐγκεκριμένο ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο, τὸ ἐπίσημο, ποὺ λέει τἀντίθετα ἀπ' τὸν καθηγητή; Καὶ μένουν μὲ τὴν ἀμφιβολία: Ποιὸς ἔχει δίκιο: ὁ καθηγητής τους ἢ τὸ φυσικό τους γοῦστο; ὁ καθηγητής τους, ἢ τὸ βιβλίο τους, ἢ ὁ κόσμος; Διαβάστε λίγο αὐτὸ τὸ γράμμα—καὶ δὲν εἶναι τὸ μόνο ποὺ ἔχω λάβει—ἀπὸ ἕνα μαθητὴ ἑπαρχιακοῦ Γυμνασίου, γιὰ νὰ καταλάβετε τί γίνεται στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν, ποὺ ἔχουν τὴν ἀτυχία νὰ τοὺς διδάσκει Νεοελληνικὰ ἕνας ἀρνητὴς ὑπο-αποστολάκης:

«Κάθε φορὰ ποὺ κάνουμε Νεοελληνικά—ποῦ γράφει—ὁ καθηγητής μας καταφέρεται ἐναντίον τοῦ Παλαμᾶ—ἐναντίον ἑνὸς ποιητοῦ πού, καθὼς ἀκούω ἀπ' ὅλους, εἶναι ὁ μεγαλύτερος τῆς ἐποχῆς μας κι' ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Εὐρώπη! Καταφέρεται ἐπίσης καὶ ἐναντίον ἄλλων συγχρόνων συγγραφέων, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα διαβάζονται, καὶ μάλιστα μὲ μεγάλη προθυμία, ἀπ' ὅλους τοὺς Ἕλληνες. Ὁ μόνος τὸν ὁποῖον παραδέχεται εἶναι ὁ Σολωμός. Βέβαια, τὴν ἀξία τοῦ Σολωμοῦ δὲν μπορεῖ κανεὶς νἀμφισβητήση. Κατὰ τὴν ταπεινή μου ὅμως ἀντίληψη, δὲν μπορεῖ κανένας νἀμφισβητήση καὶ τὴν ἀξία τοῦ Παλαμᾶ!.. Μὴ μπορώντας νὰ χωνέψω αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἀπευθύνομαι σὲ σᾶς, γιατὶ καὶ σεῖς εἶστ' ἕνας δεύτερος διδάσκαλός μου. Τί συμβαίνει; Πόθεν ὁρμώμενοι μερικοὶ μιλοῦν ἔτσι ἐναντίον ἀνθρώπων, σὰν τὸν Παλαμᾶ καὶ σὰν τοὺς ἄλλους, ποὺ ἀφιέρωσαν τὴ ζωή τους στὴ Λογοτεχνία κτλ.;»

Ἀλλ' αὐτὸ τὸ «πόθεν ὁρμώμενοι», ἢ τὸ πόθεν ἔχουν τὸ δικαίωμα «νὰ ὁρμῶνται», εἶν' ἕνα ζήτημα, ποὺ μπορεῖ νἀπασχολήση τὸ Ὑπουργεῖο καὶ τὸ Ἐκπαιδευτικὸ Συμβούλιο. Γνωρίζω κι' ἕναν ἄλλο θαυμάσιο καθηγητὴ τῶν Νεοελληνικῶν, ποὺ διαβάζει στὰ παιδιὰ ἔργα ποιητῶν γνωστῶν... μόνος' αὐτόν, καὶ τὰ διδάσκει πὼς

αὐτοὶ εἶναι οἱ μεγαλύτεροι Ἕλληνες ποιηταί! Καθένας βέβαια ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ φρονῇ ὅτι ὁ Παλαμᾶς εἶναι μιὰ νούλα, κι' ὁ κ. Κολοκοθωσαπορόπουλος ὁ Δάντης τῆς Ἑλλάδος. Δὲν ἔχει ὅμως κανεὶς τὸ δικαίωμα, ὅταν εἶναι καθηγητὴς τῶν Νεοελληνικῶν σὲ Γυμνάσιο, νὰ διδάσκῃ τέτοια ὑποκειμενικὰ πράγματα στοὺς μαθητές του. Ἡ διδασκαλία τῶν Νεοελληνικῶν πρέπει νὰ γίνεται *ἀντικειμενικά*, σύμφωνα μὲ τὶς κριτικὲς σημειώσεις ποὺ ἔχουν αὐτὰ τὰ βιβλία, τὰ ἐγκεκριμένα ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο. Τὸ Ἐκπαιδευτικὸ Συμβούλιο θἄκανε πολὺ καλά, νομίζω, νἀπολύσῃ μιὰ τέτοια ἐγκύκλιο πρὸς ὅλους. Καὶ νὰ ἐπιστήσῃ καὶ τὴν προσοχὴ τῶν Ἐπιθεωρητῶν. Γιὰ νὰ πάψουν ἐπιτέλους οἱ κκ. ἀρνηταὶ νὰ δηλητηριάζουν ἀπὸ τὴν γυμνασιακὴ ἕδρα. Ἂν θέλουν, μποροῦν νὰ μιλοῦν καὶ νὰ ξεθυμαίνουν στὸ καφενεῖο... θὰ πῆτε. Καὶ ὁ κ Ἀποστολάκης; Στὸ καφενεῖο κι' αὐτός; Ἀλλὰ ὁ κ. Ἀποστολάκης διδάσκει σὲ Πανεπιστήμιο. Καὶ τὸ δικαίωμά του συνεπῶς εἶναι μεγαλύτερο, μὰ κι' ὁ κίνδυνος, εὐτυχῶς, μικρότερος. Δὲν μιλεῖ, βλέπετε, σ' ἀνήλικα μαθητούδια. Πόσοι ἀπ' τοὺς ἀκροατές του ξέρουν τὰ πράγματα καλύτερα ἴσως κι' ἀπὸ τὸν κ. καθηγητή, κι' εἶναι σὲ θέση νὰ σκέπτονται, νὰ συζητοῦν καὶ νὰ μορφώνουν γνώμη ἀπὸ μόνοι τους; Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸν ἀκοῦνε: γιὰ νὰ τὸν ἀντικρούουν.

Γρ. Ξ.

Ὁ κ. Ζώρας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης

A propos. Νὰ κι' ἕνας καθηγητὴς τῶν «Νεοελληνικῶν» ποὺ δὲν μοιάζει καθόλου μὲ τὸν κ. Ἀποστολάκη καὶ τοὺς ὀπαδούς του: Ὁ κ. Γεώργιος Ζώρας, καθηγητὴς τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ρώμης. Δὲν τὸν ἤξερα. Ἀλλὰ τὸν ἔμαθα ἀπὸ ἕνα βιβλιαράκι ποὺ μοῦ ἔστειλε αὐτὲς τὶς ἡμέρες. Ἐπιγράφεται «Lineamenti storici della litteratura Neoellenica» καὶ περιέχει τὸ ἐναρκτήριο μάθημά του. Κι' εἶναι τὸ μάθημα αὐτὸ μιὰ συμπυκνωμένη ἱστορία τῆς Λογοτεχνίας μας, ἀπὸ τὸ μεσαιῶνα ὡς σήμερα. Ἀλλὰ μὲ τέτοια γνώση καὶ μὲ τέτοια κρίση, ποὺ δὲν πιστεύω νἄγινε ὡς τώρα καλύτερη, οὔτε ἀπὸ δικούς μας, οὔτε ἀπὸ ξένους. Δὲν ἀναφέρει παρὰ μόνο ὅσα πρέπει, καὶ δὲν παραλείπει παρὰ μόνο τἀσήμαντα καὶ τὰ παρακατινά, ποὺ μὲ τόση ἔκπληξη τὰ συναντᾷ κανεὶς στὶς Ἱστορίες ἢ τὶς κριτικὲς ποὺ γράφουν ξένοι. Ἀπὸ τὶς δικές μας πάλι, ἡ Ἱστορία τοῦ κ. Καμπάνη φτάνει μόνο ὡς τὸ 1900 καὶ τοῦ κ. Βουτιερίδη... δὲν θυμοῦμαι πιὰ ποῦ σταμάτησε. Τοῦ κ. Ζώρα εἶναι μιὰ περίληψη πλέρια. Ὑπάρχει, ἀλήθεια, μιὰ τέτοια, καὶ πολύτιμη, τοῦ κ. Βουτιερίδη, καὶ μ' αὐτὴ μόνο μπορεῖ νὰ συγκριθῇ τὸ ἐναρκτήριο αὐτὸ μάθημα. Ἡ κυριώτερη διαφορὰ εἶναι ὅτι ὁ κ. Βουτιερίδης εἶναι πιὸ συγκρατημένος, πιὸ φειδωλός, πιὸ ψυχρὸς ἂν θέλετε· ἐνῷ ὁ κ. Ζώρας δὲν φειδωλεύεται τοὺς ἐπαίνους του γιὰ ὅ,τι νομίζει ἄξιο. Ἀλλὰ κι' αὐτὸ πάλι χωρὶς νὰ ὑπερτιμᾷ τὴ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, σὰν Ἕλληνας, νὰ τὴν παραστήσῃ στοὺς Ἰταλοὺς ὡς μεγάλη. Δὲν ἔχει ἀκόμα, λέει, οὔτε Δάντη οὔτε Σαίξπηρ. Εἶναι ὅμως σημαντική, ἔχει μέλλον, κι' αὐτὸ ἀρκεῖ.

Τὸ βιβλιαράκι αὐτό, καθὼς βλέπω στὸ ξώφυλλο, θὰ τὸ ἀκολουθήσουν καὶ ἄλλα, μὲ κατοπινὰ μαθήματα τοῦ κ. καθηγητοῦ. Ἰδοὺ τὰ θέματα: «Ὁ Σολωμὸς κι' ἡ Ἑπτανησιακὴ Σχολή»—«Τὸ ἑλληνικὸ δημοτικὸ τραγούδι»—«Ὁ ρωμαντισμὸς στὴν Ἑλλάδα»—«Ὁ Παλαμᾶς καὶ ἡ Νέα Σχολή»—«Ὁ Ξενόπουλος κι' ἡ ἐξέλιξη τῆς πρόζας»—«Τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσας». Ἔτσι συμπληρώνεται ὁ κύκλος. Κι' ὅταν ἐκδοθοῦν ὅλ' αὐτὰ τὰ μαθήματα, θἄχομε, ὄχι πιὰ μιὰ περίληψη ἢ μιὰ εἰσαγωγή, ἀλλ' ὁλόκληρη τὴν Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, χρήσιμη ὄχι μόνο στοὺς Ἰταλούς, ἀλλὰ καὶ σὲ μᾶς, ποὺ δὲν ἀποχτήσαμε ὡς τώρα μιὰ τόσο εὐσύνοπτη, πλήρη καὶ φωτεινή. Τὰ χαρίσματά της θὰ φανοῦν, ἐλπίζομε, ὅταν θὰ δημοσιευθῇ, κατὰ μετάφραση, στὴ «Νέα Ἑστία» τὸ ἐναρκτήριο μάθημα.

Στὸν πρόλογό του ὁ κ. Ζώρας γράφει: «Dedico queste pagine à Gregorio Xenopoulos, chi per primo con le sue *Epistole* mi inspiro l'amore alle lettere». Κι' ἡ ἀφιέρωση αὐτὴ μὲ συγκινεῖ ξεχωριστά! Γιὰ ἕναν ἄνθρωπο, ποὺ ἀφιέρωσε τὴ ζωή του στὴ διαπαιδαγώγηση τῆς νεολαίας, ἡ μεγαλύτερη χαρὰ καὶ περηφάνεια εἶναι νὰ βλέπῃ παλιοὺς μαθητές του πού, ἂν κι' ἀνεβασμένοι σήμερα σὲ πανεπιστημιακὲς ἕδρες, δὲν ξεχνοῦν ὡστόσο πὼς οἱ «Ἐπιστολές» του στὴ «Διάπλαση» τοὺς ἐνέπνευσαν τὴν πρώτη ἀγάπη στὴ Λογοτεχνία.

Γρ. Ξ.

Ὁ Παλαμᾶς πρὸς τὴν κ. Τερέντσιο

Τελευταῖα, ἡ κ. Τζούλια Ἀμπελᾶ-Τερέντσιο, ἡ πολὺ γνωστὴ καλλιτέχνις τῆς ἀπαγγελίας, πῆγε στὰς Πάτρας κι' ἔδωσε τὸ ἴδιο ρεσιτὰλ ἀπὸ ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ ποὺ εἶχε δώσει κι' ἐδῶ στὸν «Παρνασσό». Ὁ ποιητὴς κ. Γ. Ἀθάνας ἔκαμε τὴν εἰσήγηση. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Πατρινῶν ἐκινήθη, φυσικά, ζωηρότατο κι' ἡ αἴθουσα τῆς Φιλαρμονικῆς ἐγέμισε ἀσφυκτικῶς ἀπὸ τὴν ἐκλεκτότερη κοινωνία. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτή, ὁ κ. Παλαμᾶς ἀπηύθυνε στὴν ἑρμηνεύτριά του τὸ ἀκόλουθο χαρακτηριστικώτατο γράμμα, ποὺ δημοσιεύθηκε τὴν ἴδια μέρα τοῦ ρεσιτὰλ στὸ «Νεολόγο» Πατρῶν:

Φίλη κυρία,

Ἡ παρουσία σας στὴν πόλη τῶν Πατρῶν γιὰ νὰ τῆς προσφέρετε μιὰ φροντισμένη ἐκλογὴ ἀπὸ ἔργα μου κ' ἔτσι νὰ τῆς δόσετ' εὐκαιρία γιὰ νὰ ἐκδηλώσῃ καὶ πρὸς σᾶς, δικαία καὶ πολύτιμη, τὴν ἐκτίμησή της καὶ νὰ τιμήσῃ ὄχι γιὰ πρώτη φορά, ἕναν ποιητή, ὁ ὁποῖος συνδέει μὲ τὰς Πάτρας τὰ πρῶτα του χρόνια καὶ τὶς ἱερώτερες ἀναμνήσεις του, μοῦ ὑπαγορεύει μαζὶ ἡ παρουσία σας αὐτοῦ καὶ κάποιο χρέος ποὺ μοῦ εἶναι δύσκολο τώρα νὰ τὸ παραλείψω. Τὸ χρέος νὰ σᾶς εὐχαριστήσω, κι' ἂς φαίνεται πὼς εἶναι ἀργά, γιὰ τὴν πρώτη σας ἐδῶ ἐμφάνιση, στὶς 19 τοῦ περασμένου Δεκεμβρίου στὴν αἴθουσα τοῦ «Παρνασσοῦ», ὅταν μὲ τὴ συνοδεία καὶ μὲ τὴ συνδρομὴ νεαρῶν δεσποινίδων, δοκιμασμένων στὴν ὡραία ἀπαγγελία τῶν ποιητῶν, θελήσατε νὰ ὀργανώσετε μιὰν ἑσπερίδα, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν ἀποκλειστικὰ δικοί μου στίχοι.

Δὲν θέλω μὲ τὰ λόγια μου αὐτὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω χαιρετίζοντας τὸ ζηλευτὸ εὐγενικό σας τάλαντο πρῶτ' ἀπ' ὅλα, καὶ τῶν μαθητριῶν σας, μὲ τὴ σκέψη πὼς ἴσως ἡ πρακτικώτερα καὶ ἀποτελεσματικώτερα κριτικὴ γιὰ ἕνα ποιητὴ θὰ ἦταν ἡ καλὴ ἀνάγνωση καὶ ἀπαγγελία τοῦ ἔργου του, μήτε νὰ ἀναφέρω τὴ συγκίνηση ποὺ μοῦ προξένησαν συνάδελφοι τῆς περιωπῆς τοῦ Ξενοπούλου, τοῦ Ἀθάνα καὶ τοῦ Ρήγα Γκόλφη, ποὺ μίλησαν γιὰ τὴν ἐργασία μου χωριστά, καὶ γενικὰ γιὰ τὸ ἔργο τῶν νεωτέρων ποιητῶν μας. Ποθῶ μ' αὐτὰ τὰ λόγια νὰ ἐξωτερικεύσω τὴ χαρὰ ποὺ μοῦ προξένησε τὸ δέξια διαλεγμένο παρουσίασμα τῶν ποιημάτων μου. Γιατί, ἀντὶ νὰ ἐπαναλάβετε γνωρισμένους καὶ κάπως πρόχειρα παρμένους στίχους μου, μὲ τὴν ἰδέα πὼς αὐτοὶ εὐκολώτερα κ' εὐχαριστότερα γίνονται δεκτοί, ἐπροτιμήσατε νὰ πάρετε στοχαστικὰ ἀπὸ τὴν ἐργασία μου χαρακτηριστικὰ μέρη της, ποὺ δίναντας ἕνα της πλούσιο νόημα, μαζὶ θὰ ἔδιναν καὶ μίαν εἰκόνα τῆς φυσιογνωμίας της πληρέστερη, μέσ' ἀπὸ τοὺς πολλαπλοὺς τόνους της.

Ἔτσι τὸ πρόγραμμά σας θὰ μποροῦσε ν' ἀποτελέσῃ καὶ μιὰ μικρή, σύντομη, ἀλλὰ περιεκτικὴ ἀνθολογία τῆς ποιήσεώς μου. Γιατὶ πρόγραμμα ποὺ ἀρχίζει λ. χ. ἀπὸ τὸ συναπάντημα τῶν Μουσῶν μὲ τὸν Ἀσκραῖο καὶ καταλήγει μὲ τὸ Παραμύθι τοῦ Ἀδάκρυτου, περιλαμβάνοντας τὸν Τρελό, τὸν Ὕμνο τοῦ κορμιοῦ, τὸν Ὕμνο τῶν Αἰώνων, τὴν Πενταγιώτισσα, ἀποσπάσματα τοῦ Τάφου καὶ τῆς Ἡλιογέννητης, ὁποιος λαβαίνει τὸν κόπο νὰ μὲ προσέχῃ, δὲ θὰ μπορῇ παρὰ νὰ ὁμολογήσῃ πὼς μὲ περιέχουν αὐτὰ σχεδὸν ὁλόκληρο.

Σᾶς χαιρετῶ καὶ σᾶς εὔχομαι τὴν ἐπιτυχία ποὺ σᾶς ἀξίζει.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Τὰ ὡραῖα βιβλία

Σεβαστέ μου κ. Ξενόπουλε

Τὸ ὡραιότατο ἄρθρο γιὰ τοὺς «Βιβλιόφιλους» τοῦ σεβαστοῦ κ. Νιρβάνα, τὸ δημοσιευμένο στὸ τεῦχος 123—1 Φεβρουαρίου 1932—τῆς «Ν. Ἑστίας», μ' ἔκαμε νὰ σκεφθῶ μερικὰ πράγματα, ποὺ σίγουρα πολλὲς φορὲς τὰ σκέφτηκα ὡς τώρα, ἴσως ὅμως ὄχι τόσο ζωηρὰ ὅσο αὐτὴ τὴ φορά. Ἂν δηλ. ἡ κρίσις τοῦ βιβλίου στὴν Ἑλλάδα, αὐτὴ τὴν ἐποχή, δὲν ἔχει ἀκριβῶς τὴν αἰτία της στὴν κάθε ἄλλο παρὰ ἀξιοπρεπῆ ἐμφάνισή του!

Ὑπάρχουν σήμερα στὸν τόπο μας περισσότεροι φιλαναγνῶσται ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά. Παράλληλα ὅμως μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ βιβλίου, ἔχει ἀναπτυχθεῖ κάπως καὶ κάποιο αἰσθητικὸ γοῦστο, συνέπεια κι' αὐτὸ τῆς προόδου ποὺ ἐσημείωσε τὰ τελευταῖα χρόνια καὶ στὴν Ἑλλάδα μας ἡ τέχνη γενικῶς. Τὸ κοινὸ σήμερα ἔχει περισσότερες ἀπαιτήσεις ἀπὸ πρὶν καὶ δὲ μπορεῖ πιὰ νὰ πιάσει στὰ χέρια του τὰ γνωστὰ κακότεχνα προϊόντα τῆς τυπογραφίας μας, ὅσο συμπαθητικὸ καὶ ἂν τοῦ εἶναι τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου. Ἀνήκω στὴν τάξη τῶν... φιλαναγνωστῶν ἐκείνων ποὺ ἀγαποῦν μὲ πάθος τὰ βιβλία περισσότερο γιὰ τὸ περιεχόμενό τους, παρὰ γιὰ τὴν ἐμφάνιση καὶ τὴν... ἐμπορική τους ἀξία. Κι' ἡ ἀγάπη αὐτὴ μὲ σπρώχνει κάποτε ν' ἀγοράζω καὶ νὰ τοποθετῶ στὴ βιβλιοθήκη μου σωστὰ «κουρελόχαρτα», σὰν κι' αὐτὰ ποὺ ἀναφέρει ὁ κ. Νιρβάνας! Θὰ τὸ πιστέψετε, λοιπόν, πὼς παρ' ὅλο τὸ ἑλκυστικὸ τοῦ περιεχομένου τους, τὰ βιβλία αὐτὰ τὰ θεωρῶ, ἄθελά μου, σὰν παρίες τῆς βιβλιοθήκης καὶ μὲ δυσφορία τὰ μεταχειρίζομαι; Κάποτε μάλιστα, στὴν ἄθλια θέα τους, ἡ καρδιά μου κρυώνει κάπως καὶ διστάζω πολὺ πρὶν ἀποφασίσω νὰ τὰ πάρω στὰ χέρια μου. Ὅλη αὐτὴ ἡ φλυαρία δὲ θὰ εἶχε κανένα σκοπό, ἂν δὲν ἤθελα ἔτσι νὰ σᾶς ἐκφράσω τὸ πικρό μου παράπονο, γιατὶ καὶ τώρα ἀκόμα, παρ' ὅλα τὰ μέσα ποὺ διαθέτει ἡ τυπογραφία, ἐξακολουθοῦν νὰ βλέπουν τὸ φῶς ἐκδόσεις κάθε ἄλλο παρὰ εὐπρεπεῖς. Δὲ θέλω νὰ τὶς ὀνομάσω ἀκριβῶς. ἀλλὰ εἶναι τόσο πολλές, ποὺ δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ ὑποφέρει γι' αὐτό, ὅποιος ἀληθινὰ ἀγαπᾷ καὶ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ βιβλίο. Κι' εἶναι μιὰ ἀνακούφιση, ὅταν παίρνει κανένας στὰ χέρια του ἐκδόσεις σὰν π. χ. τὰ «Θεῖα δῶρα» τοῦ κ. Παπαντωνίου—εὐτυχῶς δὲν εἶναι ἡ μόνη!—ποὺ σοῦ εὐφραίνει ὄχι μονάχα τὴν ψυχή, ἀλλὰ εἶναι καὶ χαρὰ τῶν ματιῶν! Σκέπτομαι πὼς ἡ ἀριστουργηματικὴ αὐτὴ συλλογὴ δὲ μποροῦσε παρὰ νὰ ... ταλαιπωρηθῇ μέσα σὲ μιὰν ἀπρόσεχτη, ἄγαρμπη, πρόστυχη ἔκδοση!.. Ὅσο γιὰ τὶς πολυτελεῖς ἐκδόσεις τῶν βιβλίων, αὐτὲς πρέπει λιγώτερο νὰ μᾶς ἀπασχολοῦν. Εἶναι γιὰ ὅπως ἔχουν ἄφθονα τὰ μέσα, καὶ δυστυχῶς μεταξὺ αὐτῶν δὲ βρίσκονται παρὰ σπάνια οἱ γνήσιοι φιλαναγνῶσται. Οἱ «βιβλιόφιλοι» μὲ τὴ σημασία ποὺ πῆρε ἡ λέξη, δὲ μοῦ εἶναι καθόλου συμπαθητικοί. Οὔτε μπορεῖ κανένας νομίζω νὰ βγάλει ἐνθαρρυντικὰ συμπεράσματα γιὰ τὴν πρόοδο τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ βιβλίο, γιατὶ **πληθύνεται** καὶ στὴν Ἑλλάδα ἡ τάξη τους. Ἕνα εἶδος σνομπισμὸς κι' αὐτὸς καὶ κάποτε καὶ ... καλὴ τοποθέτηση τῶν χρημάτων! Γι' αὐτό, κεῖνο ποὺ πρέπει κυρίως νὰ προσεχτῇ εἶναι οἱ κοινὲς ἐκδόσεις τῶν βιβλίων, ποὺ προορίζονται γιὰ τὴν τάξη τῶν φιλαναγνωστῶν μὲ τὰ μικρὰ μέσα.

Αὐτὸ τὸ βιβλίο ἂς γίνει ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ εὐπρόσωπο καὶ πιὸ φτηνὸ καὶ ἡ πελατεία του θὰ εἶναι ἐξασφαλισμένη! Ἂς ἔχουμε ἄλλωστε ὑπ' ὄψει μας καὶ ὡρισμένες ξένες λαϊκὲς ἐκδόσεις, πάμφθηνες καὶ καλλιτεχνικώτατες. Οἱ ἐκδόται μας πρέπει ν' ἀρχίσουν πιὰ νὰ **σέβωνται** καὶ τὸ πολὺ κοινό.

Γιάννινα

ΚΑΛΛΙΟΠΗ Δ. ΧΑΤΖΗ

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Werner Jansen: *«Προδομένη Πατρίδα»*

Τέσσερα χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε ποὺ ἔκανε τὴν ἐμφάνισή του τὸ τελευταῖο μυθιστόρημα τοῦ Jansen: «Τὰ τέκνα τοῦ Ἰσραήλ». Ἀλλὰ κανεὶς ἀπὸ ὅσους ἔχουν ἔστω καὶ μιὰ ἀμυδρὰ ἰδέα γιὰ τὴν ἐμβρίθεια καὶ τὴν ἐργατικότητα τοῦ συγγραφέα, δὲν θὰ πιστέψη πὼς ἔμεινε ἀπὸ τότε ἔστω καὶ μιὰ στιγμὴ ἀργός. Τὸ μεγάλο πάθος του νὰ ἐρευνᾷ κατὰ βάθος, νὰ ζωντανεύῃ μὲ τὴ σκέψη καὶ τὸ αἴσθημα μιὰ ἐποχή, ἕνα ἱστορικὸ γεγονός, μιὰ πτυχὴ τῆς παγκόσμιας ἱστορίας, τὴ ζωὴ ἑνὸς λαοῦ ἢ ἑνὸς ἥρωα, εἶναι τόσο βαθειὰ καὶ γερὰ ριζωμένο μέσα του, ποὺ δὲν γνωρίζει κάματο. Στὰ ἀκούραστα αὐτὰ ἐξερευνητικά του ταξίδια στὰ βάθη τῆς ἱστορίας δὲν χάνει ὡστόσο οὔτε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸν συγγραφικό του χαρακτῆρα. Μὰ ἡ ἀνάγκη ποὺ αἰσθάνεται νὰ ἐρευνᾷ ἀδιάκοπα, ἡ ποιητικὴ δημιουργική του δύναμη ποὺ τὸν κάνει νὰ ζωντανεύῃ καὶ νὰ ζῇ τὰ περασμένα, εἶναι τέτοια ὥστε τοῦ ἐπιτρέπει νὰ καταγίνεται μ' ἐπιτυχία ὄχι μονάχα μὲ τὴ μυθολογία τῆς πατρίδας του, τὴν γερμανικὴ («Nibelungenroman» «Gudrunroman» κτλ.) καὶ τὴν γερμανικὴ μεσαιωνικὴ ἱστορία («Ἑρρῖκος ὁ Λέων», «Γότες γύρω ἀπὸ τὸ Μαρίενμπουργκ»), ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς νορμαννικὲς παραδόσεις («Ροβέρτος ὁ Διάβολος») καὶ μὲ τοὺς Ἑβραίους ἥρωες τῆς βιβλικῆς ἐποχῆς («Τὰ τέκνα τοῦ Ἰσραήλ»).

Τώρα, στὸ τελευταῖο του μυθιστόρημα «Προδομένη πατρίδα», ἐπῆρε γιὰ θέμα τὴν τραγικὴ σύγκρουση τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου μὲ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Σαξόνων Βίντουκιντ, τὸν Βιττέκινδο ὅπως τὸν ἐξελλήνισαν οἱ δικοί μας ἱστορικοί. Περιγράφει δηλαδὴ τὸν ἀπελπισμένο τελευταῖο ἀγῶνα τῶν Σαξόνων γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς πατρίδας τους καὶ τῆς φυλῆς τους μ' ἕνα μεγαλοφυῆ καὶ κατὰ πολὺ ἀνώτερό τους στὴ δύναμη καὶ στὶς πολιτικὲς βλέψεις κοσμοκράτορα. Ὁ Jansen κατάγεται ἀπὸ τὴ Βεστφαλία. Εἶναι λοιπὸν Σάξων. Κι' ἔτσι μπορεῖ, ἢ μᾶλλον εἶναι πολὺ πιθανό, νὰ τὸν ὡδήγησε ἡ φωνὴ τῆς καρδιᾶς στὴ χρησιμοποίηση αὐτοῦ τοῦ θέματος. Ὡστόσο, παρὰ τὸν τίτλο του, τὸ τελευταῖο βιβλίο τοῦ Jansen δὲν μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς πατριωτικὸ μυθιστόρημα. Γιατὶ τὸ θέμα του ξαπλώνεται πολὺ πιὸ πέρα ἀπὸ τὰ στενὰ ὅρια τῆς πατρίδας καὶ ἡ σύγκρουση τῶν δύο ἀρχηγῶν εἶναι ἕνα ἱστορικὸ γεγονὸς ποὺ εἶχε ἐπίδραση ὄχι μονάχα στὴ γερμανικὴ φυλὴ ἀλλὰ καὶ σ' ὁλόκληρον τὸν κόσμο. Ἔξω ἀπ' αὐτό, τὸ βιβλίο τοῦ Jansen εἶναι ἀπηλλαγμένο ἀπὸ κάθε αἰσθηματολογία, βλάστημα κοινὸ σὲ ὅλα τὰ πατριωτικὰ μυθιστορήματα. Εἶναι ἕνα ἔργο ζωντανό, τόσο θετικὸ καὶ συγχρόνως τόσο ζυμωμένο μὲ τοὺς θρύλους καὶ τὶς ἱπποτικὲς παραδόσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὥστε ἂν ἤθελε κανεὶς νὰ τοῦ δώσει ἕναν τίτλο ποὺ θὰ τοῦ ταίριαζε καλύτερα ἀπὸ τὸν τίτλο «μυθιστόρημα», αὐτὸς θὰ ἦταν: «Μυθιστορηματικὴ μπαλλάντα σὲ πρόζα».

Εἶναι ἀξιοθαύμαστο μὲ πόση δύναμη ἐκφράσεως περιγράφει εὐθὺς ἀπὸ τὸ πρῶτο κεφάλαιο ὁ Jansen τὸν τραγικὸ διχασμὸ τῶν Σαξόνων, ποὺ μᾶς θυμίζει ἕναν παρόμοια καταστρεπτικὸ διχασμὸ σὲ μιὰ ἐπίσης κρίσιμη στιγμὴ τῆς δικῆς μας ἱστορίας: Τὸν διχασμὸ τῶν Ἑλλήνων ὁπλαρχηγῶν κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Ἐπαναστάσεως. Γιατὶ δὲν εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Καρόλου, ὄχι, εἶναι ἡ διχόνοια ποὺ τὴν συνδαυλίζει, ἡ ἐπιδίωξη τῆς βασιλικῆς εὐνοίας, ἡ φιλοδοξία καὶ ἡ ἀντιζηλία· αὐτὴ φέρνει τοὺς Σάξωνες στὴν καταστροφή. «Σκοτώνουν τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό τους. Τ' ἀδέλφια τρώγονται μεταξύ τους». Ἕνας καὶ μοναχὸς ἄνθρωπος, ὅσο κι' ἂν στέκει πιὸ ψηλὰ ἀπ' ὅλους, ὅσο κι' ἂν παράτησε γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδας τὸ σπίτι καὶ τὸν τόπο του, ὅσο κι' ἂν δὲν ἔσκυψε ποτὲ μπροστὰ στὸν νικητὴ ὑποκριτικὰ τὸ κεφάλι, ὅσο κι' ἂν δὲν ἔχασε ποτὲ τὴν πίστη στὸ λαό του, ἀκόμη κι' ὅταν ὅλοι γύρω του ἀπελπιζόνταν κι' ἀποθαρρύνονταν, ἕνας καὶ μόνος ἄνθρωπος, ὅσους κι' ἂν παρασύρῃ γιὰ μιὰ στιγμὴ μὲ τὸν ἐνθουσιασμό του, δὲν μπορεῖ νὰ ἀποσοβήσῃ τὸ ἀναπόφευκτο.

Τὴ μορφὴ τοῦ Βίντουκιντ τὴν λαμπρύνει πολὺ φῶς κι' ἱπποτισμὸς καὶ τὴν ἐξευγενίζει τὸ μεγαλεῖο τοῦ πόνου. Μὰ ὅσο εὐγενικιὰ ἂν εἶναι γι' αὐτὸν ἡ ἰδέα γιὰ τὴν ὁποία ἀγωνίζεται, ἄλλο τόσο εἶναι καὶ γιὰ τὸν βασιλέα τῶν Φράγκων. Κι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ ὡραῖο καὶ τὸ εὐγενικὸ στὸ μυθιστόρημα τοῦ Γιάνσεν. Δὲν δοκιμάζει νὰ δείξει μεγαλύτερον κανένα ἀπὸ τοὺς ἥρωές του εἰς βάρος τοῦ ἄλλου. Ἔτσι ὅπως ἦταν, καλοὶ ἢ κακοί, εὐγενικοὶ ἢ ταπεινοί, ἔτσι μᾶς τοὺς παρουσιάζει ὁ Jansen καὶ τὸν Κάρολο καὶ τὸν Βίντουκιντ καὶ ὅλους γύρω του. Κι' αὐτὸ εἶναι ποὺ μᾶς κάνει νὰ μὴν εἴμαστε προκατειλημμένοι ἐναντίον κανενὸς καὶ νὰ βρίσκουμε τόσο συγκλονιστικὸ τὸν ἀγῶνα τους.

Εἶναι φυσικὸ πὼς σ' ἕνα ἔργο μὲ τέτοιο ἡρωϊκὸ θέμα δὲν ὑπάρχει τόπος γιὰ ἐρωτικὰ ἐπεισόδια. Ἡ ἀπαγωγὴ τῆς Χίλντις, τῆς κόρης τοῦ ἀποστάτη Χάϊμο, ἀπὸ τὸν ἀγαπημένο της Βαύλφ, ποὺ γίνεται γιὰ νὰ ματαιωθῇ τὸ συνοικέσιό της μὲ τὸν ὑποτελῆ στοὺς Φράγκους Σάξωνα κόμητα Βαρίν, δὲν ἔχει σκοπὸ νὰ ξεκουράσει τὸν ἀναγνώστη ἀπὸ τὶς πολεμικὲς περιγραφές, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ τοῦ δώσῃ νὰ καταλάβῃ σὲ τί σημεῖο εἶχαν καταντήσει μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Σαξώνων ὥστε νὰ πατοῦν τὸν λόγο ποὺ ἔχουν δώσει γιὰ νὰ συμπαθερέψουν μὲ τοὺς φεουδάρχες τοῦ Καρόλου. Ἡ Χίλντις αὐτὴ εἶναι βέβαια ἕνας ὡραῖος γυναικεῖος τύπος καὶ τὰ λόγια ποὺ βάζει ὁ Jansen στὸ στόμα τῆς Φαστράδας, τῆς γυναίκας τοῦ Καρόλου, γιὰ τὴν γυναικεία δύναμη καὶ τὴν γυναικεία ἀδυναμία, δείχνουν πὼς ὁ συγγραφέας νοιώθει βαθειὰ τὴν γυναικεία ψυχή. Τίποτε ὅμως περισσότερο ποὺ νὰ χαλᾷ τὸν ἐπικὸ χαρακτῆρα τοῦ ἔργου. Καὶ ἕνα ἄλλο ἀκόμη μεγάλο προσόν: Ὁ συγγραφέας μεταφέρθηκε ὁλόκληρος στὴν ἐποχὴ ποὺ περιγράφει. Σὲ ὁλόκληρο τὸ ἔργο δὲν ὑπάρχει οὔτε μιὰ λέξη, οὔτε μιὰ σκέψη, οὔτε μιὰ εἰκόνα ποὺ νὰ ἔρχεται σὲ ἀντίφαση μὲ τὴν ἐποχὴ καὶ τὸ περιβάλλον. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ποὺ κάνει τὸ μυθιστόρημα τοῦ Jansen ἕνα ἔργο σχεδὸν κλασικὸ γιὰ τὴ γερμανικὴ λογοτεχνία καὶ τὸ τοποθετεῖ στὴ χορεία τῶν ἔργων ἐκείνων ποὺ μένουν ἀνεπηρέαστα ἀπὸ τὴν παρέλευση τοῦ χρόνου, τὴν μεταβολὴ τῆς νοοτροπίας καὶ τὴν ἀλλαγὴ τῶν γούστων τοῦ κοινοῦ.

Γ. Τ.

ΤΟΥΡΚΙΑ

Οἱ Τοῦρκοι συμβολιστές.

Ὁ συμβολισμός, ποὺ στὴ Γαλλία γεννήθηκε μὲ τὸν Μαλαρμέ, πῆρε ρίζες μὲ τὸν Μορεὰς καὶ δυναμώθηκε μὲ τὸν Σαμαὶν καὶ τὸν Verhaeren, ἀνήκει πιά, μποροῦμε νὰ ποῦμε, στὴν ἱστορία. Ὅμως, στὴν Τουρκία, ποὺ πάντα παρακολουθεῖ ἀπὸ μακρυὰ τὰ ρεύματα τῆς Δύσης, τώρα μόλις ἄρχισε νὰ ὑπάρχει. Πρὶν μερικὰ χρόνια, ὁ Ἀχμὲτ Χασίμ, ὁ μόνος πραγματικὸς ἀντιπρόσωπος μιᾶς νεοσύστατης λογοτεχνικῆς σχολῆς, τῆς Φέτζρ-ἀτὶ (τῆς Αὐγῆς τοῦ Μέλλοντος), ἔφερε στὴ φιλολογία τοῦ τόπου του τὸ ξωτικὸ λουλούδι τοῦ συμβολισμοῦ. Οἱ δικοί του δὲν μπόρεσαν ν' ἀνθέξουν στὴ μεθυστικὴ μυρωδιὰ τοῦ λουλουδιοῦ αὐτοῦ. Καὶ σήμερα ἔχουμε τέσσερους νέους ποιητές, ἀντιπροσώπους καὶ ἀκολουθητὲς τῆς σχολῆς τοῦ Ἀχμὲτ Χασίμ, τοῦ συμβολισμοῦ. Τοὺς Νετζὶπ Φαζίλ, Ἀχμὲτ Κουτσί, Δζεβντὲτ Κουντρὲτ καὶ Ζιὰ Ὀσμάν. Οἱ δυὸ πρῶτοι ἀνήκουν στὴν περασμένη γενεά, ἐνῷ οἱ δυὸ ἄλλοι εἶναι τῆς σημερινῆς. Ὅμως αὐτὸ δὲ μᾶς ἐμποδίζει νὰ τοὺς κατατάξουμε καὶ τοὺς τέσσερους στὴν ἴδια φιλολογικὴ ἐποχή.

Ὁ Νετζὶπ Φαζὶλ εἶναι θιασώτης τοῦ νεοκλασικισμοῦ, κι' ἴσως νὰ λογαριάζει ὅτι καὶ τὰ δικά του ἔργα εἶναι προϊόντα τῆς νέας αὐτῆς σχολῆς. Ὅμως δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση οὔτε μὲ τὸν παληό, οὔτε μὲ τὸν νέο κλασικισμό. Ὁ Φαζὶλ εἶναι μυστικιστής. Ἂν γεννιόταν ἑκατὸ χρόνια πρίν, ὁρισμένως θὰ στεκόταν ἕνας δεύτερος Μεβλανὰ (μεγάλος Τοῦρκος φιλόσοφος-ποιητὴς στὰ 1207). Στὰ ποιήματα τοῦ Νετζὶπ βρίσκουμε ἐμπρεσιονισμὸ μὲ προσεγμένο συμβολισμό. Ὁ ποιητής, ποὺ ἀποφεύγει τὴν πολυλογία, πολλὲς φορὲς ξαίρει νὰ περιλαμβάνει μιὰ ὁλάκερη σκοτεινὴ ἰδέα σὲ δυὸ μικρούλικους ἑφτασύλλαβους στίχους. Κατάλαβε ἀπ' ὅλους καλλίτερα πὼς ὅσο πιὸ πυκνὸ εἶναι ἕνα ποίημα, τόση περισσότερη ὀμορφιὰ κλείνει. Λέγοντας:

Yollar bizden bir izdir
Ne duysak sesimizdir
Ne görsek benzer bize.

Εἶναι ἀπὸ μᾶς ἕνα ἴχνος οἱ δρόμοι
Φωνή μας εἶναι ὅτι ἀκούσουμε
κι' ὅμοιό μας ὅτι δοῦμε.

βλέπει τὸν κόσμο πίσω ἀπὸ τὸν φακὸ τῆς ποίησης καὶ με τὸ ψυχρὸ μάτι ἑνὸς ὁλότελα ἀτομικιστῆ ποιητῆ. Κρατᾷ ἀκόμα ὅλους τοὺς ὅρους τῆς αἰσθητικῆς τοῦ συμβολισμοῦ. Ἡ παρακάτω στροφὴ ἀπὸ τὸ «Ἄγαλμα» του, εἶναι ἕνα δεῖγμα τῆς μουσικότητας καὶ τῆς εὐφωνίας ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ σχολή του, ὅσο κι' ἂν ἡ μετάφραση μοιραῖα χάνει τὴ μουσικότητα καὶ τὴ γλυκύτητα τοῦ πρωτότυπου.

Τὰ σκοτεινά του μάτια
ξεχωρίζουν στὸν ὁρίζοντα ἕνα κόκκινο σημάδι.

Στὸ μέτωπό του ἡ λεπτὴ θλίψη τοῦ βραδυνοῦ.
Στὰ χείλη του τὸ μυστικὸ τῆς σιωπῆς.

Ὁ Ἀχμὲτ Κουτσὶ εἶναι περισσότερο συμβολιστής. Ἔχει κάποια συγγένεια γούστων μὲ τὸν Νετζὶπ Φεζίλ. Ὅμως δὲ ξεχωρίζεται ἡ ἐπίδραση τοῦ ἑνὸς στὸν ἄλλον. Στὰ ποιήματα τοῦ Ἀχμὲτ Κουτσὶ ἔχει κρατηθεῖ τόσο ἡ ἁρμονία καὶ τὸ αἴσθημα καὶ πολλὲς φορὲς συναντοῦμε σ' αὐτὰ στίχους ἢ καὶ στροφὲς ὁλάκερες ποὺ τραβοῦν πάνω τους σὰ μαγνήτης τὰ μάτια μας:

Σπρῶξε την· νά· ἡ πόρτα μου μισάνοιχτη
κι' ἡ κάμαρά μου ἀκόμη χλιαρὴ ὅπως τὴ μέρα ποὺ τὴν ἄφηκα.
Ἄφησε τὴ μετάνοια νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν καρδιά σου
σὰν τὴ λεπτὴ φωνὴ ποὺ βγάζει τὸ νεράκι, λικ, λικ, λικ...

Στοὺς δυὸ παρακάτω στίχους, ζωντανεύεται χαριτωμένα τὸ μαρμάρινο κεφάλι τοῦ λιονταριοῦ ποὺ βρίσκεται στὴ γοῦρνα ἑνὸς λουτροῦ:

Καμαρώνει τὸν καθένα τὸ γέρικο λιοντάρι
μὲ τὰ μάτια μικραμένα σὰν ἀπὸ τὴ μελαγχολία.

Ὁ Ἀχμὲτ Κουτσὶ ποὺ δὲν εἶναι γεννημένος ποιητής, πολλὲς φορὲς στέκει πολὺ πρωτότυπος καὶ ξαίρει νὰ μὴ πέφτει ποτὲ στὴν μπαναλιτέ. Πολλά του κομμάτια μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ἀριστουργήματα.

Ἐνάντια στὸν Νετζὶπ Φαζὶλ ποὺ προτιμᾷ τοὺς λιγοσύλλαβους στίχους, ὁ Δζεβντὲτ Κουντρὲτ δὲ γράφει σ' ἄλλο στίχο ἀπὸ τὸν δεκατετρασύλλαβο, ποὖναι κι' ὁ πιὸ μελωδικὸς στὰ τουρκικά. Προσέχει πολὺ τὴ γλῶσσα καὶ τὸ ὕφος, κι' ἔτσι μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ παρνασικός. Ὅμως, μένοντας περισσότερο λυρικὸς καὶ βαθὺς στέκει πιότερο κοντὰ στὸ συμβολισμό. Ὡστόσο τὰ ἔργα του χάνουν κάπως τὴν εἰλικρίνειά τους ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸ δούλεμμα:

Ζαρώνω ἀπ' τὸ φόβο σὲ μιὰ κώχη.
Ἂν λίγο, γιὰ νὰ ξαπλώσω, κουνήσω ἀπ' τὴ θέση μου,
ὁ ἴσκιος μου, σὰν κλέφτης, σκαρφαλώνει στοὺς τοίχους.

Μ' ὅλα ταῦτα τὰ «Τραγούδια τοῦ θανάτου» του εἶναι ὅλα ποιήματα ἰδιότροπα καὶ δυνατά. Κανεὶς πρὶν ἀπ' αὐτὸν δὲ μίλησε γιὰ τὸ θάνατο μὲ τόση δύναμη:

Ἐνῷ ὡς χθὲς τόσο ὁλομόναχος ἔζουσα
τώρα πῶς γεμίσαν ἀπ' ἀνθρώπους οἱ ἄδειες κάμαρές μου.

. . . .

Ἐμένα σηκῶσαν ψηλά, ἢ ὁ τόπος ἔχει χαμηλώσει;

. . . .

Ὁ κόσμος ἀπὸ τὴ χαρά του μὲ σήκωσε στοὺς ὤμους του.

Ὁ Ζιὰ Ὀσμάν, τέλος, εἶναι ὁ πιὸ νέος τῆς νέας γενεᾶς. Καὶ μαζὶ κι' ὁ πιὸ μεστωμένος. Ὁ πολὺ μελαγχολικὸς αὐτὸς ποιητής, ποὺ ἀποφεύγει τὸ θόρυβο, τὸν κόσμο, τὴν πραγματικότητα, τὴν ἀσχήμια, ξετάζει καὶ βλέπει μονάχα τὴ δική του ψυχή, τὸν δικό του κόσμο

καὶ τραγουδᾶ μονάχα τ' ἀρρωστημένα αἰσθήματα τῆς δικῆς του φαντασίας. Κι' ὅταν ξυπνᾶ κάθε πρωΐ, λέγοντας :

Θέ μου καὶ σήμερα ἐγώ, Θέ μου πάλι εἶμαι ζωντανός !

εἶναι ἀφελὴς κι' ἀθῶος σὲ βαθμὸ ν' ἀπορεῖ σ' ἀλήθεια ποὺ ξακολουθᾶ νὰ ζεῖ.

Θυσιάζει πολλὲς φορὲς τὸ μέτρο του, γιὰ ν' ἀποδώσει τὶς ἰδέες του, τὰ αἰσθήματά του τέτοια ποὺ τὰ νιώθει. Ὡστόσο πολλοί του στίχοι εἶναι ὑπερβολικὰ ἁρμονικοί :

Βαδίσαμε πατώντας ροδοπέταλα χυμένα στὰ στράτα.
Ὁλόλευκα περιστέρια πετάξαν στὰ κοσταρίσια.
. . . .
Ἄφησε τὴ γαλήνη νὰ κοματίση σὰν ἄσπρο πουκάμισο.

Συνήθισε νὰ βλέπει κάθε πράμα, ἀκόμα καὶ τὴ φύση, μέσα στὸν ἑαυτό του μόνο. Γιὰ ν' ἀπολαύσει μιὰ φθινοπωριάτικη μέρα, θέλει νὰ κατεβάσουν τὰ στόρια τῶν παραθυριῶν του :

Κατεβάστε τὶς κουρτίνες, κατεβάστε τὶς κουρτίνες.
Τώρα ποὺ τὸ φθινόπωρο κλαίει στὰ δέντρα,
ξεχασμένοι ἐσεῖς στὸ τρέμολο τῆς χρυσῆς
αὐτῆς βροχῆς τῶν ξερόφυλλων
ἀκοῦστε τὴ θλίψη ποὺ τὰ σωθικά μου δροσίζει.

Δὲν μποροῦμε φυσικὰ νὰ ποῦμε πὼς χώρια ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τέσσερους ποιητὲς δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι συμβολιστὲς στὴν Τουρκία. Κάθε ἄλλο. Ἡ ποίηση εἶναι τὸ πιὸ καλλιεργημένο εἶδος στὴ λογοτεχνία τοῦ τόπου. Ὅμως κεῖνοι ποὺ θἄπρεπε νὰ τραβήξουν τὴν προσοχή μας, εἶναι αὐτοὶ οἱ τέσσεροι : Νετζὶπ Φαζίλ, Ἀχμὲτ Κουτσί, Δζεβιντὲτ Κουντρέτ, Ζιὰ Ὀσμάν.

Πόλη — Αβρ. Ν. Π.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Μάρκου Τσιριμώκου : *«Ξένα Ποιήματα», μεταφράσεις ἀπὸ ποιητὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος*,

Ἐργασία πρωτότυπη, δὲν εἶναι ἡ μετάφραση, εἶναι ὅμως, σὲ μεγάλην ἔκταση, ἐργασία δημιουργική. Εἶναι ἐπίσης ἐργασία δύσκολη, συχνὰ ἀχάριστη, συχνὰ ἐπικίνδυνη. Τὰ ὅριά της, λέγουν, εἶναι περιωρισμένα·—ἀλλ' ὁ περιορισμὸς αὐτὸς εἶναι ἁπλῶς θεωρητικός, προκειμένου γιὰ τὰ ὅρια ἑνὸς Γκαῖτε, ἑνὸς Σέλλεϋ, ἑνὸς Λεκὸντ Ντελίλ ! Ἐπάνω στὴν λανθάνουσαν αὐτὴ σύγκριση ἐδοκιμάσθηκαν πολλοί. . . καὶ μόνον μιὰ ἄρτια μετάφραση, δίπλα σὲ μιὰν ἄλλην ἐλαττωματική, τοῦ ἴδιου πρωτοτύπου, μπορεῖ νὰ δείξη τὴ σημαντικὴν ἀξία τοῦ εἴδους τούτου τῆς δημιουργικῆς προσπάθειας, ποὺ καλλιεργήθηκε ἀφθονώτατα σ' ὅλες τὶς γλῶσσες τῆς Εὐρώπης καὶ ποὺ ἱστορικῶς δὲν τοῦ χρωστοῦν ὀλίγα ἀπὸ τὴν τελική τους διαμόρφωση.

Ἔγραψα καὶ ἀλλοῦ τὶς ἐντυπώσεις μου ἀπὸ τὰ «Ξένα Ποιήματα» τοῦ κ. Τσιριμώκου. Γιὰ τὴν πιστότητα τῆς ἀποδόσεώς των ξέρω ὅσα κανείς. Δὲν ὑπάρχει οὔτε λάθος, οὔτε ἀσάφεια στὴν ἑλληνικὴ μορφὴ τῶν «Ξένων Ποιμάτων». Γιὰ τὴ στιχουργική των ἀρτιότητα εἶμαι βέβαιος πὼς ὁμόθυμα θὰ κριθῆ ζηλευτή. Ἐδιάβασα, ἄκουσα, κατανόησα τὸ λεκτικὸ τοῦ ποιητοῦ στὰ πρωτότυπά του. Ὁ τόνος αὐτὸς βέβαια δὲ συμβιβαζόταν μὲ ὅλα τὰ ξένα. Τοῦτο λοιπὸν εἶναι τὸ ζηλευτό : ὁ μεταφραστὴς ἔγινε, τότε, ὁ ἴδιος, ποικιλότερος ἀπὸ τὸν ποιητή ! Χρησιμοποιώντας τὴ δική του γλῶσσα προκειμένου γιὰ τὴ μετάφραση τῶν δεκαπέντε ποιημάτων τοῦ Λεκὸντ Ντελὶλ (μέσα στὰ ὁποῖα ὑπάρχει καὶ *ὅλη* ἡ σειρὰ τῶν περιφήμων «'Ορφικῶν "Υμνων», πρώτη φορὰ στὰ ἑλληνικὰ δοσμένη), ξέρει νὰ τὴν ἀλλάξη, ὅταν περνᾶ στὸν Κὴτς, στὸν Σέλλεϋ, στὸν Οὐάϊλδ. Σὲ τί ; — Ὡραῖα ἀόριστα στοιχεῖα, φευγαλέα, ποιητικά ! Καὶ ὅμως, ἂς τὸ προσπαθήσωμε νὰ τὰ ὀνομάσωμε,—ἀφοῦ εἶναι τόσο αἰσθητὰ πρὸ πάντων ἐπάνω στὶς διαφορές τους ! Στὸ ὕφος λοιπόν· στὴν ἐκλογὴ τῶν λέξεων· στὴ στιχουργία· στὴν ὁμοιοκαταληξία. . . Βέβαια, καὶ τὰ πρωτότυπα προσφέρονται κάποτε μόνα τους, ἀλλὰ τότε εἶναι μιὰ ἀφορμὴ καινούργιας ἐπιτυχίας τοῦ μεταφραστοῦ :—ὅπως στὶς μπαλλάντες τοῦ Κὴτς καὶ τοῦ Χάϊνε, μὲ τοὺς ὀλιγοσύλλαβους στίχους, ὅπου ὁ μεταφραστὴς κατορθώνει νὰ ἐπιτύχη ἀκόμη καὶ ὁμοιοκαταληξίες. . .

Ἡ στιχουργική του πεῖρα. ἀποκτημένη ἀπὸ πολλὰ χρόνια, αὐτὴ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐκμεταλλευθῆ ἔτσι κάθε στοιχεῖο τοῦ πρωτοτύπου. Ἡ ἐξοικείωση μὲ τὴν ποιητικὴ μορφολογία τὸν κάνει ἄξιο νὰ πλησιάση διαφορετικὰ τὴν ποίηση καθενὸς τῶν τριῶν κορυφαίων εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, τόσον ἀλλοιώτικων μεταξύ τους.

Αὐτὴ εἶναι ἡ διαφορά. Συνήθως, ἡ ἐπίδοση στὶς μεταφράσεις,— ἂν δὲν εἶναι ἀποκλειστική, — γίνεται πρὶν ἀπὸ τὸ δημιουργικὸ ἔργο. Ἐκεῖ, οἱ ξένοι χειραγωγοῦν 'παιδαγωγοῦν' συγκαταβατικὰ ἀνέχονται. Ὁ κ. Τσιριμῶκος ἄρχισε νὰ μεταφράζη, ὅταν ἤδη ἦταν συγκροτημένος ὁριστικά. Καὶ γιὰ τοῦτο οἱ μεταφράσεις του ἔχουν ὅλες αὐτὲς τὶς λαμπρὲς ἀρετές.—Εἶμαι βέβαιος ὅτι, ἔτσι, θὰ διαβασθοῦν πολύ. Οἱ νέοι θὰ τὶς διαβάσουν, κ' ἔχουν ν' ἀποκομίσουν *πολλά*. Δὲ μποροῦμε, βέβαια, νὰ διαβάζωμε τὸν κάθε ποιητὴ στὴ γλῶσσα του καὶ θὰ εἴμαστε πάντα εὐτυχεῖς, ἂν ὑπάρχουν ἄνθρωποι μὲ τὴν ὡραίαν αὐταπάρνηση νὰ τὸ κάμουν γιὰ χάρη μας καὶ νὰ μᾶς μεταδώσουν ὅσον περισσότερα μποροῦν, ἀφοῦ ὅμως σταθοῦν ἄξιοι πάντα τῆς θερμῆς μας ἐμπιστοσύνης. Καὶ ποιὸς ξέρει ! — δὲν εἶναι γνωστὸ πόσο ὁ Γκαῖτε γράφοντας τὸν δεύτερο, ἀγαποῦσε, κ' ἐδιάβαζε κ' ἐξαναδιάβαζε, τὸν πρῶτο του «Φάουστ», μεταφρασμένον στὰ γαλλικὰ (καὶ ὄχι στὸ σύνολο) ἀπὸ τὸν Ζεράρ ντὲ Νερβάλ ;

Τ. Λ.

Θ. Ι. Χαρδαβέλλα : *«Δυστυχισμένοι νέοι», ρομάντσο.*

Ἐδιάβασα καὶ τὶς ἑξῆντα σελίδες τοῦ «ρομάντσου» αὐτοῦ, ἀλλὰ νομίζω ὅτι μποροῦσα νὰ εἶχα σταματήσει στὸν πρόλογό του. Ἐκεῖ γνωριζόμαστε πολὺ καλὰ μὲ τὸ συγγραφέα του καὶ μὲ τοὺς ἥρωές του. «Μέσα στὴν κατάκλειστη ἀτμόσφαιρα τοῦ μεταπολεμικοῦ ἐκφυλισμοῦ, μᾶς λέει ὁ κ. Χαρδαβέλλας, μέσα στὶς τόσο διαλαλούμενες ὡς ἐλεύθερες ἰδέες, μέσα σ' αὐτὸ τὸ βερτὶζ τῆς σημερινῆς κοινωνικῆς μας παραπληγίας, προβάλλουν τὰ πρόσωπα τοῦ μικροῦ μου ἔργου, γιὰ νὰ δείξουν, ὅτι ὁ ρωμαντισμὸς ζεῖ ἀκόμη, δὲν ἀπέθανε καὶ παρ' ὅλη τὴν κεκτημένη τρεχάλα τῆς ἠθικῆς ἀπεξαρθρώσεως τοῦ τιποτένιου ρεαλισμοῦ, ὑπάρχουνε καὶ διασωθέντες τύποι ἐκ τοῦ φοβεροῦ κατρακυλίσματος, ποὺ προσπαθοῦνε στὴν σημερινὴ ὑλιστικὴ ἐποχὴ νὰ ἀναδώσουν κάποια εὐγενικότερη, κάποια ὑψηλότερη πνοή.

» Ναί ! . . Μέσα σ' αὐτὴν τὴν ὄψιν τῆς κακοηθείας καὶ τοῦ βορβόρου, ὑπάρχουν στὴν κοινωνία μας καὶ ἄνθρωποι, ποὺ βάζουν τὰ αἰσθήματα τῆς ἀγάπης καὶ ἀρετῆς ἀνώτερα ἀπὸ κάθε κακοήθη βλέψη, ἀπὸ κάθε ταπεινὸ καὶ πρόστυχο ἐλατήριο.

» Αὐτὰ περίπου μὲ λίγα λόγια εἶναι τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου . . . Καὶ εἶναι δυό· ὅσα δηλαδὴ χρειάζονται γιὰ μιὰ αἰσθηματικὴ περιπέτεια, γιὰ ἕνα εἰδύλλιο ἢ μᾶλλον γιὰ μιὰ τραγωδία ἀγάπης, ἔρωτος καὶ θανάτου.

» Στὴν ἐκλογή τους ἦσαν πολὺ ταιριασμένοι· ἔμοιαζαν μὲ δυὸ ὄμορφες νότες ἑνὸς μελωδικοῦ ἀκόρ, ποὺ περικλείει μέσα του τὴν πιὸ γλυκειὰ ἁρμονία.

» Ἡ ἀγάπη τους ἦταν πολὺ φλογερά· τὴν νοιώθει κανένας ξάστερα ἀπ' τὸ φωτεινὸ ἀμπαζοὺρ τῆς ἀλληλογραφίας των, ποὺ δείχνει τὴ φλόγα τῆς καρδιᾶς των. Καθὼς λέγει καὶ ὁ Χάϊνε σὲ κάποιο μέρος, θαρρεῖ κανείς, ὅτι ἀνῆκαν στὴν ποιητικὴ σφαῖρα τῶν ὀνείρων μᾶλλον παρὰ στὴ χυδαιότητα τῆς ζωῆς . . . Καὶ ὅμως ἦταν πραγματικότης . . . ἦταν ἡ συνισταμένη τῆς σκέψεως καὶ τῆς καρδιᾶς των . . .

» Γιὰ πρώτη φορὰ γνωρίστηκαν στὰ 'Αρχαῖα 'Ολύμπια . . . σιγὰ-σιγὰ ἀγαπήθηκαν . . . μὰ ἀγαπήθηκαν πολύ . . . Περνᾶ ὁ καιρός . . . στὸ διάβα του ὅμως παρασύρει καὶ τὴν εὐτυχία της . . .

» Κι' ἔτσι ὁ ἔρωτάς των αὐτός, τὸ αἴσθημα αὐτὸ ποὺ τοὺς καίει μὲ μιὰ σατανικὴ φλόγα, ποὺ τοὺς κάνει νὰ γνωρίσουν ὅλες τὶς ὑπερβολὲς καὶ τὶς παραφορές του, ὅλες τὶς ζήλειες τοῦ ρωμαντισμοῦ, τελειώνει κάποια μέρα ἀξιοθρήνητα . . .» Γιὰ ὅλ' αὐτὰ δὲν μπορεῖ, φυσικά, νὰ ὑπάρχη καμμιὰ ἀντίρρηση. 'Αλλὰ γιατί τόση προτίμηση στὴ δασεῖα (εὐγνωμοσύνη, 'Ηλείας, 'Ολύμπιος, ἀγαπητός, ἀλήθεια, ἀλλά, θἄμουνα κ. ἄ.) καὶ τόσες ἄλλες καινοτομίες στὴν ὀρθογραφία (ἐν πάσει περιπτώσει, ὑποννοεῖ, ἀννόητο, σταμάτισε, κύλισαν κ. ἄ. ;) 'Υπάρχουν, βέβαια, καὶ τὰ τυπογραφικὰ λάθη. Γι' αὐτὰ ὅμως ὑπεύθυνοι εἶναι ὁ διορθωτὴς κι' ὁ τυπογράφος, ποὺ ἔκρινε *ἀπαραίτητο* νὰ βάλη στὸ ἐξώφυλλο τοῦ βιβλίου τὸ ὄνομα καὶ τὴ διεύθυνσή του.

Π. Χ.

'Ηλ. Βουτιερίδη : *«'Η 'Ηλιογέννητη».*

Μπορεῖ νὰ «σταθῆ» σήμερα ἕνα ἔμμετρο δρᾶμα ; 'Αμφιβάλλω. Μοῦ φαίνεται ὡς εἶδος φιλολογικὸ καταδικασμένο ὅσο καὶ τὸ ἔπος σχεδόν, ὅσο, σὲ ἄλλη τέχνη, καὶ τὸ μελόδραμα. Ἕνας πολὺ μεγάλος τεχνίτης μπορεῖ ἴσως νὰ ἀνανεώση, νὰ δώση καινούρια πνοὴ στὰ ἐξαντλημένα αὐτὰ εἴδη, μὰ πάντα ὡς ἕνα σημεῖο μονάχα. Κι' ἡ μεγαλύτερη ἐπιτυχία θὰ ἔχη ἀπάνω της τὰ σημάδια τῆς προσπάθειας καὶ θὰ φαίνεται σὰν μιὰ νεκρανάσταση, σὰν μιὰ ἐπιβίωση, μᾶλλον.

Ὁ κ. Βουτιερίδης ἔπλεξε τὸ «ποιητικό», καθὼς τ' ὀνομάζει, δρᾶμα του (μέρη τρία—εἰκόνες ἔξη) γύρω ἀπὸ τὴν θρυλικὴ μορφὴ τῆς 'Ηλιογέννητης. Ὁ 'Οζανάμ, στὸ γνωστὸ ἔργο του γιὰ τὸν Ντάντε, σημειώνει κάπου αὐτὸ τὸ πολὺ σωστό: ὅτι ἡ ἱστορία ζημιώνει τὴν ποίηση γιατὶ περιορίζει τὴν φαντασία. Γιὰ νὰ μὴ συμβῆ τοῦτο πρέπει νὰ παραβιάσουμε τὴν ἱστορικὴν ἀλήθεια, νὰ σπάσουμε τὰ πλαίσιά της. Ὡς ἕνα σημεῖο τὸ ἔκανε ὁ Σαίξπηρ (καὶ ὄχι παντοῦ, ὅπως ἔξαφνα, στὰ καθαυτὸ ἱστορικὰ δράματά του, τὰ παρμένα ἀπ' τὴν ἀγγλικὴ ἱστορία). Μὰ ἦτανε Σαίξπηρ. Ὅλοι οἱ ἄλλοι πνίγονται κάτω ἀπὸ τὴν ἱστορία. Πνίγονται γιὰ τὸν λόγο ἀκριβῶς ποὺ ἀναφέρει ὁ 'Οζανάμ.

Μὰ ἀντίθετα μὲ τὴν ἱστορία ὁ θρῦλος δὲν ἀφήνει ἐλεύθερη τὴ φαντασία ; Πέρα καὶ πέρα δὲν τὸ πιστεύω. Τὴν δεσμεύει καὶ αὐτὸς ὅταν τοὐλάχιστον ἔχει χρονικὰ καὶ τοπικὰ περιορισμένο χαρακτῆρα. Μπορεῖ τάχα ἕνας ποιητὴς νὰ δώση στὴν Μαρία Πενταγιώτισσα τὸν ψυχισμό, τὴν ἀτομικότητα ποὺ αὐτὸς θέλει ; Νὰ τὴν ἀποσπάση ἐντελῶς ἀπὸ τὰ «ἠθογραφικὰ» πλαίσιά της, νὰ τὴν μεταβάλη ἀπὸ βλάχα ἀμόρφωτη, ἀκαλλιέργητη, ἄξεστη, βρώμικη, σὲ τύπο αἰώνιας γυναίκειας ὀμορφιᾶς ; Σὰν πολὺ δύσκολο νὰ τὸ καταφέρη καὶ ἂν τὸ καταφέρη θὰ πρέπει νὰ φύγη ἐντελῶς ἀπὸ τὸ θρῦλο.

Τέτοιους περιορισμοὺς δὲν εἶχε ὁ κ. Βουτιερίδης ὅταν συνέλαβε καὶ ἔπλασε τὴν «'Ηλιογέννητή» του. Ἡ 'Ηλιογέννητη εἶναι ἡ πιὸ ἀόριστη γυναικεία μορφὴ τῶν δημοτικῶν μας θρύλων. 'Αόριστη, μὰ ὄχι καὶ γι' αὐτὸ περισσότερο γοητευτική. Δὲν ἔχει καμμιὰν ὑπόσταση καὶ δὲν μπορεῖ, συνεπῶς, νὰ κεντήση καθόλου τὴν φαντασία μας. Γιὰ νὰ τὸ ἔκαμνε θὰ ἔπρεπε κατὰ κάποιο τρόπο νὰ εἶχε δημιουργηθῆ μέσα μας μιὰ ἔστω καὶ ἀμυδρή της εἰκόνα. Μὰ ὅ,τι γι' αὐτὴν ξέρομε ἀπ' τὸν λαϊκὸ θρῦλο μένει στὸ αἴσθημα καὶ στὴ σκέψη μας ἐντελῶς ἄπλαστο.

Στὸ ἄπλαστο τοῦτο θέλησε ὁ κ. Βουτιερίδης νὰ δώση μορφή. Μὰ ἔπαθε ὅ,τι ἦταν μοιραῖο νὰ πάθη : ἔρχιασε μιὰ γυναικεία φιγοῦρα, ρηχή, ἐξωτερική, «σχηματική», ποὺ θυμίζει τύπους τοῦ μελοδράματος καὶ τοῦ σινεμά. Ἡ «'Ηλιογέννητή» του εἶναι «παράξενη», «αἰνιγματική», «ὡραιόπαθη», «ἀνικανοποίητη», ρωμαντικὴ καὶ ντ' ἀνουντσιακή, καὶ καταντᾶ νὰ μὴν εἶναι τίποτε ἀπολύτως :

. . . Παράξενο εἶναι πλάσμα,
καὶ δὲν τὸ ξέρει τί ποθεῖ,
κι' ἂν ξέρη δὲν τὸ λέει.

Προσπαθεῖ νὰ ἐξιχνιάση τὸ μυστήριο τῆς ἴδιας της ψυχῆς, νὰ νοιώση «τί ποθεῖ, τί θέλει, τί εἶναι». Θέλει «νὰ φέρνη τὸ λογισμὸ πέρα ἀπὸ τῆς σάρκας τὴν ἀγάπη». Ἡ τρικυμία τοῦ πάθους δὲν τῆς φτάνει.

Μιὰ μορφὴ ποιητικὴ γιὰ νὰ ὑπάρχη πρέπει

νὰ ἔχῃ δική της ὑπόσταση. Νὰ χωρίζεται ἀπ' τὸν δημιουργό της, κι' ὅς εἶναι καμωμένη ἀπ' τὴν πάχια καὶ τὰ ὑστερά του, ἀπ' τὸ εἶναι τοῦ εἶναι του, ἀκ' ὅ,τι βαθύτερο ἔχει. Τὴν αὐθυπαρξία αὐτὴ τὴν ὀνομάζομε ἀντικειμενικότητα. Ἔτσι εἶναι πλασμένες οἱ μεγάλες ποιητικὲς μορφές, οἱ μόνες ἀληθινές, οἱ μόνες στὶς ὁποῖες ἀναγνωρίζομε κάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας, ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο.

Ἡ «Ἡλιογέννητη» τοῦ κ. Βουτυερίδη δὲν ἀποκτᾶ οὔτε στιγμὴ ὑπόσταση. Τὴν κινεῖ, σὰν ἀνδρείκελο, ὅπως θέλει, ὁ συγγραφέας. Αὐτὸς ὑπαγορεύει τὰ λόγια της καὶ τὰ ἔργα της. Δὲν ἔχομε νὰ κάνομε μὲ ἄνθρωπο ζωντανό, καὶ γιὰ τοῦτο δὲ μᾶς ἐνδιαφέρει.

Δὲ λέω τίποτε γιὰ τὴν ὑπόθεση καὶ τὴν πλοκὴ τοῦ δραματος. Ἔχει καὶ αὐτὴ—πῶς μποροῦσε νὰ γίνῃ ἀλλοιῶς ; —ὅλη τὴν μελοδραματικότητα τῆς ἡρωΐδας. Π.

Γ. Θ. Βαφοπούλου: *Τὰ ρόδα τῆς Μυρτάλης*».

Καὶ ἄλλοτε παρατήρησα — εἶναι ἕνα φαινόμενο, ἄλλοστε, γενικὰ ἀναγνωρισμένο — ὅτι τὴν τεχνικὴ τοῦ στίχου — τὴ συνηθισμένη καὶ τὴν κοινή, φυσικὰ — οἱ νέοι σημερινοὶ ποιητὲς κατέχουν πολὺ περισσότερο παρ' ὅ,τι στὴν ἴδια ἡλικία, οἱ παλαιότεροι. Οἱ στίχοι των χύνονται μὲ μεγαλύτερη ἄνεση καὶ εὐκολία, ἔχουν περισσότερη χάρη, λιγεράδα, κομψότητα, ἀλλὰ καὶ κάτι, καμμιὰ φορά, τὸ ἁδρό, τὸ σφιχτό, τὸ δεμένο, ποὺ σπάνια παρουσιάζαν στοὺς νεανικούς των στίχους ἐκεῖνοι.

Τὴν τεχνικὴ αὐτὴ ἀρτιότητα τοῦ στίχου, σὲ ζηλευτὸ βαθμὸ ἀνεπτυγμένη, τὴ βρίσκει κανεὶς καὶ στὴ συλλογὴ τοῦ Θεσσαλονικιώτη ποιητῆ κ. Γ. Βαφοπούλου : «Τὰ Ρόδα τῆς Μυρτάλης». Ὑπάρχουν, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, στὰ ποιήματά του, στίχοι, ποτισμένοι ἀπὸ μιὰν ἀνάλαφρη, νοσταλγικὴ μουσική, καὶ ἄλλοι ἁδρότεροι, σφιχτοδεμένοι, «γεμάτοι», μὲ κάποιο τόνο σκληρὸ ἀλλὰ καὶ ἀρκετὰ ὑποβλητικό ὅμως :

Πᾶνε τὰ ὡραῖα βραδυάσματα
μὲς σ' ἀνθισμένους κήπους.

***

Πλᾶσμα παράξενο,
ὅταν μὲ κοιτᾶς στὰ μάτια ἐσύ,
τὸν ἴλιγγο ἡ ψυχή μου
δοκιμάζει μιᾶς ἀβύσσου,
ποὺ πάω νὰ καταποντιστῶ
μὲ βήματα μεθύσου,
σὰν ποτισμένος ἀπὸ τὸ πιὸ
ἐξωτικὸ κρασί.

Τὸ ἐρωτικὸ πάθος καὶ ἡ ἀπαισιοδοξία, ἡ πρόωρη κούραση ἀπὸ τὴ ζωή, εἶναι τὰ δυὸ κύρια μοτίβα, συναισθηματικὰ καὶ αἰσθηματικά, γύρω ἀπὸ τὰ ὁποῖα στρέφεται καὶ ἡ ποίηση τοῦ κ. Βαφοπούλου, ὅπως τῶν περισσοτέρων, ὅπως ὅλων σχεδὸν τῶν ποιητῶν ποὺ προτοφανερώνονται σήμερα. Μὰ στὰ δυὸ αὐτὰ μοτίβα, ὅσο καὶ ἂν τὰ αἰσθάνεται βαθειὰ κι' ὅσο κι' ἂν ἀποτελοῦν ἴσως τὴν οὐσία καὶ τὸν πυρῆνα τῆς ζωῆς *του, δὲν κατορθώνει ὁ κ. Βαφόπουλος* οὔτε στιγμὴ νὰ δώσῃ προσωπικὸ τόνο. Ὁ τόνος του εἶναι ἀλότελα ξένος, εἶναι ὁ τόνος μεγάλων ἢ πολὺ προσωπικῶν ποιητῶν, τοῦ Μπωντλαίρ, τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ Καβάφη, τοῦ Καρυωτάκη καὶ ἄλλων. Καὶ ὄχι μόνον ὁ τόνος (τὸ κυριότερο, μὰ ὄχι καὶ μοναδικὸ στὴν ποίηση), ἀλλὰ καὶ τὰ θέματα, καὶ ὁ ἰδιαίτερος τρόπος τοῦ χειρισμοῦ των, ὁ τόσο ἰδιαίτερος σὲ κάθε ποιητὴ μὲ ἔντονη ἀτομικότητα, καὶ ἡ γλῶσσα ἀκόμη καὶ ἡ φραστικὴ ὑφή. Ὁ κ. Βαφόπουλος δὲν ἀπηχεῖ ἁπλῶς, ἀλλὰ μιμεῖται, ἀναπαράγει γνωστοὺς σκοπούς, πολὺ ἐπιτυχημένα, πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ. Μερικά του ποιήματα, ὅπως ἡ «Τιμωρία» (ἐντελῶς μπωντλαιριανό), τὸ «Πρόσεξε» (καβαφικό), τὸ «Οὐκ Ἀπέσβετο Λάλον Ὕδωρ» (παλαμικώτατο), ἡ «Σταδιοδρομία» καὶ ἡ «Δικαιοσύνη» (ὅ,τι πιὸ καρυωτακικὸ μπορεῖ νὰ γίνῃ) θὰ μποροῦσαν νὰ τιτλοφορηθοῦν «à la manière de.. ». Ὡστόσο, πρᾶγμα παράξενο, οἱ ποιητὲς ποὺ μιμεῖται ὁ κ. Βαφόπουλος, ἔχουν τόσο δυνατὴ προσωπικότητα, ὥστε καὶ μὲς ἀπὸ τὶς μιμήσεις ἀκόμη τὴν αἰσθανόμαστε ἐντονώτατη, καὶ μᾶς συγκινεῖ ὅσο δὲ μᾶς συγκινοῦν, ἀσφαλῶς, ἄλλοι ποιητὲς μὲ κάποια προσωπικότητα, μετριώτεροι ὅμως.

***

Μὲ φόβο ἐκοιταχτήκαμε
στὰ μάτια σιωπηλοί,
γυρίζοντας μ' ἀνησυχία
τὰ βλέμματά μας πίσω.
Ἀλλίμονο ! ἡ ἀρετηρία
μακρυὰ ἤτανε πολὺ
κι' ἐλέγαμε ὁ καθένας μας :
«ἀργὰ εἶναι νὰ γυρίσω».

Ὁ κ. Βαφόπουλος, στὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς συλλογῆς του εἶναι δέσμιος ἀκόμη διαφόρων «poncifs» ἐκφραστικῶν τρόπων, τεχνοτροπικῶν ἐκτάκτως προσωπικῶν. Τὸν ἑαυτό του λίγες στιγμὲς τὸν βρίσκει ἢ κι' ἂν τὸν βρίσκει τὸν ἔχει ταυτίσει τόσο πολὺ μὲ ἄλλες προσωπικότητες, ὥστε ἀδύναμος καθὼς εἶναι, πνίγεται κάτω ἀπὸ τὶς ἰσχυρότατες ξένες αὐτὲς προσωπικότητες. Σήμερα, καθὼς παρουσιάζεται ἡ ποίησή του, δὲν θὰ ἤμουν εἰλικρινὴς ἂν ἔλεγα τὰ κοινὰ ἐκεῖνα ὅτι δίνει ἐλπίδες γιὰ τὸ μέλλον κτλ. κτλ. Στοὺς στίχους του δὲ βρῆκα κανένα νέο, πραγματικὰ πλούσιο καὶ ἐξελίξιμο στοιχεῖο, στοιχεῖο ποὺ θὰ μποροῦσε καλλιεργούμενο νὰ δώσῃ, ἴσως, ὀργότερα κάποιους καρπούς. Τὸ μόνο ποὺ ξεχωρίζω εἶναι μιὰ ἀρκετὰ ἐξασκημένη τεχνική, συνηθισμένη πάντα— μιὰ εὐκολογραφία, μιὰ ἄνεση στὸ χειρισμὸ τοῦ θέματος, καὶ μιὰ γλωσσικὴ φιλοκαλία.

Ὁ κ. Βαφόπουλος ἂς βγάλῃ ἀπὸ πάνω του τοὺς ποιητὲς ποὺ τοὺς θαυμάζει, ποὺ τοὺς ἀγαπᾶ, κοὺ πέρασε ἴσως ὁ παλμὸς τῆς ποίησής τους στὰ νεῦρα του, στὸ αἷμα του, σ' ὅλη τὴν νῆ ζωή, ποὺ τὸν πιέζουν ὅμως, καὶ δὲν τὸν ἀφήνουν ν' ἀνασάνῃ μὲ τὴ δική του ἀναπνοή, τὴν ἔστω καὶ μικρή, καὶ ἂς προσπαθήσῃ ν' ἀνακαλύψῃ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ τὸν ἐκφράσῃ

μὲ τρόπο προσωπικό. Γιατὶ ὅλο τὸ μυστικὸ εἶναι ἐκεῖ, στὴν προσωπικότητα.

«Γύρεψε, λέγει ὁ Gide, τὴν δική σου τὴ στάσι ἀπέναντι στὴ ζωή. Ὅ,τι ἕνας ἄλλος θάκαμνε ὅσο καὶ σύ καλά, — μὴν τὸ κάνεις. Ὅ,τι ἕνας ἄλλος θάλεγε ὅσο καὶ σὺ καλά, μὴν τὸ πῆς, ὅ,τι ἕνας ἄλλος θἔγραφε ὅσο καὶ σύ καλά, μὴν τὸ γράψῃς. Καλλιέργησε στὸν ἑαυτό σου ὅ,τι μονάχα νοιώθεις πὼς δὲν ὑπάρχει παρὰ μέσα σου μόνον, καὶ δημιούργησε ἀπ' τὸν ἑαυτό σου ἀνυπόμονα ἢ ὑπομονητικά, ἄ ! τὸ πιὸ ἀναντικατάστατο ἀπ' τὰ ὄντα». Π.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Νικ. Π. Δούρου : «Ἡ ἄτιμη παρθένα», μυθιστόρημα. Ἐκδ. Οἶκος Βασιλείου. Δρ. 20.

Γιάννη Γεννηματᾶ : «Παλιάνθρωπος—Α' Λιμίλιος» Ἐκδ. «Γολιάθ», Θεσσαλονίκη. Δρ. 30.

Κούλη Ἀλέπη : «Ἑλληνικοὶ Περίπατοι», (ποιήματα. Ἐκδ. Ἀρ. Ν. Μαυρίδης. Δρ. 25.

Λάρα Κρυστάλλη : «Μέσα στὸ τραῖνο», ρωμάντσο. Πάφος Κύπρου.

Σωτήρη Σκίπη : «Κάτω ἀπ' τὸ δέντρο τῆς ζωῆς», «Ἔρευνα» Ἀλεξανδρείας.

Ἠλία Βουτυερίδη: «Ὀρφικὰ» ποιήματα, δρ. 15.

Χρ. Λεβάντα : «Ὁ ἴσιος δρόμος κι' ἄλλα διηγήματα» Ἐκδ. «Νέων Καιρῶν» Πειραιῶς.

Δημ. Γρ. Βερναρδάκη : «Ἡ ἀποστασία τῆς Μυτιλήνης κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον». (Ἐκ τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος»).

Ἀνθούλας Σταθοπούλου: «Νύχτες Ἀγρύπνιας», ποιήματα, Θεσσαλονίκη. Δρ. 25.

[Ἄλλα ληφθέντα βιβλία, ἐλλείψει χώρου, θἀναγγελθοῦν εἰς τὸ ἐρχόμενο].

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ

13θη Συνεδρία τῆς 25ης Φεβρουαρίου 1932.

Κατὰ ταύτην ἐγένοντο αἱ κατωτέρω ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις :

α') Ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Πολίτου: 1ον) Περὶ τῆς χλωρίδος τῆς Κρήτης. 2ον) Ἀνακοίνωσις τῶν κκ. Κ. Στεφανίδου καὶ Α. Χατζηνικολάου: περὶ τῆς ἀποπληξίας τῆς φυστικιᾶς. 3ον) Ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Δημ. Κατσάνου: περὶ ἐμφανίσεως οὐρεδομύκητος ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐλάτης. β') Ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Ράλλη: Περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν Ἀρχιερέων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἱπεκίου κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τοῦ αὐτοκεφάλου αὐτῆς. γ') Ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Δουντᾶ: Ἐπίδειξις νέου αὐτογραφικοῦ ὀργάνου πρὸς παράστασιν τῆς ἐλαστικότητος τῶν μυῶν. δ') Ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Κυριακοῦ: Ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Σ. Καλογερέα : Πειράματα ἀποστειρώσεως σύκων.

Ἐψηφίσθησαν καὶ δημοσιεύονται προσεχῶς τροποποιήσεις τινὲς εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῆς Ἀκαδημίας. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἡ αὔξησις τῶν ἑδρῶν τῆς Τάξεως Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν ἀπὸ εἴκοσιν εἰς εἰκοσιπέντε.

Ἡ Ἀκαδημία ἐπίσης ἀνεδέχθη τὴν ἐκ 350,000 δρ. ἐτησίως χορηγίαν τοῦ Κράτους διὰ μεταφράσεις ἀρχαίων συγγραφέων εἰς τὴν νεοελληνικήν, ἐκδόσεις νεοελληνικῶν λογοτεχνικῶν καὶ μουσικῶν ἔργων καὶ μεταφράσεις νεοελλήνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων εἰς ξένας γλώσσας. Τὸ κανονιστικὸν διάταγμα, καταρτισθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, ὑπεβλήθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν «Μικρῶν Ἱστορικῶν ἐράνων» τοῦ κ. Γιάννη Βλαχογιάννη, οἱ ὁποῖοι δημοσιεύονται κατὰ Κυριακὴν εἰς τὴν «*Πρωΐαν*», εὑρίσκομεν πλῆθος πολυτίμων πληροφοριῶν καὶ παρατηρήσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν, τὰς παραδόσεις καὶ τοὺς θρύλους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Στὶς «Ἀποκρηές», λ. χ. — ἕνα ἀπὸ τοὺς τελευταίους «Μικροὺς ἱστορικοὺς ἐράνους», — ὁ κ. Βλαχογιάννης κάμνει μίαν ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσαν ἱστορικὴν ἀναδρομὴν ὅσον ἀφορᾷ τὴν προέλευσιν τοῦ ἔθιμου τῶν ἀποκρ. παραστάσεων καὶ τὰς μορφὰς ὑπὸ τὰς ὁποίας παρουσιάζεται εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, καταλήγει δὲ εἰς τὸ ὀρθότατον συμπέρασμα ὅτι ἡ «ζωηρὴ αὐτὴ κι' ἀδιάκοπη κίνησι τοῦ θεατρικοῦ στοιχείου στὴ λαϊκὴ Ἀπόκριαι δείχνει πόσο εἶναι δυνατὸ στὴ φαντασία τοῦ λαοῦ τὸ δημιουργικὸ αὐθόρμητο τῆς τέχνης» καὶ ὅτι τὸ «χάρισμα τοῦτο τ' ἀκριβό, χτῆμα λαοῦ μὲ τόσα πνευματικὰ χαρίσματα, τὸ μάρανε ἡ ροπὴ τῆς κοινωνίας τῶν πόλεων πρὸς τὰ ξένα, μὲ τὴν κατάκρυαν ἀδιαφορία καὶ καταφρόνησι τοῦ καλοῦ λεγομένου κόσμου πρὸς τὴ ντόπια μας ζωή».

— Εἰς τὴν «*Πολιτείαν*» ἄρθρον τοῦ Ἄλκη Θρύλου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἕνας εὐτυχισμένος ἄνθρωπος κ' ἕνα φαιδρὸ βιβλίο», εἰς τὸ ὁποῖον σατυρίζεται μᾶλλον παρὰ κρίνεται ὁ «Αἰμίλιος», πρῶτος τόμος ἐκτενοῦς μυθιστορήματος τοῦ κ. Γεννηματᾶ. «Ὁ κ. Γεννηματᾶς πιστεύει καὶ διακηρύττει εἰς τὸν πρόλογόν του, ὅτι «λίγοι τόμοι μέσα στὴν παγκόσμια φιλολογία μποροῦν ν' ἀντικρυστοῦν» μὲ τὸ ἔργον του.

— Εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα σύντομοι ἀλλὰ χαρακτηριστικαὶ σκιαγραφίαι τοῦ Πὼλ Βαλερὺ καὶ τοῦ *Τόμας Μὰν ἀπὸ τὸν κ. Κλ. Παράσχον. Ἐπίσης* τακτικαὶ καὶ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσαι ἀνταποκρίσεις τοῦ ἐν Παρισίοις κ. Ἀρίστου Καμπάνη διὰ τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῆς Γαλλίας. Ἰδιαιτέρως ἀναφέρομεν τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Καμπάνη ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐναρκτηρίου μαθήματος τοῦ κ. Φορτουνὰ Ὀστρόφσκι εἰς τὴν Σορβόνην, — εἰς τὸν κ. Ὀστρόφσκι ἀνετέθη τελευταίως ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας τῆς συγχρόνου γαλλικῆς λογοτεχνίας,— ἄρθρον εἰς τὸ ὁποῖον ἐξετάζεται μὲ πολλὴν στοχαστικότητα τὸ μεγάλο πρόβλημα τῆς καλῆς ἐκτιμήσεως τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος.

— Εἰς τὴν «*Πρωΐαν*» ἤρχισε καὶ συνεχίζεται μία πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἔρευνα τοῦ κ. Κωστῆ Μπαστιᾶ διὰ τὴν νόσον τοῦ αἰῶνος μας, δηλαδὴ τοὺς λόγους ἕνεκα τῶν ὁποίων περνᾷ σήμερον ἡ ἀνθρωπότης ἡμέρας ἀγωνίας. Ὡμίλησαν ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος, οἱ κ. κ. Ἀλ. Παπαναστασίου, Παν. Τσαλδάρης, Γ. Κονδύλης, Κ. Τριανταφυλλόπουλος, Ν. Λούβαρης, Μάξιμος, Καραθεοδωρῆς, Γρ. Ξενόπουλος καὶ Ἀχ. Κύρου,

ὅλοι δὲ διετύπωσαν γνώμας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἑλληνικὸς πνευματικὸς κόσμος, ἂν δὲν κατορθώνῃ νὰ ὁπαδεύσῃ θεραπείαν τῆς νόσου τοῦ αἰῶνος μας, εἶναι ἐνήμερος τοὐλάχιστον τῶν μεγάλων προβλημάτων τῆς ἐποχῆς μας.

— Εἰς τὴν «*Ἑσπερινὴν*», ἐπίσης, συνεχίζονται αἱ συνεντεύξεις μὲ τοὺς λογίους, παλαιοὺς καὶ νέους, ἐπὶ τῆς φιλολογικῆς μας καταστάσεως. Πλὴν ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἀνεφέραμεν εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος, ὡμίλησαν καὶ ἡ κ. Αἰμιλία Στεφ. Δάφνη, οἱ κ. κ. Π. Νικρός, Ντόλης Νίκας κ. ἄ.

— Εἰς τὰς περισσοτέρας ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας ἐνθουσιώδη ἄρθρα διὰ τὴν μεγάλην ἐπιτυχίαν τοῦ κ. Δ. Μητροπούλου ἀπὸ Παρίσι, καὶ μεταφράσεις τῶν κοριωτέρων κριτικῶν ποὺ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸν γαλλικὸν Τύπον. Ἰδιαιτέρως σημειοῦμεν τὸ ἄρθρον τοῦ ἐν Παρισίοις διαμένοντος ἕλληνος μουσουργοῦ κ. Π. Πετρίδου (ἐφ. «*Πολιτεία*»), ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐννοοῦμεν πόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἐπιτυχία τοῦ κ. Μητροπούλου καὶ ποία ἡ σημασία της. Ἀνεπιφυλάκτως ὁ καλὸς ἕλλην μουσουργὸς τονίζει ὅτι ὁ κ. Μητρόπουλος κατατάσσεται «εἰς τὴν πρωτίστην γραμμὴν τῶν μεγάλων μαέστρων τῆς νέας γενεᾶς» καὶ παρατηρεῖ ὅτι κατόπιν τούτου «τίθεται τὸ λεπτὸν πρόβλημα τοῦ μουσικοῦ περιβάλλοντος τῶν Ἀθηνῶν», ζητεῖ δηλαδὴ ἀναζωογόνησιν καὶ ἐξάγνισιν τοῦ μουσικοῦ μας περιβάλλοντος, πρᾶγμα ποὺ θὰ βοηθήσῃ τὰς μουσικάς μας δυνάμεις νὰ ἀναδειχθοῦν καὶ νὰ ἔχουν μίαν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καλλιτέραν σταδιοδρομίαν.

—Εἰς τὴν «*Ἑστίαν*» ἐνθουσιῶδες ἄρθρον τοῦ κ. Σωτ. Σκίπη διὰ τὶς «*Προφητεῖες*» τῆς δ. Ἴδης Κούγια (Μελισσάνθης), εἰς τὸ ὁποῖον ἐν εἴδει συμπεράσματος τονίζεται ὅτι «τὸ τελευταῖο βιβλιαράκι τῆς Μελισσάνθης ἔρχεται ἐπικαίρως νὰ ἐξαγνίσῃ τὴν ποίησίν μας ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας της τῶν τελευταίων ἐτῶν καὶ νὰ δώσῃ τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα τῶν σκεπτικιστῶν ἂν ἠμπορῇ νὰ γεννηθῇ καὶ σήμερον, ὅπως καὶ ἄλλοτε, ἀληθινὴ ποίησις». Ἐπίσης, συνέντευξις μὲ τὴν νέαν ποιήτριαν εἰς τὰ «*Ἀθηναϊκὰ Νέα*», ἀπὸ τὴν ὁποίαν πληροφορούμεθα τὰς προτιμήσεις της, ποὺ εἶνε ἐλάχιστα φιλολογικαί, καὶ ἔρευνα εἰς τὴν «*Ἐργασίαν*» μεταξὺ τῶν λογίων καὶ τῶν καλλιτεχνῶν μας περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ταλάντου της. Παραλλήλως πρὸς τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτόν, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ἐνισχύσῃ ἕνα πραγματικὸν ποιητικὸν τάλαντον, θὰ ἠθέλαμεν νὰ ἴδωμεν καὶ κριτικὴν ἀνάλυσιν τῶν ποιημάτων τῆς δ. Κούγια. Προκειμένου μάλιστα περὶ ποιημάτων τὰ ὁποῖα οὕτως ἢ ἄλλως ἐκίνησαν τὴν προσοχήν, ἡ κριτικὴ ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι περισσότερον διεξοδικὴ καὶ διαφωτιστική.

— Εἰς τὴν «*Ἡμέραν*» ὁ κ. Ἀγγ. Τερζάκης γράφων περὶ γλωσσικῆς πειθαρχίας, παρατηρεῖ ὅτι τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ὑφίσταται κυρίως διὰ τοὺς νέους, προτρέπει «ὅσους ἔχουν νὰ προτείνουν μιὰ λύσι, νὰ προβάλουν μὲ θάρρος», καὶ σημειώνει ὅτι οἱ κκ. Κουκούλας, Παράσχος, Παναγιωτόπουλος, Θεοτοκᾶς, Χάρης, Μαγγανάρης καὶ Μπουφίδης γράφουν μὲ «συγχρονισμένες γλωσσικὲς ἀντιλήψεις». Ἐπίσης, ἀναφέρει ἰδιαιτέρως «μιὰ μελέτη τοῦ κ. Ἄλκη Θρύλου ποὺ ἐδιάβασε τελευταίως, γραμμένην ὑποδειγματικά».

— Εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα ἐνθουσιώδεις κρίσεις τοῦ κ. Μακροχωρίτη διὰ τὴν μελέτην τοῦ κ. Ἀνδρ. Καραντώνη «Ὁ ποιητὴς Γιῶργος Σεφέρης». Περὶ τῆς ἰδίας μελέτης εὐμενέσταται, ἐπίσης, κρίσεις τοῦ κ. Γ. Θεοτοκᾶ εἰς τὸ «*Ἐλεύθερον Βῆμα*».

— Εἰς τὴν «*Πρωΐαν*», ἁπαντῶν ὁ κ. Φῶτος Πολίτης εἰς τοὺς ἀντιρρήσεις τῆς κ. Γ. Κορομηλᾶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀντίληψίν του ὅτι ὁ κινηματογράφος δὲν εἶναι τέχνη, συμπληρώνει τὰς ἐπὶ τοῦ θέματος σκέψεις του καὶ ἐπαναλαμβάνει ὅτι ὁ κινηματογράφος, τὸν ὁποῖον δὲν καταδικάζει ἀπολύτως, δὲν εἶναι τέχνη κι' οὔτε μπορεῖ νὰ γίνῃ ποτέ». Ἀνεξαρτήτως τῆς ὀρθότητος τοῦ συμπεράσματος αὐτοῦ, τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Πολίτη περὶ κινηματογράφου ἦσαν ἐνδιαφέροντα καὶ ἐπήγαζαν ἀπὸ μίαν γενικὴν ἐκτίμησιν τῆς βωβῆς τέχνης.

—Ἀπὸ σημείωμα τοῦ κ. Μιχ. Ροδᾶ εἰς τὸ «*Ἐλεύθερον Βῆμα*» πληροφορούμεθα ὅτι εἰς τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον τῆς Γιουγκοσλαυΐας ἑτοιμάζεται ἡ διδασκαλία τοῦ γνωστοῦ ἔργου τοῦ κ. Σπ. Μελᾶ «Μιὰ νύχτα μιὰ ζωή». Εὐχόμεθα ἡ διδασκαλία τοῦ ἔργου αὐτοῦ τοῦ κ. Μελᾶ νὰ εἶνε μιὰ ἀφορμὴ στενωτέρας φιλολογικῆς καὶ θεατρικῆς ἐπικοινωνίας τῶν δύο γειτόνων λαῶν.

— Εἰς τὴν «*Καθημερινήν*», γράφων ὁ κ. Γ. Παπατσώνης διὰ τὰ νέα ποιήματα τοῦ κ. Δούρα, παρατηρεῖ ὅτι «γενικῶς ὅλο τὸ ἔργο τοῦ Εὐαγγελικοῦ Δούρα εἶναι ἕνα ποιητικὸ ἔργο ἀρτιώτατο, ἀλλά, φυσικά, τὸ ἀδικεῖ ὁ στενὸς κύκλος τῶν ἐννοιῶν ποὺ ἡ πίστη του τὸν ὑποχρεώνει νὰ κλείεται. Θἄρθῃ ὁ Ἰεχωβᾶ. Θὰ πέσῃ ἡ Σιών. Τρέμετε λαοί. Γκρεμίσθητε ὁ Θεός. Αὐτὰ εἶναι ὅλα».

— Εἰς τὰ τεύχη τῆς 13ης καὶ τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου τοῦ περιοδικοῦ «*Ἑβδομάς*», εἰς τὴν σειρὰν «φυσιογνωμίες ποὺ χάθηκαν», «Εὐάγγελος Κουτουλᾶκος» καὶ «Σοφοκλῆς Καρύδης» τοῦ κ. Φ. Γιοφύλλη, «φιλολογικοὶ περίπατοι» τοῦ κ. Κ. Μπαστιᾶ μὲ τὸν κ. Σπ. Παναγιωτόπουλον καὶ τὸν Διευθυντὴ τῆς Ἐ. Βιβλιοθήκης ποιητὴν κ. Μᾶρκον Ταιριμῶκον, καὶ ἱστορικὴ ἐπιφυλλὶς τοῦ κ. Κ. Καιροφύλλα «Πῶς πραγματικὰ ἔγινε ἡ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως».

— Εἰς τὴν «*Ἀνόρθωσιν*» τῆς 6ης Φεβρουαρίου, σημείωμα τοῦ κ. Δ. Λαμπίκη «Ὁ κ. Ξενόπουλος εἰς τὰ Νοεμβριανά», ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς δεξιώσεώς του εἰς τὴν Ἀκαδημίαν. Ὁ κ. Λαμπίκης, τὴν τραγικὴν ἡμέραν τῆς 18ης Νοεμβρίου 1916, ἔτυχε νὰ εἶναι εἰς τὸ σπίτι τοῦ κ. Ξενοπούλου, ὅταν ἀντήχησαν οἱ πρῶτοι μακρυνοὶ πυροβολισμοί. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἡ ταραχὴ καὶ ὁ θόρυβος ἐπλησίαζαν καὶ τὰ διάφορα μαγαζιὰ ἄρχισαν νὰ κλείνουν βιαστικά. Τότε εἰσέρχεται εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ συγγραφέως ἡ κυρία Ξενοπούλου ἀνήσυχη, καὶ τοῦ λέγει: «—Γρηγόρη, χαλάει ὁ κόσμος. Τὰ μαγαζιὰ κλείνουν... Ἀκοῦς;» Καὶ ὁ κ. Ξενόπουλος, ἀφοῦ τὴν ἐκύτταξε μὲ κάποιαν ἀπορίαν, ἀπήντησε θυμοσοφικώτατα: «—Αἴ, καὶ τί θές νὰ κάμουμε, μάτια μου; Ἐμεῖς δὲν ἔχουμε μαγαζί γιὰ νὰ τὸ κλείσουμε!»

— Εἰς τὴν «*Ἑλληνίδα*» τοῦ Φεβρουαρίου, τὸ καλὸν μηνιαῖον περιοδικὸν τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἑλληνίδων, ἄρθρα τῶν κκ. Ἀμαλίας Δ. Ψάλτη «Προπαρασκευαστικὴ διάσκεψις τοῦ ἀφοπλισμοῦ» καὶ Ρίτσας Γ. Κορομηλᾶ «Ἡ τέως βασίλισσα Σοφία», ποιήματα δ. Ἰωάννας Μπουκουβάλα καὶ κ. Λιλῆς Ἰακωβίδη, κριτικὸν σημείωμα τῆς δ. Καίτης Ζέγγελη γιὰ τὶς «Φωτεινὲς ὧρες» τῆς κ. Λιλῆς Ἰακωβίδη, διήγημα τῆς κ. Κλεαρέτης Δίπλα-Μαλάμου «Τὸ χτύπημα στὴν ἀγάπη» καὶ ἡ συνέχεια τοῦ μυθιστορήματος τῆς Γκράτσια Ντελέντα «Ὁ θεὸς τῶν ξωντανῶν» κατὰ μετάφρασιν τῆς κ. Ἑλ. Θεοτόκη Παρασκευοπούλου

— Εἰς τὸν πολυτελέστατον καὶ θαυμάσια τυπωμένον Χριστουγεννιάτικον «Ἐθνικὸν Κήρυκα» τῆς Νέας Ὑόρκης, ποικιλωτάτη καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσα ὕλη καὶ καλλιτεχνικώτατα εἰκόνες. Μεταξὺ τῶν ἄλλων: Γ. Φτέρη «Ὁ διάσημος ἑλληνιστὴς Βίκτωρ Μπεράρ», Ἀθ. Ἀδαμαντίου «Τὰ Χριστούγεννα εἰς τὰ βυζαντινὰ παλάτια», Κ. Οὐράνη ἐκτενὲς σημείωμα διὰ τὸν Γκρέκο καὶ τὸ βιβλίον τοῦ διασήμου ἄγγλου αἰσθητικοῦ Ρόμπερτ Μπάϋρον, Θεοδ. Βελλιανίτη «Τὰ Χριστούγεννα σ' ἕνα τούρκικο καφενεῖο» διήγημα καὶ «Τὰ ζῶντα λείψανα τοῦ Ναυαρίνου», Ε. Θωμοπούλου «Ὁ Ἅγιος Βασίλειος, προστάτης τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων», Μιχ. Ροδᾶ «Ἡ λειτουργία τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου», κλπ. κλπ.

— Εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Ἰανουαρίου 1932 τοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ, ἄρθρα τοῦ κ. Μ. Ροδᾶ διὰ τὸ ἔργον τῆς κ. Ἀγγ. Χατζημιχάλη, διὰ τὰ βιβλία «Ὁ γέρος τοῦ Μωρηᾶ» Σπ. Μελᾶ, «Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις» Διον. Κόκκινου, «Τὰ παλληκάρια τὰ παλιὰ» Γιάννη Βλαχογιάννη, «Διονύσιος Σολωμός» Φ. Μιχαλόπουλου καὶ «Ἡ παλιὰ Ἀθήνα» Νίκου Βέλμου, διὰ τὴν Μουσικήν μας Κίνησιν καὶ διὰ τὸ ζήτημα τοῦ Ἐθνικοῦ Μελοδράματος καθὼς καὶ σημείωμα τοῦ κ. Κ. Οὐράνη διὰ τὸν Γκρέκο.

—Εἰς τὸν «*Ταχυδρόμον*» τῆς Ἀλεξανδρείας, συμφωνούντων καὶ τῶν «*Παναιγυπτίων*», γράφεται ὅτι ὁ κ. Ξενόπουλος, εἰς τὸν λόγον του ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ μυθιστορήματος, «θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀπὸ τόσον ἐπισήμου ἑλληνικοῦ βήματος ἔξαραιν τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Ἐδμόνδ Ἀμποῦ, τὸ ὁποῖον ἐδυσφήμησε λαὸν μόλις λυτρωθέντα ἀπὸ τὴν δουλείαν, κλπ.» Ἡμεῖς δὲν συμφωνοῦμε καθόλου μὲ τὴν ἄποψιν αὐτήν. Τὸ μυθιστόρημα ἐκεῖνο, «Ὁ βασιλεὺς τῶν ὀρέων» εἶναι καὶ μένει λογοτεχνικὸν ἀριστούργημα. Διατί νὰ μὴν «ἐξαρθῇ», ἐφ' ὅσον ἄλλωστε ἡ ἐποχὴ τῆς ληστοκρατουμένης Ἑλλάδος παρῆλθε πλέον, ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ κακῶς θεωρηθεὶς ὡς μισέλλην γάλλος συγγραφεύς;

—Εἰς τὴν «*Λακωνικὴν*» ὡραία μελέτη τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Ν. Καλαματιανοῦ διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Μιχαὴλ Μητσάκη.

—Ἡ ἐν Σικάγῳ «*Ἀδελφότης Ζακυνθίων*» ἐξέδωκε πολυτελέστατον ἀνημνηστικὸν *Λεύκωμα*, μὲ πλῆθος ἐκλεκτῶν περιεχομένων σχετιζομένων μὲ τὴν ὡραίαν νῆσον τοῦ Ἰονίου. Εἰς τὰς σελίδας του εὑρίσκομεν συνεργασίαν τῶν γνωστοτέρων ἑλλήνων λογίων, ποιητῶν καὶ πεζογράφων, ἑπτανησίων καὶ μή, καὶ πολλὰς καλλιτεχνικὰς φωτογραφίας τῆς Ζακύνθου.

—Ἐξεδόθη καὶ ἐκυκλοφόρησε, πλουσιώτατον εἰς σελίδας καὶ περιεχόμενα, τὸ ἐξαιρετικὸν μηνιαῖον γενικὸν περιοδικὸν «*Πολιτισμός*», ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς Ἀνωνύμου τεχνικῆς ἑταιρίας «Ἔργα» καὶ διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Κλεισθένους Γ. Φιλαρέτου. Περιέχει πλῆθος οἰκονομικῶν, δημοσιονομικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἄρθρων, ἀνατυπώσεις ἐκλεκτῶν ἄρθρων τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ξένου τύπου κλπ.

—Ἐπίσης ἐξεδόθη ὁ δεύτερος τόμος τοῦ Δελτίου τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ λαογραφικῆς ἑταιρείας τῶν Θεσσαλῶν «*Θεσσαλικὰ Χρονικά*», μὲ ποικιλωτάτας καὶ λίαν ἐνδιαφερούσας ἱστορικὰς καὶ λαπγραφικὰς μελέτας.

—Ἐλάβομεν ἀκόμη: «*Ἑλληνικὴν Ἐπιθεώρησιν*», «*Μούσας*» Ζακύνθου, «*Μπουκέτο*», «*Θεατὴν*» κλπ.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

* Μετεβλήθη διὰ Διατάγματος ἡ διοίκησις τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Ἀντὶ τοῦ πολυμελοῦς Συμβουλίου, διωρίσθη ἑξαμελὲς ἐκ τῶν κκ. Ἰ. Μ. Δαμβέργη, Κ. Κατσίμπαλη, Λ. Διομήδη, Θ. Πετρακοπούλου, Α. Κύρου καὶ Σ. Πεσματζόγλου. Τὸ Συμβούλιον τοῦτο, τοῦ ὁποίου πρόεδρος ἐξελέγη ὁ κ. Δαμβέργης, ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Κατσίμπαλης καὶ Γ. Γραμματεὺς ὁ κ. Κύρου, θὰ ἔχῃ εἰς τὸ ἑξῆς τὴν ὅλην διεύθυνσιν καὶ διαχείρισιν. Ὁ κ. Πεσματζόγλου ἔμεινεν ὅπως πρὶν οἰκονομικὸς σύμβουλος. Διωρίσθη ἐπίσης καὶ τετραμελὴς Καλλιτεχνικὴ Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κκ. Παύλου Νιρβάνα, Γρ. Ξενοπούλου καὶ Γ. Α. Βλάχου (τὸ τέταρτον μέλος δὲν διωρίσθη ἀκόμη), τῆς ὁποίας συμμετέχουν ὁ Γ. Διευθυντὴς κ. Γρυπάρης καὶ ὁ σκηνοθέτης κ. Φ. Πολίτης. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη θὰ εἰσηγῆται ἁπλῶς εἰς τὸ Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον θὰ ἀποφασίζῃ περὶ πάντων.

* Ἡ ἔναρξις τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου θὰ γίνῃ περὶ τὰ μέσα Μαρτίου. Θὰ παιχθῇ ὁ «Ἀγαμέμνων» τοῦ Αἰσχύλου κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Ἰ. Γρυπάρη, καὶ ἓν νέον μονόπρακτον τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου, «Θεῖος Ὄνειρος», κωμῳδία, τῆς ὁποίας ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Περικλέους.

* Τὴν Κυριακήν, 28 Φεβρουαρίου, γενικὴ συνέλευσις τῆς Βυζαντινῆς Ἑταιρείας εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς. Πρὸ τῆς λογοδοσίας, ἀνακοίνωσις τοῦ προέδρου κ. Ν. Καλογεροπούλου περὶ ἀγνώστων βυζαντινῶν ναῶν τῆς Νάξου.

* Τὸ γνωστὸν δρᾶμα τοῦ κ. Σπύρου Μελᾶ «Μιὰ νύχτα, μιὰ ζωή», θὰ παιχθῇ προσεχῶς εἰς τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον τῆς Γιουγκοσλαβίας κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἑλληνιστοῦ κ. Ἰβὰν Ὄσσιχ. Κατὰ τὴν πρώτην, θὰ παρευρεθῇ ἴσως καὶ ὁ συγγραφεύς.

* Εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς, τὴν 25 Φεβρουαρίου, ἐκ μέρους τῆς «Ἑταιρείας προστασίας Ἀνηλίκων», διάλεξις τοῦ κ. Ἠλ. Λαγάκου μὲ θέμα: «Πῶς πρέπει νὰ ἐξετάζωνται τὰ ἐγκληματικὰ παιδιά».

* Ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Ἀθήναις Ζακυνθίων διοργανοῦται σειρὰ διαλέξεων περὶ Ζακύνθου μὲ ἀπαγγελίας ποιημάτων Ζακυνθινῶν ποιητῶν. Αἱ διαλέξεις αὗται θὰ γίνωνται εἰς τὸν «Παρνασσὸν» κατὰ δεκαπενθήμερον καὶ κατὰ Τετάρτην 7 μ. μ. Ἡ πρώτη θὰ γίνῃ πιθανῶς τὴν 16 Μαρτίου. Θὰ ὁμιλήσῃ ὁ ἐπίτιμος πρόεδρος τοῦ Συλλόγου κ. Γρ. Ξενόπουλος περὶ Ζακύνθου γενικῶς, καὶ ἡ κ. Τερέντσιο θὰ παραγγείλῃ ποιήματα τοῦ Κάλβου.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

26 Φεβρουαρίου

κ. *Α. Λ. Γ.* Θεσσαλονίκην. Ἔχομεν ὑπ' ὄψει καὶ τὰ τελευταίως σταλέντα. Ἀπ' ὅλα, θὰ δημοσιεύσωμεν ἕνα, τὸ κατὰ τὴν γνώμην μας καλύτερον. Ἡ πλυθώρα δὲν ἐπιτρέπει περισσότερα.—δ. *Κ. Δ. Χ.* Ἰωάννινα. Τότε καλά. Ἕνα μέρος ἀπὸ τὸ σημερινό σας γράμμα, πολὺ ἐνδιαφέρον, θὰ δημοσιευθῇ ὀτὸ ἐρχόμενο.— κ. *Α. Π.* Ἐνταῦθα. Θὰ προσπαθήσωμεν, ἀλλὰ δὲν σᾶς ὑποσχόμεθα τίποτα, διότι πολλαὶ ἄλλαι μελέται ἔχουν σειράν.—δ. *Τ. Π.* Πάτρας. Ἔχετε δίκιο. Ἄλλο «κουτσουρεμένος» καὶ ἄλλο «κουσουρεμένος», ἀπὸ τὸ «κουσούρι» ποὺ σημαίνει σωματικὸ ἢ ψυχικὸ ἐλάττωμα. Ἡ διορθωτής, μὴ γνωρίζων τὴν λέξιν, ἐπρόσθεσε ἐκεῖνο τὸ τ, τὸ ὁποῖον μᾶς διέφυγε.—κ. *Μ. Π.* Γρεβενά. Εὐχαριστοῦμεν θερμῶς διὰ τὰς ὑποδείξεις. Θὰ συμμορφωθῶμεν κατὰ τὸ δυνατόν κι' ἐλπίζομεν, ἐντὸς ὀλίγου, νὰ μὴν ἔχετε παράπονον.— κ. *Α. Ν. Π.* Πόλην. Ἐλάβαμεν τὸ χειρόγραφον, θὰ τὸ διαβάσωμεν καὶ θὰ σᾶς ποῦμε τί μπορεῖ νὰ γίνῃ.—κ. *Θ. Κ.* Παρίσι. Ἀνεφέραμεν τὸνομά σας κατ' ἀνάγκην, διὰ νὰ μὴ τυχὸν φανταισθῇ κανεὶς ὅτι . . . ἐπλάσαμεν τὴν ἱστορίαν πρὸς μεγαλυτέραν διαφήμισιν. Καμμία παρεξήγησις. Ἐνόησαν ὅλοι ὅτι τὸ γράμμα ἐκεῖνο τοῦ καλοθελητοῦ—συγγνώμην ποὺ τὸν εἴπαμεν φίλον σας, ἐνῷ δὲν εἶναι—μᾶς τὸ διεβιβάσατε ἀπὸ φιλικὸν ἐνδιαφέρον. Κάθε φίλος τοῦ περιοδικοῦ μας αὐτὸ θὰ ἔκαμνε.—κ. *Γ. Κ.* Τῆνον. Νἀναδημοσιευθῇ δὲν εἶναι δυνατόν. Μόνον ἀνεκδότους μελέτας δημοσιεύομεν. Τὴν ἀναφέρομεν μόνον εἰς τὴν οἰκείαν στήλην.—δ. *Ι. Γ.* Κέρκυραν. Ὡραῖο τὸ γράμμα σας. Ἀλλὰ πρωτύτερα εἴχαμεν λάβει αὐτὸ ποὺ δημοσιεύεται σήμερα, καὶ δυὸ γιὰ τὸ ἴδιο θέμα θὰ ἦταν πολλά.—κ. *Γ. Φ.* Ἐνταῦθα. Τὸ μόνον καλὸν τοῦ διηγήματός σας «Βάσσαρμαν» εἶναι τὸ θέμα του· ἀλλὰ τέτοιον θέμα δὲν θὰ ἐδημοσιεύετο ποτὲ εἰς τὴν «Ν. Ἑστίαν» παρὰ μόνον ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἀριστουργήματος. Τὸ γράψιμό σας ὡστόσο συμπαθητικώτατον.—κ. *Π. Ἄλγ.* Τὸ γεγονὸς εἶναι αὐτό. Πῶς τὸ ἐξηγεῖτε σεῖς, πῶς τὸ ἐξηγεῖ ὁ ἄλλος, δὲν ἔχει σημασίαν. Σημασίαν θὰ εἶχε μόνον ἂν ἠμπορούσατε νὰ προβάλετε γεγονὸς ἀντίθετον. Ἀλλ' εἰς τὸ γράμμα σας δὲν βλέπομεν τίποτα τέτοιο.—δ. *Β. Γ.* Ἐνταῦθα. Κι' ἀπὸ τὰ νέα σας ποιήματα δὲν κρατοῦμε ἀκόμα τίποτα. Ἔχουν πολλὰ στιχουργικὰ λάθη. Ὅσο γιὰ τὴν «Ἀρχή», εἶναι θολή γιατὶ ἡ διατύπωσή της ἴσως κρύβει τὸ νόημα. Τὸ ὅτι εἶναι μόνο δύο στίχοι δὲν δικαιολογεῖ τὴν ἀσάφεια.—κ. *Δ. Α. Τρ.* Νέαν Ἐρυθραίαν. Γιὰ τὴ «Γαλήνη» δὲ σᾶς γράψαμε τίποτα γιατὶ τὴ βρήκαμε πολὺ ἀδόκιμη. Ἡ «Εἰκόνα» μ' ὅλο ποὺ τὴ διορθώσατε, ἔχει ἀκόμα πολλὲς χασμωδίας καὶ δὲν εἶναι δημοσιεύσιμη. Ἡ μετάφρασή σας πάλι, φεύγει πολὺ ἀπὸ τὸ κείμενο. Προσθέτετε νοήματα δικά σας, καὶ λέτε πολὺ χαλαρὰ ὅσα λέει τὸ πρωτότυπο. Οἱ τέτοιες μεταφράσεις ἀπαιτοῦν πάρα πολλὴ τέχνη. Τώρα, γιὰ τὸ μέτρο, ὅσο περισσότερο παρακολουθεῖ κανεὶς τὴ στιχουργικὴ μορφὴ του κειμένου, τόσο καλύτερα εἶναι. Ὅταν εἶναι δυνατόν . . .— δ. *Β. Λ.* Κυπαρισσίαν. Εἶναι βιαστικά, πρόχειρα γραμμένο τὸ διήγημά σας. Ἀλλιῶς, καὶ παρατήρηση ἔχει, καὶ κάποια ζωή. Προσέχετε τὸ ὕφος σας, τὴ φράση σας, τὸ λεκτικό σας.—κ. *Γ. Β.* Ἄργιον. Τὸ διήγημά σας πολὺ ἄτεχνο. Οὔτε καὶ σὰν ἠθογραφία δὲ στέκεται.— κ. *Σπ. Παγ.* Δολόν. Ὅσα λέτε γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ «σημειωμένου» εἶναι μόνον ἀνάπτυξη τῶν ὅσων εἶπε ἤδη ὁ κ. Παπαχαρίσης. Δὲν προσθέτουν τίποτε στὴ συζήτηση. Τὸ «Φύρδην-μίγδην» θὰ ἐνδιέφερε περισσότερο τὸ ἱστορικὸ καὶ λαογραφικὸ περιοδικὸ «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά». Στεῖλτε τὸ καλλίτερα ἐκεῖ, γιατὶ ἡ «Ν. Ἑστία» δὲν ἀσχολεῖται τόσο εἰδικὰ μὲ τὴ λαογραφία.— κ. *Γ. Παν.* Ἐνταῦθα. Πολὺ κοινότερο τὸ δεύτερο εἰδύλλιο. Δὲν τὸ κρατοῦμε.—κ. *Ἀπ. Η. Λαζ.* Ἠλισύπολιν. Τὸ ποίημά σας ὀστερεῖ πολύ. Πρέπει ν' ἀποφεύγετε νὰ κόβετε τὴ λέξη στὸ τέλος τοῦ στίχου.—κ. *Γ. Γ.* Ἐνταῦθα. Δυστυχῶς, δὲν εἶναι δημοσιεύσιμο. Δὲν ἀρκεῖ ἕνας μεγάλος πόνος γιὰ νὰ γίνῃ ἕνα ποίημα. Χρειάζεται κάποια μορφικὴ τελειότης . . . —κ. *Γ. Πινδ.* Ἐνταῦθα. Κρατοῦμε τὴν «Ἄλλη Ζωή». Νἄχετε ὑπομονὴ ὅμως, γιατὶ τόσα ἄλλα περιμένουν σειρὰ πρὶν ἀπὸ σᾶς. Ὁ «Ἀπελέξης» μετριώτατο. Νὰ μᾶς ξαναστείλετε συντομευμένο, ἂν εἶναι δυνατόν, τὸ «Τραγοῦδι τοῦ Βοσκοῦ», καὶ μὲ λεξιλόγιο τῶν τοπικῶν λέξεων. Θὰ ἰδοῦμε. Ἡ «Βοσκοῦλα» κοινὸ καὶ ἄτεχνο.— *Πόντον Ἄλγην.* Δυστυχῶς εἶναι ἀδύνατο αὐτὸ ποὺ ζητᾶτε. Ἀλλοίμονο ἂν γράφαμε λεπτομερειακὴ κριτικὴ γιὰ κάθε τί ποὺ λαβαίνουμε! Βέβαια σφάλμα: ἡ ἀσάφεια δὲν προσθέτει ποτέ . . . βαθύτερο νόημα σ' ἕνα ποίημα! Οὔτε σ' ἕνα πεζό. Ὡστόσο, ἂν καὶ λιγώτερο ἀσαφῆ, κι' αὐτὴ τὴ φορὰ τὰ ποιήματά σας εἶναι ἀδόκιμα, χωρὶς προσωπικὴ πνοή, μὲ μόνο κάποια στιχουργικὴν εὐκολία.—κ. *Α. Σκ.* Νέαν Ὑόρκην. Γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Κ. Κ. ἐμεῖς δὲν μποροῦμε νὰ κάμουμε τίποτα. Ἀπὸ τὰ ποιήματά σας, μόνο τὸ πρῶτο ἔχει κάποια ἐμπνευση κι' ὑποβλητικότητα, χωλαίνει ὅμως πολὺ στιχουργικῶς. Οἱ ὁμοιοκαταληξίες σας εἶναι πολὺ πενιχρές, κι' ὁ ρυθμός του ὄχι προσεγμένος. Κρῖμα. Τ' ἄλλα ὅλα κοινὰ καὶ ἄτεχνα.—κ. *Φ. Λ.* Ἐνταῦθα. Αὐτὴ τὴ φορὰ τὸ θέμα σας εἶναι πολὺ καλύτερο, ὀστερεῖ ὅμως πολὺ τὸ γράψιμο. Σταματᾶτε σὲ λεπτομέρειες περιττές, καὶ προσπερνᾶτε γρήγορα τὰ πιὸ ἐκμεταλλεύσιμα σημεῖα. Πάντως, μὴν ἀποθαρρύνεσθε.—κ. *Γ. Ἀγγ.* Ἐνταῦθα. Ὁ «μπάρμπα-Δημήτρης» πολὺ καλογραμμένο, μὲ συγκίνηση, μὲ γλῶσσα στρωτή, μὲ προσεγμένη ψυχολογία. «Ζωντανὸς ἄνθρωπος» καὶ στὸ διήγημα. Τὸ μόνο του ἐλάττωμα εἶναι πῶς μακραίνει πολύ, κι' ἔτοι χαλαρώνεται τὸ ἐνδιαφέρον. Ἐπίσης, θἄθελε λιγάκι περισσότερο δούλεμα ὁ τύπος τοῦ ἥρωα, γιὰ νὰ προετοιμάζεται καὶ νὰ δικαιολογεῖται ἐντελῶς ἡ συγκινητική του ἀφοσίωση στὸ κουδοῦνι του. Θέλετε νὰ τὸ ξαναγράψετε καὶ νὰ μᾶς τὸ ξαναστείλετε; Νὰ τονισθεῖ κάπως περισσότερο ὁ πόνος τοῦ τελευταίου ξεκεσμοῦ.—κ. *Χ. Κ.* Ἐνταῦθα. Δὲν ἀμφιβάλλομεν διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου σας κι' εὐχαρίστως θὰ τὸ συστήναμε στοὺς κκ. Καλλάρον καὶ Σα, ἂν ἡ ἐποχὴ δὲν ἦταν τόσον ἀκατάλληλη δι' ἐκδόσεις λογοτεχνικῶν βιβλίων. Οἱ ἐκδόται τώρα διστάζουν νὰ ἐκδίδουν καὶ γνωστοὺς ἀκόμη συγγραφεῖς. Διὰ τὸ ἄλλο, εἴμεθα ἐντελῶς ἀναρμόδιοι, καὶ δι' ἰδιαιτέρας ἀπαντήσεις, δυστυχῶς, δὲν εὐκαιροῦμεν.

Η «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

ΤΥΠΟΙΣ ΣΕΡΓΙΑΔΟΥ, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ 10

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,, ΟΔΟΣ ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 8Α

Α. ΜΕΓΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ. *Μέρος Α', Αἰῶνες γλωσσικῶν ἀλλοιώσεων (300 π. Χ. — 1750 μ. Χ.). Μέρος Β', Αἰῶνες γλωσσικῶν συζητήσεων (1750 μ. Χ.—1926).*

«Ὁ ἐξετάζων τὴν νέαν ἑλληνικὴν διγλωσσίαν, λέγει ἐπιφανὴς ξένος γλωσσολόγος, δύναται νὰ ὑπερασπίσῃ ἢ νὰ δικάσῃ αὐτὴν μόνον ἀφοῦ καταμάθῃ τὴν ὅλην ἱστορίαν τῆς γλώσσης τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες μετεχειρίσθησαν εἰς τὸν προφορικὸν καὶ γραπτὸν λόγον ἀπὸ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῆς σήμερον». Καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἱστορίας ταύτης εἰς τὸ Α' μέρος αὐτῆς ἐξετάζει ποῖαι αἱ ἀρχαὶ καὶ ἡ πορεία τῆς γραφομένης γλώσσης μας μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὅτε κυρίως ἤρχισεν ἡ περὶ τὴν γλῶσσαν ἔρις τῶν λογίων, παραθέτων δὲ κείμενα ἀρχαῖα καὶ γνώμας τῶν κορυφαίων τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης, καταδεικνύει ὅτι διγλωσσία τις ὑπῆρξε καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ὅτι ἡ γραφομένη Νεοελληνικὴ τὰς ἀρχάς αὐτῆς δὲν ἔχει εἰς τὴν ἀττικὴν γλῶσσαν τοῦ Ξενοφῶντος, ἀλλ' εἰς τὴν κοινὴν τῶν Ἀλεξανδρινῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἐσχάτων βυζαντινῶν χρόνων. Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν θεμελιωδῶν τούτων ζητημάτων ὁ συγγραφεὺς ἐκθέτει εἰς τὸ Β' μέρος τοῦ ἔργου πῶς προεκλήθη ὁ μέγας περὶ γλώσσης ἀγὼν καὶ ποῖαι αἱ γνῶμαι τῶν σπουδαιοτέρων ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιστῶν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον. Οὕτω εἰς ἕνα τόμον συνεκεντρώθηκαν κατ' ἀληθῶς ἀμερόληπτον τρόπον αἱ γνῶμαι καὶ τὰ ἐπιχειρήματα τῶν περὶ γλώσσης συζητητῶν, καθεὶς δὲ ποὺ ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ πολύκροτον καὶ ὄντως ἐθνικὸν αὐτὸ ζήτημα, ἐνῶ μανθάνει τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, κατορθώνει νὰ μορφώσῃ ἐξ ἰδίας κρίσεως γνώμην καὶ περὶ τῆς ὁδοῦ τὴν ὁποίαν πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ εἰς τὸ μέλλον ἡ ἐθνική μας γλῶσσα.

Τιμᾶται, α' τόμος δρ. 50, β' τόμος δρ. 80.
Διὰ τὰς ἐπαρχίας δρ. 58, καὶ 88.

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΒΕΓΚΛΙΔΟΥ, *ἰατροῦ*. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΙΑΤΡΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Ὀγκώδες εἰκονογραφημένον λεξικὸν γνώσεων, συμβουλῶν καὶ ὁδηγιῶν ὑγιεινῆς καὶ ἰατρικῆς, πολυτιμώτατον διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν γνώσεων καὶ τῶν λεπτομερειῶν τόσον εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ὅσον καὶ εἰς τοὺς ὑγιεῖς ἀνθρώπους. Περιέχει 800 *περίπου εἰκόνας, ἐκ τῶν ὁποίων* 28 χρωμολιθογραφικαὶ καὶ 10 πίνακες ἐκτὸς κειμένου. Δεδομένου ὅτι πᾶς ἄνθρωπος, διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ τελείως ἀπὸ πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ἀπόψεως, ἔχει *δικαίωμα* καὶ *καθῆκον* νὰ μάθῃ τὸν τρόπον τοῦ ζῆν καὶ διάγειν συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς νεωτέρας ὑγιεινῆς, ἕνα σύγγραμμα ὅπως ἡ Ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ ἰατροῦ Ν. Βεγκλίδη εἶναι ἀπαραίτητος σύμβουλος καὶ σύντροφος διὰ τὴν ὑγιεινὴν ζωὴν ἑκάστου. Συντεταγμένη εἰς γλῶσσαν ἀντιληπτὴν εἰς πάντα καὶ ἐπὶ βάσεως καθαρᾶς ἐπιστημονικῆς, ἔχει σκοπὸν τὴν παρὰ τῷ μὴ ἰατρικῷ κόσμῳ διάδοσιν ὀρθῶν γνώσεων περὶ παντὸς ζητήματος σχετιζομένου μὲ τὴν *ὑγείαν* τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπευθυνόμενον εἰς πάντα μεριμνῶντα διὰ τὴν ὑγείαν του καὶ ἐπιθυμοῦντα νὰ γνωρίζῃ πᾶν ὅτι ἔχει σχέσιν μὲ αὐτήν, οὔτε τὸν ἰατρὸν σκοπεύει ν' ἀντικαταστήσει οὔτε τὸν ἀναγνώστην νὰ ἐκφοβίσῃ. Ἐπιθυμεῖ μόνον νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ νὰ διευκολύνῃ τὸ ἔργον τοῦ ἰατροῦ, ἐπίσης δὲ καὶ νὰ ἀναπληρώνῃ ἐν ὥρᾳ ἀπουσίας τὸν ἰατρόν, τόσον διὰ τῆς ἐπεξηγήσεως ἢ συμπληρώσεως συντόμων ἐνίοτε ὁδηγιῶν του ὅσον καὶ διὰ τῆς παροχῆς ὁδηγιῶν προχείρων, αἵτινες ὁρισμένως δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἰατροῦ.

Τιμᾶται καλλιτεχνικῶς δεδεμένον δρ. 250.
Διὰ τὰς ἐπαρχίας δρ. 261.

ΑΧ. ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΥ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ *ἤτοι συντακτικὸν τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης (Δημοτικῆς καὶ κοινῆς ὁμιλουμένης).*

Ἔργον πρωτότυπον, εἰς τὸ ὁποῖον πρώτην φορὰν ἐξητάσθη ἐν τῷ συνόλῳ της ἡ σύνταξις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ καθωρίσθησαν πάντα τὰ συντακτικὰ φαινόμενα αὐτῆς. Ἔτυχε μεγάλων ἐπαίνων ὄχι μόνον ὑπὸ ἡμετέρων ἐπιστημόνων καὶ λογίων (Γ. Χατζιδάκι, Π. Λορεντζάτου, Μ. Τσιριμώκου, Φώτου Πολίτη, Ἠλ. Βουτιερίδη, κλπ.) ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ξένων φιλολόγων καὶ γλωσσολόγων δημοσιευσάντων εὐμενεστάτας κρίσεις περὶ αὐτοῦ εἰς ἐπιστημονικὰ εὐρωπαϊκὰ περιοδικά. (Byzantinische Zeitschrift, XXIX, 1 καὶ 2, 1930. — Nieuwe Theologische Studiën, N. S. T, XIII 1930.— Revue des Etudes grecques, Tome XLIII, Nº 202, 1930.—Glotta, 19 Band, Heft 3/4 1931. —Gnomon, 7 Band, Geft 8, 1931). Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι χρησιμώτατον βοήθημα διὰ τοὺς φιλολόγους τοὺς θέλοντας νὰ διδάσκουν τὴν σύνταξιν τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἐπὶ τῇ βάσει τῆς νέας, καθὼς καὶ εἰς πάντα ἐπιθυμοῦντα νὰ γράφῃ ὀρθῶς τὴν νέαν ἑλληνικὴν ὑπὸ συντακτικὴν ἔποψιν.

Τιμᾶται ἁδ. δρ. 60, δεμ. δρ. 80.
Διὰ τὰς ἐπαρχίας ἁδ. δρ. 68, δεμ. δρ. 88.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΕΤΑΞΑ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ-ΑΤΛΑΣ.

Μεθοδικώτατον, εὐσύνοπτον, πλουσιώτατον καὶ ἐξαιρετικὰ καλοτυπωμένον ἔργον, ἐγκεκριμένον πρὸς χρῆσιν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, γυμνασίων, διδασκαλίων, παρθεναγωγείων, στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν σχολῶν, ἐκδιδόμενον διὰ δὶς φορὰν ὑπὸ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Ἰ. Α. Κολλάρου καὶ Σίας. Συντεταγμένον μετὰ παραδειγ-

ματικῆς ἀκριβείας ὡς πρὸς τὸ πράγματα καὶ εὐμεθοδίας ὡς πρὸς τὴν κατάταξιν τῆς ὕλης, δι' ἣ καὶ ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ διαγωνισμοῦ διδακτικῶν βιβλίων πλειψηφεί, ἀποτελεῖ συνοπτικὴν παγκόσμιον γεωγραφίαν περιλαμβάνουσαν πάσας τὰς γενικὰς γνώσεις τῆς ἐπιστήμης, εἰδικῶς δὲ καὶ κυριότατα πληρεστάτην ἑλληνικὴν γεωγραφίαν ὅπου ἐκτίθενται ἄριστα πάντα τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν ὅλην Ἑλληνικὴν χερσόνησον καὶ τὰς ἐν Ἀσίᾳ ἑλληνικὰς χώρας. Εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου προστίθενται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως σπουδαιότατα κεφάλαια, παρέχοντα ὠφελιμωτάτας γνώσεις εἰς τὸν μαθητήν, ταῦτα δὲ εἶναι, α') ἡ ἱστορία τῶν γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μάρκου Πόλου μέχρι τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ β') σημειώσεις ἐκ τῆς οἰκονομικῆς Γεωγραφίας τοῦ κόσμου, εἰς τὰς ὁποίας παρέχονται πλεῖσται πληροφορίαι περὶ τῶν φυσικῶν καὶ μηχανικῶν προϊόντων τῆς γῆς, περὶ τῶν μεγάλων ἀγορῶν τῆς καταναλώσεως, περὶ τῆς κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν συγκοινωνίας, τῶν μεγάλων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, τῆς θαλασσοπλοΐας καὶ τῆς ποταμοπλοΐας, περὶ τῶν μεγάλων ἀτμοπλοϊκῶν γραμμῶν κατὰ τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς ὠκεανοὺς καὶ περὶ τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγράφων. Εἰς τὴν πέμπτην ταύτην ἔκδοσιν πολλαπλῶς ηὐξημένην, προσετέθησαν ἐπίσης πᾶσαι αἱ ἐκ τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου προκύψασαι διεθνεῖς μεταρρυθμίσεις καὶ χωρογραφικαὶ καὶ πολιτειακαὶ μεταβολαί, συμφώνως μὲ τὰς συνθήκας. Οὕτω δὲ τὸ πολυτιμώτατον τοῦτο σύγγραμμα κατέστη ἀπολύτως ἐνήμερον, καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐξαίρετον, καὶ ἀπαραίτητον, διὰ τὴν ποικιλίαν γνώσεων καὶ πληροφοριῶν, συμπλήρωμα πάσης βιβλιοθήκης.

Ἀποτελεῖται ἐκ 420 σελίδων μεγάλου σχήματος καὶ περιέχει 300 διάφορα σχήματα καὶ εἰκόνας καὶ 80 τελειοτάτους γεωγραφικοὺς χάρτας, ἐπὶ ἀρίστου χάρτου. Καλλιτεχνικῶς δεδεμένον, τιμ. δρ. 175.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΥ ΤΗΣ 'ΕΣΤΙΑΣ,

Ἐξεδόθη καὶ στέλλεται δωρεὰν εἰς ὅποιον τὸν ζητήσει ὁ νέος κατάλογος τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς «Ἑστίας». Ἀποτελεῖται ἀπὸ 120 περίπου σελίδας, εἶναι δὲ κατηρτισμένος μὲ κάθε ἐπιμέλειαν καὶ προσοχήν. Περιλαμβάνει τὰ κυριότερα καὶ τὰ καλλίτερα βιβλία, ἑλληνικὰ καὶ ξένα μεταφρασμένα εἰς τὴν γλῶσσαν μας, κάθε κλάδου καὶ κάθε ἐνδιαφέροντος, καὶ οὕτω δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀποτελεῖ πληρεστάτην, πλουσιωτάτην καὶ μοναδικὴν εἰς τὸ εἶδος της νεοελληνικὴν βιβλιογραφίαν. Εἰς τὰς σελίδας του εὑρίσκομεν πλήρη κατάλογον τῶν Διδακτικῶν Βιβλίων, τὰ καλλίτερα λεξικὰ καὶ διδακτικὰ ξένων γλωσσῶν, τοὺς καλλιτέρους γεωγραφικοὺς πίνακας, τὰ σπουδαιότερα συγγράμματα ἀρχαίας φιλολογίας, ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἀρχαιολογίας, τὰ κυριότερα ἔργα τῆς νέας ἑλληνικῆς καὶ ξένης φιλολογίας, καὶ πλῆθος ἀκόμη ἄλλα σπουδαιότατα βιβλία, ἱστορικά, γεωγραφικά, ἐθνογραφικά, λαογραφικά, παιδαγωγικά, θρησκευτικά, φιλοσοφικά, ἐκκλησιαστικά, γεωργικά, ἐμπορικά, βιομηχανικά, τεχνικά, οἰκονομικά, δημοσιονομικά, νομικά, πολιτικά, ἰατρικά, φαρμακευτικά, μαθηματικά, φυσικά, μουσικά (βυζαντινῆς καὶ εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς), ὡς ἐπίσης τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεων τῆς Ἑλληνικῆς Γεωργικῆς Ἑταιρείας, τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεων τοῦ περιοδικοῦ «Ἔρευνα», πλουσιωτάτην παιδικὴν βιβλιοθήκην, κατάλογον λαϊκῶν μυθιστορημάτων, κ.τ.λ.

Ὁ κατάλογος αὐτός, ἐπαναλαμβάνομεν μοναδικὸς εἰς τὸ εἶδος του, εἶναι ἀπαραίτητος ὁδηγὸς διὰ τὸν σχηματισμὸν ἢ τὸν πλουτισμὸν πάσης βιβλιοθήκης. Εἶναι ἐπίσης πολυτιμωτάτη καὶ χρησιμωτάτη βιβλιογραφία, περιέχουσα ὅλα τὰ κυριώτερα καὶ σπουδαιότερα συγγράμματα κάθε κλάδου, βοήθημα σημαντικὸν διὰ τὴν μελέτην οἱουδήποτε ζητήματος.

Τὸ Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας», Ἰω. Δ. Κολλάρου καὶ Σ/ας, ἀναλαμβάνει ἐπίσης εὐχαρίστως ν' ἀπαντήσῃ εἰς ὅ,τι ἐρωτηθῇ σχετικῶς μὲ τὰ βιβλία αὐτά, εἴτε ἐκδόσεις του εἶναι εἴτε ὄχι, δύναται νὰ δώσῃ οἱασδήποτε καὶ ὁσονδήποτε λεπτομερειακὰς πληροφορίας περὶ αὐτῶν, στέλλει εὐχαρίστως προϋπολογισμοὺς παραγγελιῶν, καὶ γενικῶς τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν παντὸς ἐπιστήμονος, λογίου ἢ φιλαναγνώστου διὰ πᾶσαν πληροφορίαν, παραγγελίαν ἢ ἐρώτησιν.

Ζητήσατε τὸν νέον μας κατάλογον.